

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
Південноукраїнський центр професійного розвитку керівників та фахівців
соціономічної сфери

КРЕАТИВНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ УСПІШНОЇ ОСОБИСТОСТІ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ У ЗВО

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ
16 червня 2025 року**

ОДЕСА

УДК: 159.953:37.015.3:005.963

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Черненко Наталія Миколаївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітнього менеджменту та публічного управління.

Соловейчук Олена Максимівна – фахівець Південноукраїнського центру професійного розвитку керівників та фахівців соціономічної сфери.

*Рекомендова вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол № 17 від 26 червня 2025 р.)*

Рецензенти:

Княжева Ірина Анатоліївна - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки Університету Ушинського.

Осипова Тетяна Юріївна - доктор психологічних наук, професор, директор Навчально-наукового інституту гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»

Креативне мислення як інструмент розвитку успішної особистості під час навчання у зво: збірник матеріалів всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю. Одеса : Університет Ушинського, 2025. 297 с.

До збірника ввійшли матеріали всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю, присвяченої різним психолого-педагогічним аспектам інноваційного потенціалу особистості, сучасним методам та формам організації освітнього процесу у закладах освіти різного рівня, розвитку креативного мислення під час підготовки здобувачів у закладах освіти.

Науковці висвітлюють питання щодо сучасних форм і методів розвитку креативності як ресурсу інноваційного потенціалу особистості.

Відповідальність за зміст матеріалів несуть їх автори.

© Університет Ушинського

**АТАНАСОВА Віта Вікторівна,
КОЗОНОВА Юлія Олександрівна**

КРЕАТИВНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ УСПІШНОЇ ОСОБИСТОСТІ

У сучасному суспільстві, що швидко змінюється та базується на знаннях, креативне мислення набуває ключового значення для формування конкурентоспроможної, самореалізованої та адаптивної особистості. Зокрема, у системі вищої освіти (ЗВО) розвиток творчих здібностей студентів стає важливою складовою підготовки майбутніх фахівців.

Креативне мислення – це здатність генерувати нові ідеї, підходити до вирішення проблем нестандартно, бачити зв'язки між, здавалося б, непов'язаними поняттями. Воно охоплює здатність до інновацій, гнучкість розуму, асоціативність, уяву та відкритість до нових знань. В умовах цифрової трансформації та глобалізації ці якості стають визначальними для особистого та професійного успіху.

Під час навчання у ЗВО студенти стикаються з потребою опановувати великий обсяг інформації, розв'язувати практичні завдання, адаптуватися до нових викликів. У таких умовах стандартні підходи не завжди є ефективними. Саме креативність дозволяє шукати нові стратегії навчання, краще засвоювати матеріал, формувати критичне мислення та особисту академічну траєкторію.

Сучасна освітня парадигма передбачає відхід від пасивного засвоєння знань до активного, дослідницького навчання. У цьому контексті креативне мислення виступає інструментом не лише пізнання, а й самовираження. Використання інтерактивних методів, кейсів, проєктної діяльності, дискусій, рольових ігор сприяє розвитку творчих здібностей і формуванню креативної особистості.

Згідно з дослідженнями, креативні студенти мають вищий рівень мотивації до навчання, краще справляються зі стресовими ситуаціями, демонструють ініціативність і здатність до самоосвіти. Крім того, креативність є важливим фактором для розвитку лідерських якостей, уміння працювати в команді, адаптуватися до змін у професійному середовищі.

Формування креативного мислення можливе лише за умов відповідного освітнього середовища. Серед таких умов: академічна свобода, підтримка інновацій, наявність відкритого діалогу між викладачем і студентом, міждисциплінарність, свобода вибору форм і методів навчання. Важливу роль також відіграє особистість викладача – його здатність до нестандартного мислення, гнучкість та заохочення студентської ініціативи.

Важливим інструментом розвитку креативності є цифрові технології: платформи для спільної роботи, візуалізації даних, створення мультимедійних продуктів, інструменти штучного інтелекту тощо. Застосування таких ресурсів

не лише модернізує освітній процес, а й стимулює інноваційне мислення студентів.

Креативність нерозривно пов'язана із самореалізацією. Під час навчання у ЗВО формується уявлення про себе як про суб'єкта професійної діяльності, визначаються життєві орієнтири та професійні цінності. Креативне мислення допомагає студенту не лише краще пізнати себе, а й обрати власну освітню і кар'єрну стратегію, знайти унікальний підхід до реалізації своїх здібностей.

Таким чином, розвиток креативного мислення у студентів ЗВО є необхідною умовою формування успішної, конкурентоспроможної та соціально активної особистості. Це потребує цілеспрямованої роботи з боку викладачів, адміністрацій вишів, а також самих студентів. Успішна інтеграція креативного мислення в освітній процес забезпечить не лише якісну підготовку фахівців, а й сталий розвиток суспільства загалом.

Список використаних джерел:

1. Гільберг Т.Г. Креативне мислення як необхідна складова професійної діяльності // Психологія і суспільство. – 2021. – № 2. – С. 78–83.
2. Савченко О.Я. Педагогіка вищої школи: навч. посібник. – Київ: Літера, 2020. – 312 с.
3. Guilford, J.P. Creativity. – New York: Plenum Press, 1967.
4. Amabile, T.M. How to Kill Creativity // Harvard Business Review. – 1998. – Vol. 76, No. 5. – P. 76–87.

БАБОВА Ірина Костянтинівна

НЕЙРОФІЗІОЛОГІЯ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ

Креативне мислення допомагає подолати кризові ситуації, реалізувати творчі ідеї тощо. Креативне мислення – компетентність особистості продуктивно залучатися до генерування, оцінювання та вдосконалювання ідей, результатом чого може стати прийняття оригінальних та ефективних рішень, поступ у знаннях і дієвий прояв фантазії [1].

Креативне (творче) мислення частково підтримується нашою здатністю уявляти майбутнє. За цю функцію в головному мозку відповідає гіпокамп: ділянка в скроневій частці мозку. Гіпокамп також бере участь у згадуванні минулого, відіграє важливу роль у збиранні деталей досвіду – людей, місць, предметів, дій – як для точної реконструкції минулих подій, так і для яскравого побудови можливих майбутніх подій [2].

Також при згадуванні минулого досвіду та уявленні майбутнього активуються кортикальні області мозку, такі як медіальна префронтальна кора, задня кора, нижні тім'яні частки та медіальні скроневі частки. Вони активуються «за замовчуванням», коли людина просто відпочиває не виконуючі

когнітивні завдання. Це так звані спонтанні роздуми – згадування нещодавнього досвіду та уявлення про майбутній. Залучення гіпокампу та мережі «за замовчуванням» до пам'яті та уяви узгоджується з популярною теорією епізодичної пам'яті, відомою як гіпотеза конструктивної епізодичної симуляції, яка стверджує, що і пам'ять, і уява включають гнучку рекомбінацію епізодичних деталей, таких як люди, місця та події, з якими людина стикалася [2]. Також було з'ясовано, що гіпокамп відповідає за пам'ять, уяву та креативність. Гіпокамп як частина медіальної скроневої підсистеми мережі «за замовчуванням» підтримує генерацію творчих ідей: ще один доказ того, що та сама область мозку, яка підтримує нашу здатність запам'ятовувати, також підтримує нашу здатність уявляти та творити.

Але, окрім генерування креативних ідей потрібен їх когнітивний контроль. Нейродослідження показали, що під час генерування ідей відбувається, як ми вже вказували, активація гіпокампу та мережі «за замовчуванням», що, ймовірно, відображає залучення епізодичної системи. Під час оцінки ідей знову активується гіпокамп та мережа «за замовчуванням», а також лобові області мозку, пов'язані з когнітивним контролем, включаючи дорсолатеральну префронтальну кору. Відмічалася функціональна зв'язаність між цими областями під час оцінки ідей, що свідчить про співпрацю між спонтанними/генеративними аспектами мережі «за замовчуванням» та навмисними/оцінювальними аспектами мережі контролю. Ці мережі зазвичай працюють взаємодоповнюючим чином: коли одна активується, інша має тенденцію деактивуватися. Однак, проведені дослідження показали, що творче мислення передбачає посилену комунікацію між мережами мозку, які зазвичай працюють окремо [2].

М. Benedek з співавторами було доведено, що генерація більшої кількості оригінальних асоціацій та біасоціацій (асоціації з одним та двома поняттями відповідно) пов'язана з кількома показниками креативності та досліджено активність мозку під час виконання цих асоціативних завдань за допомогою магнітно-резонансної томографії (МРТ) [3]. Генерація оригінальних та загальних асоціацій була пов'язана з активацією двосторонніх лінгвальних звивин, лівої нижньої лобової кори та лівої венстромедіальної префронтальної кори, які послідовно задіяні в процесах обмеженого пошуку та оцінки, а генерація оригінальних біасоціацій – гіпокампа та нижній тім'яній частки, що вказує на те, що концептуальна комбінація залучає процеси епізодичного моделювання.

Нейрофізіологи з'ясували, що творче мислення включає взаємодію мереж мозку «за замовчуванням» та виконавчого контролю, і що ці зв'язки дозволяють спонтанно генерувати ідеї та критично оцінювати їх. Також креативності сприяють системи пам'яті: ті ж мережі, які використовуються для згадування минулого, дозволяють уявляти майбутній досвід та мислити творчо.

З точки зору нейрофізіології, креативність та творче мислення стимулюють: стратегія «блукання думок», стратегія активації епізодичної

системи (обмірковування минулого досвіду з якомога більшою кількістю деталей). На думку вчених, існує кілька речей, які можуть помірно стимулювати креативність: творче хобі, таке як малювання або навчання грі на музичному інструменті. Креативне мислення спирається на здатність створювати віддалені асоціації та плідно поєднувати непов'язані поняття. Отже, оригінальні асоціації та біасоціації вважаються елементарними когнітивними процесами творчого пізнання. Спонтанні когнітивні процеси, що діють у поєднанні з контрольованими (виконавчими) процесами, є критично важливими для творчого мислення.

Список використаних джерел:

1. Мрихіна О. Курс «Креативна мислення»: підручник. Tech StartUp School, Проєкт USAID «ГОВЕРЛА», 2023. 137 с.
2. Beaty R.E. The Creative Brain. Cerebrum. 2020. PMID: 32206175; PMCID: PMC7075500.
3. Elements of creative thought: Investigating the cognitive and neural correlates of association and bi-association processes. M. Benedek, J. Jurisch, K. Koschutnig, A. Fink, R.E. Beaty. NeuroImage. Volume 210. 2020. <https://doi.org/10.1016/j.neuroimage.2020.116586>

БАЗАЛІЙСЬКА Наталія Петрівна

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПРИ ВИКЛАДАННІ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

У сучасному світі креативність вже не обмежується якостями, притаманними лише представникам творчих професій. За результатами досліджень Всесвітнього економічного форуму, креативність увійде до трійки найбільш значущих компетенцій, котрі роботодавці найбільше цінуватимуть у працівниках. У Лісабонській декларації «Університети Європи після 2010 року: різноманіття в єдності цілей» (2007 рік) було визначено необхідність створення нових і вдосконалення існуючих закладів вищої освіти як середовищ, що сприяють розвитку творчого мислення, креативності та інноваційного підходу. У зв'язку з цим, університети мають зосереджуватися на формуванні креативної компетентності як здатності індивіда до варіативності і гнучкості у вирішенні завдань, а також до інноваційної інтелектуальної діяльності, що передують творчому процесу.

У контексті реформування економічної освіти в Україні цей процес відбувається через оновлення стандартів змісту дисциплін і методик їх викладання. Особливу увагу приділяють формуванню у студентів правничих навичок, етичної культури, розуміння принципів прав людини та усвідомлення ключової ролі юриста в утвердженні верховенства права шляхом захисту прав і

свобод громадян. В умовах сьогодення набуття виключно спеціалізованих професійних знань більше не гарантує конкурентоспроможності фахівця на ринку праці. Це зумовлює необхідність розвитку індивідуальних якостей, що сприяють розкриттю потенціалу особистості та її творчих здібностей.

Вироблення здатності до креативності відкриває перед людиною можливість ефективно адаптуватися до мінливих життєвих обставин, бути готовою до змін, позбавлятися від стереотипів і сприяти власній успішній самореалізації у професійній сфері. Таким чином, основним завданням вищої освіти є підготовка кваліфікованого спеціаліста, здатного не лише професійно застосовувати отримані знання і навички, але й приймати нестандартні та оригінальні рішення у своїй майбутній діяльності.

У цілому можна стверджувати, що креативність є поняттям, яке використовується для позначення здатності особистості генерувати нові ідеї, концепції чи рішення, що вирізняються своєю нестандартністю, оригінальністю та новизною. Саме тому креативність розглядається як один із ключових елементів людського досвіду, охоплюючи широкий спектр діяльності – від мистецтва до наукових досліджень. Вона виступає важливим чинником особистісного розвитку та драйвером соціальних інновацій.

Креативність можна визначити як здатність людини переглядати звичні речі під новим кутом зору, знаходити оригінальні або нестандартні рішення для щоденних викликів. У першу чергу, ця якість асоціюється з умінням ефективно вирішувати проблеми як у професійній діяльності, так і у повсякденному житті, мислити нестереотипно і створювати щось нове у будь-якій сфері – починаючи від кулінарної майстерності й завершуючи науковими відкриттями.

В умовах сучасної реальності набуває все більшого значення розуміння креативності як базової компетентності, що формує нову парадигму підготовки молодих фахівців. Ця компетентність виступає основою для їхньої ролі як активних суб'єктів інноваційного розвитку в умовах глобалізованого світу.

При цьому варто враховувати, що креативне мислення є чимось більше, ніж просто генерацією випадкових ідей. Це компетенція людини, яка дозволяє ефективно вирішувати складні завдання, часто в обмежених умовах. Зважаючи на це, необхідно розуміти, що, окрім здатності нестандартно мислити та приймати нешаблонні рішення, креативний фахівець має володіти повним спектром знань, умінь, навичок та компетенцій, які визначають його професіоналізм в економічній галузі.

З метою забезпечення креативного розвитку особистості студента в процесі навчання сучасна дидактика пропонує доповнювати традиційні методи навчання інноваційними креативними підходами. Ці підходи мають спрямовуватися на стимулювання студентів до створення власних освітніх продуктів, що, у свою чергу, сприятиме формуванню їхньої мотивації до навчання, підготовці до майбутньої професійної діяльності та розвитку життєвих цінностей. Також акцент робиться на розвиток високого рівня активності в

навчально-пізнавальній діяльності, створення умов для самостійного опанування студентами загальнонаукових і частково професійних знань, формування необхідних умінь і навичок.

Переваги впровадження креативних методів у процес навчання економічних дисциплін можна окреслити через низку аспектів, що забезпечують підвищення ефективності навчального процесу та його адаптацію до сучасних викликів освіти.

Одним із ключових принципів креативних методів є акцент на залученні студентів до активної діяльності, адже дослідження свідчать, що людина найкраще засвоює інформацію і формує навички в процесі безпосередньої практичної діяльності. Крім того, навчання часто здійснюється у груповому форматі, а креативні методи створюють сприятливе середовище для такого виду інтерактивного співробітництва.

Студенти приходять на заняття з значним багажем особистого та професійного досвіду, і основою креативного підходу є використання цього ресурсу викладачем для збагачення освітнього процесу та взаємного обміну знаннями серед членів групи. Також ці методи забезпечують підготовку до розв'язання як стандартних, так і нестандартних завдань у діловому середовищі завдяки їхній орієнтації на проблемно-орієнтоване навчання, яке перевершує традиційні підходи у формуванні здатності до самостійного прийняття конструктивних рішень.

Індивідуальний стиль навчання кожного студента також враховується: креативні методи дозволяють застосувати персоналізований підхід, що створює умови для розкриття індивідуального потенціалу кожного члена групи, одночасно посилюючи ефективність групової роботи загалом. Подібний підхід є особливо цінним у порівнянні із традиційними методами, які часто обмежуються апеляцією виключно до когнітивного аспекту особистості студента, тоді як людина одночасно відчуває, діє, приймає рішення. Креативні методи інтегрують різні аспекти людської діяльності, залучаючи їх у навчальний процес.

Процес навчання за своєю суттю має сприяти змінам у знаннях, навичках або поведінкових характеристиках учасників. Отже, креативні методи не лише сприяють таким трансформаціям, але й допомагають студентам активно приймати ці зміни. Крім того, здатність групи інтегруватися та діяти як єдине ціле є важливим чинником підвищення результативності навчання.

Автономія студента у контролі над власним освітнім процесом також відіграє ключову роль. Креативний підхід передбачає можливість студентів впливати на рівень, темп та структуру навчання, надаючи їм більший контроль над процесом опанування знань. Це сприяє формуванню залученості та відповідальності за кінцевий результат.

Найкращих результатів навчання вдається досягти у випадках його максимальної інтеграції з попереднім досвідом студента та його щоденними практиками, чого дозволяють досягти креативні методи через використання

реальних прикладів та кейсів із життя групи. Протидія пасивності й апатії також є важливим елементом діяльності цих методів; активне включення студентів у процес вирішення їхніх власних проблем або визначення індивідуальних освітніх потреб формує атмосферу мотивації.

Важливо зазначити гнучкість креативних методів: вони орієнтовані на кінцевий результат, а не на жорстке дотримання попередньо затверджених дидактичних планів. Це дозволяє викладачеві й студентам реагувати на зміну умов та специфіку навчальної групи, забезпечуючи адаптивність і продуктивність освітнього процесу.

Розвиток креативності підтримується впровадженням у навчальний процес різноманітних форм оцінювання, таких як взаємоперевірка, самоперевірка, портфоліо тощо. Зокрема, цікавий досвід демонструє використання технології "семінар" в інтегративному середовищі. У такому форматі здобувачі освіти публікують свої есе, присвячені питанням формування в Україні правової, соціальної або демократичної держави, а потім оцінюють роботи однокурсників за заданими критеріями. Такий підхід дає можливість краще зрозуміти процес оцінювання навчальних результатів, допомагає виявити власні помилки й спрямований на розвиток самовиховання і самоорганізації здобувачів освіти.

Отже, формування креативності здобувачів освіти нерозривно пов'язане з творчим підходом та рівнем креативності самого викладача. Останній, перебуваючи у процесі спільного творчого пошуку разом із здобувачами освіти, відіграє ключову роль у стимулюванні творчої активності. Водночас ефективність пізнавальної діяльності здобувача значною мірою зумовлена не лише глибиною знань викладача з дисципліни, яку він викладає, але й його зацікавленістю специфікою предмету та рівнем педагогічної майстерності.

БАКСАЛОВА Ольга Михайлівна

КРЕАТИВНІСТЬ ЯК СТРАТЕГІЧНА КОМПЕТЕНЦІЯ HR-МЕНЕДЖЕРА

У сучасному світі, де зміни відбуваються швидше, ніж компанії встигають адаптуватися, HR-менеджери змушені переглядати свої функції та підходи. Більше не достатньо бути виконавцем кадрових процедур – сьогоденний HR-професіонал має стати стратегічним партнером бізнесу. Однією з ключових компетенцій, яка забезпечує ефективність цієї ролі, є креативність.

Креативність у сфері управління персоналом – це здатність HR-менеджера знаходити нестандартні рішення, адаптуватися до нових викликів, формувати унікальні HR-практики та створювати цінність через людей.

Це не просто мистецтво вигадувати – це вміння мислити і діяти інакше, ніж за шаблоном. У світі, де людський капітал є головною конкурентною перевагою, креативний підхід до роботи з персоналом стає стратегічно важливим.

HR-фахівець має безпосередній доступ до головного ресурсу компанії – її людей. Саме через кадрову політику, навчання, внутрішню комунікацію та корпоративну культуру HR-менеджер впливає на здатність компанії до змін.

Інновації в HR починаються з простого – бажання слухати працівників, помічати нові потреби й оперативно реагувати. Креативний HR-фахівець:

- впроваджує гнучкі моделі роботи;
- ініціює зміни в підходах до мотивації;
- трансформує систему оцінки ефективності;
- створює культуру відкритості та експериментів.

Креативність у HR проявляється у різних сферах:

1. Рекрутинг:

Ігрові інтерв'ю, використання чат-ботів, відеорезюме – усе це дозволяє краще оцінити особистість кандидата, а не лише його професійні навички.

2. Адаптація персоналу:

Квести, welcome-тренінги у форматі серіалів, віртуальні тури офісом – це створює позитивне перше враження про компанію.

3. Навчання і розвиток:

Вебінари, мікронавчання, VR-тренінги, гейміфіковані курси сприяють залученню працівників до безперервного розвитку.

4. Мотивація:

Персоналізовані бонуси, визнання з боку колег, внутрішні нагороди за ініціативу – все це стимулює залученість і лояльність.

5. Комунікація:

Мем-контент, HR-подкасти, внутрішні платформи для обміну ідеями та емоціями створюють живе комунікативне середовище.

У сучасному бізнес-середовищі, що постійно змінюється, HR-менеджер уже давно перестав бути лише адміністратором процесів. Сьогодні він – лідер змін, стратег і інноватор, що впливає на розвиток організації через управління талантами.

У цьому контексті креативність – одна з ключових компетенцій, яка дозволяє створювати унікальні HR-практики, швидко адаптуватися до викликів і надихати команду. Однак креативність – це не просто талант, а комплексна навичка, яку можна і потрібно цілеспрямовано розвивати.

Креативність – це не лише талант, а й навичка, яку можна і потрібно розвивати. HR-фахівці мають опановувати інструменти:

1. Дизайн-мислення для розв'язання складних завдань. Це метод вирішення проблем, орієнтований на глибинне розуміння потреб користувача. У HR-сфері дизайн-мислення особливо ефективно для створення якісного Employee Experience.

Етапи застосування:

1. Емпатія – аналіз досвіду співробітників (інтерв'ю, спостереження).
2. Формулювання проблеми – чітке визначення потреб.
3. Генерація ідей – мозкові штурми, пошук нестандартних рішень.
4. Прототипування – створення моделей майбутніх HR-продуктів.
5. Тестування – перевірка ефективності рішень у реальному середовищі.

Прикладом є створення нової адаптаційної програми, яка базується на реальних емоціях і потребах новачків.

2. Візуального мислення для генерації нових ідей. Це здатність представляти ідеї через схеми, малюнки, карти думок. Для HR-менеджера це – потужний інструмент для комунікації, аналізу і генерації рішень.

Застосування у HR:

- Візуалізація структури команди або ролей.
- Створення майндмапів для планування кадрової стратегії.
- Пояснення складних змін через графічні моделі.

Перевагою є спрощення складних концептів та підвищення залучення команди у процеси прийняття рішень.

3. Фасилітації для продуктивної командної роботи. Фасилітація – це створення умов для ефективної командної роботи, де всі учасники можуть проявити себе. Для HR це – ключ до колективного креативного мислення.

Методи фасилітації в HR-практиках:

- Мозкові штурми з чіткою структурою.
- Робота в малих групах з модератором.
- Воркшопи з генерування ідей щодо змін у компанії (наприклад, гнучкий графік, нові формати навчання).

Роль HR: Бути модератором, який не дає готових рішень, а стимулює команду знайти їх разом.

4. Критичного мислення для адекватної оцінки власних рішень. Креативність без критичності – це лише набір яскравих, але недієвих ідей. Критичне мислення дозволяє HR-менеджеру оцінювати ризики, перевіряти логіку та ефективність нововведень.

Як застосовувати:

1. Аналізувати наслідки впровадження нових ініціатив.
2. Перевіряти відповідність нових HR-практик цілям компанії.
3. Вміти сказати «ні» навіть красивим ідеям, якщо вони не мають реальної користі.

Також важливо брати участь у професійних спільнотах, обмінюватися досвідом та не боятися експериментувати.

У XXI столітті HR-менеджер – це не просто виконавець функцій, а творець середовища, у якому зростають ідеї, зміцнюється довіра та реалізується потенціал працівників. Креативність дозволяє перетворити управління

персоналом із рутинної функції на джерело інновацій та конкурентних переваг компанії.

Креативний HR – це не майбутнє, це вже необхідність сьогодення.

Список використаних джерел:

1. Креативний менеджмент: підруч. [для вивч. дисципліни студ. денної та заочної форм навч. екон. спец.] / проф., д. е. н. В. Я. Брич, к. іст. н. М. М. Корман. – Тернопіль : ТНЕУ, 2018. – 220 с.
2. Новікова М. М. HR-менеджмент : конспект лекцій для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти всіх форм навчання спеціальності 073 – Менеджмент / М. М. Новікова, А. Б. Швед ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2022. – 111 с.

БІЛЕНЬКА Ірина Ремівна

КРЕАТИВНЕ МИСЛЕННЯ ЯК КЛЮЧ ДО ФОРМУВАННЯ АДАПТИВНОСТІ ТА САМОРЕАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Динамічні зміни в усіх сферах суспільного життя, включаючи економіку, технології та культуру, зумовлюють зростання потреби у фахівцях, здатних до швидкої адаптації та самореалізації. В умовах швидких змін та зростаючої складності світу креативне мислення стає не просто бажаною, а необхідною компетентністю для успішної адаптації та самореалізації студентів як особистості. Здатність генерувати нові ідеї, нестандартно розв'язувати проблеми та бачити альтернативні підходи є визначальною для конкурентоздатності випускника. Процес адаптації до нових навчальних ситуацій, технологій, міжкультурного середовища вимагає від студентів гнучкості мислення та здатності швидко знаходити нові, ефективні способи дій. Подолання невідомості та пристосування до змін стає потужним стимулом для креативного пошуку.

Прагнення до самореалізації, розкриття власного потенціалу та втілення ідей є природним рушієм креативності. Надання студентам можливостей для самовираження, проєктної діяльності та ініціативи створює сприятливе середовище для розвитку їхнього креативного мислення, яке є важливою компетенцією, що дозволяє особистості ефективно реагувати на виклики сучасного світу та знаходити нестандартні рішення, тому сучасне освітнє середовище має забезпечити умови для розвитку креативного мислення студентів як основи їхньої успішної професійної діяльності та особистісного зростання.

Адаптація, самореалізація та креативне мислення є взаємопов'язаними факторами, т.я. успішна адаптація часто вимагає креативного підходу до розв'язання нових завдань, самореалізація знаходить своє відображення у

творчому втіленні задумів та ідей, а розвинене креативне мислення полегшує як адаптацію до змін, так і пошук шляхів для самореалізації.

Сьогодні у сучасному освітньому середовищі виникає проблема, що пов'язана із наступними моментами:

- недостатня розробленість педагогічних підходів та методик, направлених на цілеспрямоване формування креативного мислення студентів в освітньому процесі;

- існуючі освітні практики часто орієнтовані на репродуктивне засвоєння знань, що обмежує можливості розвитку креативності;

- необхідність переосмислення ролі викладача в освітньому процесі як фасилітатора, що сприяє розвитку креативного потенціалу студентів.

З метою вирішення даної проблеми слід розглянути обґрунтування теоретичних і методичних засад розвитку креативного мислення студентів в освітньому середовищі закладу вищої освіти та визначити ключові фактори, що впливають на формування креативного мислення студентів. Доцільним є й розробка практичних рекомендацій для викладачів щодо стимулювання креативності студентів у навчальному процесі.

Теоретичними засадами креативного мислення є визначення самого поняття «креативне мислення» та його сутнісні характеристики, як-то новизна, оригінальність, гнучкість, продуктивність, а також розгляд таких основних теорій креативності, як асоціативна теорія, гештальт-теорія, психоаналітична теорія, гуманістична теорія та аналіз структури креативного мислення і його когнітивного, мотиваційного, особистісного компонентів, зв'язок креативного мислення з критичним, аналітичним, системним мисленням.

В контексті сучасного освітнього середовища та майбутньої професійної діяльності, адаптивність студентів розуміється як здатність особистості ефективно пристосовуватися до нових, мінливих або невизначених умов. Це включає в себе гнучкість мислення, поведінки та емоційну стійкість, що дозволяє швидко реагувати на зміни, засвоювати нову інформацію та успішно функціонувати в нових обставинах. Адаптивність не є пасивним пристосуванням, – вона передбачає активну взаємодію з середовищем, готовність до експериментів та переосмислення звичних підходів. Це вміння вчитися на досвіді, коригувати власні стратегії та знаходити нові шляхи для досягнення цілей у динамічному світі.

Значення адаптивності для успішної професійної діяльності є визначальним з кількох причин. По-перше, сучасний ринок праці характеризується стрімкими технологічними, економічними та соціальними змінами, тому значну перевагу матимуть фахівці, здатні швидко адаптуватися до нових інструментів, технологій та організаційних структур. По-друге, непередбачувані ситуації та складні завдання вимагають від майбутніх професіоналів гнучкості мислення та здатності знаходити нестандартні рішення.

І по-третє, адаптивність дозволяє ефективно діяти в умовах невизначеності та знаходити вихід із складних ситуацій.

Професійний розвиток сьогодні рідко обмежується початковою освітою. Адаптивні фахівці відкриті до навчання, готові засвоювати нові знання та навички протягом усієї своєї кар'єри, що є ключем до довгострокового успіху, а здатність адаптуватися до нових ролей, обов'язків та галузей значно розширює кар'єрні можливості сьогоденних студентів у їх професійному майбутньому. Крім того, адаптивні співробітники є більш цінними для роботодавців, оскільки вони можуть ефективно функціонувати в різних контекстах.

Таким чином, адаптивність є не просто бажаною якістю, а життєво необхідною компетентністю для успішної професійної діяльності в сучасному світі. І саме її формування є важливим завданням освітнього процесу.

Креативний потенціал є одним із ключових інструментів на шляху до самореалізації. Генеруючи власні ідеї та втілюючи їх у життя, студент відчуває себе автором, творцем, що сприяє розкриттю його індивідуальності та задоволенню потреби в самовираженні. Творчість надає можливості проявити свої унікальні здібності та погляди на світ.

Самореалізація, у широкому розумінні, є процесом розкриття та втілення особистісного потенціалу, прагненням до розвитку своїх здібностей, талантів та можливостей для досягнення особистісно значущих цілей. Це не є статичним станом, а скоріше динамічним шляхом особистісного зростання та самовдосконалення. Абрахам Маслоу, один із засновників гуманістичної психології, вважав самореалізацію вищою потребою людини в його ієрархії, пов'язаною з бажанням стати тим, ким людина може стати.

Креативний потенціал студента, як особистості, є його внутрішньою здатністю генерувати нові ідеї, підходи та рішення, виходити за межі шаблонів та створювати щось оригінальне. Цей потенціал охоплює не лише художні таланти, але й здатність до інноваційного мислення в будь-якій сфері діяльності. Прагнення до самореалізації, бажання розкрити свій потенціал, часто стає потужним мотиватором для розвитку креативного мислення. Коли студент відчуває внутрішню потребу в самовираженні та досягненні значущих цілей, він більш схильний до пошуку нових, нестандартних шляхів, що стимулює його креативність.

У процесі самореалізації студент може відкривати в собі нові грані свого креативного потенціалу, про які раніше навіть не підозрював. Так само, розвиток креативного мислення може відкривати нові можливості для самореалізації, допомагаючи побачити нові сфери застосування своїх талантів та інтересів. Креативне мислення допомагає студенту виходити за рамки нав'язаних стереотипів та обмежень, що є важливим аспектом самореалізації, а здатність мислити нестандартно дозволяє знаходити власні, унікальні шляхи розвитку та самовираження, не обмежуючись загальноприйнятими нормами.

Отже, креативний потенціал є невід'ємною складовою процесу самореалізації студента як особистості. Його розвиток не лише сприятиме генеруванню нових ідей, але й надаватиме студенту засоби для самовираження, пошуку власного шляху та розкриття свого унікального потенціалу. Тому, освітнє середовище, яке заохочує креативність, буде мати більш сприятливі умови для самореалізації кожного студента.

Для ефективного розвитку креативного мислення студентів необхідно створити таке освітнє середовище, яке б заохочувало уяву, експериментування, критичне осмислення та генерування нових ідей. На мій погляд, цьому сприятиме наступне: створення атмосфери довіри, підтримки та відкритості, що включає заохочення висловлювання будь-яких ідей, навіть якщо вони здаються незвичайними чи помилковими, створення некритичного середовища, де студенти не бояться робити помилки, оскільки помилки розглядаються як частина навчального процесу, підтримка ризику та експериментування у навчанні; застосування інтерактивних та проблемно-орієнтованих методів навчання, таких як метод мозкового штурму, дискусії, дебати, які стимулюють генерування ідей та обмін думками. Важливим є також залучення студентів до розв'язання відкритих проблем, що не мають єдиного правильного рішення, до проєктної діяльності та використання кейс-стаді, симуляцій та рольових ігор для стимулювання творчого застосування знань у нових контекстах. Наприклад, застосування на лабораторних роботах з дисципліни «Управління якістю продукції та послуг у закладах ресторанного господарства» бізнес-кейсів замість звичайних практичних завдань, стимулювало у студентів більш активну діяльність у вирішенні поставлених проблем нестандартним шляхом за допомогою мозкового штурму, дискусій, а також більшу цікавість щодо майбутньої, обраної ними професії, що в свою чергу спонукало їх до більш глибокого вивчення курсу та самореалізації під час занять. Крім цього, слід заохочувати студентів до дослідницької діяльності та самостійного навчання шляхом надання їм можливостей для самостійного вибору тем досліджень та методів їх проведення, стимулювання пошуку нової інформації з різних джерел та її творчого синтезу, заохочення студентів до формулювання власних гіпотез та їх перевірки.

Потужним інструментом для стимулювання креативного мислення студентів є міждисциплінарний підхід в освіті, який передбачає інтеграцію знань, методів та перспектив з різних академічних дисциплін для вивчення складних явищ, розв'язання проблем та створення нових знань, що сприятиме не тільки більш глибокому засвоєнню навчального матеріалу, а є критично важливим для їхньої майбутньої професійної діяльності та самореалізації в сучасному світі.

Важливим елементом педагогічної практики, спрямованим не лише на оцінку виконаної роботи, але й на сприяння подальшому зростанню та вдосконаленню студента, особливо в контексті розвитку креативного мислення,

є зворотний зв'язок, орієнтований на розвиток. Він є конструктивним, конкретним та спрямованим на майбутнє навчання і цим відрізняється від простої констатації помилок чи виставлення оцінки. Наприклад, при оцінюванні творчих робіт важливо звертати увагу не лише на кінцевий продукт, але й на процес генерування ідей, експериментування, пошуку рішень. У даному випадку зворотній зв'язок може стосуватися використаних стратегій, підходів, спроб та помилок, які були зроблені під час творчого процесу. Він повинен містити конкретні поради та напрямки для подальшого розвитку креативного мислення у вигляді пропозицій щодо дослідження нових технік, розгляду альтернативних підходів, поглиблення певної ідеї тощо. Надзвичайно важливим для викладачів є розробка методичних рекомендацій щодо застосування методів розвитку креативного мислення у навчальному процесі, завдяки яким педагоги матимуть чіткі інструменти та стратегії, які допоможуть стимулювати оригінальність, гнучкість та нестандартне мислення студентів.

Таким чином, розвиток креативного мислення у студентів є ключовим завданням сучасного освітнього процесу, оскільки воно тісно пов'язане з їхньою здатністю до адаптації в мінливому світі та прагненням до самореалізації. Для ефективного розвитку креативного мислення студентів необхідне створення відповідних педагогічних умов, серед яких: атмосфера відкритості та безпеки, застосування інтерактивних та проблемно-орієнтованих методів, заохочення дослідницької діяльності, розвиток критичного мислення, надання можливостей для творчого самовираження, використання міждисциплінарних підходів та забезпечення зворотного зв'язку, орієнтованого на розвиток і саме поєднання розвитку креативного мислення з формуванням адаптивності та підтримкою самореалізації створює підґрунтя для підготовки компетентних, ініціативних та успішних фахівців, здатних не лише пристосовуватися до вимог сучасного світу, але й активно його змінювати, реалізуючи свій унікальний потенціал.

***БІЛИК Вікторія Вікторівна,
ВОЙНІКОВА Анна Дмитрівна***

СТРАТЕГІЇ КРЕАТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

У сучасних умовах стрімких змін, цифровізації, глобалізації та зростаючих вимог до якості освіти особливої актуальності набуває впровадження креативного менеджменту в практику управління закладами освіти. Такий підхід дозволяє не лише адаптуватися до нових викликів, а й формувати інноваційне освітнє середовище, сприятливе для розвитку особистості, компетентностей XXI століття. Саме на цьому ґрунтується стратегія креативного менеджменту - підходу до управління, який акцентує увагу на інноваційності, гнучкості,

залученні творчого потенціалу працівників і нестандартних управлінських рішеннях для забезпечення сталого розвитку освітніх організацій.

У науковій літературі існують різні підходи до визначення сутності та змісту креативного менеджменту, водночас трактування науковців доволі різноманітне, автори не мають єдності в його трактуванні.

Так за визначенням Г. Мінцберга, стратегія — це не лише план або задум, але й певна позиція, перспектива та послідовна модель поведінки [1]. У контексті креативного менеджменту стратегія виступає як інтеграція креативного мислення з довгостроковими цілями організації, що дозволяє не лише адаптуватися до змін, а й передбачати їх, створюючи власні правила гри на ринку.

Такі науковці як С.Г. Семенова, І.В.Журавльова вважають, що ***креативний менеджмент в системі управління освітньою організацією має бути спрямований на розвиток інноваційної культури, створює умови для самореалізації що забезпечує гнучке реагування на зміни в освітньому середовищі.***

Креативний менеджмент (від англ. creative management) — це система управлінських дій, спрямована на розвиток і використання творчого потенціалу працівників, упровадження інновацій та формування унікальної організаційної культури, яка стимулює креативність на всіх рівнях управління. Така стратегія охоплює не лише розробку нових продуктів або послуг, а й побудову інноваційної бізнес-моделі, пошук нестандартних способів взаємодії з клієнтами, трансформацію внутрішніх процесів і стилю лідерства.

Креативний менеджмент передбачає впровадження значної кількості інструментів та засобів, абсолютного нових механізмів в контексті вирішення низки стратегічних завдань, а особливо стосовно нагромадження конкурентних переваг та підвищення ефективності освітнього процесу[2].

Застосування стратегічного підходу в креативному менеджменті дозволяє виявити низку характеристик, що мають актуальність при розробленні комплексних стратегічних документів. Такими основними характеристиками стратегії креативного менеджменту виступають:

- фокус на інноваціях — постійне удосконалення продуктів, послуг, процесів і бізнес-моделей з метою забезпечення конкурентних переваг [3].
- гнучкість і адаптивність — здатність швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища та переосмислювати поточні стратегії.
- організаційна креативність — створення умов для вільного обміну ідеями, підтримка ініціативності співробітників, запровадження механізмів внутрішнього підприємництва (intrapreneurship).
- креативне лідерство — стиль управління, орієнтований на мотивацію, натхнення, підтримку розвитку працівників і формування бачення майбутнього [4].

Стратегія креативного менеджменту передбачає залучення різноманітних команд до процесу прийняття рішень, що сприяє синергії ідей, які постійно генерують інноваційні продукти та формують тренди на світовому ринку. Їхній приклад свідчить, що креативність — це не одноразова ідея, а системна, стратегічна робота над розвитком інноваційного потенціалу організації.

Для забезпечення підвищення ефективності креативного менеджменту організаціям доречно впровадити сучасні методи навчання персоналу, що дозволяє удосконалити систему креативного менеджменту і безпосередньо впливає на результати конкурентоспроможності організації. Формування цілеспрямованого стратегічного підходу до креативного менеджменту забезпечує успішне функціонування організації та досягнення поставлених цілей і завдань. Це особливо актуально в сучасних умовах, коли розвиток інноваційних бізнес-практик значно прискорив процес застарівання знань і навичок [2].

Успішне впровадження стратегії креативного менеджменту передбачає не лише зміну управлінських інструментів, а й формування відповідного ментального середовища в організації. Для цього необхідно:

- розвивати корпоративну культуру, яка цінує експерименти та допускає помилки як частину процесу інновацій;
- запроваджувати системи мотивації та визнання креативного внеску;
- розвивати soft skills у персоналу: критичне мислення, креативність, емоційний інтелект.

Стратегія креативного менеджменту ефективна насамперед у динамічних галузях, пов'язаних із високим ступенем невизначеності: ІТ, реклама, дизайн, освіта, медіа, стартапи, культура та інші. Проте елементи цієї стратегії можуть бути впроваджені і в традиційні сфери, де важливими стають ефективність, модернізація процесів та оновлення організаційного мислення.

Креативний менеджмент відіграє дедалі важливішу роль у системі управління організацією, особливо в умовах необхідності розв'язання складних завдань, коли його значення суттєво зростає. Він відкриває можливість принципово нового підходу до прийняття та реалізації стратегічних рішень, що особливо важливо при формуванні довгострокових цілей і виборі ефективних інструментів для їх досягнення. Усе це підкреслює актуальність чіткого розподілу стратегічних завдань і цілей у діяльності освітніх організацій.

Таким чином, стратегія креативного менеджменту - це не просто модна концепція, а необхідна умова виживання у ХХІ столітті, її запровадження дозволяє не лише реагувати на зміни, а й формувати нову якість управління - відкриту, інклюзивну, гнучку та орієнтовану на майбутнє

Список використаних джерел:

1. Мінцберг Г., Альстранд Б., Лампел Д. Стратегічний процес: концепції, контексти, випадки : пер. з англ. / Г. Мінцберг, Б. Альстранд, Д. Лампел. – К. : Основи, 2002. – 432 с.
2. Білик В., Шпильова В., Чорний Н. (2024). Стратегії креативного менеджменту для адаптації організацій в умовах війни. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 336(6), 721-726. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-336-108>
3. Флорида Р. Творчий клас: люди, які змінюють майбутнє / Річард Флорида ; пер. з англ. – К. : Наш Формат, 2019. – 416 с.
4. Соловйов І. О., Шашкова Н. І. Креативний менеджмент як домінантна складова економіки творчості. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2020. Вип. 40. С. 36-40.
5. Білик, Н. М. (2020). Креативний менеджмент в освітній діяльності: сутність і значення. *Освітній дискурс*, 3(27), 45–51.

БІЛИНСКА Марина Миколаївна

**ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РЕЗІЛЬЄНТНОСТІ
ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ПІД ЧАС ПРАВОВОГО РЕЖИМУ
ВОЄННОГО СТАНУ**

Неспровокована війна росії проти Української держави призвела до низки негативних чинників, що впливають на ринок праці. Одним з таких уразливих секторів виявилась державна (публічна) служба. Під час війни в Україні спостерігається тенденція до зменшення кількості державних службовців. За даними Національного агентства України з питань державної служби (НАДС), у четвертому кварталі 2024 року фактична чисельність працюючих державних службовців становила 156 276 осіб, що на 2% (приблизно 4,5 тис. посад) менше порівняно з попереднім періодом. Крім того, спостерігається зменшення кількості вакантних посад державної служби. У четвертому кварталі 2024 року кількість вакантних посад зменшилася на 2 131, порівняно з 1 547 у попередньому періоді.[nads.gov.ua, 13.11.2024] Варто зазначити, що зберігається негативна динаміка щодо скорочення кількості чоловіків на державній службі. У четвертому кварталі їх стало менше майже на 2% від загальної чисельності (639 осіб), тоді як у третьому кварталі цей показник скоротився на 413 осіб. Загалом, за останні два роки фактична чисельність державних службовців зменшилася на 16,4 тис. осіб. [nads.gov.ua, 05.02.2025]. Ці дані свідчать про поступове

скорочення кількості державних службовців в Україні під час війни, з тенденцією до стабілізації у другій половині 2024 року. Не потребує доведення, що особи, які працюють на державній службі в умовах війни, несуть на собі важкий психологічний тягар, оскільки саме державна служба у сприйнятті народу України є відображенням всіх практичних заходів виконавчої гілки влади, з усіма заслугами і невдачами. Посилення антикорупційної діяльності спеціально уповноважених органів також постійно привертає увагу до прозорості і підзвітності державної (публічної) служби. Тому поряд з усіма викликами і жахами війни державний службовець в Україні несе додатковий тігар професійних проблем, що призводить до професійного вигорання і зниження ефективності роботи органів державної (публічної) влади. Тому наразі значне коло наукових і практичних розвідок в Україні і закордоном присвячені формуванню індивідуальної резильєнтності державних службовців.

Формування індивідуальної резильєнтності державних службовців під час воєнного стану є складним процесом, що залежить від низки механізмів та чинників. Ми визначаємо такі ключові механізми та чинники формування резильєнтності: 1. *Психологічна саморегуляція* - а саме здатність контролювати власні емоції та поведінку в стресових ситуаціях, що є фундаментальною для резильєнтності. Розвиток навичок саморегуляції допомагає державним службовцям ефективно справлятися з викликами воєнного часу; 2. *Соціальна підтримка* – на нашу думку, це підтримка з боку колег, сім'ї та спільноти, що сприяє підвищенню стійкості до стресу. Колективна взаємодія та згуртованість можуть створювати синергетичний ефект, посилюючи індивідуальну резильєнтність; 3. *Професійна підготовка та розвиток* – це постійне протягом професійного життя підвищення кваліфікації та набуття нових знань (нові компетентності), що дозволяє службовцям бути більш впевненими у своїх професійних здібностях, сприяє стійкості в умовах невизначеності; 4. *Адаптивні стратегії подолання стресу* – а саме, використання сучасних ефективних методів подолання стресових ситуацій, таких як проблемно-орієнтовані стратегії, що сприяє зниженню негативного впливу стресу та підвищенню резильєнтності; 5. *Позитивне мислення та оптимізм* ми розглядаємо як схильність до позитивного сприйняття ситуацій та віру у власні сили, що допомагає легше долати труднощі та зберігати психологічну стійкість.

Опрацьовані наукові роботи доводять, що необхідно приділяти увагу ключовим чинникам формування індивідуальної резильєнтності, а саме професійній підготовці. Ми стверджуємо, що професійна підготовка є ключовим

чинником у формуванні резильєнтності державних службовців. В умовах воєнного стану підвищення кваліфікації та розвиток професійних навичок допомагає не тільки зберігати ефективність роботи, але й знижувати рівень стресу та емоційного вигорання. Висвітливо основні аспекти професійного розвитку, а саме антикризове управління та прийняття рішень в умовах криз; психологічна підготовка та стрес-менеджмент; тренінги з комунікації та взаємодії; гнучкі форми навчання. Стосовно антикризового управління та прийняття рішень в умовах криз зазначимо, що державні службовці повинні мати навички швидкого прийняття рішень в умовах невизначеності. Тренінги з кризового менеджменту допомагають розвивати такі компетенції у сфері управління ризиками та реагування на надзвичайні ситуації. Психологічна підготовка та стрес-менеджмент полягає в навчанні методам саморегуляції, *mindfulness*, когнітивно-поведінкової терапії та сприяє підвищенню психологічної стійкості. Реалізується така підготовка у формі проведення групових занять та індивідуальних консультацій з психологами є необхідним елементом професійної підтримки. Тренінги з комунікації та взаємодії є критично важливими для формування індивідуальної резильєнтності, оскільки в умовах воєнного стану службовці часто працюють у командах і повинні вміти ефективно взаємодіяти в стресових умовах. Такі тренінги допомагають уникати конфліктів та забезпечують чітке інформування громадян. Гнучкі форми навчання – це контемпоральна адаптація під завдання держави і потреби державних (публічних) службовців. Кафедра освітнього менеджменту та публічного управління Південноукраїнського національного педагогічного університету ім К.Д.Ушинського активно впроваджує такі технології в навчання здобувачів вищої освіти за профільними спеціальностями та підвищення кваліфікації публічних службовців, а саме: онлайн-курси, вебінари та самостійне навчання, що є ефективними методами професійного розвитку в умовах війни. Участь викладачів і слухачів кафедри в програмах міжнародних організацій (ООН, ЮНІСЕФ, університети -партнери), які надають ресурси для розвитку стійкості держслужбовців, як працюючих так і майбутніх.

Висновки. Поєднання професійної підготовки та адаптивних стратегій подолання стресу є критично важливим для формування резильєнтності державних службовців. Впровадження комплексних тренінгових програм та методів саморегуляції допоможе зберігати ефективність роботи та психологічну стійкість у надзвичайних ситуаціях. Розуміння та впровадження зазначених механізмів і чинників сприятиме підвищенню індивідуальної резильєнтності

державних службовців, забезпечуючи ефективне виконання ними своїх обов'язків навіть у складних умовах воєнного стану. Формування резильєнтності державних службовців під час війни потребує комплексного підходу, що поєднує особистісний розвиток, організаційну підтримку та соціальну згуртованість. Реалізація цих підходів сприятиме стабільному функціонуванню державного апарату навіть в умовах екстремального стресу.

БІЛОРУСЕЦЬ Леся Миколаївна

КРЕАТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НАПРЯМІВ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Сучасна креативність дає здатність для людей створювати оригінальні ідеї, які зумовляють бачення незвичностей та вирішати поточні проблеми нестандартним способом. Очевидно, що креативність не завжди була актуальною, адже були часи, коли уміння мислити нестандартно або вигадувати унікальні новації вважалося шкідливим та хибним. І практично протягом усього часу розвитку людства креативність не підтримувалася, а, навпаки, засуджувалася. За сучасних умов розвитку в поточному столітті креативність, нарешті, стає надзвичайною ознакою, і людство нарешті стає прихильним до креативних людей, причому не лише діячів мистецтва, але і до більш приземлених професій, лікарів, вчителів, програмістів, бізнесменів.

Головною ознакою креативності та креативного розвитку вважається особлива відмінність, яка зможе вирізнити конкретну практичну ситуацію, ідею, поточну подію серед інших. Йтиметься про гнучкість, коли подальший напрям розвитку суттєво відрізняється від типових поточних кроків; креативний розвиток базується на здатності уявляти те, чого зараз не існує. Креативні напрями розвитку завжди ризиковані, але вони є готовими помилятися та пробувати нове. Тобто, якщо потрібно знайти новий напрям розвитку або вирішити проблему, то шукають несподівані шляхи у складних ситуаціях. Дуже цікавим прикладом креативного рішення питання залишається ідея впливу на ворожі аеродроми за допомогою копійчаних дронів, які можуть лише на невеликі відстані літати, але українська спецоперація подала креативну ідею якісного використання дронів, якої ще не було ніколи [1].

Тобто, прикладами креативного вирішення можуть бути бізнеси, яких ще не було, нові стилі у музиці, спорті, архітектурі, коли сучасні технології поєднуються із традиційними формами. Тобто є потреба впровадження новітніх корисних технологій, які уявляються креативним виконавцем, адже ще ніколи раніше вони не були використані.

Потреба пошуку креативних ідей подальшого національного розвитку впливає із самого розуміння того факту, що сучасний розвиток України, той процес зміни трансформацій у сферах життя, які відбуваються зараз, має враховувати наступні напрями. По-перше, йтиметься про Євроінтеграцію та якісну та зовнішню політику, адже саме зараз Україна прагне до членства в Європейському Союзі та НАТО, а не всі сусідні країни розділяють це прагнення.

Креативні ідеї мають підтримувати й економічний розвиток, не лише переорієнтування з колишнього радянського ринку на європейський та/або світовий ринки, але і креативний розвиток сфери комп'ютеризації, залучення іноземних інвестицій для розвитку промисловості та розбудови країни.

Креативність відчувається у самій ідеї цифровізування сучасних поточних процесів життєдіяльності, від цифрових реєстрів до цифрових послуг та електронних документів (проект Дія), викликають зацікавлення своєю креативністю і соціальні зміни, які тягнуть за собою формування нової громадянської ідентичності, відбувається зростання волонтерського руху, потужна самоорганізація вітчизняного суспільства, підвищуються рольові сили суспільства, потужність та незалежність суб'єктів медіа.

Особливе зацікавлення та креативність вимагається у формуванні оборонної та безпекової сфери розвитку нашої країни, покращення ЗСУ, власне виробництво озброєння, інтеграція у НАТО.

Таким чином, креативний розвиток України являє собою процес зростання та підтримки усіх галузей національного виробництва, а головною цінністю є творчість, інновації та інтелектуальна власність.

Типові напрями креативного розвитку стосуються, зазвичай, індустрії культурного розвитку, модного, графічного, промислового дизайну; кіно, відео та театру, музики та літератури, анімації, маркетингу та реклами тощо. А ще більш потужними вітчизняними напрямками креативного розвитку є комп'ютерні та цифрові технології, коли українські компанії створюють мобільні додатки, ігри, AR/VR рішення, SaaS-продукти, онлайн-платформи для мистецтва й культури тощо. Поширеними є освітні ініціативи, програми обміну, гранти для митців, дизайнерів, архітекторів; український культурний туризм, та експорт культурного продукту. Впроваджуються поодинокі програми фінансування культурних та креативних проєктів. На законодавчому рівні креативні індустрії визнаються як пріоритетним сектором національного розвитку.

Таким чином, вважаємо креативний розвиток України новим вектором економіки та ідентичності, який створює робочі місця, формує позитивний імідж України у світі, зміцнює національну культуру, і підтримує інноваційність мислення.

Креативні напрями розвитку України здійснюватимуть позитивний вплив на культурний імідж, економіку та сучасне суспільство.

Створення креативних комп'ютерних ігор забезпечує експорт інтелектуального продукту, який формує образ України за кордоном. Креативне

українське авторське кіно стало впізнаваним і підтримується міжнародними фондами. Таким чином розвивається національна кінематографія як креативна галузь. Модні бренди представляють Україну на світових подіумах. Вони використовують українські елементи у сучасному дизайні. Це креативний синтез культури, інновацій та підприємництва.

Розвиваються креативні установи громадського харчування, які виступають прикладами креативного урбанізму та соціального підприємництва.

Потужно впроваджуються освітні курси для креативних професій (дизайн, SMM, фото, відео). Підлягають посиленому розвитку інноваційні музеї та виставки з доповненою реальністю (наприклад, AR-квести в музеях), що є поєднанням креативного та технологічного розвитку України.

В цілому, креативні особливості формування напрямів розвитку України можуть спиратись на ідеї розвитку автентичності, коли поєднується сучасне з українською культурною спадщиною. Звичайно, потрібна підтримка культурних фондів, грантових програм, державних інвестицій. Потужний креативний розвиток можуть забезпечити онлайн-платформи чи продукти, онлайн-курси, медіа, арт-бренди, NFT-мистецтво. Креативні напрями розвитку України можуть бути пов'язані із об'єднаннями людей, які створюють спільноти, творчі хаби, культурні простори, подкасти, форуми. Але найбільше зацікавлення викликають глобальні креативні ідеї розвитку, які формують продукти, що можуть бути цікавими не лише в Україні, а й у світі.

Окреме зацікавлення викликає можливість впровадження політекономічних креативних проєктів, проєктів на перетині політики, економіки та творчості, які має на меті не тільки культурний чи естетичний вплив, а й економічну та соціальну трансформацію через інноваційні засоби. У таких випадках забезпечується створення місцевих креативних економік у малих містах або селах України, які об'єднують культуру, освіту, місцеву економіку і самоврядування, яка перетворює громаду на інноваційного гравця. Таким чином може створюватись простір, де місцеві жителі можуть навчатися підприємництву, дизайну, медіа; створювати локальні бренди (одяг, їжа, ремесла); проводити події, виставки, ярмарки.

Цікавим видається розвиток брендів локальної продукції, коли частина прибутку направляється у фонд громади. Відносно нескладними до впровадження можуть бути освітні онлайн-курси з фінансової грамотності, сталого розвитку, креативного підприємництва.

Політекономічні креативні напрями розвитку можуть забезпечити загальну громадську участь і впровадження демократичних громадських ініціатив, коли усі мешканці громади можуть голосувати, як витратити кошти від проєктів. Таким чином сформується місцева економічна стратегія спільно з жителями відповідної території.

Такі політекономічні креативні напрями розвитку можуть підвищити економічну автономію громад, зменшити трудову міграцію, залучити молодь

через креативні формати, сприяти сталому розвитку на місцях, формувати економічну суб'єктність громади в країні.

Можливими форматами запуску креативних напрямів політекономічного розвитку можуть бути відповідні краудфандингові кампанії для запуску, грантові ЄС-проекти, партнерські бізнес-програми (особливо компютерні, екологічні, національні). Також важливим є використання віртуальних онлайн-платформ.

Сучасний розвиток України — це боротьба за свободу, реформування системи управління, інтеграція до європейського простору, а також переосмислення власної ідентичності на тлі складної воєнної реальності.

Список використаних джерел:

1. Знайомтесь, це — нова війна: аналітики про ювелірність «Павутини» та ефективність копійчних FPV [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://zn.ua/ukr/war/majster-klas-iz-suchasnoji-vijni-.html>. - Назва з екрану. — Дата перегляду: 06 червня, 2025, 14:09.

**БОБОШКО Володимир Васильович,
ТИТОВА Ганна Віталіївна**

ВПЛИВ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ НА УСПІХ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У сучасних умовах глобалізації, цифровізації та швидкого розвитку інформаційних технологій вища освіта постає перед необхідністю переосмислення своїх завдань. Одним із пріоритетних напрямів освітньої діяльності стає не лише передача фахових знань, а й формування особистості, здатної до критичного осмислення інформації, генерування нових ідей та адаптації до динамічних змін. У цьому контексті особливої актуальності набуває розвиток креативного мислення як важливої когнітивної компетенції, що забезпечує успіх особистості в професійній, освітній та соціальній сферах[4].

Креативне мислення визначається як здатність суб'єкта до продукування нових, оригінальних і суспільно значущих ідей, знаходження нестандартних підходів до вирішення проблем, подолання традиційних схем мислення. Згідно з дослідженнями Дж. Гілфорда, креативність передбачає такі характеристики, як гнучкість, оригінальність, відкритість, здатність до дивергентного мислення. Ці якості є важливими для формування інноваційного потенціалу особистості, її здатності до самореалізації та конкурентоспроможності на ринку праці.

В умовах сучасної вищої освіти креативне мислення виступає не лише як об'єкт розвитку, але й як інструмент професійної підготовки. Освітні програми дедалі частіше включають методи, що сприяють розвитку творчого потенціалу: проектне навчання, кейс-методи, мозкові штурми, методи рольових ігор,

міждисциплінарні дослідження [3]. Застосування цих методів спрямоване на стимулювання студентів до пошуку альтернативних рішень, критичного осмислення інформації, формування навичок колективної роботи та комунікації.

Креативне мислення є одним із ключових чинників формування успішної особистості. Успіх у сучасному суспільстві все частіше асоціюється не лише з професійною реалізацією, а й зі здатністю до самостійного прийняття рішень, управління власною освітньою траєкторією, мобільністю, відкритістю до нових знань і досвіду[1]. Креативна особистість здатна швидко адаптуватися до змін, виявляти ініціативу, долати невизначеність і ризики, що особливо важливо в умовах нестабільного ринку праці та високої конкуренції.

Емпіричні дослідження підтверджують, що розвиток креативного мислення корелює з підвищенням рівня академічної успішності, участю студентів у науково-дослідній діяльності, проєктній роботі, підприємницьких ініціативах[6]. Зокрема, студенти з високим рівнем розвитку креативності частіше демонструють активність у стартап-русі, хакатонах, конкурсах інновацій, наукових конференціях. Це свідчить про те, що креативне мислення виступає каталізатором саморозвитку, самоствердження та реалізації особистісного потенціалу.

Водночас розвиток креативного мислення сприяє формуванню важливих особистісних якостей: упевненості у власних силах, стійкості до невдач, готовності до прийняття викликів. Здатність генерувати ідеї, критично їх аналізувати та втілювати у практичну діяльність формує внутрішню мотивацію, підвищує самооцінку, сприяє розвитку рефлексивних здібностей. Це, у свою чергу, забезпечує ефективніше досягнення освітніх і професійних цілей, формує установку на постійне самовдосконалення.

Важливим аспектом є створення освітнього середовища, що сприяє розвитку креативного мислення. Такий простір має бути відкритим до нових ідей, забезпечувати можливість вільного висловлення думок, підтримки експериментальної діяльності[2]. Викладачі, які застосовують інноваційні педагогічні технології, виступають не лише носіями знань, а й фасилітаторами, наставниками, модераторами творчого процесу. Формування культури толерантності до помилок, заохочення до пошуку альтернативних рішень, розвиток навичок роботи в міждисциплінарних командах – усе це є невід’ємними складовими розвитку креативного потенціалу студентів.

Крім того, варто відзначити роль самоосвіти та самостійної діяльності у розвитку креативного мислення. Сучасний студент повинен проявляти активність у пошуку нових знань, критично ставитися до інформації, займатися міждисциплінарним самонавчанням, брати участь у культурних, наукових, соціальних проєктах. Такий підхід сприяє формуванню інтегративного мислення, здатності бачити взаємозв’язки між різними сферами, що є важливою умовою інноваційної діяльності.

Розвиток креативного мислення також пов'язаний із емоційно-психологічними аспектами навчання. Дослідження свідчать, що позитивний емоційний клімат у групі, підтримка викладачів, конструктивний зворотний зв'язок створюють умови для подолання страху невдачі, підвищення мотивації до творчої діяльності. Навпаки, атмосфера надмірної критики, знецінення ідей, орієнтація виключно на стандартизовані результати знижує рівень креативності, формує установки на уникнення ризику та інновацій.

Таким чином, креативне мислення виступає як важливий чинник формування успішної особистості в умовах сучасної вищої освіти. Воно забезпечує здатність до продукування інноваційних ідей, критичного аналізу, гнучкості мислення, швидкої адаптації до змін, ініціативності та відповідальності. Формування та розвиток креативного мислення потребує системного підходу, що поєднує застосування активних методів навчання, створення підтримуючого освітнього середовища, розвиток культури академічної свободи та заохочення до міждисциплінарної взаємодії[5].

Отже, у контексті підготовки конкурентоспроможних, мобільних, інноваційно орієнтованих фахівців роль креативного мислення є ключовою. Його розвиток під час навчання у закладі вищої освіти є не лише елементом особистісного становлення, а й важливою передумовою успішної професійної діяльності та реалізації у сучасному суспільстві знань.

Список використаних джерел:

1. Florida, R. The Rise of the Creative Class. – New York: Basic Books, 2004. – 434 p.
2. Kaufman, J. C., Sternberg, R. J. The Cambridge Handbook of Creativity. – New York: Cambridge University Press, 2010. – 466 p.
3. Prince, M. J., Felder, R. M. Inductive teaching and learning methods: Definitions, comparisons, and research bases // Journal of Engineering Education. – 2006. – Vol. 95, No. 2. – P. 123–138.
4. Robinson, K. Out of Our Minds: Learning to be Creative. – Oxford: Capstone, 2011. – 352 p.
5. UNESCO. Rethinking Education: Towards a Global Common Good – Paris: UNESCO Publishing, 2015. – 85 p.
6. Zhou, J. The Oxford Handbook of Creativity, Innovation, and Entrepreneurship. – Oxford: Oxford University Press, 2015. – 784 p.

БОГДАНОВА Єва Олексіївна

КРЕАТИВНЕ ВИКЛАДАННЯ ЕКОНОМІКИ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Ера диджиталізації та інформатизації трансформує освітній процес, змінюючи ключові підходи викладачів до креативності під час викладання економіки у вищому навчальному закладі (ВНЗ), адже традиційні методи викладання дедалі більше втрачають свою ефективність. Особливо, це стосується економіки – науки, яка безпосередньо пов'язана з динамікою людського життя. Це зумовлює необхідність творчого підходу до навчального процесу, тому що недостатня активність, важливість критичного розуму і креативного мислення та інституційні обмеження впливають на розвиток креативності викладання економіки.

Під поняттям «креативність» варто розуміти актуалізовану інтегральну характеристику, яка включає інтелектуальні, емоційно-вольові, соціальні, пізнавальні здібності, мотивацію до самореалізації та індивідуальності, і забезпечує здатність до оригінального, гнучкого і соціально-орієнтованого вирішення проблем, генерації нових ідей та створення нових продуктів, спрямованих на досягнення соціально значущих результатів у різних сферах діяльності [2, с.396].

Поруч з поняттям креативне викладання варто згадати про “креативний потенціал”, який включає допитливість і креативні можливості як викладача, так і студента в освітньому процесі. Креативний потенціал передбачає сукупність можливостей із генерування креативних ідей, а також розроблення нетрадиційних методів розв'язання проблем економічного спрямування.

Застосування нестандартних підходів, методів і засобів навчання, які допомагають зробити складні економічні поняття більш доступними та цікавими для студента і креативністю викладання економіки. Креативність в економічному контексті допоможе згенерувати нові ідеї, заохочуючи студентів мислити нестандартно. Креативний підхід передбачає трансдисциплінарне дослідження, де освітній матеріал подається легко, просто, зрозуміло, а освітянин розглядається як компаньйон, або колега студента.

Креативність викладання економіки варто розглядати через призму новітнього підходу викладача до освітнього процесу, а саме через:

- гнучкість освітнього плану при засвоєнні нового матеріалу студентом;
- розвиток креативних ідей;
- розкриття критичного потенціалу викладача і студента;
- підвищення інвестування в розвиток освітнього процесу з боку держави, який охоплюватиме креативність в академічному контексті.

Креативні методи навчання допомагають розв'язати новітні виклики та проблеми, які виникають під час навчального процесу.

Не можна розглядати прогрес освітнього процесу без критичного мислення, адже креативність допомагає розширити науковий кругозір викладача та студента. Звісно, будь-яку економічну тему можна подати через лекційний матеріал і презентацію, але більш доцільно та цікаво для обраних тем застосувати наступні методи креативного навчання (табл.1):

Таблиця 1– Приклади подання складних економічних тем через креативні методи навчання*

Тематика лекцій	Застосування методу креативного навчання
Оподаткування бізнесу	Техніка «Мозкового штурму»: дозволить обрати правильний метод та групу оподаткування через групову співпрацю учасників навчального процесу.
Інновації в економіці	Техніка «Картування розуму»: допоможе сформувати структуру «дерева» інновацій та під-ідеї гілки для кращого розуміння теми.
Фінансування підприємницької ідеї	Метод трьох «якщо»: доцільно застосувати при пошуку потенційних результатів, що призведе до нових інсайтів (знаходження нових джерел фінансування).
Стартап як основа реалізації інновацій	Рольова гра допоможе уявити себе творчим стартапером, вигадати ідею, прописати етапи її формування і втілення у життя.
Конкуренція і конкурентна поведінка	«Техніка шести капелюхів мислення» сформує цілісне бачення учасника освітнього процесу, виявить сліпі зони та посилить розуміння теми та ключових понять.
Бізнес і власність	«Зворотнє мислення» допоможе створити «кроки назад» від відомого і подати лекційний матеріал таким чином, щоб студент одразу засвоїв різницю між бізнесом і власністю.

*сформовано автором на основі власних напрацювань

Отже, креативність є важливою складовою освітнього процесу сучасного ВНЗ, адже вона покращує навички вирішення економічних проблем, спонукає учасників навчального процесу вийти за межі поточних обмежень, формує критичне мислення в усіх учасників навчального процесу. Дуже важливо відстежувати прогрес задля зростання і досягнення більших цілей, бачити причинно-наслідкові зв'язки та приймати обґрунтовані рішення в сучасному економічному просторі.

Креативне викладання економіки у вищому навчальному закладі стає не просто бажаним, а й необхідним елементом підготовки майбутніх фахівців в

мінливому економічному середовищі. Вирішуючи складні проблеми в освітньому просторі креативне мислення – це шлях до оновлення не лише підходу до навчання, але й до сприйняття економічних викликів на якісно новому рівні.

Список використаних джерел:

1. Дуброва О.М., Кисіль І.В. Розвиток навичок креативного мислення засобами іноземної мови: використання нестандартних підходів, форм, методів та прийомів навчання. Інноваційна педагогіка. Випуск 79. Том 1. 2025. С.69-74
2. Гавловська Н., Рудніченко Є., Гарбузюк О. Креативність та креативний потенціал: структурно-змістовний аналіз і вплив на інноваційний розвиток. Scientific journal «Modeling the development of the economic system». 2025. С.394-400.

BONDARENKO Svitlana

THE ROLE OF INDIVIDUAL CREATIVITY IN SHAPING MODERN BUSINESS EDUCATION

Modern business is changing at an unprecedented rate under the influence of globalization, digitalization and new technologies. In this regard, there is a need for a new type of specialists, competent not only in the professional sphere, but also capable of innovative thinking, creative problem solving and making non-standard decisions. Creativity, as one of the key competencies of specialists of the twenty-first century, is increasingly recognized as a fundamental element of effective business education.

Creativity is an integral and permanent characteristic of a person, who is characterized by creative abilities, manifested in non-standard creative ways of thinking, the ability to generate a large number of original and useful ideas and feelings, and characterizes both the person as a whole and the results of this person's activities [3].

Creativity plays a key role in education. Understanding its historical context helps educators to see its importance in developing students' critical thinking skills. Creativity in an academic context refers to the ability to generate new ideas and solutions. In today's environment, it is essential for creating a dynamic learning environment. Methods and tools of creative management as a component of innovation management are discussed in [2-5].

According to research by the World Economic Forum conducted in 2020, creativity is among the skills that will determine the success of workers in the coming decades [6]. This forces educational institutions to review the content and teaching methods, adapting them to the demands of the time.

Modern business education is actively moving away from the traditional approach to teaching, which is focused on the simple transfer of knowledge, because it

has ceased to meet the challenges of modernity, and is focused on: **interdisciplinarity** – a combination of economics, psychology, sociology, design and IT; **project-based learning** – work on real cases; **entrepreneurial thinking** – willingness to take initiative and risk; **design thinking** – solving problems in a non-standard way; **reflection and self-discovery** – awareness of one's strengths and personal goals; **case method** – **stimulation of** analytical and creative thinking; **gamification of learning** – game techniques as a means of increasing motivation and engagement. All this contributes to **the formation of a creative, proactive personality**, capable not only of acquiring knowledge, but also of creating new approaches to solving problems.

The best business schools in the world have long been implementing learning models focused on developing a creative personality. Modern higher education programs increasingly integrate the development of soft skills, in particular critical and creative thinking. Among the effective practices: **design thinking** as a method of solving complex business problems; **startup incubators at universities** ; **student projects with real companies** ; **cultural integration through international mobile exchanges** ; **psychological training and coaching** . Case analysis methods, startup development, participation in hackathons and innovation competitions have become widespread. These approaches provide graduates with not only deep knowledge, but also high adaptability, confidence and creative courage - what is most valuable in the modern labor market.

Digital technologies provide an interactive educational environment that promotes the development of visual, logical-associative and systemic thinking. The use of virtual platforms (Moodle, Google Classroom, Zoom) and digital tools (Padlet, Miro, Canva) contributes to the formation of digital creativity.

Effective formation of creativity requires changing not only the content, but also the teaching methodology, which involves **facilitating the learning process** instead of authoritarian teaching; **mentoring** and individual trajectory of the student's development; **interactive teaching methods** (brainstorming, role-playing games, teamwork); **incubators and accelerators of startups** as part of the infrastructure of business schools; the **use of digital platforms and virtual environments** for modeling the business environment. The teacher ceases to be a "translator of knowledge" and becomes **a mentor** - a person who helps the student to reveal his own potential. In modern education, the role of the teacher is changing to a mentor, facilitator. The development of creativity in this context involves: creating a safe space for experiments and errors, supporting individual initiatives, stimulating dialogue, debate, and exchange of ideas. The educational process becomes **a joint creative interaction**, where the student is not a passive listener, but an active creator of his future.

Learning and assimilation of knowledge for students is a complex process that requires great effort from them and is quite routine, causes fatigue and often even boredom, so the use of game technologies in the educational process will be appropriate and will ensure increased learning efficiency. Students who have been playing various computer games since childhood are much easier to involve in the educational process

precisely through gamification. Game technologies have been used in the learning process for a long time. The system of scoring points on a 5-, 12-, 100-point scale, honor boards are examples of game techniques that have been used in pedagogical activities for a long time. Gamification traditionally includes various types of incentives for completed tasks: points, levels, progress indicators, virtual money, etc. Having achieved the goal of the game or having passed a certain level, the gamer feels satisfaction, shows interest in the game, which, in turn, motivates further actions. Gamification allows people to experience emotions, thereby motivating them. Thus, gamification turns routine processes into pleasure and generates engagement. The vast majority of modern children play computer games, so teachers and lecturers will continue to gamify their disciplines [1].

The initiator, creator and implementer of innovations is a person with his natural desire to learn and create something new. People who belong to the category of innovators create a special social space that determines the course of innovative development, its vector and result [4].

Despite the advantages, the implementation of creative approaches to learning is accompanied by a number of challenges, namely the lack of appropriate personnel potential; conservatism of part of the academic environment; lack of a systematic state policy in the field of innovative education, insufficient material and technical support, etc. However, the prospects still remain optimistic: the rapid development of EdTech, demand from employers and the growing interest of students in independently creating business structures create a favorable environment for the development of creative business education. Global corporations are actively looking for specialists who are able to think outside the box, generate new ideas, see opportunities where others see limitations, and combine knowledge from different fields to create new solutions. These qualities do not arise by chance; they must be systematically developed in the process of **business education**.

Conclusions. Creativity is a key factor in the modernization of business education that meets the requirements of the modern world. Its development is possible only with a comprehensive approach - transformation of the content of curricula, introduction of innovative teaching methods and creation of an appropriate educational ecosystem. The formation of creative thinking in students is not only an educational task, but also a strategic need for national economic development. Modern business education is no longer limited to the formation of a "competent manager". Its goal is **to educate a creative, free, strategically thinking personality** who is able to create a new economy, new business models and new approaches to social development. The development of a creative personality is not just a trend, but **a strategic investment in the competitiveness and sustainable development of business**.

References:

1. Bondarenko S. M. Gamification as a tool for improving the quality of

processes in business and education. Materials of the IV International Scientific and Practical Conference “Problems of Integration of Education, Science and Business in the Context of Globalization”: abstracts of reports (October 7, 2022, Kyiv). Kyiv: KNUTD, 2022. P. 18-19.

2. Bondarenko S.M. Neuromanagement of organizations as a tool for improving the quality of life of people in modern society. Materials of the II International Scientific and Practical Conference “Quality Management in Education and Industry: Experience, Problems and Prospects”. Lviv, May 28-30, 2015. Lviv: Lviv Polytechnic Publishing House. 2015. P. 124-125.

3. Samokish O.V. Creative Management. Kyiv: Condor Publishing House, 2016. 204 p.

4. Theoretical and applied aspects of the development of creative education in higher education: monograph / edited by O. A. Dubaseniuk. Zhytomyr: Publishing house of the I. Franko ZhDU, 2012 284 p.

5. Modern technologies in education. Part 1. Modern technologies of education: scientific and auxiliary bibliographic index. Issue 2 / NAPS of Ukraine, DNPB of Ukraine named after V.O. Sukhomlynsky; Compiled by: Filimonova T.V., Tarnavska S.V., Oryshchenko I.O. and others; scientific consultant Antonova O.E.; scientific editor Berezivska L.D.]. Kyiv, 2015. 377 p. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/11087/1/Suchasyi_tehnologii_navchania_Ch_%201_N_%202.pdf (accessed May 27, 2025)

6. World Economic Forum. The Future of Jobs Report 2020. URL : https://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2020.pdf (accessed May 27, 2025)

***БОРЩЕНКО Валерія Володимирівна,
ОРЛИК Надія Анатоліївна***

ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Протягом усього життя людина проходить різні етапи розвитку та виховання, формуючи особистісні навички, здібності, якості. За більшу кількість таких даних відповідає креативність, яка проявляється у нестандартних ситуаціях.

Креативність розвивається у процесі виконання людиною різних видів діяльності. Серед вчених, які займаються проблемою креативності, немає єдиної думки щодо визначення даного поняття. Розглянемо кілька термінів вітчизняних та зарубіжних учених. Креативність – прояв гнучкості у мисленні, почуттях, спілкуванні [3].

Психолог Е. Фромм розуміє креативність як здатність пізнавати, знаходити нові рішення в нестандартних ситуаціях. Також під креативністю розуміється і рівень творчої обдарованості, здатності до творчості, що визначають відносно стійку характеристику особистості.

У психології існує кілька підходів до визначення креативності як явища психічного процесу.

Дж. Гілфорд, Е. Торренс у своїх дослідженнях дотримується думки, що в основі креативності лежить дивергентний тип мислення.

Д. Векслер, Г. Айзенк, Л. Термен, Р. Стернберг та інші стверджують, що рівень розвитку інтелекту безпосередньо пропорційний до рівня креативності.

У педагогіці під терміном «здібності» розуміють психологічні та індивідуальні особливості особистості, які є необхідними для успішної реалізації будь-якого виду діяльності, що забезпечують готовність учнів до оволодіння новими техніками та прийомами діяльності в процесі навчання та включають окремі знання, уміння та навички індивіда [2].

Виділяють два основні показники, які визначають здібності: швидкість оволодіння якоюсь діяльністю та якість досягнень.

Виходячи з представлених показників, людину слід вважати здібною в тому випадку, коли вона за короткий проміжок часу набуває необхідних навичок та вмінь певного виду діяльності в порівнянні з іншими людьми, при цьому досягає високої результативності, що перевищує середні показники. Також деякі вчені відзначають, що у людини здібності не носять природний характер і не є вродженими.

Творчі здібності – це прояв креативності людини, що обумовлено створенням принципово нових ідей, які відрізняються від стандартних, стереотипних типів вирішення ситуацій.

Л. Терстоун вважає, що на творчу активність впливає темперамент.

Психологи виокремлюють основні ознаки творчих здібностей:

- індивідуальні та психологічні особливості є відмінними характеристиками кожної людини;
- особливості, що відповідають за успішність реалізації будь-якої діяльності;
- особливості, які не відносяться до початкових знань, навичок та вмінь індивіда, але визначають легкість та швидкість оволодіння знаннями, вміннями та навичками [1].

Творчий процес чи креативність Е. Торренсом визначається як природна потреба людини, що полягає у відволіканні та виході з ситуації, негативної атмосфери або дискомфорту, що пригнічують особистість у процесі невизначеної чи незакінченої діяльності.

Мотиваційно-творча активність індивіда має таку специфіку [4]:

- допитливість (стимулює прояв творчої активності, яка полягає у оволодінні новими способами діяльності у вигляді допитливості розуму, прагнення пізнання через спостереження та аналіз);
- захопленість та емоційне піднесення (характеризується почуттям радості відкриття, прагненням до творчих здобутків, поліпшенням продукту діяльності з метою досягнення кращих результатів);
- потяг до лідерства;
- прагнення до отримання високої оцінки, при цьому враховуються такі показники, як реакція учня на заохочення та отримання різного рівня результату;
- прояв таких особистісних якостей, як обов'язок та відповідальність при реалізації творчих завдань, відповідальності при виконанні творчих завдань;
- прагнення до самоосвіти, саморозвитку та самовираження особистості.

Розвиток креативності в дітей молодшого шкільного віку реалізується на різних уроках шкільного циклу, основним уроком, у межах якого проявляється все характеристики творчої активності, є фізична культура.

Основними умовами, що забезпечують розвиток креативності у дітей молодшого шкільного віку під час уроків фізичної культури, виступають: орієнтація на індивідуальні особливості учнів; диференціація фізичних вправ та завдань; застосування методу взаємонавчання; створення сприятливої атмосфери; використання сукупності вправ та завдань, що сприяють розвитку творчих здібностей та творчого мислення учнів; використання ігрових методів та технологій, як основного елемента уроку.

Основні методи та прийоми, що застосовуються на уроках фізичної культури, спрямовані на розвиток креативності у дітей молодшого шкільного віку – це взаємонавчання, ігри, метод доступності (посильності), цілепокладання, рефлексія.

Гра – це місток, за допомогою якого діти поступово змінюють тип провідної діяльності з ігрової на навчальну. Гра виступає як спеціально розроблена вправа, яка дозволяє активізувати креативність дітей молодшого шкільного віку.

Використання методу взаємонавчання – поглиблення знань у галузі техніки виконання завдання чи вправи, що сприяє ефективному засвоєнню рухової дії; формуванню комунікативних та мовленнєвих навичок, розвитку особистісних якостей, таких як, співчуття, відповідальність, лідерство, ораторські навички.

Метод цілепокладання використовується в індивідуальній роботі у рамках складання самостійного плану розвитку. Використання даного прийому дозволяє розвинути в учнів початкової школи самостійність, здатність досягати поставленої мети, виховати критичне ставлення до себе.

Використання методу доступності (посильності). Креативність молодших школярів значно підвищується, якщо заняття оптимізовані за рівнем емоційного та фізичного навантаження.

Рефлексія дозволяє проаналізувати власні досягнення, думки, почуття, знання.

Таким чином, креативність у дітей молодшого шкільного віку ефективно розвивається на уроках фізичної культури, оскільки даний вид дисципліни шкільного циклу націлений на формування самостійності, відповідає емоційним та фізичним потребам дітей, сприяє розвитку та прояву творчого потенціалу та реалізації індивідуальних, творчих здібностей. Слід зазначити, що для розвитку креативності необхідно використовувати різні методи та прийоми, а також враховувати та створювати спеціальні умови.

Список використаних джерел:

1. Біла І. М. Психологія дитячої творчості. Київ : Фенікс. 2014. 137 с.
2. Лисенко Л. Л. Концептуальні засади формування здатності до креативноінноваційної діяльності майбутніх учителів фізичної культури // Наукова школа академіка Івана Зязюна у працях його соратників та учнів: IV Міжнародна науковопрактична конференція (23-24 травня 2018 року). Харків: НТУ «ХПІ», 2018. С. 269- 272.
3. Павленко В. В. Розвиток творчого мислення молодших школярів як педагогічна проблема. Проблеми освіти: наук-метод. зб. Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Київ, 2015. 158 с.
4. Суржанська В. А. Розвиваємо творчі здібності. Харків: Основа, 2017. 112 с

ВАРНАВА Уляна Володимирівна

РОЛЬ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ У РОБОТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА З ТРАВМОВАНИМИ КЛІЄНТАМИ

У сучасному світі соціальні працівники дедалі частіше стикаються з клієнтами, які пережили травматичні події — військові дії, втрату близьких, насильство, вимушене переселення, катастрофи. Ці ситуації залишають глибокий емоційний слід, який не завжди можна подолати стандартними методами втручання. У таких умовах соціальний працівник має бути не лише емпатичним професіоналом, а й творчим, гнучким мислителем, здатним адаптувати допомогу під унікальну ситуацію кожної людини.

Креативне мислення — це не просто здатність вигадувати щось нове. У соціальній роботі воно проявляється у вмінні бачити нестандартні рішення в складних обставинах, використовувати доступні ресурси несподіваним способом, створювати безпечний простір там, де немає жодної «інструкції». Наприклад, у роботі з дітьми, які втратили батьків на війні, креативність може проявитися у формі арт-терапевтичної гри, створення історій або символічних об'єктів, що допомагають говорити про складне. У роботі з ветеранами — у

впровадженні груп підтримки, заснованих на спільному проєктуванні (як-от робота з деревом, дизайном, цифровими історіями). З внутрішньо переміщеними особами — у створенні інтерактивних «мап пам'яті» або фотонаративів, де люди можуть символічно повернути собі почуття цілісності та «коріння».

Креативне мислення не завжди означає «вигадати щось нове». Часто воно — про вміння побачити людину по-новому: за її словами, мовчанням, жестами, зламами та надіями. Особливо це важливо, коли клієнт із травматичним досвідом не довіряє, відмовляється говорити, замикається у собі. У таких випадках креативне мислення допомагає не втратити контакт, шукати альтернативні шляхи комунікації — через символ, дію, образ, обряд, історію.

Соціальний працівник, який володіє креативним мисленням, не обмежується стандартними інструкціями чи інструментами. Його завдання — не лише стабілізувати клієнта у моменті кризи, а й делікатно допомогти йому побачити нові перспективи. У багатьох випадках це означає — супроводити людину дорогою трансформації її болю в силу, безнадії — у новий сенс. Травма не зникає, але з неї може прорости новий досвід — і саме креативність соціального працівника створює для цього ґрунт.

Креативне мислення стає не просто набором інструментів — воно стає внутрішньою етикою професійного ставлення до людини в кризі. Це здатність бути уважним до унікальності кожного випадку, реагувати з повагою до вразливості, будувати втручання не «згори», а в партнерстві — використовуючи те, що є, у тому вигляді, в якому воно доступне клієнту зараз. [2]

У кризових ситуаціях креативність проявляється передусім у здатності бачити у складній ситуації не лише проблему, а потенціал до відновлення. Наприклад, жінка, яка втратила дім і зараз проживає з трьома дітьми в модульному містечку, щодня уникає розмов із фахівцями, але з любов'ю доглядає за крихітним садком з вазонами біля входу в свій контейнер. Помітивши це, соціальний працівник запропонував їй спільно створити «зону затишку» — невеликий зелений куточок для інших мешканців. Жінка погодилася, і згодом почала не тільки комунікувати з сусідами, а й ініціювала створення спільної дитячої клумби. Так, через простий, живий досвід — через дію, яка має сенс — почалося її відновлення.

Доречним може також стати наступний приклад: хлопець, який після контузії на фронті не говорив, але завжди носив із собою уламок металу — як талісман. Соціальний працівник запропонував йому створити «історію цього уламка» у вигляді короткого відео — не для показу, а для самого себе. Цей мультимедійний проєкт став першим способом осмислення пережитого. Згодом хлопець долучився до групи ветеранів, які створюють цифрові історії — і саме в цьому форматі знайшов свою нову «мову».

У моменти, коли стандартні підходи не працюють, коли мовчання сильніше за слова, а біль виходить за межі опису — саме креативний підхід дозволяє зберегти контакт, знайти альтернативний канал підтримки: через образ,

дію, простір, ритуал, символ, історію, взаємодію. Це — тиха, але надзвичайно ефективна форма допомоги, яка повертає людині почуття гідності, дієздатності й зв'язку з собою та з іншими.

Таким чином, креативність у роботі з травмованими клієнтами — це не щось «додаткове» до фахової підготовки. Це фундаментальна здатність бачити людину в її цілісності, навіть тоді, коли вона сама себе не бачить. І саме завдяки цьому підходу соціальний працівник стає не просто помічником, а співтворцем нового — хоч і крихкого, але справжнього — досвіду життя після травми.

Креативність надає соціальному працівникові унікальну можливість змістити фокус із прямої, іноді надто інтенсивної, терапевтичної взаємодії на більш м'яке, делікатне втручання, яке ґрунтується на уважному слуханні, символічній взаємодії та обережному супроводі. Край важливо у роботі з людьми, які не готові або не здатні говорити про свій досвід — через шок, сором, зневіру чи втрату довіри.

У подібних випадках креативне мислення дозволяє шукати альтернативні шляхи комунікації. Наприклад, людині, яка уникає вербального контакту, можна запропонувати вибрати з-поміж зображень чи предметів той, що «найближчий до її сьогоденного стану». Цей простий, але сильний інструмент дозволяє емоціям проявитися у символічній формі, не змушуючи клієнта говорити напрому. Візуальний образ — картина з темною печерою або світлою стежкою, зламанною гілкою чи горнятком з тріщиною — може стати «мовою», яку людина готова використати в момент глибокого напруження.

У деяких практиках соціальні працівники та психологи разом із клієнтами створювали «мішечки підтримки» — маленькі тканинні мішечки або скриньки, наповнені особистими символами безпеки. Один чоловік поклав туди гудзик від форми свого батька, загиблого на фронті; інша жінка — клаптик вишитої серветки, яка нагадувала їй дитинство і матір; дитина — ароматні листки м'яти з подвір'я біля колишнього дому. Такий ритуал створення мішечка — не просто вправа, а можливість повернути людині відчуття контролю, зв'язку з власною історією, речами, які досі мають значення.

Іншим яскравим прикладом м'якої, але ефективної креативної інтервенції є досвід роботи з родинами переселенців, які втратили дім і були змушені почати життя з нуля. В умовах переповнених шелтерів чи модульних містечок, де конфіденційність і спокій — розкіш, що недоступна, фахівець запропонував просту ініціативу — «дитячі листи майбутньому». Діти писали або малювали листи для себе у майбутньому — через рік, через п'ять років. У них — мрії про будинок, домашніх улюбленців, бажання знову жити поруч з бабусею. Батьки, дізнавшись про цю активність, почали створювати «відповіді» або супровідні листи. Таким чином виник неформальний діалог, у якому були і смуток, і надія, і бажання бачити майбутнє. [1]

Ці на перший погляд прості дії мають потужний терапевтичний ефект: вони повертають людині відчуття себе як автора свого досвіду, здатного обирати,

відчувати, мріяти, творити. У світі, де надто багато вирішують за людину — що вона повинна думати, куди йти, як вижити — креативна соціальна робота пропонує їй простір, де можна знову стати суб'єктом, а не об'єктом обставин.

Саме тому креативність — не розкіш і не прикраса в роботі соціального працівника, а ключ до побудови живої, адаптивної, глибоко людської взаємодії. Особливо там, де немає готових сценаріїв, а є тільки вразлива, але реальна присутність — працівника і людини, яка потребує підтримки.

У надзвичайних умовах — польових, евакуаційних, тимчасових — іноді достатньо змінити простір. Психосоціальна зона, оформлена в наметі, з теплим світлом і затишною атмосферою, може стати єдиним місцем, де клієнт відчує себе не «черговим випадком», а людиною. Креативне мислення тут полягає не в ефектних рішеннях, а в уважному, чуйно підібраному підході.

Особливо цінною є здатність фахівця помітити ресурси клієнта навіть у зламаному стані: дівчина, яка відмовлялася від розмов після пережитого насильства, охоче включилася в спільне виготовлення прикрас для інших жінок — і це стало початком відновлення довіри до себе та світу. Таких ситуацій чимало, і всі вони показують: коли методи вичерпуються, креативність відкриває нові двері.

Висновуючи, варто зазначити, що роль креативного мислення у роботі соціального працівника з травмованими клієнтами полягає не лише в знаходженні нестандартних рішень, а й у здатності утримати людське обличчя допомоги — таке, що не ранить, а підтримує. Це вміння бачити людину за межами її травми — і допомагати їй побачити себе заново.

Список використаних джерел:

1. Варнава У.В., Гарвалінська А.С. Провідні передумови добробуту внутрішньо переміщених осіб. Матеріали 81-ї звітної студентської наукової конференції [Електронний ресурс]: Секція «Факультету психології та соціальної роботи», підсекції «Соціальна робота», «Освітні, педагогічні науки», «Психологія» (Одеса, 22–24 квіт. 2025 р.). Одеса : ОНУ імені І. І. Мечникова, 2025. С. 17–18

2. Варнава У.В., Чекой Д.С. Вплив травматичних подій на соціалізацію дітей. Матеріали 81-ї звітної студентської наукової конференції [Електронний ресурс]: Секція «Факультету психології та соціальної роботи», підсекції «Соціальна робота», «Освітні, педагогічні науки», «Психологія» (Одеса, 22–24 квіт. 2025 р.). Одеса : ОНУ імені І. І. Мечникова, 2025. С. 15–16

БАТАН Юлія Павлівна

МЕТОДИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Сучасний ринок праці потребує фахівців, які вміють швидко адаптуватися до змін, гнучко мислити та розв'язувати нетипові завдання, що забезпечується не в останню чергу завдяки такій властивості, як креативність. Для психологів ця риса є особливо важливою, оскільки вони працюють із несподіваними, невизначеними ситуаціями, вирішення яких потребує застосування творчості, винахідливості та інтуїції.

Креативність є інтегративною характеристикою, що забезпечує здатність до творчості та виявляє себе в різних видах активності. Вона входить до структури творчого потенціалу, розкриваючись у таких здатностях як генерування нових незвичних ідей, гнучкість, вміння відхилятися від традиційних способів мислення та діяльності тощо.

Багатьма дослідниками ця риса залічується до професійно важливих якостей психолога – властивостей, необхідних для успішного виконання діяльності. Вона передбачає вміння звертатися до власної психічної реальності для умістовлення професійного (психологічного) процесу і є свідченням особистісної зрілості та професіоналізму фахівця.

Актуальність розвитку креативності в період навчання у закладі вищої освіти зумовлюється як специфікою майбутньої професійної діяльності психолога, так і тим, що студентський вік є сензитивним періодом для розкриття творчого потенціалу особистості. Сприяє цьому низка особливостей: позитивна «Я-концепція», впевненість у собі та віра у власні можливості, схильність ризикувати та розвинена уява. Окрім цього, позитивну роль відіграють і характеристики, пов'язані з вольовою сферою, зокрема висока саморегуляція, відповідальність та дисциплінованість, завдяки яким творчий задум доводиться до кінця.

Сучасна система вищої освіти ставить перед здобувачами не лише завдання пасивного сприймання інформації та репродуктивного її відтворення, а й вимагає самостійної розробки алгоритмів розумових дій для розв'язання тих чи інших завдань, створення власних евристичних прийомів. Виникає потреба у формуванні індивідуального стилю обробки інформації, творчого підходу до її опрацювання, відкритості до нового та критичного мислення. Робота з неоднозначним, суперечливим матеріалом активно сприяє розвитку цих якостей.

Яким чином можна стимулювати розвиток креативності під час викладання психологічних дисциплін? Для впорядкування відповідей на це питання ми послуговувалися параметрами креативності, запропонованими Дж. Гілфордом, дібравши засоби конкретно під кожний із них та обґрунтувавши необхідність володіння психологом ними.

Перший параметр – здатність до виявлення та постановки проблем. У майбутній професійній діяльності ця властивість є вкрай важливою для з'ясування проблеми клієнта та висування правильних гіпотез щодо причин її виникнення. Значущим це буде і для тих, хто обере для себе дослідницьку діяльність, адже саме постановка адекватної наукової проблеми є запорукою успішного дослідження. Для того, щоб стимулювати її розвиток, здобувачам пропонуються практичні завдання з аналізу реальних або змодельованих ситуацій, кейси з неочевидною проблематикою, обговорення складних психологічних ситуацій із постановкою декількох можливих проблем, які можуть мати різну природу, а також вправи на генерування гіпотез. Для досягнення цієї мети також підходять проблемно-дослідницькі завдання та дискусії.

Другий і третій параметри – це гнучкість і здатність до продукування великої кількості ідей. Вони об'єднані нами через те, що хоч і є різними за своїм змістом, формуються зазвичай разом. Генерування значної кількості ідей навряд чи буде можливим без гнучкості. Ці характеристики на практиці важливі під час роботи з клієнтами, коли стандартні підходи не спрацьовують, і потрібно знаходити нові способи взаємодії або інтервенції. Для їхнього розвитку ми застосовуємо мозковий штурм (та його модифікації), метод шести капелюхів Едварда де Боно, метод синектики, а також завдання на перетворення ситуацій з багатьма можливими розв'язками. Штучно моделюються ситуації, де потрібно швидко змінити заздалегідь запланований спосіб дій, виявити нові варіанти втручання.

Четвертий параметр – оригінальність. У практичній діяльності психолог часто зіштовхується з проблемами, які вимагають нестандартного рішення. Наприклад, ситуації етичних дилем, які не мають правильного варіанта розв'язання. Звісно, при їх вирішенні фахівець має спиратися на загальні етичні принципи та цінності фаху, проте оригінальність може забезпечити більш ефективне, індивідуалізоване вирішення з урахуванням контексту. Для розвитку цього параметру застосовуються асоціативне мислення, нестандартне тлумачення текстів, рольові ігри з елементами імпровізації, обговорення етичних проблем, де кожен учасник має запропонувати неочевидне, але аргументоване рішення.

Важливість п'ятого параметру – здатності вдосконалити об'єкт, додаючи деталі – особливо помітною стає під час розроблення корекційних програм, психоедукаційних тренінгів, або підготовки психодіагностичних інструментів. Психолог має вміти бачити можливості для покращення навіть у вже наявних рішеннях. Розвивається шляхом роботи над проектами, які потребують покрокового вдосконалення (наприклад, модифікація методик або створення авторських програм), аналізу кейсів з пропозиціями щодо їх оптимізації, а також рефлексії щодо ефективності застосованих технік.

Шостий (і останній) параметр – вміння розв’язувати проблеми, тобто здатність до аналізу та синтезу. Це базова компетенція для будь-якого психолога, адже саме завдяки їй фахівець здатен бачити ситуацію загалом, встановлювати зв’язки між її компонентами та будувати ефективну стратегію взаємодії. Ця здатність формується не лише під час практико-орієнтованих занять, але й через традиційні форми роботи – лекції з проблемними питаннями, семінари-дискусії, аналіз і порівняння теоретичних підходів. Навіть на таких базових дисциплінах, як загальна психологія, через розбір емпіричних досліджень, побудову схем, моделей, а також виконання індивідуальних дослідницьких завдань і групових проєктів здобувачі мають змогу підвищити рівень її прояву.

Варто зауважити, що всі запропоновані прийоми та способи розвитку креативності будуть ефективними лише за умови створення сприятливого освітнього середовища. Психологічно безпечний простір, де здобувачі не бояться помилятися, вільно висловлюють свої ідеї та почуваються почутими, є обов’язковим фактором. Не менш важливими є довірливі стосунки між студентами та викладачем, що ґрунтуються на взаємоповазі, підтримці та визнанні цінності кожного учасника освітнього процесу. Саме така атмосфера сприяє відкритості мислення, внутрішній мотивації та готовності експериментувати, що, своєю чергою, є підґрунтям для формування справжньої творчості у професійній підготовці психолога.

Отже, розвиток креативності під час викладання психологічних дисциплін є не лише бажаним, а й необхідним елементом професійної підготовки майбутніх фахівців. У процесі викладання можна застосовувати різноманітні методи, спрямовані на розвиток усіх параметрів креативності. Водночас результативність їхнього використання значною мірою залежить від емоційного клімату в навчальному середовищі. Тільки в умовах психологічної безпеки, взаємної поваги та довіри можливе справжнє розкриття творчого потенціалу здобувачів освіти, що в майбутньому стане основою їх професійної ефективності як психологів.

***ВЕДЕРНІКОВ Михайло Данилович,
ВОЛЯНСЬКА-САВЧУК Леся Вікторівна***

РОЛЬ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ У ФОРМУВАННІ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ HR

В умовах війни та соціально-економічної нестабільності в Україні на перший план виходить не стільки завдання підвищення прибутковості підприємств, скільки забезпечення умов для їх стійкого функціонування. Сучасні трансформації суспільства спричинили виникнення нових форм економічної взаємодії, які суттєво відрізняються від традиційного матеріального

виробництва індустріальної епохи. Ці новітні форми мають переважно віртуальний характер, супроводжуються широким впровадженням штучного інтелекту й автоматизації процесів, а головним ресурсом розвитку стає інтелектуальний продукт і креативність.

Сучасне ділове середовище характеризується високим рівнем конкуренції, динамічними технологічними зрушеннями та зростанням потреби працівників у самореалізації. За таких умов функція управління персоналом набуває стратегічного значення як рушій інноваційного потенціалу організацій, а креативне мислення спеціалістів у цій сфері відіграє дедалі важливішу роль. У сучасному контексті швидких технологічних змін цифрова трансформація та посилення конкуренції на ринку праці ефективно управління людськими ресурсами досягає нового стратегічного значення. Традиційні методи управління людськими ресурсами стають неефективними, поступаючись місцем творчим моделям, зосереджуючись на гнучкості, адаптивності та здатності створювати нові ідеї. У цьому контексті розвиток творчого мислення серед фахівців з управління людськими ресурсами стає важливим інструментом для вдосконалення творчого потенціалу організації.

Креативність нині розглядається як важливий чинник підвищення конкурентоспроможності не лише підприємств, а й держави в цілому. Вона виступає засобом реалізації стратегій сталого розвитку, які орієнтовані на розкриття людського потенціалу та здатність до створення інноваційних рішень. У наукових дослідженнях посилюється увага до проблем активізації інноваційної діяльності в умовах інтелектуалізації економіки, загострення глобальної конкуренції, модернізації управлінських систем та інших викликів сучасності.

Креативне мислення дозволяє HR-менеджерам знаходити не стандартні рішення в таких сферах, як вибір персоналу, мотивація, навчання, управління талантами та навчання корпоративної культури. Це допомагає створити сприятливе середовище для інновацій, активує внутрішній потенціал працівників та забезпечує стратегічну конкурентоспроможність компанії. Однак розвиток творчості у експертів з персоналу вимагає розуміння в природі, методах розвитку та реальності на практиці.

Креативне мислення визначається як здатність індивіда створювати ненормальні нові ідеї, знаходити оригінальні рішення для проблем та вирішувати завдання від нових потенційних клієнтів. Це одна з головних когнітивних властивостей, яка допомагає відрізняти людей, які мають творчі заходи з людьми, які активно працюють у загальних моделях та алгоритмах.

У англomовній науковій літературі поняття «креативність» (creativity) та «творчість» (creativeness) мають спільне походження від прикметника «креативний» (creative), що визначає здатність містити або передавати оригінальні ідеї [5, с. 33]. З позиції когнітивної психології креативність розглядається як специфічна когнітивна властивість людського розуму, яка, хоча

і не тотожна, але тісно корелює з інтелектуальним потенціалом індивіда. Водночас креативність трактують як схильність особистості до комбінування та синтезування нових, оригінальних і практично значущих ідей та нестандартних рішень на основі наявної інформації. Таким чином, креативність слід розуміти не лише як здатність до творчої та економічно важливої діяльності, а й як сутнісну духовну основу сучасної суспільної культури.

Креативна особистість характеризується еклектичністю мислення, допитливістю та прагненням до інтеграції знань з різних наукових дисциплін. Феномен креативності в науковому дискурсі визначається як здатність особистості до варіативності, гнучкості, інтелектуальної мобільності та системного інноваційного мислення, яке передує процесу творчої дії [6, с. 135–140]. При цьому креативність не вважається вродженою рисою, а розглядається як якість, що формується під впливом специфічних умов виховання та освіти. До ключових факторів, що сприяють розвитку креативності, належать цілеспрямований розвиток особистості, мотивація до творчої діяльності та забезпечення свободи індивідуального самовираження. Ці умови мають бути інтегровані в систему креативного управління, яке виступає кінцевим ланцюгом у системі індивідуальних і соціальних чинників, що визначають розвиток творчої активності [5, с. 35]. Оскільки креативність працівників сприяє зростанню інтелектуального капіталу, а поєднання таланту та знань є основою побудови інтелектуальних організацій, дослідники логічно поєднують концепцію управління талантами з системою менеджменту знань [5-6].

Інноваційний потенціал людських ресурсів - це сукупність знань, навичок та цінностей, а також умови організації здатності людських ресурсів для початку, підтримки та впровадження інновацій у системі управління людськими ресурсами та загальної діяльності організації.

За сучасних умов поширення економіки знань та цифрового перетворення HR, стає рушійною силою змін, оскільки вони формують кадрову політику, корпоративну культуру, сприяють розвитку талантів та забезпечують гнучку реакцію на екологічні проблеми. Ефективне управління HR потенціалом забезпечує конкурентоспроможність компанії на всіх рівнях роботи.

Структура інноваційного потенціалу HR може бути подана такими головними складниками (табл.1):

Таблиця 1

Структура інноваційного потенціалу HR

Критерій	Характеристика
Креативно-інтелектуальний	Здатність HR-команди продукувати нові ідеї, неординарні рішення, ініціативи з трансформації процесів
Організаційно-функціональний	Впроваджені новаторські HR-технології, цифрові інструменти, раціональна структура управління

Культурно-ціннісний	Рівень довіри, щирість до зворотного зв'язку, заохочення внутрішнього підприємництва серед співробітників
Інституційно-нормативний	Політики, регламенти та нормативні вимоги, що сприяють інноваційній роботі у сфері HR
Психологічно-мотиваційний	Висока зацікавленість персоналу, емоційний інтелект HR-спеціалістів, підтримка новацій на всіх щаблях управління

Джерело: сформовано автором на основі [1]

Інноваційний потенціал HR - це багатовимірна рамка, яка сприяє творчості, а також організаційних структур, що сприяють інноваціям. Його зростання вимагає системного підходу, починаючи від появи інноваційної культури до впровадження технологічних інструментів та підтримки творчого мислення. Її відділи кадрів з високим потенціалом, які можуть бути не лише лідерами, але й ініціаторами організаційних змін.

Швидкі зрушення, зміщення ринку праці та жорстока конкуренція за функції HR, таланти вже давно вийшли за рамки організацій. Його нинішня позиція як стратегічного партнера, який захищає здатність організацій до адаптації, створювати та втілювати інновації. У цьому сенсі креативне мислення персоналу стає ключовим елементом нових можливостей підприємств. У таблиці 2 відображається творчість на функції HR -функції інноваційної здатності.

Таблиця 2

Вплив креативності на інноваційну спроможність HR-функції

Напрямок HR	Вплив креативного мислення
Рекрутинг	Використання нетрадиційних каналів пошуку кандидатів, гейміфікація відбору, відео-співбесіди, AI-рішення
Адаптація	Розробка індивідуальних онбординг-програм, застосування AR/VR, інтерактивних майданчиків
Мотивація та залучення	Створення творчих програм нематеріального стимулювання, внутрішніх ініціатив, визнання
Навчання та розвиток	Індивідуальні траєкторії навчання, мікронавчання, симуляції, творчі воркшопи
Корпоративна культура	Створення атмосфери, яка заохочує спроби й помилки, відкритість до ідей, внутрішнє підприємництво

Джерело: сформовано автором на основі [2]

Креативне мислення є важливим фактором стратегії інновацій персоналу. Це покращує не тільки існуючі процедури, але й нове, що відповідає сьогодення. Збільшення креативного HR потенціалу вимагає систематичного вивчення

креативного мислення, підтримання ініціатив, підготовки до змін та постійного навчання. Зрештою, це стає конкурентною перевагою всієї організації. Розвиток креативного мислення HR-фахівців є важливою умовою для підвищення гнучкості, пристосованості та творчих можливостей для управління персоналом. У сучасному контексті цифрової конверсії та постійно змінюється на ринку праці, важливо не лише проводити стандартні процедури, але й креативно мислити, стратегічно та оригінальними способами. Ефективна розробка творчих ідей вимагає систематично та впровадити відповідні механізми (табл. 3).

Таблиця 3

Механізми розвитку креативного мислення в HR

Механізм	Суть	Очікуваний результат
Освітні програми та навчання	Тренінги з творчості, дизайн-мислення, м'яких навичок	Підвищення творчої спроможності
Використання дизайн-мислення	Створення новаторських HR-рішень на основі вимог співробітників	Покращення досвіду працівника (employee experience)
Сприятливе середовище	Атмосфера довіри, воля помилятися, підтримка ініціатив	Зростання внутрішньої мотивації та ініціативності
Міжфункціональна командна робота	Участь HR в спільних проєктах з IT, маркетингом та іншими	Генерація міжгалузевих ідей
Хакатони, воркшопи, брейнштормінги	Короткі інтенсиви для розв'язання актуальних HR-завдань	Активізація креативного мислення, вміння співпраці
Гейміфікація	Ігрові аспекти у відборі, адаптації, навченні	Підвищення зацікавленості й неординарне мислення
Цифрові інструменти	Використання Miro, Trello, AI-засобів у HR	Швидка візуалізація та випробування задумів
Професійний розвиток та самоосвіта	Участь в конференціях, читання літератури, наставництво	Розширення горизонту, підвищення фахової гнучкості

Джерело: сформовано та доповнено автором на основі [3, с. 154]

Розвиток творчого мислення в HR-фахівців є складним процесом, що вимагає водночас роботи на особистісному, командному та організаційному рівнях. HR-функцію створюють компанії, котрі інвестують у формування творчої культури, здатну започатковувати інновації, пристосовуватися до змін та

формувати цінність для бізнесу в тривалій перспективі.

Значення та вплив креативного мислення на інноваційний потенціал HR-функції в теперішніх організаціях дає змогу зробити низку важливих висновків.

Креативне мислення відіграє ключову роль у розвитку інноваційних методів в управлінні персоналом. Саме завдяки здатності HR-фахівців генерувати нові ідеї, віднаходити нестандартні рішення та мислити поза межами усталених схем, з'являються інновації в таких сферах, як рекрутинг, адаптація, мотивація, навчання та розвиток персоналу.

Рівень розвитку креативного мислення в багатьох організаціях, як показує аналіз практик впровадження творчих підходів у HR, демонструє, що залишається середнім чи неоднорідним. Це спричинено як об'єктивними факторами - надмірною завантаженістю HR-фахівців операційною працею, браком часу та ресурсів, - так і суб'єктивними - низькою мотивацією до змін, побоюванням помилок, відсутністю підтримки з боку керівництва.

Спостерігається безпосередній взаємозв'язок між рівнем креативності HR-фахівців та загальною інноваційністю HR-функції. У компаніях, де підтримується творче мислення, створено умови для генерування ідей, а також впроваджено сучасні інструменти для підтримки інновацій, HR-стратегія є більш гнучкою, результативною та адаптованою до змін.

Інновація HR функцій збільшується в творчих, культурних організаціях, які активно розвиваються - з відкритим спілкуванням, довірою працівників, ініціативами та толерантністю до досвіду. Ця культура дозволяє контролювати HR не тільки бути виконавцями, але й позитивними ініціаторами позитивних змін.

Тому можна сказати, що креативне мислення є важливим фактором у збільшенні креативних кадрів. Його цілеспрямований розвиток - шляхом навчання, роботи в команді, впровадження творчих методик, привабливості персоналу в стратегічному плануванні - має бути головним пріоритетом організацій, які шукають гнучкості, сталого розвитку та конкурентоспроможності.

Список використаних джерел:

1. Ванін А. Підвищення ефективності управління людськими ресурсами в компаніях ІТ-сектору України на основі інновацій. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск 68. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-67>.

2. Батюк Б.Б., Гірняк К.М. Креативні рішення в системі управління персоналом в умовах війни: виклики та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск 59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-80>.

3. Волкова С.Г., Тулякова К.Р., Мелешко І.В., Критичне та креативне мислення як рушійна сила для створення майбутнього успішного спеціаліста. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Випуск 56. Том 1. С.154-156. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/56.1.32>.

4. Назарова Г. В. Креативна економіка та менеджмент [Електронний ресурс] : навч. посіб. / Г. В. Назарова, Ю. В. Сотникова ; Харківський

національний економічний університет ім. С. Кузнеця. - Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. - 159 с. Режим доступу: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/20645>.

5. Ткаченко Л.І. Креативність і творчість: сучасний контент / Л.І. Ткаченко // Освіта та розвиток обдарованої особистості. – 2014. – № 9. – С. 32-35.

6. Peter M. Senge The Fifth Discipline: The Art and Practice of the Learning Organization. New York :Currency Doubleday, 1990 – 424 p.

7. Томах В. В. Креативний менеджмент як чинник конкурентоспроможності підприємства / В. В. Томах, С. Г. Кривова, Г. В. Еатон // Економіка та суспільство. - №54. – 2023. Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2743/2679>.

8. Кліпкова О. І. Креативність та інноваційність як основні складові нового вектора в управлінні підприємством. / О. І. Кліпкова // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія Економіка. – Випуск 2(4). Частина 2. – 2015. – С. 76-79.

ВІЗНЮК Валентина Василівна

КРЕАТИВНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

У сучасних умовах розвитку суспільства освіта зазнає змін, що потребують від педагогів креативності як важливої здатності гнучкої адаптації до розв'язання професійних завдань у змінному освітньому середовищі.

Важливе значення у розвитку суспільства набуває використання цифрових технологій і застосування штучного інтелекту, що нині суттєво впливає на зростання вимог до професійної підготовки освітян. В умовах стрімкого технологічного прогресу сучасний педагог має не лише опановувати нові цифрові інструменти, а й постійно оновлювати свої знання, уміння й навички. Однак ефективне використання технологій у навчальному процесі вимагає не лише технічної обізнаності, а й розвинених гнучких навичок, які допомагають успішно вирішувати професійні завдання в умовах постійних змін. Однією з ключових гнучких навичок є креативність – здатність генерувати нові ідеї, адаптувати підходи та створювати нестандартні рішення, що відіграє важливу роль у професійній діяльності педагога.

Важливим завданням для закладів вищої освіти є розвиток креативності майбутнього педагога під час фахової підготовки, оскільки сучасний учитель виконує не лише функції викладача, а й стає наставником, лідером, психологом, ментором тощо.

Аналіз наукових джерел підтверджує, що питання розвитку креативності в процесі професійної підготовки майбутніх педагогів є предметом активного

вивчення як українськими (М. Артюшина, С. Сисоєва, Н. Степанова та ін.), так і зарубіжними науковцями (Н. Гекден Кайя, П. Торренс, К. Робінсон та ін.).

Відзначимо, що поняття «креативність» ученими трактується неоднозначно. Креативність особистості розглядають як її внутрішній потенціал, який забезпечує відкритість до змін, вміння виходити за межі стереотипного мислення, знаходити нестандартні рішення складних ситуацій і сприяє успішному самовизначенню в суспільстві.

На думку П. Торренса, креативність – це здібність усвідомлювати проблеми й протиріччя, а також формулювання гіпотез, перевірка та повторна перевірка цих гіпотез, їх видозміна та повідомлення результатів. Це природний процес, породжений сильною потребою вирішити ситуації, що може викликати дискомфорт, внаслідок невизначеності або незавершеності якоїсь ситуації [1].

У наукових дослідженнях С. Сисоєва визначає креативну особистість як таку, що володіє внутрішніми передумовами для прояву творчої активності. На її думку, саме креативність є ключовим чинником, що детермінує творчу активність особистості [2].

Формування креативного потенціалу у майбутніх педагогів сприятиме їхній творчій самореалізації в професійній діяльності та дозволить їм активно долучатися до процесів інноваційних змін у суспільстві.

Важливим аспектом для розкриття нашої теми є звернення до педагогічної спадщини класика української освіти Василя Олександровича Сухомлинського. У своїй праці «Сто порад учителям». Він наголошував на необхідності створення кожним педагогом власної «індивідуальної творчої лабораторії», де формується й накопичується унікальний професійний досвід. На його думку, формування такої лабораторії має розпочатись ще під час здобуття професійної освіти, адже саме у закладах вищої освіти відбувається перше знайомство з освітніми інноваціями, які в подальшому розвиваються й накопичуватимуться в практичній діяльності [3].

Н. Степанова досліджуючи креативність як гнучку навичку педагогів, наголошує, що для розвитку креативності у майбутніх фахівців слід застосовувати інтегровані методики та техніки, спрямовані на удосконалення когнітивних навичок. Розвиток критичного мислення і здатність знаходити нестандартні рішення, мають вивчатись майбутніми педагогами як в обов'язкових освітніх компонентах, так і в предметах варіативної частини. Зокрема, авторка рекомендує використовувати: інтегровані підходи, що поєднують психологічні, педагогічні, соціальні та філософські складові для формування гнучких навичок; методики, які сприяють розвитку когнітивної гнучкості, емоційної стійкості та адаптивності, зокрема через практики, зосереджені на генерації нових ідей і впровадженні інновацій у практику [4].

Авторка пропонує приклад застосування інтегрованої методики у навчанні з використанням кейсу «Горіхи» та методичного прийому сторітелінг. У педагогічному контексті, використання сторітелінгу сприяє розвитку

мотивації, саморефлексії, пошук альтернативних підходів до вирішення проблем, запобігання помилкам і формуванню аналітичних навичок [4].

Отже, на нашу думку, у фаховій підготовці майбутніх педагогів важливо цілеспрямовано розвивати креативність із допомогою різноманітних технік, методів, способів та інструментів. Доцільним у фаховій підготовці є впровадження завдань, що активізують візуальне, цифрове, логічно-пошукове мислення. Такі завдання сприятимуть розвитку уміння виокремлювати проблему, визначати її пріоритетність та актуальність, обґрунтовувати її значущість, а також генерувати ідеї та формувати гіпотези. В сукупності такі завдання сприятимуть формуванню індивідуального педагогічного досвіду та розвитку креативного потенціалу майбутнього педагога.

Для створення освітнього середовища, що мотивує до розвитку креативного мислення у майбутніх педагогів доцільно використовувати інтегровані техніки чи методики. Також під час занять важливо створювати умови розвитку креативності, а саме: створення ситуацій відкритості та незалежності у порівнянні із чітко сформованими завданнями; заохочення до постановки багатьох запитань; підтримка самостійності, ініціативності та відповідальності; акцент на самостійних дослідженнях, спостереженнях і власному досвіді; увага до інтересів і потреб здобувачів освіти як із боку викладачів, так і однолітків. У процесі підготовки майбутніх педагогів важливо враховувати також і чинники, які можуть блокувати розвиток креативності, зокрема: страх помилитися чи ризикувати, надмірна орієнтація на зовнішній успіх, комфортність, мислення за стереотипами, ігнорування уяви, дослідницького підходу, а також некритичне прийняття авторитетних думок. Уникнення цих бар'єрів може стати запорукою ефективного формування креативного підходу в педагогічній діяльності.

Таким чином, необхідно зазначити, що у практиці педагогічних закладів вищої освіти вже накопичено значний арсенал методик розвитку креативного потенціалу майбутніх педагогів. Ефективне формування креативності потребує не лише підтримки нестандартного мислення й сміливих ідей, а й постійного заохочення з боку викладачів. Разом із цим, розвиток творчої ініціативи має супроводжуватися формуванням відповідального ставлення до власної діяльності: уміння бачити ризики, аналізувати наслідки, критично оцінювати прийняті рішення. Слід підкреслити, що креативність є важливою складовою професійного становлення педагога. Такі її основні компоненти, як здатність до експериментування, адаптивність, вміння генерувати нові ідеї, сприяють глибшому розумінню складних педагогічних ситуацій, налагодженню ефективної комунікації та ухваленню обґрунтованих рішень як у професійній діяльності, так і в повсякденному житті.

Список використаних джерел:

1. Torrance E. Torrance test of Creative Thinking. – Bensville, IL : Scholastic Testing Service, 1986. – 234 p.
2. Сисоєва С. О. Педагогічна творчість. – К. : Каравела, 1998. – 150 с.
3. Сухомлинський В. О. Сто порад учителеві // Вибрані твори : у 5 т. – К. : Рад. шк., 1976. – Т. 2. – С. 412–416.
4. Степанова Н. М. Креативність як гнучка навичка в професійній підготовці майбутніх педагогів // *Мистецька освіта та розвиток творчої особистості*. – 2024. – № 4. – С. 111–116.

ВОЛКОВА Руслана Євгенівна

КРЕАТИВНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ УСПІШНОЇ ОСОБИСТОСТІ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН

У сучасному освітньому просторі важливим завданням педагогічної діяльності є формування успішної особистості, здатної до нестандартного мислення, прийняття рішень в умовах невизначеності, екологічно орієнтованої поведінки та відповідальності. Одним із провідних механізмів формування зазначених особистісних якостей виступає креативне мислення, яке слід розуміти як інтегральну когнітивну здатність індивіда до продукування оригінальних ідей, пошуку нестандартних рішень, адаптації до нових ситуацій, а також до ефективного втілення інновацій у професійній та освітній діяльності. Креативне мислення не лише забезпечує продуктивну реалізацію особистісного потенціалу, а й слугує потужним фактором стимуляції пізнавальної активності учнів і студентів, сприяючи їхньому інтелектуальному зростанню, водночас виступаючи основою для постійного самовдосконалення та професійного розвитку викладачів.

Креативне мислення є невід'ємним компонентом сучасної природничої освіти, оскільки забезпечує формування здатності до глибокого осмислення складних біологічних процесів, сприяє розвитку таких важливих інтелектуальних умінь, як порівняння, класифікація, аналіз, систематизація й узагальнення, формулювання гіпотез, асоціативне мислення, виявлення суперечностей та пошук нестандартних рішень. Саме ці когнітивні інструменти є основою наукової діяльності та професійної підготовки майбутнього біолога або вчителя біології.

Вивчення курсів ботаніки та суміжних дисциплін, таких як екології, фізіології, філогенії рослин, фітогеографії та інших, створює сприятливі умови для формування й активного застосування креативного мислення в освітньому процесі. Ці курси передбачають проведення лабораторних, аналітичних, польових і проєктних досліджень, які вимагають від студентів не лише засвоєння

знань, а й уміння творчо їх застосовувати. Зокрема, лабораторні й польові дослідження стимулюють студентів до самостійного планування експериментів, добору методик спостереження та фіксації результатів, їх інтерпретації та узагальнення. Виконання таких завдань потребує ініціативності, уваги, здатності бачити нестандартні шляхи розв'язання дослідницьких завдань. У процесі досліджень студенти часто створюють авторські схеми або моделі природних процесів, експериментують із новими формами представлення даних, наприклад, інфографіка, екокарти, філогенетичні дерева, удосконалюють свої навички формулювання наукових висновків.

Вивчення природничих дисциплін вимагає особливого рівня абстрактного і системного мислення. Студенти повинні вміти бачити складні взаємозв'язки між біологічними явищами, оцінювати вплив абіотичних та біотичних чинників на структурно-функціональну організацію екосистем, прогнозувати можливі зміни в умовах глобальних екологічних викликів. Креативне мислення в цьому контексті забезпечує формування здатності до моделювання біологічних процесів, побудови логічних конструкцій, аналізу й оцінки сценаріїв розвитку природного середовища.

Формуванню креативності у студентів також сприяє організація освітнього процесу за такими напрямками:

- дослідницька діяльність, що охоплює постановку відкритих проблемних запитань, аналіз природних об'єктів та явищ, формулювання наукових гіпотез;
- моделювання екологічних ситуацій, створення експериментів як в лабораторії, так і в природі, розробка локальних схем фітогеографічного зонування тощо;
- проєктна діяльність, яка передбачає створення власних моделей взаємодії між видами або фітоценозами в різних кліматичних та антропогенних умовах;
- інтеграція знань з біології, географії, хімії, екології, фізики, що сприяє формуванню цілісного наукового світогляду і міждисциплінарного підходу до вивчення природи.

Невід'ємною складовою професійної підготовки майбутніх біологів і учителів біології є польова практика. Вона не лише забезпечує практичну реалізацію набутих теоретичних знань, а й сприяє формуванню широкого спектра професійних компетентностей: умінь і навичок організації досліджень у природному середовищі, здійснення спостережень, збору й опрацювання біологічного матеріалу, підготовки польових маршрутів, проведення навчальних екскурсій, формування екологічної свідомості та ціннісного ставлення до природи.

У процесі польової практики створюється унікальне освітнє середовище, де студенти можуть не лише відтворювати алгоритми стандартних дій, а й ініціювати власну пошукову, дослідницьку або творчу активність. Саме в такому контексті креативне мислення виявляється як один із провідних механізмів

навчальної та наукової діяльності. Здатність студентів до креативності реалізується через:

- формулювання індивідуальних дослідницьких питань на основі реальних спостережень у природних умовах;
- свідомий вибір адекватних методів збору, аналізу та інтерпретації отриманих даних;
- створення польових щоденників, які містять не лише фактичну інформацію, а й авторські описи, порівняння, образні характеристики природних об'єктів;
- розробку та апробацію інтерактивних завдань для учнів під час шкільних екскурсій, дослідницьких маршрутів і практичних занять.

У ході практики студенти залучаються до самостійної діяльності, що передбачає високий ступінь академічної свободи й водночас вимагає відповідального підходу до організації досліджень. Такі умови стимулюють ініціативність, винахідливість, критичність і здатність до самоорганізації – риси, які є фундаментом креативного мислення.

Особливу роль польова практика відіграє у формуванні навичок дослідницької діяльності, що стає основою для подальших курсових, магістерських і наукових робіт. У процесі виконання завдань студенти самостійно визначають таксономічну належність рослин, життєві форми, порівнюють їх морфологічні та екологічні ознаки, аналізують структуру та динаміку природних угруповань, встановлюють взаємозв'язки між компонентами екосистем, збирають матеріал для створення індивідуальних науково-дослідних завдань, курсових та магістерських робіт, оформлюють гербарій, фото-, відеоматеріали, розробляють маршрути екологічних стежок, екологічних троп та елементів локального моніторингу.

Важливим етапом професійної підготовки біологів є педагогічна практика. Вона забезпечує трансформацію теоретичних знань у практичні вміння й навички, формує здатність до самостійного прийняття педагогічних рішень, активізує потребу в постійному самовдосконаленні та розвитку педагогічної майстерності.

У процесі проходження практики студенти отримують можливість реалізувати себе як творчі педагоги. Вони беруть участь у повноцінному освітньому процесі, планують і проводять уроки з використанням сучасних методичних підходів, інтерактивних технологій навчання, креативних дидактичних засобів. Значну увагу практиканти приділяють розробці завдань, що стимулюють пізнавальну активність і творчу самореалізацію школярів, використовуючи міні-проекти, елементи дослідницької діяльності, STEM-уроки, біологічні та хімічні досліди тощо. Організація позакласних заходів, включно з тематичними екскурсіями, уроками в природі, тижнями біології чи екології, сприяє створенню емоційно насиченого й водночас пізнавального середовища,

яке заохочує учнів до самостійного мислення, ініціативності й міжпредметної інтеграції знань.

Успішне проходження педагогічної практики значною мірою залежить від того, наскільки студенти зможуть навчитися створювати ситуації вибору, формулювати відкриті запитання, стимулювати учнів до самостійного пошуку відповідей. У таких умовах реалізуються ключові компоненти креативного мислення – асоціативність, гнучкість, варіативність, здатність до нестандартного підходу та критичного осмислення інформації.

Виробнича практика також передбачає залучення студентів до роботи в ботанічних садах, природоохоронних установах, еколого-освітніх центрах, що створює передумови для виховання відповідального ставлення до природи, розуміння екологічної етики та формування власної позиції щодо бережного відношення до природи. Такі форми діяльності поглиблюють інтеграцію теоретичної підготовки з практикою охорони довкілля.

Науково-дослідницька діяльність у межах виконання курсових і магістерських робіт виступає потужним засобом розвитку креативного потенціалу студентів, сприяє формуванню дослідницької мотивації, професійного самоствердження та здатності до інноваційного підходу в подальшій педагогічній і науковій діяльності. Цей вид діяльності не лише дозволяє поглибити знання з профільних дисциплін, але й відкриває простір для виявлення креативності та творчого самовираження.

У ході виконання наукових робіт студенти мають можливість реалізувати власні наукові інтереси через вибір актуальної тематики, висування гіпотез, розробку оригінальних підходів до аналізу об'єктів дослідження. Важливу роль відіграє можливість створення авторських методик польового або лабораторного експерименту, поєднання традиційних методів із сучасними цифровими технологіями в біологічних дослідженнях. Креативне мислення відіграє вирішальну роль у всіх етапах підготовки наукової роботи. Воно стимулює пошук нетрадиційних рішень, генерації нових ідей, спрямованих на вирішення конкретних біологічних проблем.

Таким чином, креативність, як здатність мислити поза шаблонами, експериментувати, працювати з відкритими системами знань, є навичкою, яку необхідно систематично розвивати на всіх етапах освітнього процесу. Вона забезпечує інтелектуальну гнучкість, готовність до професійного зростання та самореалізації в мінливому інформаційному середовищі.

Загалом, формування креативного мислення має розглядатися як наскрізна дидактична мета навчання природничих дисциплін. У цьому контексті викладач виступає не тільки носієм академічних знань, а й фасилітатором, який створює освітнє середовище, що стимулює пошукову активність, пізнавальний інтерес і творче самовираження студентів. Такий підхід сприяє підготовці конкурентоздатного вчителя біології нового покоління – відкритого до

інновацій, здатного надихати учнів на дослідження природи, долучення до екологічної діяльності й участі в наукових пошуках.

ВОРОНОВ Олександр Ігорович

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ ДЛЯ УХВАЛЕННЯ РІШЕНЬ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ЗДОРОВ'Я

Сучасна система охорони здоров'я України функціонує в умовах постійної турбулентності: воєнні дії, пандемічні загрози, реформи, обмежені ресурси та швидкоплинні технологічні зміни. Традиційні, лінійні підходи до ухвалення рішень стають недостатніми[2]. Виникає гостра потреба в нестандартних, інноваційних та адаптивних управлінських рішеннях, які вимагають розвитку креативного мислення у керівників закладів та органів охорони здоров'я. Креативне мислення у сфері управління охороною здоров'я - це не просто «генерування ідей», а здатність бачити проблему під новим кутом, знаходити несподівані взаємозв'язки, формувати інноваційні стратегії та розробляти гнучкі підходи до реалізації рішень в умовах невизначеності. Воно поєднує дивергентне (генерація ідей) та конвергентне (вибір та оптимізація) мислення, орієнтоване на пошук оптимальних шляхів у складних, часто критичних ситуаціях[8].

Інвестиції в наукові дослідження та креативні розробки є ключовим рушієм сталого й інклюзивного зростання в Україні. Виведення інноваційних ідей на ринок сприяє створенню нових робочих місць, підвищенню продуктивності праці та ефективнішому використанню ресурсів - особливо у таких стратегічних галузях, як охорона здоров'я. Згідно з даними «Глобального інноваційного індексу» 2023 року, Україна посіла **55 місце серед 132 країн**, що на дві позиції вище порівняно з 2022 роком. У структурі рейтингу Україна демонструє найкращі результати за трьома ключовими компонентами: **креативний потенціал - 37 місце, знання та технологічні результати - 45 місце, людський капітал і наукові дослідження - 47 місце.** Ці показники свідчать про високий інтелектуальний потенціал країни та її спроможність до впровадження інновацій, що є критично важливим для післявоєнного відновлення та довгострокового розвитку[5].

Незважаючи на потребу, розвитку креативного мислення перешкоджають: бюрократичні обмеження (зарегульованість, ієрархічність та орієнтація на протоколи можуть пригнічувати ініціативу та нестандартне мислення); страх помилки та відповідальності (висока ціна помилки в медичній сфері створює психологічний тиск, що змушує обирати перевірені, але не завжди оптимальні шляхи); дефіцит ресурсів та часу (хронічне навантаження та обмеженість ресурсів залишають мало простору для «творчих пауз» та експериментів); когнітивні упередження (схильність до підтвердження власної думки, «якірне

мислення» або групове мислення можуть обмежувати пошук альтернативних рішень)[3,9].

Для стимулювання креативності в закладах охорони здоров'я використовуються наступні методи: техніки генерації ідей (мозковий штурм, метод Дельфі, SCAMPER, ментальні карти); дизайн-мислення (Design Thinking) (методологія, орієнтована на розуміння потреб пацієнтів та медиків, прототипування та тестування інноваційних рішень); системний аналіз та візуалізація проблем (застосування діаграм причинно-наслідкових зв'язків, системних карт для глибшого розуміння комплексних проблем); кейс-стаді та симуляції (практичний аналіз складних ситуацій, що вимагають нестандартних рішень та тренування в безпечному середовищі); навчання та тренінги, що проводяться різноманітними громадськими організаціями (розробка спеціалізованих програм для керівників, спрямованих на розвиток латерального мислення, емоційного інтелекту та стресостійкості).

Наприклад, вебінари на платформі HealthySimulation.com, присвячені розвитку креативних підходів в охороні здоров'я, користуються популярністю серед представників усіх медичних спеціальностей, які так чи інакше залучені до освіти на основі клінічного моделювання. Щоб сприяти професійному розвитку у сфері клінічного симуляційного навчання, HealthySimulation.com щотижня проводить акредитовані вебінари з неперервної освіти (CE), багато з яких зосереджені на актуальних темах віртуального моделювання. На платформі HealthySimulation.com LEARN CE/CME доступно понад 300 записаних вебінарів, а також регулярно додаються нові - з щотижневими оновленнями. Фахівці, які є лідерами у сфері симуляційної освіти, знайдуть на цьому ресурсі цінні знання та практичні матеріали, що допоможуть їм створити або вдосконалити програму клінічного моделювання у навчальному закладі чи медичному центрі.

Наведемо найбільш яскраві приклади таких вебінарів. Вебінар: **«За лаштунками даних: неоспіваний герой симуляції охорони здоров'я»**. Матеріали представляє Дайна Даунінг, MBA, MHA, FSSH. У цій акредитованій презентації CE розглядається ключову роль збору та аналізу даних у підвищенні якості програм клінічного моделювання в охороні здоров'я. Спікер детально розкриває: які **метрики симуляційних програм** можуть бути зафіксовані, як ефективно використовувати ці показники для вдосконалення навчальних сценаріїв, а також, як за їх допомогою підвищити **рівень креативності та якість підготовки персоналу**. Презентація, також, міститиме огляд додаткових ресурсів для тих, хто прагне розширити можливості креативного підходу у сфері збору даних. Окрему увагу приділяється різноманітним **методам збору даних**: використанню **автоматизованих програмних рішень, звітам спостерігачів, а також засобам зворотного зв'язку**. Наведений підхід забезпечує комплексну та доказову стратегію

покращення креативного відношення до симуляційної освіти в охороні здоров'я.

Іншим прикладом розвитку креативності у медичних працівників може бути вебінар: «Творчі підходи в моделюванні охорони здоров'я: підвищення реалізму та ефективності навчання». Його презентує Девід Лі Метьюз, бакалавр, MSHS. Роль техніка з моделювання в охороні здоров'я (Healthcare Simulation Technician, HST) - це багатогранна та динамічна позиція, яка потребує широкого спектру технічних, креативних і організаційних навичок. Залучення HST до команди, що проводить симуляційне навчання, суттєво підвищує якість, креативність і результативність освітніх програм. HST включає низку ключових обов'язків: підготовка та демонтаж симуляційних сценаріїв, очищення та перевірка обладнання, технічне обслуговування симуляторів, аудіовізуальна підтримка навчального процесу. Але обсяг його участі не обмежується лише технічними завданнями. Залежно від специфіки симуляційного центру та програм, HST також може брати участь у: розробці креативних сценаріїв, управлінні ресурсами, підтримці навчальних сесій у реальному часі, впровадженні креативних рішень для покращення симуляційного досвіду. Вебінар підкреслює важливість креативного мислення та міждисциплінарної співпраці, що дозволяє HST відігравати ключову роль у розвитку високоякісного моделювання в медичній освіті[1].

Ефективність застосування креативного мислення для ухвалення управлінських рішень у сфері публічного управління охороною здоров'я засвідчують конкретні приклади. По-перше, сфера охорони здоров'я функціонує в умовах повномасштабного вторгнення, руйнування інфраструктури, перевантаження великих госпіталів та необхідність надання допомоги великій кількості поранених та переміщених осіб. Було прийнято креативне рішення, коли замість централізованої моделі, деякі регіональні управління охорони здоров'я та керівники медичних закладів створювали «хаби» для сортування та стабілізації пацієнтів ближче до лінії фронту, розробляли мобільні медичні бригади, що могли швидко переміщуватися та налагоджували логістичні коридори з міжнародними донорами для прямої доставки медикаментів та обладнання, оминаючи бюрократичні перепони.

По-друге, надмірне фізичне та психологічне навантаження на медиків, зростання рівня стресу та вигорання в умовах пандемії та війни стало швидко збільшуватись. Органами публічного управління сферою охорони здоров'я керівництву закладів охорони здоров'я було надано методичні рекомендації з прийняття креативних рішень в даній ситуації. Керівництво лікарень, з метою підтримки психологічного здоров'я персоналу, почало впроваджувати програми психологічного розвантаження (кімнати відпочинку, арт-терапія), організовувало групи підтримки з психологами, вводило гнучкіші графіки роботи або ротацію персоналу, а також налагоджувало партнерство з

волонтерськими психологічними організаціями для надання регулярних консультацій.

З врахуванням заходів, що проводяться для розвитку креативного мислення медичного персоналу та креативних підходів в закладах охорони здоров'я розгортається робота за рештою напрямків. Відбувається оптимізація логістики та розподіл ресурсів в умовах дефіциту (під час пандемії та воєнних дій). Активно впроваджуються інноваційні підходи до надання медичних послуг (телемедицина, цифрові рішення для пацієнтів, мобільні бригади). Велика увага приділяється формуванню адаптивних стратегій управління персоналом, що враховують процеси вигорання, мотивацію та психологічний стан медиків[7]. Керівники закладів охорони здоров'я намагаються формувати ефективні комунікаційні стратегії для взаємодії з пацієнтами та громадами в умовах реформ і воєнного стану. Органи публічного управління допомагають знаходити нестандартні рішення для фінансової стабільності закладів охорони здоров'я та впровадження в діяльність медичних установ планів і стратегій з розвитку креативності[4].

Державні органи та місцеве самоврядування намагаються створювати умови для розвитку креативного мислення серед управлінців у сфері охорони здоров'я через: запровадження гнучких регуляторних рамок, що дозволяють експериментувати та впроваджувати інновації. Держава підтримує різноманітні інвестиції в освітні програми та тренінги з розвитку креативного мислення для керівників. Органи публічного управління в сфері охорони здоров'я здійснюють стимулювання обміну досвідом та створення мереж співпраці між медичними установами. Одним з підходів в реалізації цих планів стає формування культури «безпечної помилки», де невдачі сприймаються як можливість для навчання, а не покарання[6].

Таким чином, можна зробити наступні висновки. Креативне мислення є необхідною компетентністю сучасного управлінця в охороні здоров'я. Воно дозволяє ефективно реагувати на складні виклики, адаптуватися до змін середовища та впроваджувати нестандартні рішення в умовах обмежених ресурсів. Ухвалення рішень у публічному управлінні охороною здоров'я вимагає інноваційного підходу, заснованого на аналітиці, міждисциплінарності та гнучкості мислення. Креативність дозволяє обирати оптимальні стратегії, які поєднують медичні, економічні та соціальні аспекти. Розвиток креативного мислення повинен стати пріоритетом у підготовці та підвищенні кваліфікації керівників та фахівців системи охорони здоров'я. Практики дизайн-мислення, кейс-аналізу, моделювання та симуляцій є ефективними інструментами для формування цієї навички. Упровадження креативних підходів до публічного управління сферою охорони здоров'я сприяє покращенню якості надання медичних послуг, підвищенню задоволеності пацієнтів та зміцненню довіри до сфери охорони здоров'я України.

Список використаних джерел:

1. Карн Беннет Ерін. 25 найкращих вебінарів з моделювання охорони здоров'я 2024 року. Arizona State University. 17 грудня 2024 року. URL: <https://www.healthsimulation.com/uk/top-25-healthcare-simulation-webinars-2024/>
2. Креативний менеджмент: підручник для [вивч. дисц. студ. ден. та заоч. форм навчання екон. спец.]/ проф. д.е.н. В.Я.Брич, к.і.н. М.М.Корман. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 220с.
3. Массанов А.В. Особливості психологічних бар'єрів особистості під час прийняття відповідальних рішень. *Габітус*. Вип. 60. 2024. С.147-152.
4. Михалюк Н.І. Креативні методи прийняття управлінських рішень в організаціях. Ukrainian science and education in the conditions of European integration : collective monograph / Compiled by V. Shpak; Chairman of the Editorial Board S. Tabachnikov. Sherman Oaks, California: GS Publishing Services, 2024. Economic sciences. С.55-79.
5. Про схвалення Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 грудня 2024 року №1351-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1351-2024-r#Text>
6. Про схвалення Стратегії розвитку системи охорони здоров'я на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2025 року №34-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/34-2025-p#Text>
7. Романенко С.В., Марчук І.А., Жарлінська Р.Г., Лепетан І.М. Психологічна підтримка медичного персоналу: управлінські рішення для зменшення рівня емоційного вигорання. *Інвестиції: практика та досвід*. № 6. 2025. С.88-94. DOI: 10.32702/2306-6814.2025.6.87
8. Саух І., Саух П., Солодовник А. Креативність як ключова компетентність та інтегральний результат якості управлінського процесу в освітній сфері. *Український педагогічний журнал*. №2.2024. С.90-103. DOI:<https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-2-90-103>
9. Сумець О. (2024). Комунікативний менеджмент: бар'єри комунікацій персоналу організацій . *Вчені записки Університету «КРОК»*, (4(76), 134-145. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2024-76-134-145>

ГАСЮК Ігор Леонідович

КРЕАТИВНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Професіоналізація публічної служби – це цілеспрямований і системний процес формування, розвитку та вдосконалення професійних знань, навичок, компетентностей та етичних засад діяльності працівників органів публічної влади. В загальному вигляді, це процес включає низку субпроцесів: формування професійної компетентності (знання, навички, досвід, правова обізнаність); розвиток особистісних якостей, необхідних для ефективного виконання посадових обов’язків (відповідальність, ініціативність, відкритість); дотримання професійної етики та стандартів поведінки, передбачених законодавством; постійне навчання та адаптацію до нових викликів та змін у публічному управлінні.

Мета професіоналізації це забезпечення ефективного, прозорого, інноваційного та орієнтованого на громадянина публічного управління. Як правило процес професіоналізації охоплює такі ключові напрями:

- » Освітній – здобуття відповідної фахової освіти, проходження підвищення кваліфікації, навчання протягом життя;
- » Організаційний – створення умов для професійного розвитку в органах державної влади та місцевого самоврядування, формування інституційної спроможності;
- » Нормативний – впровадження єдиних професійних стандартів, оцінки результативності діяльності;
- » Мотиваційний – формування системи стимулювання до якісного виконання обов’язків, кар’єрного росту;
- » Ціннісне-етичний – розвиток культури служіння суспільству, доброчесності, неупередженості.

У сучасних умовах ефективна публічна служба неможлива без інноваційного, гнучкого та відкритого до змін мислення публічних службовців. Саме тому креативне мислення займає важливе місце в процесі їх професіоналізації. Доведено, що креативне мислення сприяє:

- » Підвищенню адаптивності до складних і нестандартних управлінських ситуацій;
- » Розробці нових рішень для удосконалення публічних послуг та внутрішніх процедур;
- » Переосмисленню застарілих практик та запровадженню ефективніших механізмів управління;
- » Посиленню командної роботи та розвитку культури співпраці у міжвідомчому середовищі;

✧ Формуванню управлінських інновацій, що відповідають актуальним потребам суспільства.

Успішна професіоналізація публічного службовця передбачає не лише дотримання формальних вимог, але й здатність до інтелектуальної гнучкості, стратегічного бачення, ініціативності, проактивності, адже усі ці якості безпосередньо пов'язані з креативним мисленням.

Креативне мислення є невід'ємною складовою професіоналізації публічних службовців. Його розвиток забезпечує глибше розуміння соціальних процесів, створення якісних державних політик і ефективне реагування на виклики часу. Тому формування креативного мислення має бути одним з пріоритетів у системі підготовки та підвищення кваліфікації кадрів публічної служби.

Креативне мислення – це здатність генерувати нові ідеї, знаходити нестандартні рішення, адаптуватися до змін та впроваджувати інновації в управлінську діяльність. Ця навичка є критично важливою для підвищення якості управлінських рішень і ефективності функціонування публічної служби.

Розвинене креативне мислення у публічних службовців забезпечує:

- ✧ ефективне вирішення складних управлінських задач, для яких не існує стандартних алгоритмів;
- ✧ впровадження інноваційних підходів до надання адміністративних послуг;
- ✧ підвищення результативності діяльності державних органів;
- ✧ формування відкритої, сучасної та гнучкої моделі публічного управління;
- ✧ зміцнення довіри громадян до органів державної влади.

Формування навичок креативного мислення в процесі професіоналізації публічних службовців відбувається на декількох рівнях.

На інституційному рівні:

- ✧ інтеграція тематики розвитку креативності до програм підвищення кваліфікації публічних службовців;
- ✧ проведення спеціалізованих тренінгів, майстер-класів, тематичних воркшопів з генерації ідей, дизайн-мислення, системного аналізу та прийняття рішень в умовах невизначеності;
- ✧ запровадження внутрішніх інноваційних платформ у державних органах (конкурсів ідей, лабораторій рішень, внутрішніх акселераторів проєктів).

На індивідуальному рівні:

- ✧ заохочення публічних службовців до участі в програмах професійного розвитку, зокрема з акцентом на інноваційність та гнучке мислення;
- ✧ підтримка самостійної ініціативи службовців щодо покращення процесів у межах своїх посадових обов'язків;
- ✧ створення умов для міжвідомчої співпраці та обміну успішними управлінськими практиками.

Організаційними передумовами формування креативного мислення в процесі професіоналізації публічних службовців є необхідність формування в

органах державної влади інноваційного середовища, орієнтованого на розвиток, підвищення гнучкості, адаптивності та результативності публічного управління в повсякденній службовій діяльності, сприяння зростанню професійної мотивації та залученості публічних службовців, створення в інституціях публічної влади креативного середовища з метою впровадження сучасних технологій вирішення суспільно важливих проблем.

У сучасних умовах соціальних трансформацій, діджиталізації публічного управління та зростаючих очікувань громадян до ефективності діяльності органів влади розвиток креативного мислення є невід'ємною і важливою складовою професійної компетентності публічних службовців.

ГОРАНЬКА Тетяна Володимирівна

ТВОРЧІ МЕТОДИ У ВИКЛАДАННІ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ЗВО ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ

Проблема творчості та креативності є предметом дослідження багатьох галузей знання – філософії, психології, педагогіки. У педагогічному контексті вищої школи творчість ми розуміємо як складну діяльність, що вимагає від студента проявів самобутності, оригінальності, виходу за межі усталених шаблонів мислення, результатом якої є створення нових ідей, інтерпретацій чи вирішення творчих завдань. Для студентів-філологів це може виявлятися у написанні оригінальних есе, наукових розвідок з нестандартним поглядом на проблему, розробці власних літературних проєктів тощо.

Поняття творчості нерозривно пов'язане з креативним мисленням. Ми розглядаємо креативне мислення як вид мислення, що характеризується здатністю генерувати велику кількість ідей, відходити від стереотипних шляхів вирішення проблем, проявляти гнучкість та оригінальність думки.

Креативне мислення характеризується кількома ключовими рисами, які відрізняють його від традиційного способу мислення. На думку Л. Г. Капранової, це: « прагнення знайти нетривіальне розв'язання задач;

- вміння бачити нове у буденному, використовувати знайомі речі інакше;
- здатність змінювати фокус уваги зі звичного погляду на новий;
- готовність генерувати ідеї в будь-якій обстановці, навіть якщо вона не містить джерела натхнення» [1].

У студентів-філологів креативне мислення проявляється в здатності до глибокого, багатоаспектного аналізу літературного твору, виявлення прихованих сенсів і підтекстів, умінні формулювати власні, аргументовані судження й інтерпретації, що відрізняються від загальноприйнятих, готовності до експериментування з різними літературними формами та жанрами та здатності

до створення власних текстів (критичних, есеїстичних, художніх), що відзначаються новизною та індивідуальним стилем.

Творчі завдання (ТЗ) у контексті вивчення зарубіжної літератури в університеті – це такі навчальні завдання, що потребують у студентів не простого відтворення засвоєної інформації чи виконання дій за заданим алгоритмом, а активної творчої діяльності, самостійного пошуку рішень, прояву уяви та інтелектуальної ініціативи. Такі завдання, як правило, містять елемент невизначеності, передбачають варіативність підходів до їх виконання та множинність можливих «правильних» результатів, які оцінюються не стільки за відповідністю єдиному еталону, скільки за ступенем оригінальності, глибиною осмислення та аргументованістю.

У креативно мислячих студентів-філологів поєднуються зрілість аналітичного мислення, глибокі знання з теорії та історії літератури, різноманітні філологічні здібності, вміння та навички, інтелектуальна незалежність, відкритість до нового досвіду та висока потреба у творчій самореалізації.

Творчі завдання є ефективним засобом, що дає змогу організувати систематичну роботу над розвитком креативного мислення студентів у процесі вивчення зарубіжної літератури. Їх можна класифікувати за різними ознаками:

- Аналітико-інтерпретаційні завдання: спрямовані на глибоке пізнання ознак художнього твору, його поетики, ідейно-тематичного комплексу, аналіз складних літературних ситуацій та характерів. Наприклад, порівняльний аналіз двох різних інтерпретацій одного твору; виявлення авторської іронії та її функцій; аналіз символіки та її еволюції в творчості письменника.

- Проєктно-трансформаційні завдання: спрямовані на формування вмінь перетворювати об'єкти (тексти, ідеї) та ситуації, генерувати нові смисли. Приклади: створення альтернативного фіналу твору з обґрунтуванням; написання «втраченого» розділу твору в стилі автора.

Також креативні творчі завдання можуть бути індивідуальні та групові:

- індивідуальні ТЗ: написання есе-роздуму, літературознавчої розвідки, створення власного вірша чи оповідання за мотивами прочитаного;

- групові ТЗ: підготовка та проведення дебатів на літературну тему, створення спільного мультимедійного проєкту (презентація з елементами аналізу та творчої візуалізації), розробка колективної інсценізації.

Спираючись на власний досвід викладання історії зарубіжної літератури у вищій школі, можемо запропонувати такі специфічні для філологічної підготовки види ТЗ:

1. Власне літературознавчі дослідницькі завдання з елементами творчості:

- написання наукової статті або доповіді на конференцію з оригінальною постановкою проблеми (наприклад, «Образ Лондона в творчості Ч. Діккенса та П. Акройда: компаративний аспект»);

- проведення дослідження з використанням сучасних літературознавчих методологій (наприклад, аналіз твору з позицій наратології, психоаналізу, феміністичної критики з власними висновками, наприклад, «Втілення ідей екофемінізму в творчості У. Ле Гуїн»);

- складання анотованої бібліографії до малодослідженої теми з критичним осмисленням джерел.

2. Творчо-письмові завдання:

- стилізації та імітації: написання тексту (вірша, оповідання, листа, щоденникового запису) в стилі певного автора, епохи чи літературного напрямку. Наприклад, написання вірша у стилі сонету Петрарки або оди Горація;

- есе-роздуми, есе-враження, есе-портрети: вільне викладення власних думок, почуттів, спостережень, викликаних прочитаним твором або особистістю письменника, з акцентом на оригінальність авторської позиції;

- написання рецензій на сучасні твори зарубіжної літератури або на нові переклади класики.

3. Завдання на моделювання та реконструкцію:

- створення «діалогів» між письменниками різних епох або персонажами з різних творів на актуальну тему;

- реконструкція можливої біографії літературного персонажа на основі аналізу тексту;

- розробка концепції літературного свята, присвяченого творчості письменника, з підбором матеріалів та творчими номерами.

4. Завдання з елементами інтермедіальності та інтердисциплінарності:

- створення ілюстрацій до відомих літературних творів;

- підбір музичного супроводу до ключових епізодів твору з обґрунтуванням вибору;

- порівняльний аналіз літературного першотвору та його екранізації/театральної постановки.

М.О. Потієнко пропонує такі методи формування креативності у студентів-філологів як педагогічні майстер-класи, диспути, дебати, рольові ігри, кейс-стаді [2].

На нашу думку, використання вищезазначених творчих завдань сприяє не лише глибшому засвоєнню навчального матеріалу, а й формуванню у студентів-філологів важливих професійних компетенцій: уміння аналізувати, інтерпретувати, генерувати ідеї, аргументувати свою позицію, працювати з різними типами текстів та інформації.

Для того, щоб досягти прогресу в розвитку креативного мислення, необхідне систематичне використання ТЗ на заняттях із зарубіжної літератури, гармонійне поєднання навчальної та творчої діяльності студентів на кожному етапі.

Доцільним є використання на заняттях з історії зарубіжної літератури ТЗ, побудованих на міждисциплінарній інтегрованій основі, що дасть змогу

студентам застосовувати знання з різних галузей (історії, філософії, мистецтвознавства, психології, іноземних мов), для вирішення поставлених завдань. Наприклад, під час вивчення літератури певного періоду можна запропонувати студентам дослідити відображення історичних подій у творах, або проаналізувати філософські концепції, що вплинули на світогляд письменника, або, наприклад, створити власний переклад невеликого за обсягом вірша (якщо дозволяє рівень володіння іноземною мовою).

Система творчих завдань має сприяти гнучкості розуму, інтелектуальної допитливості, вміння висувати та перевіряти гіпотези, критично оцінювати інформацію та власні результати. Завдання повинні бути адекватними рівню підготовки студентів, але водночас містити елемент «виклику», спонукати до інтелектуального зусилля. Виконання ТЗ потребує в студентів глибокого знання тексту художнього твору: вони повинні вільно орієнтуватися в ньому, відбирати матеріал, що стосується цієї творчої роботи (епізоди для аналізу, цитати для підтвердження думок, характеристики персонажів тощо).

Роль викладача полягає не в тому, щоб нав'язувати свою думку чи готове рішення, а в тому, щоб скеровувати процес творчого пошуку, стимулювати самостійне мислення, надавати необхідну методичну допомогу.

Отже, творчі завдання на заняттях з історії зарубіжної літератури є потужним інструментом розвитку креативного мислення студентів-філологів. Вони сприяють не лише глибшому осмисленню навчального матеріалу, а й формуванню таких важливих рис майбутнього фахівця, як інтелектуальна гнучкість, оригінальність мислення, здатність до самостійного пошуку та генерації нових ідей.

Систематичне та методично виважене впровадження різноманітних творчих завдань, адаптованих до специфіки університетської освіти та потреб філологічної підготовки, дає змогу активізувати пізнавальну діяльність студентів, підвищити їхню мотивацію до навчання, розвинути дослідницькі навички та підготувати їх до успішної професійної діяльності в сучасному динамічному світі. Ефективність цього процесу значною мірою залежить від творчого підходу самого викладача, його готовності до експериментування та створення в аудиторії атмосфери інтелектуального пошуку та співпраці.

Список використаних джерел:

1. Капранова Л. Г. Креативність мислення як запорука прийняття нестандартних рішень.
https://journals.urau.ua/ves_pstu/article/view/294570/300513
2. Потієнко М. О. Креативні методи навчання як способи формування особистості майбутніх філологів.
<https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/206>

ГОРБАТЮК Олександр Вікторович

КРЕАТИВНІ ФОРМИ ВИКЛАДАННЯ ТИМБІЛДИНГУ

У сучасному світі, де ключовим ресурсом компаній є люди, ефективна командна взаємодія стає критичним чинником успіху. У сфері управління персоналом тимбілдинг виступає не лише як інструмент підвищення згуртованості, а й як управлінська компетенція, що потребує ґрунтовного вивчення. Тому викладання дисципліни «Тимбілдинг» для магістрів HR має відбуватися із застосуванням інноваційних, креативних підходів, які поєднують теоретичні знання з практичними навичками.

Креативні форми викладання дисциплін в університеті допомагають підвищити залучення студентів, розвивати критичне мислення, сприяти практичному засвоєнню знань і створювати динамічне освітнє середовище.

Методики креативного навчання в університетах досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. Пометун О.А. [1], відома своїми працями з інтерактивного навчання, розробила чіткі методичні підходи, які застосовують і у вищій освіті. У працях Семиченко В.А. [2], розглянуто сутність, природу та складники педагогічної майстерності, а також шляхи опанування її секретами. Холковська І.Л. [3], досліджувала формування та вдосконалення професійної майстерності майбутніх педагогів.

Зарубіжні дослідники розглядали: активну участь студента у навчальному процесі; вплив на підходи до індивідуалізації навчання; роль критичного мислення та діалогу у процесі освіти та метод «шести капелюхів мислення» - креативний інструмент для аналізу та обговорення [4].

Сучасні тенденції розвитку освіти, управління персоналом та організаційної культури дедалі частіше акцентують увагу на командній роботі як основі ефективного функціонування будь-якої структури. Тимбілдинг (з англ. team building) - це процес формування згуртованої команди з метою досягнення спільних цілей. У викладанні даної дисципліни або модуля зростає значення креативних методів, які стимулюють активне навчання, взаємодію, розвиток soft skills та критичного мислення.

Тимбілдинг охоплює набір практик, які спрямовані на покращення міжособистісних стосунків, комунікації, довіри, розв'язання конфліктів та координації дій у групі. У навчальному процесі тимбілдинг є ефективним інструментом для формування групової динаміки та розвитку соціальних компетентностей.

У сучасній педагогіці виділяють низку креативних форм навчання, які можуть бути адаптовані для викладання тимбілдингу:

- інтерактивні ігри та симуляції (бізнес-ігри, рольові сценарії, моделювання кризових ситуацій);

- метод кейс-стаді (аналіз реальних або вигаданих командних ситуацій, пошук рішень у рамках обмежених ресурсів або конфліктних обставин);
- проєктне навчання (створення спільного проєкту (соціального, навчального або бізнесового), розподіл ролей, відповідальностей та термінів;
- методи арт-терапії та творчого самовираження (створення колективного арт-об'єкта (наприклад, мандала команди, колаж спільних цінностей), використання музики, театру або фотографії);
- outdoors-тренінги та квест-ігри (командні випробування на природі, урбаністичні квести з елементами логіки, фізичної активності та стратегічного планування).

Викладачі кафедри HR-інжиніринг у бізнес-економіці впроваджують елементи гри у навчальний процес, а саме: квести, система балів, «батли» та онлайн-вікторини (Kahoot).

Використання креативних форм навчання тимбілдингу підвищує залученість учасників, покращує комунікаційні навички, сприяє кращому розумінню командної динаміки. Дослідження показують, що студенти та учасники тренінгів, які проходили через творчі форми навчання, демонстрували вищий рівень емпатії, стресостійкості та спроможності до лідерства. Креативні форми викладання тимбілдингу є ефективним інструментом розвитку ключових компетенцій у командній роботі. Їх інтеграція в освітній процес дозволяє зробити навчання динамічним, практично орієнтованим та особистісно значущим для учасників. Подальші дослідження в цій галузі мають на меті адаптацію методик до різних цільових аудиторій та умов навчання.

Креативні методи викладання тимбілдингу є особливо ефективними у підготовці майбутніх HR-менеджерів. Вони сприяють не лише засвоєнню теоретичного матеріалу, а й розвитку критично важливих навичок, що необхідні для побудови команд у сучасному динамічному середовищі. Навчальний процес має бути спрямований на формування умов успішності, що стимулюють студентів економічних спеціальностей та готують їх до реальних викликів ринку праці.

Список використаних джерел:

1. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: /О.І.Пометун, Л.В.Пироженко. – К.:Видавництво. А.С.К., 2004. – 192 с.
2. Семиченко В.А. Плекаємо педагогічну майстерність: навч. посібник / Семиченко В.А., Снісаренко О.С., Брюховецька О.В. та ін. Вінниця: Планер, 2010. 674 с.
3. Основи педагогічної майстерності: практикум /. Холковська І. Л., Волошина О. В, Губіна С. І. – Вінниця: «Твори», 2019. – 240 с.
4. De Bono, E. (1999). *Six Thinking Hats*. London: Penguin Books.
5. Базалійська Н. П. Ведерніков М.Д., Шелест О.О. Впровадження ефективних HR-інструментів підвищення конкурентоспроможності персоналу як складової технологій професійного розвитку підприємства. Вісник

Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2022. № 4. С. 273–283. <https://elar.khmnpu.edu.ua/items/67aaaa78-1cc7-4953-9187-1f4cafc6ca49>

6. Горбатюк О. В., Волянська-Савчук Л. В., Зелена М. І., Баксалова О. М. Посилення економічної безпеки бізнес-структур на засадах інноваційних HR-технологій // Здобутки економіки: перспективи та інновації. – 2025. – № 17. – Режим доступу: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15322316>.

ГОРЛО Наталя Віталіївна

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ МОДЕЛЮВАННЯ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПОЛІТОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ

Дослідження складної й динамічної політичної сфери суспільства вимагає застосування великого арсеналу методологічних підходів і методів. Методологічна база політичної науки збагачувалася протягом всього періоду накопичення знань про політику. Своєрідний «методологічний бум» у суспільних науках, і у політичній зокрема, стався у середині ХХ століття, на етапі переходу від біхевіоралізму до постбіхевіоралізму. Зокрема, на основі традиційного для суспільних досліджень методу моделювання виникли матричний метод, теорія ігор та інші.

Моделювання передбачає побудову ідеальних, уявних об'єктів, ситуацій, для яких характерні відносини та елементи, подібні до відносин та елементів реальних процесів, у т.ч. політичних. Результатом застосування методу є побудова моделей, які можуть бути видимими (фізичними, аналоговими, математичними) і мисленнєвими. К.А. Кларк і Д.М. Прімо розглядають моделі як інструменти чи знаряддя, зокрема, як карти. Моделі і карти демонструють обмежену точність, частково відображають реальність і, найголовніше, відображають інтереси користувача. Тобто моделі та карти «залежать від мети» [1].

На сучасному етапі розвитку політичної науки метод моделювання застосовується як у фундаментальній науці, так і у прикладній політології. Моделювання має місце на всіх трьох етапах прикладного політичного аналізу: ситуаційного аналізу, прогнозування, прийняття політичних рішень. Метод використовується для вивчення різних аспектів політики: це й моделювання когнітивної сфери політика, і побудова моделей переговорного процесу, і моделювання виборчих процесів чи політичних конфліктів, прогнозування розвитку політичних процесів тощо.

У процесі вивчення дисциплін політологічного циклу метод моделювання застосовується і як метод викладання, і як метод навчання (учіння). У процесі опанування нового матеріалу здобувачі мають змогу за допомогою моделей, які

представляють складне політичне явище чи процес у більш доступній, простій і наочній формі, позбавленій несуттєвих рис і властивостей, краще засвоїти сутність політичних явищ і процесів. Наприклад, ознайомлення з моделями політичної системи, запропонованими Д. Істоном, Г. Алмондом, К. Дойчем, які є і вербальними, і аналоговими, допомагає зрозуміти складні комунікативні процеси, що відбуваються у процесі взаємодії політичної системи з навколишнім середовищем. А кращому розумінню теорії «спіралі мовчання» Е. Ноель-Нойман сприяє ознайомлення з її представленням у графічній формі, що зображує тиск громадської думки на так званих «мовчунів», які бояться висловити власну думку через страх опинитися в ізоляції.

Разом з тим моделювання може бути використане як метод, який сприяє отриманню нового знання, адже саме у цьому випадку він дозволяє розвинути креативність студента і вийти за рамки вже відомого. На думку І. Дімітрієвої-Бурлаєнко, креативність є синтезом процесуальних і особистісних якостей індивіда, які дозволяють виявляти продуктивну активність і творчо перетворювати дійсність. Вона виділяє такі її основні особливості: процесуальні – оригінальність, гнучкість, швидкість, критичність мислення, цілісність сприйняття, уява, готовність пам'яті, та особистісні, до яких відносить самостійність, рішучість, упевненість у собі, спонтанність та відкритість [2, с. 87].

Наприклад, у Запорізькому національному університеті під час вивчення дисципліни «Теорія політичних систем» студенти отримують завдання схематично зобразити модель політичної системи Г. Алмонда. Вимоги до схеми, яку вони мають запропонувати, є такими: 1. Найповніше розкриття особливостей теоретичної моделі. 2. Чітке зображення (виконане на комп'ютері або вручну). 3. Якісне художнє оформлення. 4. Авторський підхід. 5. Захист результатів роботи. Зазвичай завдання викликає зацікавленість з боку здобувачів, адже дозволяє їм проявити креативність, застосувати авторський підхід до «оптимізації» наявної моделі і таким чином стати «співавтором» класика політичної науки.

Так само у рамках вивчення теми «Електоральна політична поведінка» у межах дисципліни «Політична культура» здобувачам пропонується ознайомитися з «лійкою причинності», запропонованою А. Кемпбеллом, і на її основі розробити модель власного електорального вибору, позначивши ті чинники, які більшою чи меншою мірою впливають на власний електоральний вибір. Дозволяється відходити від моделі «лійки» і запропонувати власну графічну модель. Аналіз виконаних завдань показує, що частина студентів пропонує модель «спіралі», «дзиги» та інші.

Під час вивчення дисципліни «Методика політичних досліджень» студенти знайомляться з матричним методом і теорією ігор; їх засвоєння відбувається більш ефективно на основі аналізу багатосуб'єктної матриці, яка зображує відому «дилему ув'язненого». Творчим завданням для студентів є побудова власної матриці для характеристики політичної взаємодії, наприклад,

конкурентної боротьби в електоральному процесі двох політичних лідерів чи двох партій, визначення одиниць «платежу», тобто виграшу, який може отримати кожен учасник взаємодії в залежності від того, яку стратегію поведінки обере він та інший гравець.

Ознайомлення з іншими математичними моделями відбувається шляхом вивчення методики розрахунку Індексу людського розвитку (ІЛР, або Індексу розвитку людського потенціалу), формулою ПЕВ (показник ефективності влади, запропонований С. Ліпсетом) та іншими. В якості творчого завдання студентам пропонується поміркувати, як Україна може підвищити свою позицію у рейтингу ІЛР, а для цього потрібно обґрунтувати гіпотетично можливі параметри складових індексу, які дозволять Україні піднятися вище. Нагадаємо, складниками ІЛР є: 1) матеріальний рівень життя, вимірюваний показником ВВП на душу населення; 2) очікувана тривалість життя; 3) комбінований показник, який включає грамотність дорослого населення й охоплення населення трьома ступенями освіти (початковою, середньою і вищою). Студенти повинні не просто прописати кількісну характеристику параметру, наприклад, очікувана тривалість життя 75 років, а обґрунтувати заходи державної політики, які можуть забезпечити цей показник. Таким чином постає потреба актуалізації знань з інших дисциплін.

Отже, застосування методу моделювання як інструменту розвитку креативності студентів-політологів у процесі навчання є доцільним з огляду на багатоманітність і складність політичних процесів, які досліджуються. Його використання дозволяє залучати здобувача до генерації нового знання і робить студента повноправним суб'єктом освітнього процесу, що відповідає засадам студентоцентрованого підходу у вищій освіті.

Список використаних джерел:

1. Clarke, Kevin A., and David M. Primo, 'What Is a Model?', A Model Discipline: Political Science and the Logic of Representations (2012; online edn, Oxford Academic, 24 May 2012), <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195382198.003.0003>, accessed 31 May 2025.
2. Дімітрова-Бурлаєнко С. Д. Дефініції понять «творчість» і «креативність» у сучасному науковому дискурсі. *Наукові записки* : збірник наукових статей / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова ; упор. Л. Л. Макаренко. 2017. Вип. 135. С. 82-89. (Серія педагогічні науки).

ГОРОЖАНКІНА Оксана Юріївна

ПЕДАГОГІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ В МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Сучасний світ, що динамічно розвивається, вимагає від особистості не лише володіння знаннями та навичками, а й здатності до творчого мислення та креативного розв'язання проблем. Це особливо актуально для педагогів, які є провідниками у світ знань для майбутніх поколінь. Освіта сьогодення вимагає креативних і творчих викладачів, які успішно реалізують інноваційні підходи, застосовуючи нестандартні форми та сучасні технології навчання. На це наголошує Закон України «Про освіту», де зазначається, що «метою вищої освіти є здобуття особою високого рівня наукових, творчих, мистецьких, професійних компетентностей, необхідних для діяльності за певною спеціальністю чи в певній галузі знань» [5]. У контексті музичного мистецтва, де творчість є невід'ємною частиною професійної діяльності, розвиток креативності у майбутніх учителів стає одним із пріоритетних завдань вищої освіти. Креативність вчителя музичного мистецтва проявляється у здатності до нетрадиційних підходів у навчанні, розробці унікальних методик, імпрровізації, пошуку нових форм взаємодії з учнями та створення надихаючого освітнього середовища. Ця стаття присвячена аналізу педагогічних чинників, що сприяють розвитку креативності у майбутніх учителів музичного мистецтва.

Аналіз наукової літератури засвідчує, що проблеми педагогічної творчості та креативності є ключовими у дослідженнях Є. Барбіної, М. Гнатка, Т. Галич, О. Вознюк, О. Дубасенюк, Т. Колошиної, О. Куцевол, Л. Подимової, С. Сисоєвої, К. Торшиної, В. Фрицюк та ін. Численні дослідження науковців доводять, що креативність не є вродженою рисою особистості. Вона розвивається протягом навчання та виховання, передусім у процесі активної діяльності та завдяки цілеспрямованому педагогічному впливу.

Креативність (від лат. creatio – створення) – це складна психологічна якість, що характеризується здатністю особистості до продукування нових, оригінальних ідей, рішень або продуктів. Вона охоплює творчий потенціал індивіда та його здібності, що виявляються не лише в результатах діяльності, а й у мисленні, почуттях та взаємодії з іншими [7]. На думку О. Куцевол, креативність – це не просто якість, а необхідна умова для повноцінної самореалізації особистості. Дослідниця трактує її як сукупність властивостей, які визначають готовність людини до творчої діяльності в будь-якій галузі, а також її вміння народжувати нестандартні ідеї [4, с. 15]. О. Дунаєва розглядає креативність як уміння особистості виявляти проблеми та, використовуючи оптимальні можливості, створювати соціально значущий, оригінальний продукт [3, с. 6]. С. Сисоєва вважає креативність фундаментом творчої особистості, що детермінована її творчою активністю. На думку дослідниці, креативність є

сукупністю творчих задатків та умінь, що визначають рівень і характер розвитку креативних якостей, пізнавальних процесів, мислення, знань та навичок, враховуючи об'єктивні умови [6]. Як інтегративне явище, креативність не лише окреслює перспективи творчого розвитку, а й забезпечує функціонування актуальної зони творчої діяльності. Її прояви, зауважує С. Сисоєва, можуть відрізнятися залежно від виду діяльності, засобів реалізації, джерела походження, рівня усвідомлення та стійкості, тобто «креативність є фактором інноваційно-творчої діяльності особистості, що надає такий стиль виконання, який можна назвати творчим» [6]. У педагогіці креативність розглядається не тільки як здатність до створення нового, але й як здатність до творчого перетворення вже відомих знань та умінь. Останніми роками спостерігається активний пошук методів щодо розвитку креативності, серед яких науковці зауважують на «методи синектики, метод придумування, метод «Якби ...», метод гіперболізації, метод образної картини, метод аглютинації, метод «мозкового штурму», метод морфологічного ящика, функціональний аналіз» [2, с. 67].

Для майбутнього вчителя музичного мистецтва креативність є невід'ємною професійною якістю, що дозволяє: *розробляти інноваційні уроки та проекти*: створювати нестандартні підходи до викладання, інтегрувати різноманітні види мистецтва та використовувати інтерактивні методи навчання, зокрема, у рамках проєктної діяльності, що дає змогу вийти за межі традиційних схем; *стимулювати творчість учнів*: створювати сприятливі умови для дитячого самовираження, заохочувати їх до експериментів, імпровізації та участі в музичних проєктах; *ефективно розв'язувати педагогічні виклики*: знаходити оригінальні рішення для складних ситуацій в освітньому процесі, тісно взаємодіяти з учнями та під час підготовки творчих проєктів; *підтримувати та підвищувати власний професійний рівень*: постійно вдосконалювати рівень знань та реалізовувати власні творчі проєкти.

Ефективність розвитку креативності студентів в процесі вирішення означених завдань значною мірою полягає в застосуванні проєктної технології навчання, адже сам процес проєктування є творчою, інноваційною, дослідницько-пошуковою діяльністю, що ідеально сприяє застосуванню знань на практиці. Сутність проєктної діяльності викладачів музичного мистецтва полягає в реалізації таких проєктних дій, умінь та навичок як от: постановка мети, визначення та вирішення педагогічних завдань; моделювання, проєктування, конструювання навчально-виховного процесу; структурування та композиція навчального матеріалу; створення мультимедійних презентацій; підбір музичного репертуару для сприйняття та виконання; апробація власних методичних ідей, виявлення їх ефективності на практиці [1]. Саме проєктна діяльність найкраще сприяє засвоєнню знань та формуванню вмінь самостійно розв'язувати навчальні завдання. Через конструювання, планування та розв'язання щоразу складних завдань активізується розвиток самостійної творчої діяльності здобувачів, запускаються механізми саморозвитку,

самовдосконалення та самореалізації, відбувається ефективний розвиток креативності майбутніх учителів музичного мистецтва. Так, яскравим прикладом, що підтверджує вищезазначене, стала реалізація художньо-мистецького проєкту – конкурсу авторської пісні та поезії «На струнах душі!», який було проведено на факультеті музичної та хореографічної освіти Університету Ушинського в межах опанування студентами дисципліни «Практикум з виконання авторської пісні». Особливістю та цінністю цього проєкту стало те, що студенти мали унікальну нагоду не лише відтворити, а й створити власні оригінальні твори у різних номінаціях конкурсу: «Авторська пісня для дітей», «Авторський вірш», «Автор-композитор», «Кавер виконання» тощо. Це дозволило їм повною мірою розкрити свій творчий потенціал та продемонструвати індивідуальне бачення музично-поетичного мистецтва, що сприяло не тільки розвитку виконавських навичок здобувачів, але й стимулювало розвиток креативності та пошук власних шляхів у мистецтві. Зауважимо, що процес розвитку креативності майбутніх учителів музичного мистецтва потребує максимального використання потенціалу всіх фахових дисциплін. Це стосується, зокрема, таких дисциплін, як: «Основний музичний інструмент»; «Спеціальний музичний інструмент»; «Виконавська майстерність з фаху»; «Камерний ансамбль»; «Концертмейстерський практикум з основами перекладу музичних творів» тощо. Застосування в ході вивчення цих дисциплін спеціальних завдань, ситуаційних ділових і рольових ігор, спрямованих на обговорення власного виконання та виконання інших студентів, аналіз аудіо- та відеозаписів відомих виконавців, дозволяє здобувачам вільно обмінюватися враженнями та дискутувати, здійснювати більш глибокий аналіз музичних творів і сприяє ефективному розвитку креативності в майбутніх учителів музичного мистецтва. Завдяки даним методам відбувається розвиток комплексу вмінь та якостей, що забезпечують творчий характер навчальної діяльності, таких як проблемне бачення, альтернативне мислення, вміння висувати гіпотези, пропонувати варіанти їх розв'язання та прогнозувати результати.

Розвиток креативності не є стихійним процесом; він вимагає цілеспрямованого впливу та створення відповідних педагогічних умов. Ми виділяємо низку ключових чинників, що є визначальними у формуванні креативної особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва: *формування в майбутніх учителів музичного мистецтва цілісного уявлення про творчу діяльність*, що передбачає усвідомлення ними сутності та структури творчого процесу (від ідеї до реалізації), здатність до оригінальності, гнучкості мислення, асоціативності, як ключових компонентів будь-якої творчої діяльності. У контексті музичного мистецтва, це означає не просто відтворення нотного тексту, а здатність до власної інтерпретації, імпровізації та навіть створення нових музичних творів, розуміючи їхню внутрішню логіку та емоційну складову; *створення мотивуючого освітнього середовища*, оскільки мотивація є рушійною силою будь-якої діяльності, і творчої зокрема. Навчальний процес має бути

побудований таким чином, щоб стимулювати внутрішню потребу студентів до самовираження та експериментів, заохочувати до ініціативи та самостійності, створюючи атмосферу довіри та відкритості; *застосування інноваційних педагогічних технологій*, що передбачає активне впровадження проєктої діяльності та проєктного навчання (кейс-метод, ігрові технології, технології критичного мислення, майстер-класи); *системна рефлексія та самооцінка*, яка спрямована на здатність до самоаналізу та критичного мислення, вміння визначати шляхи подальшого розвитку, що сприяє формуванню самосвідомості та самостійності у творчості.

Отже, розвиток креативності у майбутніх учителів музичного мистецтва є багатограним і комплексним процесом, що потребує системного підходу. Забезпечення зазначених педагогічних чинників є підґрунтям щодо підготовки висококваліфікованих, творчих та конкурентоспроможних фахівців, здатних не лише передавати знання, а й запалювати іскру творчості в серцях своїх майбутніх учнів. Інвестування в розвиток креативності майбутніх учителів музичного мистецтва – це інвестиція в майбутнє української культури та освіти.

Список використаних джерел:

1. Горожанкіна О. Ю. Розвиток творчої індивідуальності майбутніх викладачів музичного мистецтва в процесі проєктної діяльності. *Академічні візії*, (35). URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1349> (дата звернення: 22.05.2025).

2. Діяльнісні засади підготовки майбутніх компетентних фахівців в умовах сучасних викликів: монографія / За ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2024. 366 с.

3. Дунаєва О. М. Формування педагогічної креативності майбутніх учителів у процесі професійної підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Вінниця, 2008. 23 с.

4. Куцевол О. М. Теоретико-методичні основи розвитку креативності майбутніх учителів літератури: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2007. 51 с.

5. Про освіту: Закон України від 05 верес. 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 22.05.2025).

6. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості: підручник. Київ : Міленіум, 2006. 346 с.

7. Енциклопедія Сучасної України. Т. 15: «Кот» – «Куз» / Гол. редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014.

ГРИГОР'ЄВА Світлана Вікторівна

НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНИЙ ЗВ'ЯЗОК МІЖ МОЗКОМ МАТЕРІ Й ДИТИНИ ЯК ЧИННИК ПОДОЛАННЯ ПРОКРАСТИНАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ

Анотація. У тезах розглядається явище прокрастинації як наслідок блокування креативного мислення, що виникає в результаті порушень у сімейній системі. Акцентовано увагу на тому, як авторитарне батьківське управління та дисфункційні дитячо-батьківські стосунки можуть призводити до пригнічення індивідуального стилю мислення дитини, що, у свою чергу, знижує здатність до творчого самовираження та формує схильність до прокрастинації. Аналізується нейропсихологічний зв'язок між мозком матері та дитини як умова формування автономного мислення. Прокрастинація розглядається не лише як поведінкова проблема, а як симптом порушення розвитку творчого потенціалу в умовах пригнічення самостійності. У роботі подано рекомендації щодо корекції батьківської поведінки, а також методи самостійної роботи над подоланням прокрастинації через розвиток незалежного креативного мислення.

Ключові слова: прокрастинація, творчий потенціал, індивідуальний стиль мислення, нейропсихологія, нейрокорекція

Вступ. Прокрастинація, поширене явище серед дітей, підлітків і дорослих, що зазвичай трактується як наслідок дефіциту самодисципліни, низької мотивації або труднощів із плануванням часу. Однак сучасні міждисциплінарні дослідження свідчать: прокрастинаційна поведінка може мати глибше походження, пов'язане з нейропсихологічними механізмами раннього розвитку (Sirois & Tosti, 2022; Kearns & Gardiner, 2020; Zhang et al., 2024). Особливо актуальним є розгляд прокрастинації в контексті формування самостійного мислення в дитинстві. Саме в діаді «мати-дитина» закладаються основи не лише емоційного регулювання, а й здатності до автономного вибору, рішень і дії (Runco & Jaeger, 2021). Емпіричні дані свідчать, що порушення емоційного контакту, постійна критика чи відсутність дозволу на власну думку можуть спричинити блокування мотиваційних ланцюгів дії (Steel, 2010; He et al., 2024).

Дослідження Григор'євої (2018) наголошує: структура мислення матері й дитини може істотно відрізнятися на рівні сенсорної обробки, типу логіки, ритміки та навіть функціональної асиметрії півкуль. У процесі формування здатності дитини до самостійного мислення та креативності вирішальне значення має визнання факту, структура мислення матері та дитини може кардинально відрізнятися. Нерозуміння або ігнорування цих відмінностей з боку матері часто призводить до нав'язування власної пізнавальної схеми. У такій ситуації дитина не має простору для безпечного самовираження, і будь-яка самостійна дія сприймається як загроза втратити емоційний зв'язок з матір'ю. Ці

відмінності пов'язані не лише з нейрофізіологічною асиметрією мозку, а й зі способом обробки сенсорної інформації, домінуванням певних таламічних петель, швидкістю реакції, і навіть з тим, який тип логіки формується у дитини впродовж раннього онтогенезу.

У середовищі, де панує авторитарна комунікація, прокрастинація стає адаптивною реакцією уникнення помилок, пов'язаних з очікуваною критикою або покаранням за ініціативу. Це блокує не лише волю до дії, а й саму можливість креативного мислення, адже творчість завжди передбачає відхилення від шаблону (Amabile & Pratt, 2016; Gonen-Yaacovi et al., 2021).

У такому контексті прокрастинація постає не як слабкість волі, а як захисна форма уникання внутрішнього конфлікту. Вона стає стратегією збереження себе від помилки, яка автоматично трактується як "загроза від матері", у вигляді критики або позбавлення схвалення. Блокування права на власну думку призводить до втрати контакту з тілесними сенсорними сигналами, а відтак і з мотиваційним імпульсом до дії.

Основна частина тез

Навчити дитину мислити самостійно, означає не транслювати їй свою логіку, а створити простір, у якому власний спосіб бачення дитини не лише допускається, а й цінується. Саме такий досвід формує базу для креативного мислення, здатності комбінувати, сумніватися, помилятися і відновлювати свою дію на основі внутрішнього імпульсу, а не зовнішнього схвалення.

Для відновлення креативного потенціалу не лише у дитини, а й людині більш старшого віку, важливо дати собі дозвіл на іншість, визнати, що мислення може суттєво відрізнитися від оточуючих, і це не є загрозою існування.

Для дитини важливо зменшити частоту інтерпретацій і порад з боку матері, замінити їх запитам, які стимулюють рефлексію: «А як ти це бачиш?», «Що тобі підказує відчуття?». Сенсомоторні ігри дозволяють дитині діяти з відчуття, а не за інструкцією. Коли у родині використовують творчі практики (арт-терапія, театральні ігри, вільне малювання), це формує середовище для експериментування без страху бути осудженим. Налагодити нейроемоційний контакт, через тілесну близькість, емоційне дзеркалення, ненасильницьке спілкування. Дуже корисні практики звертання уваги на ритм дитини, індивідуальний стиль включення в дію, і дозволяти йому існувати.

Практикуючи у себе, або в терапевтичних відносинах варіанти креативного мислення, важливо розглядати різні підходи, наприклад, для формування дивергентного мислення, треба генерувати багато альтернативних ідей на основі одного стимулу. Для інтуїтивного мислення, важливо спиратись на тілесні або емоційні сигнали, що дозволяє швидко приймати нестандартні рішення. Мисленню через метафору, допоможе використання образного або асоціативного шляху як інструменту для розв'язання задач. Синтетичне мислення, створює здатність поєднувати несумісні на перший погляд ідеї в єдину концепцію. Когнітивна гнучкість формується через здатність

перемикатися між різними точками зору, перспективами, логіками мислення. А емпатичне мислення дає готовність уявити себе в позиції іншого, що є основою не лише для співчуття, а й для соціально орієнтованої творчості.

Таким чином, ключовим завданням для психотерапії, педагогіки й розвитку індивідуальності є створення таких умов, де відмінність дитячого способу мислення не пригнічується, а визнається і підтримується. Саме це є підґрунтям як для подолання прокрастинації, так і для розвитку креативності. узагальнення ідей та нейропсихологічне пояснення прокрастинації як результату пригнічення мислення;

Висновки

Прокрастинація у дитини часто має глибоке нейропсихологічне коріння, що пов'язане з раннім досвідом пригнічення самостійного мислення в межах авторитарної сімейної системи. Якщо структура мислення матері не співпадає з типом когнітивної організації дитини, але при цьому нав'язується як єдино правильна, відбувається поступове блокування сенсомоторного шляху до самостійної дії. У дитини виникає внутрішній конфлікт між потребою бути прийнятою матір'ю та потребою діяти згідно з власними пізнавальними імпульсами, що може трансформуватись у стійку поведінку уникнення, таку як прокрастинація.

Креативність, у свою чергу, неможлива без психологічної безпеки, без права на помилку, варіативність думки й автономне оцінювання дій. Саме тому відновлення можливості мислити вільно й продуктивно вимагає не лише індивідуальної терапії, а й реорганізації стилю батьківської взаємодії.

Список використаних джерел:

1. Григор'єва, С. В. (2018). Дослідження асиметрії мозку та її впливу на взаємодії у діаді «матір-дитина». Актуальні проблеми психології. Консультативна психологія та психотерапія, 14, 324–339. <http://www.apppsychology.org.ua>
2. Зоряна Оніпко (2020). Феномен прокрастинації в сучасній психології: теоретичні засади дослідження. Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Серія «Психологія», № 2(12), 66–71.
3. Amabile, T. M., & Pratt, M. G. (2016). The dynamic componential model of creativity and innovation in organizations. Research in Organizational Behavior, 36, 157–183. <https://doi.org/10.1016/j.riob.2016.10.001>
4. Gonen-Yaacovi, G., De Souza, L. C., Levy, R., Urbanski, M., Josse, G., & Volle, E. (2021). The neuroanatomy of creativity: A meta-analysis of functional imaging data. Neuroscience & Biobehavioral Reviews, 131, 59–76. <https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2021.09.004>
5. He, Q., Zhao, H., et al. (2024). Neural correlates of emotion suppression and procrastination: The role of DLPFC. NeuroImage, 285, 120045. <https://doi.org/10.1016/j.neuroimage.2023.120045>

6. Kearns, H., & Gardiner, M. (2020). Is procrastination a form of self-sabotage? Behavior Research and Therapy, 132, 103658. <https://doi.org/10.1016/j.brat.2020.103658>
7. Runco, M. A., & Jaeger, G. J. (2021). Creativity as a process: Implications for education. Educational Psychology Review, 33, 715–732. <https://doi.org/10.1007/s10648-020-09519-8>
8. Sirois, F. M., & Tosti, N. (2022). Lost in the moment? Procrastination, mindfulness, and self-regulation. Personality and Individual Differences, 185, 111257. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2021.111257>
9. Steel, P. (2010). The Procrastination Equation: How to Stop Putting Things Off and Start Getting Stuff Done. Harper Business. <https://procrastinus.com/the-procrastination-equation/>
10. Zhang, X., Wang, Y., Liu, Y., Li, H., Li, Y., Cui, Q., & Zhang, J. (2024). Functional connectivity in procrastination and emotion regulation. Neuropsychologia, 175, 108142. <https://doi.org/10.1016/j.neuropsychologia.2023.108142>

Грек Олена Миколаївна

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ЗВО

Проблема вивчення критичного мислення у сучасному світі набуває дедалі більшого значення, оскільки розвиток сучасного суспільства вимагає від людини вміння точно аналізувати події, які відбуваються, обирати найкращі стратегії поведінки в різних життєвих ситуаціях, а також протистояти інформаційним впливам. Одним із важливих завдань навчання у вищій школі є розвиток критичного мислення студентів. Критичне мислення сприяє ефективному використанню інноваційних підходів, врахуванню індивідуальних потреб студентів і соціальних чинників, що впливають на їхній розвиток.

Питання особливостей розвитку критичного мислення останнім часом привертає увагу як зарубіжних (J. Carpendale, P. Facione, D. Halpern, L. Starkey, P. Wagner, F. Fair та ін.), так і вітчизняних (Н. Громова, О. Луценко, С. Симоненко, В. Степаненко, С. Терно, О. Тягло, І. Хоменко та ін.) науковців. Дослідники визначають критичне мислення як тип мислення, який ґрунтується на когнітивних навичках та стратегіях, що дозволяє отримати результати, які характеризуються зваженістю, логічністю та цілеспрямованістю (за Д. Халперн); як сукупність вмінь та навичок раціонально мислити, контролюючи процес мислення, як вміння відповідати законам формальної логіки та знаходити порушення цих законів (за Р. Енніс та Е. Норріс); як обґрунтованість суджень та тверджень, а також здатність оцінити ступінь їх обґрунтованості та знайти межу використання (за Е. Глассером) та ін. [1; 2; 4].

Якостями особистості, яка має розвинуте критичне мислення (**D. Halpern**) є: готовність до планування (висловлювати власні думки правильно та послідовно, ґрунтовно будувати ці висловлювання та впевнено їх представляти); гнучкість (готовність розглядати нові підходи до рішення проблем та мислити по-новому, приймати думку інших, здатним змінювати власну думку); наполегливість (доведення поставленої мети до кінця, готовність до рішення практичних задач та отримання ефективних результатів); готовність виправляти власні помилки (адекватно сприймати власні помилки, визнавати їх та здатність їх виправляти); усвідомлення (під час мисленнєвої діяльності вміння спостерігати за власними діями та міркуваннями); пошук компромісних рішень (вміння знаходити рішення, обирати альтернативу, а також вміння представляти оточуючим власне рішення та сприяти задоволенню думки інших) [4].

Критичне мислення дає можливість особистості отримувати нові знання та уміння, вміння висловлювати думку та обґрунтовувати її; знаходити аналогії та взаємозв'язок між частинами отриманої інформації; знаходити та використовувати найефективніші способи рішення будь-яких завдань та виникаючих проблем; визначати значущість отриманої інформації, структурувати її та використовувати для вирішення виникаючих проблем, а також виявляти проблеми в поданій інформації.

Основними характеристиками особистості з розвинутим критичним мисленням є:

- незалежність суджень: власна думка формується на основі ретельного аналізу та критичного оцінювання інформації. Дані не приймаються беззастережно, а піддаються сумніву та повторній перевірці;
- самостійність у прийнятті рішень: людина здатна робити усвідомлений вибір, спираючись на власні умовиводи;
- креативний підхід до вирішення завдань: пошук інноваційних та ефективних стратегій, виявлення проблем і знаходження альтернативних шляхів їх усунення;
- розвинена здатність до аналізу та самоаналізу: критична оцінка не тільки зовнішніх чинників, а й власних дій. Уміння вести конструктивний діалог із собою, аналізувати життєвий шлях, оцінювати результати та виправляти помилки.

Етапами розвитку критичного мислення особистості виступають (за R. Paul): 1. Некритичне мислення (мислення не усвідомлюється як ключовий фактор життя. Це призводить до труднощів у розв'язанні завдань, тому що людина не може оцінити і поліпшити якість своїх думок. Відсутність самоконтролю та помилки знижують ефективність мислення). 2. Зародження критичної думки (усвідомлення важливості мислення та використання рефлексії. Людина намагається контролювати свої думки, помічати помилки. З'являються первинні поняття, умовиводи та стандарти оцінки мислення). 3. Первинне критичне мислення (сприйняття проблеми як виклик, усвідомлення недоліків власного

мислення та прагнення до його поліпшення. Однак, уявлення про глибину проблеми залишається обмеженим та бракує системності). 4. Практичне критичне мислення (людина вирішує виникаючі проблеми комплексно та системно, постійно працює над покращенням мислення, але все ще не має уявлення про глибші рівні). 5. Просунутий рівень критичного мислення (на даному етапі відбувається самоаналіз, самоконтроль та розуміння взаємозв'язку між думками, почуттями та бажаннями. Особистість бачить свої сильні та слабкі сторони й контролює егоцентризм). 6. Удосконалене критичне мислення (людина несе відповідальність за своє мислення, постійно вдосконалюючи стратегії та усвідомлюючи складні взаємозв'язки між думками, емоціями та поведінкою) [3].

Розвиток критичного мислення у студентів сприяє формуванню:

- інформаційної культури студента – вміння ефективно й усвідомлено використовувати інформацію, застосовуючи сучасні технології та методи роботи з нею;
- пізнавальної мотивації – підвищення інтересу до навчальних дисциплін, активному засвоєнню матеріалу та здатності формувати актуальні питання;
- соціальної компетентності – розвиток комунікативних навичок, відповідальність за знання, вміння ефективно взаємодіяти з оточуючими, аргументувати свою позицію та поважати думку інших.

Отже, розвиток критичного мислення дає змогу студентам: ефективніше сприймати інформацію, виявляти більшу зацікавленість у навчанні, брати на себе відповідальність за навчання, продуктивно співпрацювати, підвищувати якість освіти та прагнути до безперервного навчання.

Список використаних джерел:

1. Симоненко С. М., Грек О.М. Дослідження рівня сформованості критичного мислення як компонента інформаційно-психологічної безпеки студентів. *Наука і освіта*, № 4, 2022. С. 64-71. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2022-4-11>
2. Cosgrove R. Critical Thinking in the Oxford Tutorial. Thesis submitted to the University of Oxford in partial fulfillment for the degree of M. Sc. In Higher Education. Trinity Term, 2009.
3. Paul R. Critical thinking: how to prepare students for a rapidly changing world. Foundation for Critical Thinking, 1995.
4. **Sternberg R. J., Halpern D. F.** Critical Thinking in Psychology. 2nd Edition. Cambridge, United Kingdom ; New York, NY : Cambridge University Press, 2020. 380 p.
5. Temple, C., Steele, J., Meredith, K. Reading, Writing, Discussion in Every Discipline: Guidebook III. Washington, DC: International Reading Association for the RWCT Project. 1998. 61 p. https://sehthefoundation.org/wp-content/uploads/2023/09/green_book_3_eng.pdf

ДАНІЛКОВА Анастасія Юріївна

КРЕАТИВНЕ МИСЛЕННЯ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ІННОВАЦІЙНОГО ПЕРСОНАЛУ: HR-ВИМІР

Креативне мислення - це здатність людини виходити за межі шаблонного сприйняття, створювати нові ідеї, підходи, концепції та рішення, які раніше не існували. У ХХІ столітті ця навичка стала однією з ключових у переліку «soft skills», необхідних для успішної реалізації як в особистісному, так і в професійному житті. Особливої значущості вона набуває в умовах цифрової трансформації, глобальної конкуренції, нестабільності ринку праці та високої динаміки змін у суспільстві.

У сучасному HR-контексті креативне мислення розглядається як один із стратегічних інструментів формування гнучкої, інноваційно-орієнтованої, відповідальної особистості. Його розвиток у студентів економічних спеціальностей не лише підвищує їхню адаптивність і конкурентоспроможність на ринку праці, але й сприяє формуванню майбутніх лідерів змін у сфері управління персоналом, маркетингу, підприємництва, фінансів та соціального партнерства [1].

Формування креативного мислення в умовах закладу вищої освіти має бути системним та міждисциплінарним, з орієнтацією на сучасні освітні технології та практики. Серед ефективних методів і підходів варто виділити такі:

Міждисциплінарні освітні програми, які поєднують елементи економіки, соціології, психології, інформаційних технологій, дозволяють формувати цілісне бачення складних процесів і підвищують здатність до інтегративного аналізу.

Проектне, кейс-орієнтоване та проблемно-орієнтоване навчання (PBL), що базується на вирішенні реальних або змодельованих бізнес-ситуацій, стимулює студентів до пошуку нестандартних рішень, логічного мислення, командної взаємодії та практичного мислення.

Цифрові платформи для розвитку креативності, серед яких:

Canva, Miro, Jamboard - для візуалізації ідей, створення ментальних карт і спільної роботи;

Kahoot, Mentimeter, AhaSlides - для інтерактивного навчання, що включає гейміфікацію;

Notion, Trello, Slack - для організації командної роботи над креативними проектами;

спеціальні онлайн-курси з критичного мислення, креативності, генерації ідей (Coursera, Prometheus, EdEra тощо).

Інклюзивне та підтримуюче освітнє середовище, яке забезпечує психологічну безпеку, визнання індивідуальних особливостей, свободу думок і

висловлювань. Саме у такому середовищі студенти отримують мотивацію до самореалізації, ризику, експериментування та творчих спроб без страху осуду.

Центральною фігурою в цьому процесі виступає викладач, який перестає бути лише джерелом знань, а набуває нових ролей:

як ментор - допомагає студенту усвідомити свої сильні сторони, підтримує його ідеї, спрямовує розвиток;

як модератор - створює середовище для дискусій, спільного аналізу ідей, обговорення альтернатив;

як фасилітатор - організовує простір, інструменти та умови для вільного творчого мислення, сприяє взаємодії в команді, надихає на інноваційність.

Особливу роль у формуванні креативності відіграє рефлексія навчального процесу, яка дозволяє студентам усвідомити власні ідеї, критично їх переосмислити та удосконалити.

У таблиці 1 систематизовано ключові чинники, що впливають на ефективне формування креативного мислення у студентів економічних спеціальностей в умовах ЗВО.

Таблиця 1 – Фактори впливу на розвиток креативного мислення у ЗВО

Фактор	Характеристика	Очікуваний результат
Освітнє середовище	Гнучке, підтримувальне	Підвищення мотивації
Методика навчання	Активні форми, проектна робота	Розвиток самостійності
Технології	Використання AI, VR, візуалізацій	Посилення інноваційного підходу
Соціальна взаємодія	Групові дискусії, дебати, інтеграція	Формування soft skills

**Сформовано автором*

Креативне мислення є важливим інструментом становлення конкурентоспроможної та успішної особистості в умовах нової економіки знань. Його розвиток у студентів ЗВО сприяє формуванню інноваційного мислення, лідерських якостей та здатності до прийняття нестандартних рішень. Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробкою практичних інструментів інтеграції креативних методик у стандарти економічної освіти.

Список використаних джерел:

1. OpenAI. ChatGPT. 2025. <https://www.openai.com/chatgpt>.

ДАРМАНСЬКА Ірина Миколаївна

СТРАТЕГІЇ СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Розвиток креативності у системі підготовки майбутніх учителів початкових класів є не тільки важливим, але й необхідним елементом. Окресленому підходу є пояснення. По перше сучасний учитель початкових класів має бути адаптованим до змін і викликів освіти, оскільки сьогодні активно змінюються технології, підходи, потреби учнів закладу загальної середньої освіти. Все це висуває вимоги до педагогічного працівника, який має характеризуватись творчими здібностями. Тобто учитель має мати сформовану здатність до адаптації методів навчання до певних ситуацій, здатність знаходити нестандартні рішення у вирішенні певних складних ситуацій, інтегрувати сучасні інструменти взаємодії з учасниками освітнього процесу. Креативність сучасного вчителя має спрямовуватись на створення цікавого для учнів середовища (освітнього та виховного), використання нестандартних підходів до вивчення з учнями нового матеріалу та повторення вже засвоєного.

Важливість порушеної проблеми також пояснюється тим, що тільки креативний учитель зможе вплинути на розвиток креативності учнів. Педагогічний працівник має виступати носієм творчого мислення, прикладом для учнів початкових класів. Цього можна досягнути завдяки гнучкості мислення, здатності до критичного аналізу, вмінню генерувати нові підходи та ідеї тощо. Розвиненість креативності також впливає на професійне зростання учителя, його здатність генерувати інноваційні зміни у системі підготовки учнів початкових класів. Зауважимо, що через креативність відбувається профілактика професійного вигорання педагога, оскільки вона допомагає знаходити нові сенси в педагогічній діяльності, урізноманітнювати повсякденність, підтримувати зацікавленість і інтерес до своєї роботи. Креативність також виступає ресурсом емоційної стійкості вчителя, оскільки творча особистість здатна бачити альтернативні варіанти вирішення певних труднощів. Креативне мислення пов'язано з психологічною гнучкістю, вмінням сприймати складнощі як виклики, а не загрозу. Це зменшує ризик агресивної поведінки або зриву у взаємодії з учасниками освітнього процесу. Тому одним із завдань педагогічного закладу вищої освіти має бути створення умов для розвитку креативності студентів, які в подальшому будуть обіймати посаду вчителя початкових класів.

Ця місія покладається не тільки на викладачів закладу вищої освіти, а й на весь заклад освіти, оскільки важливим у системі підготовки студентів є створення підтримуючого середовища. Оскільки креативність потребує вільного простору для ідей, експериментів і помилок, завдяки створеного підтримуючого

середовища студенти зможуть відкрито ділитись своїми нестандартними ідеями, думками. Завдяки такому підходу у студентів зростатиме почуття впевненості у своїх силах, що є основою для творчої ініціативи. У безпечному середовищі у студентів з'являться нові можливості, що стимулюватиме їх подальший розвиток. Таке середовище підтримує також інтелектуальну відкритість, яка виступає основою інноваційного мислення.

У середовищі педагогічного закладу вищої освіти має також реалізовуватись стратегія заохочення та визнання творчих внесків студентів. У тому випадку, коли викладач визнає цінність творчих ідей студента, відбувається підсилення його внутрішньої мотивації. Через заохочення і визнання відбувається також формування позитивної самооцінки студентів. Такий підхід сприяє формуванню впевненості у власних творчих здібностях. Якщо студент бачить, що його нестандартні ідеї не лише підтримуються, а й цінуються педагогами, він стає більш відкритим до новаторства, інноваційності. Заохочення і визнання також викликають у студентів прагнення до прояву ініціативності, завдяки чого підвищується активність студентів у процесі засвоєння навчального матеріалу. Тому заохочення і визнання формують основу для інноваційного та вільного мислення майбутнього педагога.

Як не парадоксально, проте обмеження ресурсів може вплинути на розвиток креативності студентів. Тому у педагогічних закладах вищої освіти такі ситуації мають право на існування. Стикаючись із нестачею матеріалів, студенти змушені шукати альтернативи, проявляючи критичність мислення. Це формує гнучкість мислення студентів, адаптивність і здатність орієнтуватись у непередбачуваних умовах. Також саме обмеження можуть стимулювати творчість, винахідливість, інноваційність ідей. Замість пасивного очікування допомоги від викладачів студенти вчаться самостійно мислити, знаходити альтернативні рішення, брати відповідальність на себе. Тому обмежені ресурси виступають у певній мірі не перешкодою у засвоєнні знань, а викликом, що впливає на розвиток критичного мислення, креативності.

У системі підготовки майбутніх учителів початкових класів викладачі мають використовувати стратегію заохочення культури експериментування, що є ключем до розвитку інноваційного мислення студентів. У випадку, коли викладач дозволяє студенту експериментувати, він без страху бути осудженим за помилку виконує певні завдання, що сприяє формуванню довірливої атмосфери. У процесі експериментування студент стикається з необхідністю оцінювати результати, коригувати свої дії, формулювати висновки. Це сприяє більш глибокому розумінню матеріалу та набуттю навичок рефлексії. Тому завдяки заохочення до експериментування студент не боїться помилятись, він прагне до дослідження чогось нового.

У системі підготовки майбутніх учителів початкових класів важливим залишається підтримка студентів викладачами закладів вищої освіти, які мають

сформувати у майбутніх педагогів навички винайдення натхнення та підтримки власної творчої енергії у скрутні часи. Розглянемо їх більш детально:

1. Прийняття своїх почуттів (У важкі моменти студенти можуть відчувати тривогу, страх, розгубленість, сум або злість. Замість того, щоб пригнічувати ці почуття, важливо визнати їх наявність як природну реакцію на стрес чи невизначеність. Прийняття емоцій сприятиме не тільки заспокоєнню, а й перетворенню внутрішнього напруження на рушійну силу творчості. Разом із цим емоційна напруга спонукає шукати нові способи вираження, підходи, ідеї, тим самим активізує креативне мислення. Креативність також виступає механізмом переробки складних почуттів, і саме завдяки неї людина може щось переосмислити, трансформувати важкий досвід. Викладачі, які визнають емоційні переживання студентів, створюють безпечне середовище, в якому емоції не вважаються слабкістю, а навпаки, інструментом розвитку).

2. Використання саморефлексії (Складні ситуації часто спонукають студентів переглянути свої переконання та цінності. Саме складні ситуації мають виступати каталізаторами саморефлексії та креативності. Студентам необхідно розуміти, що переосмислення переконань відкриває нові горизонти. Під тиском складних обставин студенти задумуються над цінностями, проте вони мають розуміти, що цей процес їх звільняє від застарілих обмежень і шаблонів мислення. Саме саморефлексія виступає джерелом креативності, оскільки переосмислення досвіду та емоційних реакцій допомагають людині глибше розуміти себе та оточуючий світ. У цей період креативність стає не просто інструментом, а способом осмислення дійсності, відновлення внутрішньої рівноваги. У тому випадку, коли людина проходить через внутрішню трансформацію, її креативність стає більш усвідомленою, змістовною та зрілою. У такі моменти студенти можуть переосмислити себе, свої цінності та переконання, створивши на цій основі свою власну креативність, що має внутрішню силу та нову якість).

3. Пошук натхнення в інших (Натхнення з досвіду інших є ресурсом для подолання труднощів і розвитку креативності студентів. Спілкування з педагогічними працівниками, наставниками, однокурсниками дають цінні підказки, яким чином діяти в кризових ситуаціях. Це сприяє формуванню у студентів власного практичного досвіду. У тому випадку, коли студент бачить, як інша людина використала кризу задля зростання, він починає сприймати труднощі не як поразку, а як шанс для внутрішньої трансформації. Також досвід інших людей дає можливість усвідомити цінності, які сприятимуть боротьбі з труднощами. Таким чином пошук натхнення в інших у подоланні труднощів сприятиме особистому зростанню, саморозвитку та творчому пошуку).

4. Прийняття гнучкості (Для того, щоб розвивати креативність, студент має бути готовим до виходу за межі звичного. Це може стосуватись освітнього процесу, творчої діяльності тощо. Лише тоді, коли студент дозволяє собі змінювати підходи, з'являється простір для помилок і самовдосконалення. Тільки тоді, коли студент зможе усвідомити, що старі моделі можуть бути неефективними, перед ним відкриється шлях до креативного зростання, адаптивності та самореалізації).

Таким чином стратегія розвитку креативності у системі підготовки вчителів початкових класів є запорукою створення інноваційної, дієвої, якісної початкової школи. За умови розвиненості креативності вчитель стає творцем умов для розвитку кожної дитини як особистості, що характеризується своєю індивідуальністю та унікальністю.

ДАШКОВА Вікторія Вікторівна

КРЕАТИВНІСТЬ ВИКЛАДАЧІВ-ФІЛОЛОГІВ У КРИЗОВИХ ТА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ СИТУАЦІЯХ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Анотація. У статті описано роль креативності викладача-філолога у процесі викладання української мови як іноземної (далі УМІ) для іноземних студентів, які здобувають спеціальність 025 Музичне мистецтво. Проаналізовано особливості викладання у кризових та експериментальних умовах сьогодення. Продемонстровано приклади творчих завдань адаптованих до професійної сфери іноземних студентів-музикантів.

Ключові слова: креативність, студенти-іноземці, українська мова як іноземна, музичне мистецтво, криза, експериментальні ситуації.

Постановка проблеми. У сучасних умовах викладання української мови як іноземної дуже часто виникають кризові та експериментальні ситуації, що пов'язані з непередбачуваними обставинами сьогодення (повітряні тривоги через війну в Україні, технічні проблеми в мережі Інтернет, блекаути), що змушують, як викладачів, так і студентів адаптуватися до різних стресових ситуацій та різноманітних форм навчання (асинхронне, синхронне, змішане та дистанційне через програми Zoom, Teams тощо).

Для викладачів-філологів такі умови становлять труднощі, які потребують не лише фахової підготовки, а й здатності до творчого мислення та пошуку рішень у нестандартних ситуаціях. Попри наявні наукові доробки, питання креативності викладачів-філологів у складних обставинах недостатньо досліджене, бо саме відсутність чітких методичних та практичних рекомендацій ускладнює ефективне реагування на кризові та експериментальні ситуації, що в

свою чергу, негативно впливають на якість навчання та мотивацію студентів-іноземців під час вивчення УМІ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Великий внесок у розвиток ідей розвитку креативності особистості зробили *українські* (В. Клименко, В. Романець, Є. Лузік, Л. Швайка, О. Пошетун, О. Потебня,) та *зарубіжні* (Г. Алдер, Дж. Гілфорд, К. Поппер, К. Роджерс, П. Торренс) педагоги і психологи.

Дуже плідно останніми роками досліджується психологічна готовність викладачів до роботи в нестандартних умовах (М. Чумичова, Н. Левченко), проте проблема поєднання цих аспектів з викладанням УМІ для інокомунікантів залишається малодослідженою.

Постановка завдання. В умовах сьогодення існує потреба в комплексному аналізі ролі креативності викладача-філолога в умовах кризових та експериментальних ситуацій, а також у розробці практичних вправ та їх застосування під час викладання УМІ у непередбачуваних моментах, що й зумовило вибір теми та пояснює **актуальність** дослідження.

Мета статті – проаналізувати роль креативності викладачів-філологів у подоланні викликів, що виникають у кризових та експериментальних ситуаціях під час викладання УМІ, та визначити напрями формування цієї якості в умовах нестабільності освітнього середовища. Поставлена мета передбачає розв’язання таких **завдань**: 1) виокремити і розкрити тлумачення «креативне мислення»; 2) охарактеризувати особливості кризових та експериментальних ситуацій у сучасному освітньому процесі; 3) ознайомити іноземних студентів на заняттях із УМІ з системою практичних завдань, що розвивають креативне мислення.

Виклад основного матеріалу. У реаліях сьогодення, позначених глобальними викликами (пандеміями, тероризмом, воєнним конфліктом тощо) викладання української мови як іноземної часто відбувається у нестабільному змінному освітньому середовищі. Такі обставини вимагають від викладача не лише ґрунтовної фахової підготовки, а й високого рівня мобільності, здатності до змін і творчих підходів. Під час війни або інших кризових ситуаціях пріоритетом стає створення підтримувального освітнього простору, що дозволяє забезпечити мовну та психологічну безпеку студента [2; 3].

Креативне мислення як «наскрізна соціально значима і професійна компетентність майбутнього педагогічного працівника, яка передбачає системне знання принципів і підходів творення і реалізації нестандартних рішень в освітньому процесі, уміння формувати нові міждисциплінарні патерни, навички використовувати складність чи труднощі навчально-пізнавальної, науково-дослідницької діяльності як перспективу і умову розвитку» [1; 490]

Креативність у цьому контексті виступає, як необхідна складова професійної компетентності педагога. Вона проявляється у здатності швидкого реагування на ситуацію та на знаходження нестандартних шляхів подання навчального матеріалу, змінювати форми та методи роботи, імпровізувати.

Наприклад, під час дистанційного навчання викладачі активно застосовують цифрові платформи (Trello, Classtime, Zoom, Teams, Moodle, Google Classroom) із відеозаняттями, авторськими інтерактивними вправами, презентаціями, тестуваннями та опитуваннями для оцінювання знань студентів-іноземців у режимі реального часу.

Аналізуючи з практичного досвіду те, що викладачі, які активно застосовують творчі підходи краще керують ситуацією і справляються з педагогічними викликами, мотивують студентів-іноземців та утримують їх зацікавленість на заняттях, а також формують емоційно-позитивний настрій навіть у складних та стресових обставинах.

Вибір та демонстрація адекватних форм та методів навчання – важливе завдання викладача-філолога під час викладання УМІ іноземним студентам.

Оскільки становлення креативного мислення студентів-іноземців триває протягом усього навчального періоду, то поступове збагачення досвіду вимагає гнучкого підходу до вибору методик і технологій його розвитку.

На жаль, у сучасних реаліях війни система вищої освіти функціонує в умовах постійної нестабільності, що змушує викладачів та студентів адаптуватися до кризових та експериментальних обставин, зокрема під час повітряних тривог. Щодо теорії криз під поняттям «криза» розуміється емоційна реакція людини на загрозову ситуацію, а не сама ситуація. За визначенням Дж. Каплана, «криза – це стан, що виникає, коли особа стикається з перешкодою життєво важливим цілям, яка протягом якогось часу є нездоланною за допомогою звичних методів розв’язання проблем» [7; 13].

Отже, під поняттям «криза» трактується емоційна реакція людини на загрозову ситуацію, а не сама ситуація. Тому і виникає у викладачів-філологів під час викладання УМІ потреба у акторстві, креативності та імпровізації.

Для досконалого та цікавого викладання та сприймання студентами-іноземцями (спеціальності Музична освіта) навчального матеріалу опрацюємо та продемонструємо декілька важливих практичних завдань, які спрямовані на розвиток мовних навичок через професійну музичну тематику.

1. *Мовні етюди*: «Моя репетиція в умовах повітряної тривоги» / «Моя репетиція у звичайних умовах».

Мета: розвиток навичок усного мовлення і письма в емоційно нестабільних умовах.

Завдання: іноземні студенти повинні поділитися на групи (1 група – іноземні студенти, які знаходяться у своїй країні; 2 група – студенти-іноземці, які навчаються в Україні), їм необхідно написати есе (5 – 10 речень) та розповісти, як вони проводять репетиції під час повітряних тривог або в умовах блекауту (2 група) і як, проводять свої репетиції, ті студенти, які знаходяться у тихих, звичайних умовах (1 група).

Під час виконання цього завдання треба використовувати фрази: *доводиться* / *я змушений (а)* / *не дивлячись на обставини* / *імпровізую з...*

Результат: розвиток креативного мислення інокомунікантів під час непередбачуваних ситуацій; обмін думками та життєвими обставинами. Підведення підсумків та оцінювання роботи студентів-іноземців на занятті з УМІ.

2. *Онлайн-дискусія: «Чи може музика передати почуття без слів?»*

Мета: розвиток критичного мислення і мовної аргументації студентів-іноземців.

Завдання: у Zoom або на іншій платформі проводиться обговорення цієї теми. Кожен іноземний студент-музикант повинен висловити думку з використанням мовних конструкцій: *я вважаю, на мою думку, на відмінну від...*

Результат: викладач підсумовує думки учасників і робить загальний висновок. Оцінювання роботи студентів на занятті з УМІ.

3. *«Українська пісня – душа українського народу»*

Мета: формування міжкультурної компетентності за допомогою слуху та зору в експериментальних та кризових умовах сьогодення

Завдання: викладач обирає українську народну пісню (на YouTube каналі), студенти слухають і намагаються проспівати за допомогою тексту на екрані; перекладають незнайомі слова; визначають тему, емоційне забарвлення, ритм і особливості музичної мови.

Результат: переспів української пісні іноземними студентами з коротким аналізом.

Оцінювання роботи студентів на занятті з УМІ.

4. *Опис музичного інструменту*

Мета: розвиток письмового мовлення та професійної лексики

Завдання: студенти повинні написати короткий опис свого улюбленого музичного інструменту (не менше 10 речень) із такими характеристиками: матеріал, звучання, історія, досвід виконання.

Результат: скласти 3 запитання до тексту-опису; підкреслити прикметники та проаналізувати їх.

Оцінювання роботи студентів на занятті з УМІ.

Отже, запропоновані практичні вправи спрямовані не лише на розвиток мовленнєвої компетенції іноземних студентів-музикантів, а й на формування їхньої професійної та міжкультурної інтеграції в українське освітнє середовище. В умовах нестабільного освітнього процесу, спричиненого кризовими або експериментальними ситуаціями (дистанційне навчання, обмежені технічні ресурси, емоційна напруга, стрес) зумовлюють особливу увагу до креативного підходу викладача-філолога в організації практичних занять. Завдання орієнтовані на реальні життєві та професійні ситуації, що дозволяють іноземним студентам не лише опанувати українську мову, а й адаптуватися до культурного і соціального контексту у різноманітних умовах життя.

Висновки. За результатами проведеного дослідження з'ясовано, що креативне мислення проявляється через винахідливість, акторську майстерність та імпровізацію. У цьому контексті важливу роль відіграє діяльність викладачів-

філологів, а також творчий потенціал іноземних здобувачів вищої освіти під час занять української мови як іноземної. Зазначені характеристики особливо актуалізуються в умовах кризових та експериментальних ситуацій.

Перспективи досліджень. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на розробку нових методичних рекомендацій та практичних завдань з української мови як іноземної із залученням ефективних креативних підходів, які застосовуватимуть викладачі-філологи в умовах пандемії, воєнних конфліктів, дистанційної чи змішаної форм навчання для іноземних студентів-музикантів.

Список використаних джерел:

1. Бабак А. І., Ворожбіт-Горбатюк В. В. Педагогічний університет як простір розвитку креативного мислення здобувача вищої освіти. «Грааль науки», 11. 2021. С. 489 – 491. <https://doi.org/10.36074/grail-ofscience.24.12.2021.088>
2. Білик І. В. Освіта в умовах надзвичайних ситуацій: український контекст. Освітній часопис. 2023. С. 3 – 4.
3. Гріффітс Кріс. Посібник із креативного мислення. Кріс Гріффітс, Меліна Кості. пер. з англ. У. Курганової. Харків : Вид-во «Ранок» : Фабула. 2020. 288 с.
4. Дроздова І. П. Розвиток креативності як необхідної якості особистості професіонала у процесі навчання студентів ВТНЗ засобами українського мовлення. *Науковий вісник Херсонського державного університету: зб. наук. пр.* Херсон: Вид-во ХДУ. 2008. С. 108 – 113.
5. Пометун О. І. Критичне мислення як педагогічний феномен. *Український педагогічний журнал.* 2018. С. 89 – 98.
6. Роменець В. Виховання творчих здібностей у студентів. Київ: Вища школа. 1973. 96 с.
7. Середницька І. Я. Психологічний аналіз кризи ідентичності у студентської молоді : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.01 «Загальна психологія, історія психології». Одеса. 2005. 17 с.
8. Стеценко А. Системний підхід до вивчення креативного мислення у психології на сучасному етапі. *Наукові конференції.* Переяслав-Хмельницький. 2013. <http://oldconf.neasmo.org.ua/node>
9. <https://zbarskaya.com/publications/the-dynamics-of-life-creativity>
10. <https://knigogo.top/chitati-online/posibnyk-iz-kreatyvnoho-myslennya>

*ДІДУХ Геннадій Васильович,
КАШКАНО Мар'яна Анатоліївна*

ЯКІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВПЛИВ ПРОГРАМ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА КРЕАТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ

Згідно з результатами емпіричних досліджень [1,2], сприйняття персоналом підтримки з боку організації та чесного ставлення є надзвичайно важливим для підтримання їхньої мотивації в нестабільних умовах криз, особливо під час воєнного стану. Коли співробітники відчують свою значущість, отримують підтримку та бачать справедливість у діях організації, це сприяє зростанню їхньої залученості та відданості. Водночас, ефективна комунікація з боку керівництва відіграє вирішальну роль у зміцненні довіри та зменшенні почуття невизначеності й тривоги серед працівників.

У нестабільні періоди мотивація персоналу являє собою складний і багатоаспектний феномен, що зумовлює необхідність застосування інтегрованого підходу з боку управлінського складу, відділу управління людськими ресурсами та налагодження дієвої комунікації в організаціях [3]. З одного боку, на рівень мотивації впливають екзогенні чинники, такі як макроекономічна нестабільність, політичні трансформації та суспільні виклики. Ендогенні фактори, пов'язані з організаційною культурою, стилем лідерства та індивідуальними особливостями працівників, також мають значний вплив [4]. Усвідомлення цієї взаємодії є фундаментальним для розробки результативних стратегій управління персоналом.

Забезпечення ефективної мотивації працівників в умовах воєнного стану є непростим, проте цілком реалістичним завданням для керівного складу. Створення сприятливого робочого клімату, налагодження ефективної комунікації та турбота про добробут співробітників є визначальними чинниками, що дозволяють організаціям не тільки зберегти кадровий потенціал, а й підвищити свою життєздатність, вийшовши з кризи зміцненими, посиливши ефективність та креативність діяльності. Усвідомлення багатогранності мотивації та необхідності застосування індивідуалізованого підходу дозволяє менеджерам розробляти більш результативні стратегії управління персоналом [5].

Дослідження мотивації та зайнятості персоналу вимагає застосування різноманітних методологічних підходів, які забезпечують отримання об'єктивних даних щодо ставлення співробітників до трудової діяльності, їхніх потреб та очікувань. До найбільш поширених методів, що використовуються в цій галузі, належать наступні (рис. 1.).

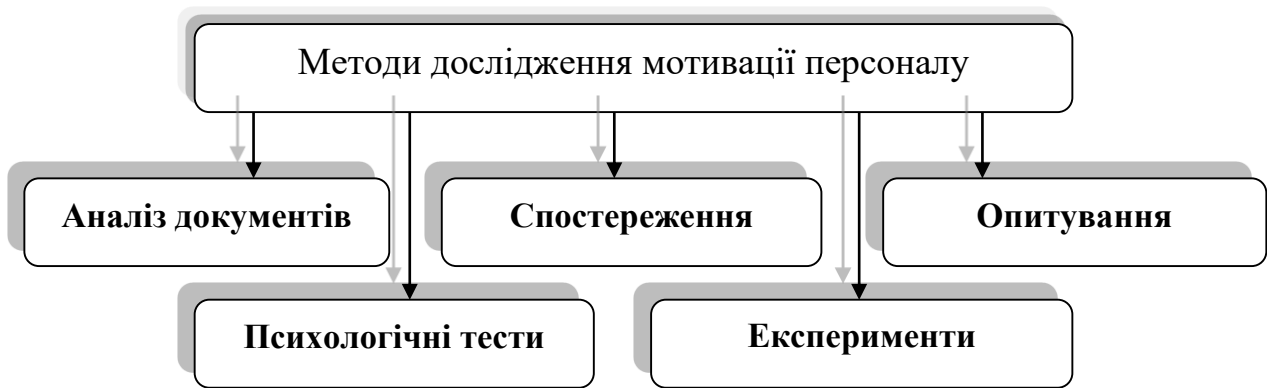

Рис. 1. Різновиди методів дослідження мотивації працівників

В цілому, вивчення мотивів персоналу здійснюється за допомогою **опитувань, інтерв'ю та спостережень**. Ці дані формують основу для розробки ефективних мотиваційних програм. **Анкети** дозволяють збирати інформацію про задоволеність роботою та причини плинності, тоді як **спостереження** виявляє неформальні аспекти поведінки. **Аналіз документів** розкриває організаційні підходи до мотивації, а **експерименти** перевіряють гіпотези щодо її впливу.

Таблиця 1 – Порівняння методів дослідження мотивації персоналу

Методи	Мета використання	Переваги	Недоліки
Аналіз документів	Аналіз організаційної культури	Доступність даних	Відсутність інформації про неформальні аспекти
Спостереження	Вивчення неформальних аспектів роботи	Пряма інформація про поведінку	Вплив спостерігача, трудомісткість
Опитування	Оцінка задоволеності, виявлення потреб	Широкий охопит, різноманітність питань	Соціальна бажаність, можливість неправильної інтерпретації
Психологічні тести	Оцінка особистісних характеристик	Об'єктивність оцінки	Висока вартість
Експерименти	Виявлення причинно-наслідкових зв'язків	Високий ступінь контролю	Складність проведення

У контексті якості вищої освіти в умовах воєнного стану, ці методи дослідження мотивації викладачів та адміністративного персоналу є

критично важливими. Розуміння їхніх потреб, задоволеності та викликів дозволяє розробляти адаптовані мотиваційні стратегії, що безпосередньо впливають на якість освітнього процесу, утримання кваліфікованих кадрів, ефективність та креативність діяльності, психологічну стійкість колективу в умовах підвищеного стресу та невизначеності. Це забезпечує безперервність та ефективність освітньої діяльності.

Незважаючи на те, що воєнний стан загалом сприймається як негативний чинник, що впливає на показники діяльності освітніх закладів, важливо враховувати його потенційні позитивні впливи на трудову мотивацію, особливо в контексті якості вищої освіти. У період кризи та невизначеності у працівників ЗВО може виникнути глибоке почуття мети та колективної відповідальності. Це пов'язано з усвідомленим прагненням зробити внесок у спільну справу та підтримати країну, зокрема через збереження та розвиток освіти.

Таке відчуття солідарності може значно підвищити залученість та відданість викладачів та адміністративного персоналу. Співробітники знаходять глибший сенс у своїй роботі, розуміючи, що їхня діяльність є невід'ємною частиною стратегії та місії університету в умовах воєнного стану. Це, у свою чергу, сприяє підтримці високого рівня академічної доброчесності, інноваційності у викладанні та наукових дослідженнях, що є критично важливим для забезпечення стабільної якості вищої освіти навіть у найскладніших умовах.

Крім того, виклики, які породжує воєнний стан, як-от необхідність адаптації до змінених умов праці, зростання рівня стресу та невизначеності, можуть стимулювати розвиток у працівників вищої освіти цінних «м'яких» навичок (soft skills). До таких належать стійкість, адаптивність та креативність.

Переживання складних ситуацій сприяє особистісному та професійному зростанню науково-педагогічного складу, що, своєю чергою, позитивно впливає на рівень їхньої мотивації. Цей парадоксальний ефект може стати каталізатором для розвитку людського потенціалу в освітніх закладах, підвищення мотивації працівників та зміцнення командного духу. У результаті це не тільки допомагає колективу вищої школи подолати труднощі, а й зміцнює її спроможність забезпечувати високу якість освітніх послуг, адже вдосконалення компетенцій персоналу безпосередньо відбивається на ефективності викладання, дослідницькій діяльності та загальній академічній культурі в умовах триваючого воєнного стану.

Для зменшення негативного впливу криз на трудову мотивацію, заклади вищої освіти мають впроваджувати дієві управлінські стратегії. Першочерговим є забезпечення благополуччя співробітників, що охоплює підтримку психічного здоров'я та доступ до психологічної допомоги. Важливі й гнучкі графіки роботи, що дозволяють балансувати професійні обов'язки та особисте життя.

Прозора комунікація між керівництвом та персоналом є критично важливою для зниження тривожності та підвищення залученості, що позитивно позначається на продуктивності та якості викладання. Додатково, фінансова

підтримка (індексація зарплати, премії, соцпакети [6]) покращує матеріальне становище та підвищує мотивацію. Створення інклюзивного робочого середовища, де кожен відчуває себе цінним, сприяє розвитку стійкості та задоволеності роботою. Ці заходи дозволяють колективу зосередитися на головному – забезпеченні високого рівня освітніх послуг.

Таким чином, для підтримки високої якості вищої освіти в умовах кризи, керівництву ЗВО доцільно зосередитися на створенні сприятливого та справедливого робочого середовища, заснованого на довірі та відкритій комунікації. Інвестиції в людський капітал, забезпечення психологічної безпеки та можливостей для професійного зростання є невід'ємними складовими. Ефективне інформування працівників про цілі та стратегії подолання кризи знижує невизначеність і підвищує довіру, що є фундаментом для збереження та покращення якості вищої освіти в умовах воєнного стану.

Узагальнюючи, забезпечення якості вищої освіти в умовах воєнного стану залежить від ефективних стратегій управління мотивацією персоналу. Емпіричні дані підтверджують, що відчуття підтримки, справедливості та прозора комунікація є критичними для залученості та лояльності співробітників ЗВО. Хоча кризові ситуації створюють виклики, вони парадоксально можуть стимулювати розвиток адаптивності, стійкості та креативності у викладачів, посилюючи їхню мотивацію та сприяючи підвищенню якості освітнього процесу. Для цього необхідний комплексний підхід, що включає турботу про психологічний добробут (зокрема через діяльність психологічних служб), фінансову підтримку та створення інклюзивного робочого середовища, заснованого на довірі. Інвестиції у людський капітал та можливості для професійного зростання є запорукою стійкості та ефективності закладів вищої освіти у кризовий період.

Список використаних джерел:

1. Hassan, S., Ansari, N. and Rehman, A. Public service motivation, workplace spirituality and employee well-being: a holistic approach, *Journal of Economic and Administrative Sciences*, Vol. 39. No. 4, 2023. pp. 1027-1043.
2. Сєвідова І. О. Мотивація праці працівників як фактор підвищення ефективності виробництва. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки*. 2020. Вип. 18(2). С. 85-88.
3. Управління людськими ресурсами: філософські засади / [під ред. В.Г. Воронкової]. К.: Професіонал, 2023. 576 с.
4. Біліченко О.С. Класичні і сучасні моделі мотивації трудової діяльності. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2022. № 4. С. 119-125.
5. Сайко В.Р., Ільчук П.Г. Дослідження тенденцій розвитку мотивації персоналу: глобальний погляд на практику Японії, Німеччини, Китаю, США та можливості запозичення досвіду для системи управління проектами в Україні. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. – № (38), 2023. С. 350-360.

6. Chmutova I., Myronova O., Bykhun I. Methods of improving staff motivation system in educational institutions. Development Management. Vol. 21, No. 2, 2022. P.40-50.

ДЯЧЕНКО Ірина Миколаївна

КРЕАТИВНІ ТА КОМУНІКАТИВНІ СКЛАДНИКИ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНЬОГО ЖУРНАЛІСТА

У сучасному світі, що стрімко змінюється, професіоналізм журналіста вимагає не лише глибоких знань і технічних навичок, але й особливого поєднання креативних здібностей і комунікативної майстерності, що є одними з ключових аспектів ефективної діяльності й успішної кар'єри в медіа.

Основи професійної зрілості як вершини всієї життєдіяльності журналіста закладаються в системі вищої журналістської освіти, а наше майбутнє багато в чому залежить від сумлінно-творчого ставлення журналістів до своєї професії, яка, «наче розкрилені вітрила в океані, дає енергію рухові людей до духовного, морального вдосконалення й цивілізованого формування реальних форм життя; несе естетичну насолоду й інтелектуальний розвиток», без чого сьогодні «неможливо уявити жодного суспільно-державного утворення» [2, с. 3], в тому числі й тих, що стосуються професійної підготовки майбутніх журналістів.

Оскільки засоби масової інформації в будь-якій цивілізованій демократичній країні – це «пильні очі» й «чутливі вуха» суспільства, через які воно отримує інформацію про кожну подію в країні й у світі та про кожен крок влади, слід акцентувати увагу на тому, що в умовах інтеграції України в європейський комунікаційний і освітній простір постійно зростає роль засобів масової інформації. А ефективність їх роботи, звичайно, залежить від професіоналізму журналістів, складниками якого є креативність і комунікативність, уміння будувати ефективний діалог за правилами етики професійного спілкування, творчо налагоджувати співпрацю в процесі комунікації в різних сферах суспільного життя.

В «Енциклопедії освіти» професіоналізм тлумачиться як «сформована у процесі навчання та практичної діяльності готовність до компетентного виконання функціональних обов'язків, які оплачуються; рівень майстерності у професійній діяльності, що відповідає рівню складності роботи», як «сукупність знань, навичок поведінки та дій, що свідчать про професійну підготовку, навченість, придатність людини до виконання професійних функцій» [1, с. 742].

Професіоналізм журналіста – це особливий спосіб сприйняття реальності, вміння оперативно і творчо реагувати на події життя, адже професійна журналістська творчість вимагає спеціальної підготовки, розвитку творчих і комунікативних здібностей майбутніх працівників медіа, що забезпечує

формування їхнього професіоналізму, високий рівень творчих досягнень, ефективність майбутньої журналістської діяльності.

Творчість для журналіста – це не просто здатність писати чи знімати, це цілий комплекс якостей, що дозволяють бачити і подавати інформацію оригінально та захопливо.

Серед креативних складників журналістського професіоналізму виокремлюємо:

- оригінальність мислення, адже майбутній журналіст повинен вміти знаходити неочевидні кути зору на події, виявляти приховані сенси та пропонувати нові інтерпретації, що допомагає йому створювати унікальний контент, який виділяється серед інформаційного шуму;

- креативність у подачі журналістського, бо важливо не лише знайти цікаву тему, а й зуміти її подати так, щоб вона зачепила аудиторію (наприклад, використання нестандартних форматів: інтерактивні лонгріди, подкасти з елементами сторітеллінгу; візуальні рішення, незвичні заголовки чи ліди);

- розвинене образне мислення та чуття мови, оскільки майбутній журналіст має бути віртуозом слова, здатним створювати яскраві, образні тексти, що викликають емоції та запам'ятовуються – це включає вміння використовувати метафори, порівняння, епітети та інші художні засоби, зберігаючи при цьому точність і достовірність фактів;

- здатність до інновацій, адже медіасфера постійно еволюціонує, відтак майбутній журналіст повинен бути відкритим до нових технологій, платформ і методів роботи, вміти адаптуватися та експериментувати.

До комунікативних складників журналістського професіоналізму відносимо:

- комунікація як серце журналістської професії, адже без ефективної взаємодії з людьми неможливо отримати інформацію, перевірити факти та донести свої матеріали до аудиторії;

- навички інтерв'ювання, оскільки вміння ставити правильні запитання, слухати, аналізувати відповіді, створювати довірливу атмосферу – все це є критично важливим для отримання ексклюзивної та цінної інформації від респондентів;

- емпатія та соціальний інтелект, адже журналіст часто працює з чутливими темами та людьми, які переживають складні життєві обставини, а здатність до співпереживання, розуміння емоцій та потреб співрозмовника допомагає будувати довіру та отримувати більш глибокі й правдиві свідчення;

- медіаграмотність та навички фактчекінгу, оскільки у світі дезінформації журналіст має бути майстром верифікації інформації, що охоплює вміння розрізняти фейки, перевіряти джерела, критично оцінювати інформацію з різних каналів;

- ефективне спілкування з аудиторією, що говорить не лише про донесення інформації, а й про вміння вести діалог, відповідати на коментарі, реагувати на

критику та формувати спільноту навколо своїх матеріалів, адже в сучасному світі це також включає навички роботи з соціальними мережами та іншими інтерактивними платформами;

– вміння працювати в команді, що є особливо важливим, оскільки журналістика часто є командною роботою, тому майбутній журналіст повинен вміти ефективно взаємодіяти з редакторами, операторами, фотографами, дизайнерами та іншими членами команди для досягнення спільної мети;

– знання конфліктології, адже журналіст може стикатися з конфліктними ситуаціями, тому важливо вміти їх вирішувати, зберігаючи професіоналізм та об'єктивність.

Таким чином, поєднання цих творчих і комунікативних навичок дає змогу майбутньому журналісту не лише якісно виконувати свої професійні обов'язки, а й постійно розвиватися, адаптуватися до змін та створювати по-справжньому впливовий контент. Адже журналістові потрібно вміти бути не просто репортером, а справжнім творцем, який вміє знаходити унікальні історії, подавати їх у цікавій формі та ефективно взаємодіяти з джерелами та аудиторією; прагнути постійно розвиватися та адаптуватися до змін, оскільки медіасвіт стрімко змінюється, і лише гнучкий, креативний та комунікабельний фахівець медіа зможе успішно працювати в умовах постійних інновацій та викликів.

Список використаних джерел:

1. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком інтер, 2008. 1040 с.
2. Шаповал Ю. Г. Мистецтво журналізму : монографія. Львів : [б. в.], 2007. 320 с.

ДЯЧЕНКО Марія Дмитрівна

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ

У сучасних умовах розвитку освітнього процесу загалом креативне мислення педагога є одним із ключових чинників успішності навчання здобувачів освіти, оскільки воно трансформує традиційне навчання з пасивної передачі знань на динамічну, захопливу взаємодію. Це – не просто про здатність придумати щось нове, а про глибоке розуміння того, як адаптувати, інноваційно застосовувати та персоналізувати методики викладання відповідно до потреб учнів. Креативний педагог здатний перетворити складні завдання на цікаві виклики, стимулювати у здобувачів дослідницький інтерес та розвивати їхнє критичне мислення.

Як зазначено в Національній доктрині розвитку освіти, держава має забезпечувати розвиток творчих здібностей і навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти і самореалізації особистості [2].

Формування креативного мислення майбутнього педагога в умовах сучасної освітньої парадигми – це не просто бажана якість, а життєва необхідність, оскільки саме творчі вчителі зможуть виховати покоління, здатне мислити оригінально, не боятися викликів і творити нове. Забезпечуючи комплексну підготовку, що поєднує теоретичні знання, практичні навички та сприятливе середовище, ми можемо виростити справжніх лідерів освіти, здатних надихати та розкривати потенціал кожного учня.

Креативність педагога проявляється у його здатності швидко реагувати на непередбачувані ситуації, ефективно вирішувати конфлікти, знаходити індивідуальні підходи до учнів з різними освітніми потребами та адаптуватися до постійних змін в освітніх технологіях та вимогах. Креативний вчитель не просто навчає предмету, а виховує цілісну, адаптивну особистість, здатну до саморозвитку та успіху в швидкоплинному світі.

У сучасних реаліях креативність стає тією якістю, що забезпечує особистості можливість адаптуватися до мінливих умов життя і є запорукою успіху людини у професійній діяльності. Креативність є також важливим чинником розвитку особистості, що визначає її готовність змінюватися і відмовлятися від стереотипів [1].

У динамічному мінливому світі від педагога вимагається не лише передача знань, а й здатність навчати учнів мислити критично, знаходити нестандартні рішення та адаптуватися до нових викликів. Саме тому формування креативного мислення є ключовим завданням у підготовці майбутніх учителів. Сучасна освітня парадигма, орієнтована на компетентнісний підхід та розвиток особистості, створює унікальні умови для цього процесу.

Важливість розвитку креативного мислення майбутнього педагога в умовах сучасної освітньої парадигми зумовлена, насамперед:

- адаптацією до змін, адже освітнє середовище постійно еволюціонує, а креативний педагог легко адаптується до нових методик, технологій та вимог, залишаючись ефективним й актуальним;

- стимулюванням інтересу учнів, оскільки нудні уроки не мотивують, а креативність дає змогу вчителю створювати захопливі, інтерактивні заняття, що спонукають учнів до активної участі та пізнання;

- гнучкістю та творчим підходом у вирішенні педагогічних проблем, адже професійна діяльність педагога часто пов'язана з непередбачуваними ситуаціями – від дисциплінарних проблем до індивідуальних освітніх потреб, а креативне мислення саме й допомагає знаходити ефективні та нестандартні підходи до вирішення їх;

- розвитком творчого потенціалу учнів, оскільки креативний учитель не просто передає інформацію, а навчає учнів мислити, досліджувати, творити,

створюючи умови для розкриття їхніх власних творчих здібностей та можливостей;

– індивідуалізацією навчання, адже розуміння унікальних потреб кожного учня та здатність адаптувати навчальний процес під них вимагає значної креативності від педагога.

Формування та розвиток креативного мислення майбутніх педагогів – це комплексний процес, який має охоплювати декілька взаємопов'язаних напрямків:

1) теоретична підготовка (ознайомлення з психологією та педагогікою творчості, моделями креативного мислення, інноваційними освітніми технологіями, які сприяють його розвитку);

2) практична діяльність (залучення до розробки нестандартних уроків, проєктів, завдань, що вимагають оригінальних рішень: створення навчальних ігор, мультимедійних презентацій, інтерактивних вправ тощо);

3) розвиток рефлексивних навичок (здатність аналізувати власну діяльність, виявляти слабкі сторони та знаходити шляхи їхнього покращення, постановка майбутніми педагогами запитань до себе: «Як я можу зробити це краще? Як я можу зробити це іншим чином?»);

4) створення сприятливого середовища (забезпечення в університетах та педагогічних коледжах атмосфери заохочення експериментування обміну ідеями, готовності до ризику тощо, сприйняття помилок як набуття досвіду тощо);

5) залучення здобувачів до дослідницької діяльності й участі в наукових дослідженнях з педагогічних інновацій, розробка авторських методик та програм, що сприяє розвитку глибокого, креативного підходу до майбутньої професійно-педагогічної діяльності;

6) використання сучасних освітніх технологій, широке застосування ІКТ, віртуальної реальності, інтерактивних дошок, спеціалізованого програмного забезпечення, що може значно розширити інструментарій педагога та стимулювати його креативність;

7) розвиток «гнучких навичок» (soft skills): комунікація, командна робота, емпатія, адаптивність, що нерозривно пов'язані з креативним мисленням і є критично важливими для успішного педагога.

Значна роль у цьому процесі розвитку креативного мислення здобувачів належить закладам вищої освіти, в яких здійснюється професійна підготовка майбутніх педагогів, де мають бути переглянуті навчальні програми, до яких включені курси, спрямовані на розвиток креативності, дизайн-мислення, інноваційних педагогічних практик тощо; застосовуватися активні методи навчання (інтерактивні семінари, тренінги, кейс-стаді, проєктна робота, під час здобувачі самі знаходять шляхи вирішення та проявляють ініціативу); заохочення самостійної роботи, надання майбутнім педагогам можливості обирати теми для досліджень, розробляти власні освітні продукти);

налагодження співпраці зі школами, забезпечення здобувачам раннього доступу до реального освітнього середовища, де вони зможуть застосовувати та розвивати свої креативні підходи. І, звичайно, в контексті освіти впродовж усього життя є організація підвищення кваліфікації викладачів, адже самі викладачі ЗВО повинні бути прикладом креативності та інноваційності для здобувачів освітніх, педагогічних спеціальностей, бо викладач, який сам демонструє креативність у своїй роботі, стає живим втіленням тих якостей, які він прагне розвинути у майбутніх педагогів.

Це означає, що викладачі ЗВО мають:

По-перше, застосовувати інноваційні методи викладання: замість традиційних лекцій, використовувати проєктні завдання, дебати, рольові ігри – це дає змогу здобувачам не тільки засвоювати матеріал, а й бачити, як можна творчо підійти до організації освітнього процесу.

По-друге, бути відкритими до експериментів, не боятися випробовувати нові підходи, технології, форми роботи, навіть якщо це не завжди ідеально – важливо демонструвати готовність до ризику та пошуку.

По-третє, стимулювати дискусії та нестандартні рішення, створювати атмосферу, де заохочується висловлення власної думки, постановка проблемних питань та пошук оригінальних відповідей, а не лише відтворення матеріалу.

По-четверте, показувати особистий приклад постійного навчання та розвитку, адже викладач, який сам відвідує тренінги, конференції, цікавиться новітніми розробками в освіті, транслює цю цінність і здобувачам.

По-п'яте, використовувати сучасні технології, оскільки активне впровадження цифрових інструментів, онлайн-платформ, мультимедійних ресурсів у власній викладацькій діяльності показує здобувачам практичні можливості для їхньої майбутньої роботи.

По-шосте, бути менторами, а не просто лекторами, надихати здобувачів на власні творчі пошуки, допомагати їм знаходити індивідуальні шляхи розвитку креативності, підтримувати їхні ініціативи.

Отже, в процесі професійної підготовки майбутніх педагогів в умовах сучасної освітньої парадигми особливе значення має надаватися розвитку креативного мислення здобувачів освітніх, педагогічних спеціальностей – це фундаментальна вимога часу. У світі, де інформація доступна на відстані кліка, а навички, які були актуальні вчора, можуть застаріти вже завтра, завдання вчителя – навчити учнів не просто засвоювати інформацію, а мислити самостійно, критично оцінювати, знаходити нестандартні рішення, адаптуватися до нового та бути новаторами. І хто, як не креативний педагог, може найкраще впоратися з цим завданням?

Тому, на наш погляд, розвиток креативного мислення майбутніх педагогів означає: формування здатності до інновацій, адже вони повинні бути готовими розробляти нові методики, створювати унікальні навчальні матеріали, експериментувати з формами навчання та впроваджувати технології; виховання

гнучкості та адаптивності, оскільки майбутні педагоги мають бути здатними швидко пристосовуватися до змін у програмах, освітніх стандартах, потребах учнів та викликів сучасного світу; стимулювання критичного та аналітичного мислення, бо креативність нерозривно пов'язана зі здатністю аналізувати проблеми, бачити їх з різних сторін та генерувати оригінальні рішення. Педагогічна діяльність пов'язана з постійним вирішенням різноманітних завдань – від дисциплінарних до особистісних, а креативність дає знаходити ефективні та гуманні шляхи виходу з будь-якої ситуації. розвиток креативного мислення майбутніх педагогів означає і розвиток емпатії та комунікативних навичок, адже креативний підхід до взаємодії з учнями, батьками та колегами допомагає будувати довірливі стосунки та ефективно співпрацювати.

Список використаних джерел:

1. Дімітрова-Бурлаєнко С.Д. Генеза поняття «креативна компетентність» у контексті психологопедагогічних досліджень. *Педагогіка та психологія*. 2017. Вип. 58. С. 3–14.
2. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті. *Педагогічна газета*. 2001. № 7 (85). С. 1–2.

ЄНГАЛИЧЕВА Ірина Віталіївна

КРЕАТИВНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ МЕДІАЦІЇ В РОБОТІ З ВРАЗЛИВИМИ ГРУПАМИ

Актуальність питання. Сьогодні, спостерігається збільшення кількості вразливих груп населення, зокрема внутрішньо переміщених осіб, людей з інвалідністю, ветеранів і ветеранок війни, осіб, що постраждали від насильства тощо. Такі **особи потребують** особливої уваги з боку фахівців соціальної сфери та психологів, які повинні не лише глибокого розуміти їхні потреби, а й могли ефективно налагоджувати діалог, запобігати конфліктам і сприяти їх інтеграції в суспільстві.

За таких умов медіація як інструмент ненасильницького вирішення конфліктів має великий потенціал. Проте традиційні методи медіації не завжди ефективні в умовах емоційної напруги та травматичного досвіду. Саме тому виникає потреба в застосуванні інноваційних підходів – таких як креативне мислення. Креативність дозволяє знаходити нестандартні рішення, будувати довіру, створювати безпечне середовище для діалогу й виявляти нові способи вираження потреб та почуттів.

Використання креативного мислення в медіації сприяє розвитку емпатії, залученню учасників до процесу пошуку рішень, зменшенню опору та формуванню партнерських відносин. Саме сьогодні, **в умовах війни в Україні та нестабільності ситуації у світі**, цей підхід набуває особливої актуальності,

оскільки дозволяє активніше працювати з психоемоційними наслідками травм і сприяти соціальній згуртованості.

Таким чином, дослідження креативного мислення як інструменту медіації є надзвичайно важливим для пошуку нових ефективних способів підтримки та реінтеграції вразливих категорій населення в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень свідчить про цікавість науковців до даної теми. Зокрема, питання медіації досліджено у працях І. Басової (2024) [1], О. Костюченко, А. Монаєнко, Н. Атаманчук (2022) (з правової точки зору), О. Кірдака (2023) [3], Ю. Борисової (2024), О. Яремко, Г. Гірняк (2024), А. Попова (2021) [7], О. Роговської [10] (з точки зору соціальної роботи та психології) та ін. Креативність та креативне мислення досліджено у працях Л. Тимків (2020) [11], О. Передрій [6], Н. Вовчатої, О. Байрамової, Г. Чорної (2022) [2] та ін. Однак, детальний аналіз наукових джерел вказує на недостатність розкриття питання креативності в процесі медіації.

Враховуючи вищезазначене ставимо **за мету** – дослідити роль креативності у процесі медіації та навести приклади застосування креативного мислення **медіатора у вирішенні конфліктних ситуацій**.

Виклад основного матеріалу. Війна в країні, невпевненість у завтрашньому дні, емоційна та психологічна напруженість сприяє підвищенню рівня конфліктності в суспільстві. За таких умов необхідні ефективні інструменти вирішення проблеми, одним із яких є медіація. Дане поняття науковцями потрактовано як метод прийняття обґрунтованих рішень (А. Попова) [7, с. 210]; *«процес, в якому незалежна третя сторона допомагає учасникам конфлікту вирішити ситуацію, шляхом обговорення, співпраці та пошуку спільних рішень»* (О. Роговська) [10] тощо. На законодавчому рівні медіація потрактовано як *«добровільний і конфіденційний процес, у якому сторони, за підтримки медіатора, намагаються шляхом переговорів уникнути або вирішити конфліктну ситуацію»* (Закон України «Про медіацію» від 16.11.2021 р. № 1875) [9]; *«структурований процес, у ході якого сторони конфлікту або спору за участю нейтрального посередника прагнуть досягти взаєморозуміння та узгодженого рішення»* (Наказ Мінсоцполітики України «Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги посередництва (медіації)» від 17.08.2016 р. № 892.) [8].

Зрозуміло, що медіація як інструмент вирішення конфлікту широко застосовується до вразливих категорій населення (малозабезпечені сім'ї, люди з інвалідністю, внутрішньо переміщені особи, особи похилого віку та ін.), які є найбільш схильними до конфліктних ситуацій. Ефективність вирішення суперечностей залежить від професіоналізму медіатора та методів, які він буде використовувати. Одним із таких підходів стає креативність – здатність мислити нестандартно, шукати нетипові рішення та залучати емоційний і культурний потенціал суспільства для мирного вирішення конфліктів.

Аналіз наукових досліджень (О. Передрій, Н. Вовчаста, О. Байрамова, Г. Чорна та ін.) дозволяє визначити зміст поняття креативне мислення як процес створення чогось нового, нестандартного [6, с. 18]; здатність знаходити нові рішення у кризових ситуаціях; здатність відкриття нових зв'язків та закономірностей [2, с. 87-97] тощо.

Виходячи з поданих визначень можна стверджувати, що креативне мислення відіграє важливу роль у процесі вирішення конфліктів, особливо коли йдеться про складні або емоційно насичені ситуації. Однією з головних переваг креативного мислення є здатність знаходити нестандартні рішення, які враховують індивідуальні особливості учасників конфлікту, їхні потреби, цінності та обставини. Завдяки цьому конфлікт перестає бути лише джерелом напруги – він перетворюється на можливість для особистісного зростання, поглиблення взаєморозуміння та побудови нових форм взаємодії.

Креативне мислення також стимулює емпатію, адже пошук оригінальних рішень потребує глибшого розуміння позицій усіх сторін. Це, у свою чергу, знижує рівень агресії та сприяє створенню атмосфери довіри. У такій атмосфері люди готові відкрито ділитися своїми думками й почуттями, що є необхідною умовою для продуктивного діалогу. Ще однією перевагою креативного підходу є його адаптивність. У кризових ситуаціях, коли людські ресурси обмежені, саме креативність допомагає швидко знаходити ефективні способи для вирішення конфлікту.

Розглянемо деякі приклади застосування креативного мислення **у процесі медіації**. Одним із можливих способів прояву креативного підходу у роботі медіатора є використання нестандартних запитань, які допомагають учасникам подивитися на ситуацію з іншого погляду. Наприклад, замість прямого аналізу проблеми медіатор може запитати: «А як би виглядала ваша ідеальна взаємодія через рік?» або «Яке рішення було б справедливим для обох сторін, якби ситуація була частиною казки?». Такі запитання активізують уяву конфліктуючих сторін та допомагають вийти за межі конфліктного мислення. Окрім того, креативність може проявлятися у стилі спілкування до конкретної ситуації, коли медіатор, використовуючи гумор, символи, культурні алюзії або навіть прості ігрові елементи створює невимушену атмосферу, що сприяє зниженню напруги, налагодженню емоційного контакту між сторонами та підвищенню їхньої готовності до співпраці.

Іншим способом креативного мислення є використання візуальних або творчих методик, наприклад малювання конфлікту, створення колажів, символічних об'єктів або використання метафоричних карт. Наприклад, використовуючи метафоричні карти [4; 5] учасники конфлікту можуть проєктувати свої емоції, переживання та внутрішні переживання на образи карт, що допомагає глибше усвідомити власні потреби. Особливо це важливо для людей похилого віку, внутрішньо переміщених осіб, дітей або осіб із

посттравматичним досвідом, які можуть мати труднощі з прямим висловленням почуттів.

Медіатор також може застосовувати техніки сторітелінгу (оповідання історій), пропонуючи кожному учаснику описати свою ситуацію у формі особистої розповіді або навіть як сюжет фільму. Такий підхід допомагає дистанціюватися від негативних емоцій, подивитися на конфлікт збоку, усвідомити його динаміку та власну роль у ньому, а також відкриває шлях до глибшого розуміння мотивів іншої сторони.

Креативне мислення медіатора також проявляється в умінні створювати безпечний і довірливий простір для експериментів, де учасники можуть вільно висловлювати свої ідеї без страху бути осудженими. У таких умовах медіатор заохочує сторони до вирішення конфліктів способом «мозкового штурму» або моделювати альтернативні варіанти розвитку подій або навіть фізично змінювати простір (пересадити учасників, змінити атмосферу в кімнаті), щоб стимулювати нове мислення.

Висновки. Отже, способи креативного мислення медіатора є не лише корисними інструментами, а й основою глибокого, гуманного та гнучкого підходу до вирішення конфліктів, який сприяє справжньому діалогу, взаємоповазі й відновленню зв'язку між людьми. Застосування креативних підходів підвищує ефективність медіації та допомагає учасникам конфлікту краще усвідомити власні емоції, побачити ситуацію з різних точок зору та знайти нові шляхи до примирення. Такі інструменти особливо корисні у роботі з дітьми, молоддю та представниками вразливих груп, для яких вербальні способи вираження часто є обмеженими. Наведені приклади креативного мислення у роботі медіаторів не є вичерпними, що розширює поле дослідження у даному напрямі.

Список використаних джерел:

1. Басова І. Медіація в умовах воєнного стану. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Юридичні науки*. 2024. № 2 (70). С. 5-9.
2. Вовчаста Н., Байрамова О., Чорна Г. Розвиток навичок креативного мислення у здобувачів вищої освіти. *Український педагогічний журнал*. 2022. № 1. С. 87-97.
3. Кірдан О. П. Медіація як складник соціальних навичок та фахових компетентностей майбутніх соціальних працівників. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2023. № 3 (144). С. 96-100.
4. Коляденко С. М., Літяга І. В. Використання метафоричних асоціативних карт у процесі підготовки фахівців соціальної сфери. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2022. Випуск 90. С. 68-75.

5. Король Л. Використання метафоричних асоціативних карт у роботі з дітьми з інвалідністю та законними представниками. *Корекційно-реабілітаційна діяльність: стратегії розвитку у національному та світовому вимір. Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції*. 21 листопада 2024 року, м. Суми. С. 233-241.
6. Передрій О. Розвиток креативного мислення старшокласників як напрямок діяльності сучасної української школи. *Science and Education* 2018, Issue 11-12. С. 16-24.
7. Попова А. Особливості використання медіації у соціальній роботі. *V Міжнародна науково-практична інтернет-конференція (21-22 квітня 2021 р., м. Бердянськ)*. 2021. С. 209-212.
8. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги посередництва (медіації): *Наказ Міністерства соціальної політики від 17.08.2016 р. № 892*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1243-16#Text>
9. Про медіацію: *Закон України від 16.11.2021 р. № 1875*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>
10. Роговська О. О. Медіація як інструмент менеджменту у соціальній роботі: досвід України та світової практики. *Вісник ПДТУ. Серія соціально-гуманітарні науки та публічне адміністрування*. 2024. № 11. URL: https://journals.urau.ua/vsgf_pstu/article/view/312097
11. Тимків Л. Чинники розвитку креативності майбутніх соціальних працівників. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Випуск 31. С. 175-179.

ЗАЙЦЕВА Катерина Іванівна

РОЛЬ КРЕАТИВНОСТІ У ВИЩІЙ ОСВІТІ: ЯК ВОНА СПРИЯЄ ІННОВАЦІЯМ ТА РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ

У сучасному суспільстві, яке постійно змінюється та розвивається, креативність перетворюється на необхідну складову професійного та особистісного успіху. Швидкий розвиток технологій, поява нових викликів та нестабільність економічної ситуації змушують людину постійно шукати нові шляхи для самореалізації та вирішення проблем. Вища освіта відіграє ключову роль у підготовці таких фахівців, які не лише володіють знаннями, а й здатні використовувати їх у нових і нестандартних контекстах. Саме тому креативність стає важливою рисою, яку необхідно плекати у студентів ще під час навчання.

Креативність у вищій освіті допомагає формувати здатність до гнучкого мислення та вміння поєднувати різні сфери знань. Вона сприяє розвитку так званих «soft skills», зокрема вміння працювати в команді, вести ефективну комунікацію та долати труднощі. Здатність мислити творчо та бачити нестандартні рішення допомагає студентам відчувати себе впевненіше у будь-

якій ситуації та швидко реагувати на виклики сучасного ринку праці.

Варто зазначити, що креативність стосується не лише мистецтва чи дизайну. Це універсальна навичка, яка є корисною у всіх сферах — від інженерії та медицини до менеджменту та педагогіки. Творче мислення дозволяє знайти нові підходи до вже існуючих завдань, а також бачити перспективи розвитку будь-якої ідеї. Таким чином, розвиток креативності — це внесок не тільки в особистий успіх, а й у прогрес суспільства загалом.

Питання розвитку креативності у вищій освіті розглядається багатьма дослідниками та практиками. Olga Zbarskaya, Ph.D (6), зосередила свою увагу на тому, як креативні навички впливають на академічні досягнення студентів. Її дослідження демонструють, що творчий підхід до навчання допомагає не лише краще засвоювати матеріал, а й формувати власні ідеї та критичний погляд на дійсність.

Значний внесок у розробку теорій креативності зробили A.F. Osborn (3), який започаткував методику мозкового штурму, та S.J. Parnes (4), R.L. Firestien (1) і J.R. Vehar (5), які розвинули цю ідею у вигляді комплексних програм розвитку творчого мислення. Їхні дослідження доводять, що креативність — це навичка, яку можна тренувати, і що вона має велике значення для командної роботи, інновацій та лідерства.

Філософ Viktor Frankl (2) підкреслював зв'язок між креативністю та пошуком сенсу в житті. Він вважав, що творчість допомагає людині знаходити власну мету та справлятися з життєвими викликами. Цей підхід можна вважати важливим і у вищій освіті, де студенти шукають себе та власний шлях у професійному та особистому розвитку.

Креативність у вищій освіті полягає у здатності студентів виходити за межі звичних рішень та пропонувати нові ідеї. Вона розкривається у гнучкості мислення, прагненні до самовираження та вмінні бачити нові можливості там, де інші бачать лише обмеження.

Розвиток креативності допомагає студентам не тільки краще засвоювати матеріал, а й ставати більш впевненими у власних силах, відкритими до досліджень та експериментів. Це особливо важливо в умовах швидких змін та високої конкуренції на ринку праці, де здатність мислити творчо стає справжньою перевагою. Креативність також тісно пов'язана з умінням працювати в команді та будувати ефективну комунікацію.

У сучасному освітньому середовищі дедалі більшого значення набуває міждисциплінарність, а креативність є ключовим елементом для того, щоб об'єднувати знання з різних галузей.

Розвивати креативність можна через різноманітні методи. Наприклад, мозковий штурм дозволяє швидко генерувати безліч ідей у колективі, а майндмеппінг допомагає візуалізувати зв'язки між різними аспектами проблеми. SCAMPER стимулює пошук нових рішень шляхом зміни існуючих підходів, а рольові ігри та метод шести капелюхів мислення

допомагають студентам розглядати проблему з різних точок зору. Усе це сприяє не тільки розвитку креативності, а й формуванню критичного мислення.

Завдяки розвитку креативності студенти здатні не тільки швидко реагувати на нові виклики, а й створювати власні проєкти, формувати власну думку і знаходити нові можливості для самореалізації. Крім того, креативність робить навчальний процес більш захопливим та осмисленим, допомагаючи студентам краще засвоювати матеріал і відчувати себе частиною активного освітнього середовища.

Попри значні переваги, існують певні перешкоди для розвитку креативності у вищій освіті. Серед них - стандартизовані тести, жорсткі навчальні плани та обмежені ресурси, що можуть стримувати творчі ініціативи студентів. Подолання цих викликів потребує реформування підходів до навчання та створення гнучкого, відкритого середовища, яке заохочує студентів експериментувати і шукати нові ідеї.

Разом зі своїми студентами 3 курсу, які навчаються за ОПП «Середня освіта (Мова і література (англійська))» за спеціальністю 014 Середня освіта (Англійська мова та література) за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти на заняттях з «Практики усного та писемного мовлення (англійська мова)» під час проведення занять з англійської мови з модулю «Індустрія фільму», ми використовували креативні завдання.

Наприклад, студенти створювали власні сценарії фільму, вигадували оригінальні персонажі і розробляли трейлер.

У темі «Кіно як вид мистецтва. Роль кіно у житті людини» студенти створювали власний короткометражний сценарій: у групах вигадували сюжет фільму, розподіляли ролі (режисер, сценарист, актори) та записували діалоги англійською мовою.

Також студенти переписували фінал відомого фільму: За допомогою техніки SCAMPER. Це допомагло розвивати креативність і вміння переосмислювати знайомі теми.

При створенні розкадровки трейлера, студенти малювали чи описували кадри для короткого відео англійською мовою, підбираючи цікаві візуальні метафори та репліки.

На заняттях з теми «Роль кіно в сучасному світі», зі студентами було проведено рольову гру «Інтерв'ю зі зіркою». Одна студентка, Марія Ч. уявляла себе кінозіркою, інші студенти – журналістами. Такі діалоги стимулювали мовленнєву активність і творчий підхід.

При аналізі кінофільмів з точки зору культурних особливостей, студенти обговорювали, як культура впливає на тематику та стилістику фільму, порівнюючи фільми з різних країн.

На заняттях з теми «Основні напрямки розвитку британського, американського та українського кіномистецтва», студенти розігрували сцени з різними емоціями. Вони брали один і той самий діалог, але грали його з різним

настроєм (радість, сум, здивування). Це допомагало краще розуміти емоційні відтінки англійської мови та вчило гнучко підходити до мовної виразності.

Також студенти обговорювали креативні процеси у кіно: досліджували, як режисери та сценаристи використовували креативні підходи у створенні фільмів (наприклад, роль саундтреку чи колірної гами для передачі емоцій).

Такі завдання допомагають не лише покращити володіння мовою, а й розвивати вміння працювати у команді, генерувати ідеї та критично мислити. Ці вправи не лише розвивають мовні навички, а й допомагають студентам побачити, що креативність є універсальною цінністю, яка відкриває двері до нових можливостей у будь-якій сфері. Вона робить навчальний процес більш цікавим, надихає студентів і мотивує їх брати активну участь у заняттях.

Крім того, це додає навчальному процесу емоційності та залученості.

Креативність у навчанні не обмежується лише створенням нових ідей. Вона допомагає студентам розвивати гнучке мислення, бачити ситуації з різних кутів зору та знаходити нові способи використання знань. Інтеграція креативних методів у вищу освіту передбачає створення таких завдань, де студенти мають більше свободи для вираження власних поглядів, фантазії та нестандартних рішень.

Список використаних джерел:

1. Firestien, R.L., & McCowan, R.J. (1988). Creative Problem Solving and communication behaviors in small groups. *Creativity Research Journal*, 1, pp. 106-114.

2. Frankl, V.E. (1984). *Man's search for meaning* (3rd. ed.). New York: Simon & Schuster. Innovative Teamwork Program: Course Workbook. (1979). Cambridge, MA: Syntectics, Inc.

3. Osborn, A.F. (1948). *Your creative power: How to use imagination*. New York, NY: Charles Scribner's Sons. Osborn, A.F. (1993). *Applied imagination: Principles and procedures of Creative Problem Solving* (3rd ed.). Buffalo, NY: Creative Education Foundation.

4. Parnes, S.J. (1981). *The Magic of your Mind*. Buffalo, NY: Creative Education Foundation. Parnes, S.J. (1992). *Visionizing*. Buffalo, NY: Creative Education Foundation.

5. Vehar, J.R. (1994). *An impact study to improve a five-day course in facilitating creative problem solving*. Unpublished Masters Project, Center for Studies in Creativity, State University College at Buffalo, Buffalo, NY.

6. Zbarskaya Olga, Ph.D. *The Role of Creativity in Higher Education: Fostering Innovation and Critical Thinking*

https://docs.google.com/presentation/d/1l48_bIF5v92KkSlA5puzX6VUZiCdSA7x/edit?slide=id.p55#slide=id.p55

ЗЕЛЕНА Марія Іванівна

КРЕАТИВНІ ПІДХОДИ ДО МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ В УМОВАХ СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ

Економічна криза, що розпочалася з пандемії COVID-19 і загострилася внаслідок повномасштабної війни, різко погіршила фінансовий стан країни. Більшість бізнесів опинилися на межі виживання, що вимагає максимально ефективного використання людських ресурсів. Це потребує перегляду підходів до управління персоналом, зокрема впровадження нових мотиваційних стратегій, адаптованих до умов дистанційної, виснажливої роботи. У таких обставинах особливо важливими є психологічна стійкість, оптимізм, здатність зберігати працездатність. Водночас цього вже недостатньо — необхідно залучати глибші внутрішні резерви працівників через гнучкі та креативні мотиваційні підходи, що сприяють активності, ініціативності й самовіддачі в умовах постійної нестабільності.

Креативна мотивація персоналу виступає не лише інструментом стимулювання до виконання трудових обов'язків, а й важливим чинником підвищення продуктивності праці, зміцнення організаційної лояльності та розкриття інноваційного потенціалу працівників. У сучасних умовах традиційні мотиваційні механізми, такі як матеріальне заохочення у формі підвищення заробітної плати чи премій, втрачають ефективність у забезпеченні сталого рівня залученості персоналу. Це зумовлює необхідність упровадження нових, креативних підходів до мотивації, які враховують індивідуальні потреби, ціннісні орієнтири та світоглядні установки кожного працівника.

Одночасно із цим ринок праці зазнає суттєвих трансформацій, що потребує переосмислення існуючих управлінських стратегій. По-перше, посилюється вплив поколінь Y і Z, для яких провідне значення мають можливості професійного розвитку, самореалізації та досягнення балансу між роботою й особистим життям. По-друге, інтенсивний розвиток цифрових технологій та поширення дистанційної зайнятості актуалізують вимоги до роботодавців щодо забезпечення гнучкості організації праці. Серед основних викликів сьогодення можна виділити: по-перше, високий рівень емоційного вигорання через інтенсивність робочих процесів; по-друге, зниження лояльності працівників до компаній; по-третє, швидка зміна потреб та очікувань персоналу; по-четверте, потреба у створенні комфортного та підтримуючого робочого середовища [1].

У вищезгаданих умовах підприємства змушені впроваджувати нові креативні інструменти та формати мотивації, які виходять за межі звичних підходів. Серед креативних інструментів мотивації, доцільно відмітити гейміфікацію, індивідуалізований підхід, нетипові бенефіти, визнання та емоційна мотивація, можливості розвитку та самореалізації, створення

креативного середовища. Розглянемо більш детально кожний з них. Щодо гейміфікації, варто зауважити що у корпоративному середовищі цей підхід дозволяє зробити робочі процеси цікавішими, викликати змагальний дух та підвищити залученість співробітників. Практичне застосування може включати рейтингові системи, завдання з винагородами, бейджі за досягнення та внутрішні конкурси. Компанії, які активно використовують гейміфікацію, відзначають зростання продуктивності, покращення атмосфери в колективі та більшу ініціативність з боку працівників.

Щодо індивідуалізованого підходу, сучасний працівник очікує, що його індивідуальні особливості будуть враховані. Це стосується як системи винагород, так і способів зворотного зв'язку. Одним співробітникам важливі фінансові стимули, іншим – можливість навчання або гнучкий графік. Застосування персоналізованих підходів дозволяє краще зрозуміти мотиваційні драйвери кожного працівника та зменшити плинність кадрів.

Разом з тим, креативна мотивація включає пропозицію нестандартних переваг. Це можуть бути: дні ментального здоров'я; внутрішні хакатони для генерації ідей; сертифікати на відпочинок або релакс-процедури; домашні офіси за рахунок компанії. Такі підходи сприяють створенню емоційного зв'язку між працівником і компанією. Одним з найсильніших чинників мотивації є відчуття значущості. Визнання досягнень працівника, як публічне, так і особисте, сприяє формуванню позитивної корпоративної культури. Програми типу "Співробітник місяця", щотижневі подяки, внутрішні нагороди – все це сприяє підвищенню задоволеності роботою [2].

Працівники мають потребу не тільки в матеріальних заохоченнях, а й у професійному зростанні. Компанії, які інвестують у розвиток своїх кадрів, отримують високий рівень відданості. Це може бути: оплата курсів та сертифікацій; доступ до внутрішніх освітніх платформ; можливість працювати над власними ініціативами (як це практикує Google); система менторства. Комфортне, естетично привабливе та гнучке робоче середовище сприяє підвищенню продуктивності. Простори для відпочинку, коворкінги, можливість працювати з будь-якої точки світу, дозвіл на персоналізацію робочого місця — це важливі фактори креативної нематеріальної мотивації.

Як приклад, компанія Google дозволяє працівникам витратити до 20% робочого часу на особисті проекти, які можуть стати частиною інноваційної стратегії підприємства. Netflix практикує політику необмежених відпусток, довіряючи працівникам самостійно визначати час для відпочинку. Компанія Zappos побудувала всю систему мотивації навколо корпоративної культури, де ключовим є відчуття приналежності та задоволення від роботи [2]. Креативні підходи до мотивації персоналу є стратегічно важливими в умовах постійних змін. Вони сприяють залученню та утриманню талановитих працівників, підвищенню продуктивності та формуванню сильної корпоративної культури. Компанії, що впроваджують інноваційні, гнучкі системи мотивації, посилюють

свою конкурентоспроможність і забезпечують стійкий розвиток. Участь працівників у професійних програмах, тренінгах та навчальних заходах сприяє безперервному оновленню знань і навичок. Таким чином, креативна мотивація позитивно впливає як на ефективність персоналу, так і на позиції підприємства в умовах жорсткої ринкової конкуренції.

Список використаних джерел:

1. Давидова О.Ю., Чобіток В.І. Система організації мотивації працівників як фактор підвищення процесу інтелектуалізації на підприємствах. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2020. Вип. 2(32). С. 188 - 199.
2. Костюк О. Д. Сучасні інструменти мотивації персоналу. Вісник. Серія: Економічні науки. Харків, 2018. С. 168–172.

ІВАНОВА Олена Сергіївна

**ПРАКТИЧНА ЗНАЧУЩІСТЬ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ ДЛЯ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ**

В умовах соціальної нестабільності, глобальних викликів і трансформації професійної підготовки, питання формування ключових навичок ХХІ століття набуває особливого значення. Серед них креативне мислення посідає одне з провідних місць як здатність генерувати нові ідеї, приймати нестандартні рішення, мислити гнучко та адаптивно. Для майбутніх фахівців, зокрема студентів технічного профілю та морських спеціальностей, розвиток креативності стає не просто бажаним елементом особистісного зростання, а необхідним інструментом професійної життєздатності.

Як зазначає В. Trilling & С. Fadel (2020), *«creative thinking is no longer an option – it is a professional survival skill in the 21st-century economy»*. Справді, для студентів Одеського національного морського університету, які готуються працювати в умовах складної техногенної, міжнародної або військово-морської взаємодії, здатність нестандартно мислити є основою професійної ефективності, безпеки та оперативності.

Педагогічна психологія у вищій школі виконує важливу функцію розвитку особистісної рефлексії, емоційного інтелекту, усвідомлення механізмів навчання та міжособистісної взаємодії. Через осмислення процесів мотивації, уваги, уяви, саморегуляції та комунікації, студент має можливість сформулювати критичне та креативне ставлення до змісту освіти й до самого себе як суб'єкта пізнання. Як стверджує Коваль О. П. (2021), *«креативність як когнітивний стиль може бути цілеспрямовано сформована через поєднання класичної теоретичної освіти та гнучких педагогічних практик – дебатів, проєктної роботи, арт-завдань»*.

Крім того, креативне мислення тісно пов'язане з іншими життєво необхідними психологічними характеристиками особистості – адаптивністю, стресостійкістю, комунікативністю та здатністю до самостійного прийняття рішень. Є. Кашуба (2020) підкреслює, що *«розвиток креативності в студентській молоді прямо корелює з рівнем академічної автономності та сформованістю емоційного інтелекту»*. У реаліях сучасної української освіти, що функціонує в умовах війни та невизначеності, ці якості стають ще більш важливими як для підтримки навчальної мотивації, так і для психологічного благополуччя студентів.

У навчальному процесі ЗВО доцільно використовувати конкретні методи активізації креативного потенціалу: майндмепінг (когнітивні карти), вправи на розрив шаблонів, сторітелінг, симуляційні ігри, рефлексивне письмо, дизайн-мислення. Застосування таких практик у межах навчальних дисциплін, зокрема педагогічної психології, сприяє формуванню в студентів навичок творчого вирішення педагогічних ситуацій, комунікативної гнучкості, емпатії, вміння бачити проблему з різних точок зору.

Окремо слід зазначити роль креативності у професійному самовизначенні молоді. Психологічна зрілість, яку частково формує креативне мислення, дозволяє майбутньому фахівцю обрати не лише спеціальність, а й спосіб реалізації себе у фаховому середовищі – через інновації, лідерство, підприємництво чи дослідницьку діяльність.

Отже, практична значущість розвитку креативного мислення під час навчання у ЗВО полягає не лише в успішній адаптації студента до професійного контексту, а й у його здатності бути гнучким, стійким, відкритим до нових ідей і психологічно ресурсним. Викладання педагогічної психології виступає при цьому каталізатором креативного самопізнання і формування готовності до продуктивної діяльності в умовах невизначеності та складності сучасного світу.

Список використаних джерел:

1. Кашуба Є. П. Креативність як особистісний ресурс в умовах цифрової трансформації освіти // *Освітологічний дискурс*. – 2020. – №4. – С. 71–77.
2. Коваль О. П. Педагогічна психологія як чинник розвитку креативного мислення студентів технічних ЗВО // *Вісник психології та педагогіки*. – 2021. – №2. – С. 45–51.
3. Trilling B., Fadel C. *21st Century Skills: Learning for Life in Our Times*. – Updated Ed. – Jossey-Bass, 2020.
4. Юрченко В. О. Психологічні засади розвитку креативності у студентів ЗВО // *Психологія і суспільство*. – 2022. – №1. – С. 89–94.
5. Савіна Н. О. Креативне мислення в контексті особистісної ефективності майбутніх фахівців // *Проблеми сучасної психології*. – 2019. – №46. – С. 23–29.

ІРХІНА Юліана Валентинівна

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З АНГЛІЙСЬКОЇ ТА КОРЕЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ У ЗВО

Анотація. У дослідженні розглядається вплив інтерактивних методів навчання на формування креативного мислення у студентів-філологів, які вивчають англійську та корейську мови. Аналізуються особливості інтерактивного навчального середовища у закладах вищої освіти, а також методи, які сприяють розвитку інтелектуального та мовного потенціалу здобувачів освіти. Окреслюються перспективи впровадження інноваційних підходів у професійну підготовку майбутніх перекладачів і викладачів.

Ключові слова: інтерактивні методи, креативне мислення, англійська філологія, корейська філологія, професійна підготовка, ЗВО.

У сучасному світі, що характеризується стрімкими технологічними змінами та глобалізаційними процесами, питання розвитку креативного мислення майбутніх філологів стає особливо актуальним. Як підкреслює українська дослідниця Ірина Кучеренко, досягти продуктивності й ефективності процесу мовного навчання можливо за умови впровадження у практику технології інтерактивного навчання, що ґрунтується на інтерактивній діалогічній дискурсивній взаємодії всіх учасників навчально-виховного процесу з метою досягнення наперед визначеного кінцевого результату – формування комунікативної компетентності учня. [3, 239]. У цьому контексті інтерактивні методи навчання виступають ефективним інструментом формування креативного мислення студентів, які обрали спеціальності англійської та корейської філології.

Згідно з дослідженням Оксани Асадчих, інтерактивні методи сприяють активному залученню студентів у навчальний процес, формуванню навичок співпраці, критичного мислення та творчого підходу до вирішення професійних завдань [2, 6]. Серед найбільш поширених методів, які вже довели свою ефективність у навчанні майбутніх філологів, можна виділити метод проєктів, дебати, рольові ігри, мозковий штурм, кейс-методи та веб-квест. Наприклад, використання кейс-методу дозволяє студентам аналізувати реальні або змодельовані ситуації, що виникають у професійній діяльності перекладача або викладача іноземних мов, тим самим розвиваючи здатність до нестандартного мислення та прийняття рішень.

Іноземні дослідники також підкреслюють значущість інтерактивних методів у процесі формування креативності, адже креативне мислення спрямоване на нові ідеї. В одному випадку результат креативного мислення є геніальним творінням, в іншому – це новий погляд на вже існуючі речі, більш значущий, ніж раніше [4, 49].

Водночас можливо стверджувати, що традиційна освітня система часто пригнічує креативність, натомість інноваційні методи навчання, засновані на досвіді та експериментуванні, відкривають шлях до її розвитку, тому, у рамках підготовки майбутніх фахівців з англійської та корейської філології, особливої актуальності набуває використання інтерактивних методів, орієнтованих на міжкультурну комунікацію та вивчення культурних кодів обох мов. Зокрема, метод «культурного дзеркала», який ми пропонуємо у освітньому процесі, полягає у виконанні завдань, у яких студенти порівнюють культурні особливості мов, що вивчаються, через аналіз текстів, відео, елементів побуту, що дозволяє не лише формувати міжкультурну компетентність, а й розвивати креативне мислення через пошук нестандартних рішень і висновків [1, 445].

Ми також пропонуємо два авторські методи, які можуть бути впроваджені у навчальний процес підготовки майбутніх філологів. Перший — метод «Креативного перекладача». Студенти отримують художні тексти мовою оригіналу (англійською або корейською), але замість буквального перекладу мають адаптувати зміст до іншої культури, зберігаючи іронію, підтексти або стилістичні особливості. Такий підхід стимулює глибоке розуміння контексту, креативне бачення та мовну гнучкість. Другий метод — «Інтерактивний серіал». У малих групах студенти створюють власний навчальний мінісеріал (3–5 серій) із використанням обох мов. У процесі створення сценарію, запису відео, монтажу та презентації учасники активно співпрацюють, залучають усі мовні навички та продукують креативні ідеї, зіштовхуючись із необхідністю перекладу, адаптації, вивчення нових понять.

Такі інноваційні методи сприяють не лише розвитку мовної компетентності, а й формуванню навичок командної роботи, творчого вирішення проблем, цифрової грамотності. Саме поєднання академічної підготовки з творчими практиками забезпечує сучасному студенту можливість самореалізації та особистісного зростання.

Отже, інтерактивні методи навчання є потужним засобом розвитку креативного мислення майбутніх фахівців у галузі англійської та корейської філології. Їх ефективність підтверджена як вітчизняними, так і зарубіжними дослідженнями. Інтеграція новітніх авторських підходів дозволяє вдосконалити освітній процес, зробити його більш гнучким, адаптивним і таким, що відповідає викликам сучасного світу.

Список використаних джерел:

1. Balyk N., Barna O., Shmyger G., Oleksiuk V. Model of professional retraining of teachers based on the development of STEM competencies. ICT in

Education, Research and Industrial Applications : Integration, Harmonization and Knowledge Transfer. Proc. 14th Int. Conf. ICTERI. 2018. P. 440–450.

2. Асадчих О. В. Методика формування мовленнєвих компетентностей: теорія та практика (на матеріалі східних мов). Навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. 192 с. С. 6.

3. Кучеренко І. А. Концептуальні положення інтерактивної технології навчання. Збірник тез доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції з економічних та гуманітарних питань. – У 2-х томах. – Т. II. – Дніпро: ДВНЗ УДХТУ, 2024. – 291 с. С 239.

4. Павлюх В.В. Розвиток креативності в учнів різного віку : навч.-метод. посіб. КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського». 2023. 72 с.

KALIUZHNA Yuliia

CREATIVITY AS A RESOURCE FOR ADAPTATION: FOSTERING STUDENT RESILIENCE IN THE CONTEXT OF GLOBAL CRISES

The current era bears witness to an unprecedented transformation of the global landscape, where risks, challenges, and upheavals have evolved from discrete incidents into an archipelago of interconnected, multidimensional, and cascading crises of the 21st century (Foteini & Bourbouli, 2022). Among these global challenges, armed conflicts and their long-term consequences stand out as some of the most destructive factors, fundamentally altering societal structures, particularly within the educational sphere. Millions of children and youth worldwide suffer from interrupted access to education and psychological traumas caused by war (UNICEF, 2020a). This continuous, pulsating dynamic of crisis phenomena imperatively demands from society not merely passive adaptation, but a radical metamorphosis and the construction of a fundamentally new architecture of viability, capable of withstanding permanent fluctuations and volatility. In this context, the role of university education acquires essential significance; its mission expands beyond academic advancement, requiring not only the refinement of professional competencies but also the purposeful fostering of an unbreakable, adaptive personality.

Resilience – the ability to withstand, function effectively, and recover in the face of stress and adverse circumstances (Herrman et al., 2011; Masten & Reed, 2002) – serves as the cornerstone of such preparation, enabling graduates to navigate the turbulent waters of modernity (Foteini & Bourbouli, 2022). In the context of military and post-war crises, where students face traumatic experiences, displacement, loss of familiar environments, and future uncertainty, the research is actualized by the question: how does the development of cognitive flexibility, the ability to rapidly find unconventional solutions, and adapt to change—skills that are the quintessence of the

creative process – directly impact students' capacity to overcome personal and academic difficulties in crisis conditions (UNICEF, 2020b)? Creativity, therefore, assumes the status of an internal compass, allowing students not merely to adapt successfully but also to generate groundbreaking, non-trivial solutions in the face of uncharted challenges within the global crisis landscape, including those engendered by armed conflicts.

The development of improvisation skills, divergent thinking, and creative problem-solving forms the fundamental basis of individual student resilience in the face of unpredictable global challenges. Specifically, design thinking is a recognized educational approach that promotes the cultivation of these key skills (Guaman-Quintanilla et al., 2023). Studies convincingly confirm a significant improvement in problem-solving skills and creativity among students who systematically utilize design thinking in the educational process (Guaman-Quintanilla et al., 2023). This approach encourages students to engage in interdisciplinary collaboration, expanding their skills and knowledge beyond their narrow specializations, which is critically important for resolving ill-defined problems, especially during wartime when traditional structures and solutions may prove ineffective. The establishment of creative learning environments that encourage experimentation, risk-taking, and the free exchange of ideas is crucial for the development of these abilities (Davies et al., 2013).

Furthermore, it is essential to deeply analyze the psychological mechanisms linking creativity and resilience, including the role of endogenous factors such as self-esteem and optimism, which are cohesively formed through a successful creative process and the capacity for adaptation (Anderson et al., 2020; Balon, 2012). In the context of military actions and their psychotraumatizing consequences, creative practices, such as art therapy, are already recognized as effective mechanisms for stress coping, self-expression development, and self-esteem enhancement among children and youth, which is crucial for fostering resilience (UNICEF, 2020b). Although the definition of creativity remains a subject of academic debate (Runco, 2008), it traditionally focuses on five elements: actor, process, product, domain, and place (Wingström et al., 2022). Some conceptions integrate these elements (Corazza, 2016), while others view creativity as distributed, extending beyond individuals to include artifacts and the environment (Wingström et al., 2022). It is important to emphasize that creativity is a dynamic process (Green et al., 2023) that can be purposefully taught and enhanced (Kaplan, 2019), defining itself as inner attention, constrained by a generative goal, involving three criteria: attention directed inward (to mental representations); attentional operations constrained by the parameters of the goal; and the generative nature of the goal (Wingström et al., 2022). This expands the understanding of creativity as a teachable competence. Of particular significance is the understanding that resilience is not a static trait or state, but a transactional process that develops in interaction with the surrounding environment (Kuldas & Foody, 2021). Methodologies for developing these skills within the educational process, particularly the integration of design thinking in the form of coursework where students analyze

real-world problems and propose innovative solutions, provide an empirical foundation for shaping such a resilient personality.

In the century of globalization, the VUCA (Volatility, Uncertainty, Complexity, Ambiguity) environment exerts a significant impact on the organizational landscape of public administration and education in general. Consequently, departmental leaders and their staff are called upon to manage the expectations of diverse stakeholders and mindsets, work with systemic conflicts, function effectively, and simultaneously transform their units. The human factor in these areas is decisive for any organizational change. The COVID-19 pandemic, for example, triggered a multilayered crisis that tested the resilience of public policy, communities, economies, and individuals (Foteini & Bourbouli, 2022). This underscored the urgent need for developing political resilience in both the public sector and higher education. The experience of Ukraine during the full-scale war is a vivid example of how higher educational institutions are forced to adapt to unprecedented challenges, ensuring the continuity of the educational process and psychological support for students amidst destruction, displacement, and constant threat (UNICEF, 2020a; UNICEF, 2022). Given the likelihood of more frequent crises in the future, further research into the impact of such events on the level of resilience in the aforementioned spheres is critically important. Creativity, in turn, is recognized as one of the top five skills that will be in demand by 2025, alongside problem-solving, and is considered a key "21st-century skill."

Thus, the cultivation of creativity in students is not merely a desirable skill but a strategically important competence for the development of their resilience. The ability to generate original ideas, find unconventional solutions, and adapt effectively to changing circumstances will enable young people to respond adequately to the challenges of the 21st century and contribute to the sustainable development of society in conditions of permanent crises, including in the complex realities of post-conflict reconstruction and recovery.

References:

1. Anderson, R. C., Bousselot, T., Katz-Buoincontro, J., & Todd, J. (2020). Generating buoyancy in a sea of uncertainty: Teachers creativity and well-being during the COVID-19 pandemic. *Frontiers in Psychology*, 11, Article 614774. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.614774>
2. Balon, R. (2012). Book Review: Resilience and Mental Health: Challenges across the Lifespan. *Annals of Clinical Psychiatry*, 24(4):327-329. doi:10.1177/104012371202400415
3. Corazza, G. E. (2016). Potential Originality and Effectiveness: The Dynamic Definition of Creativity. *Creativity Research Journal*, 28(3), 258–267. <https://doi.org/10.1080/10400419.2016.1195627>
4. Davies, D., Jindal-Snape, D., Collier, C., Digby, R., Hay, P., & Howe, A. (2013). Creative learning environments in education—A systematic literature review. *Thinking Skills and Creativity*, 8(1), 80–91. <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2012.07.004>

5. Foteini, K., & Bourbouli, A. (2022). Resilience-Building Skills in order to face the 21st century challenges in the new-normal workplace and educational environment. In *Digital Reset: European Universities Transforming for a Changing World: Overview of papers as presented during the Innovating Higher Education Conference 2022: 19-21 October 2022 in Athens* (pp. 744-758). Zenodo.
6. Green, A. E., Beaty, R. E., Kenett, Y. N., & Kaufman, J. C. (2023). The Process Definition of Creativity. *Creativity Research Journal*, 36(3), 544–572. <https://doi.org/10.1080/10400419.2023.2254573>
7. Guaman-Quintanilla, S., Everaert, P., Chiluiza, K. et al. (2023). Impact of design thinking in higher education: a multi-actor perspective on problem solving and creativity. *Int J Technol Des Educ* 33, 217–240. <https://doi.org/10.1007/s10798-021-09724-z>
8. Herrman H, Stewart DE, Diaz-Granados N, Berger EL, Jackson B, Yuen T. (2011). What is Resilience? *The Canadian Journal of Psychiatry*, 56(5):258-265. [doi:10.1177/070674371105600504](https://doi.org/10.1177/070674371105600504)
9. Kaplan, D. E. (2019). Creativity in education: Teaching for creativity development. *Psychology*, 10(2), 125–133. <https://doi.org/10.4236/psych.2019.102012>
10. Kuldas, S., & Foody, M. (2021). Neither Resiliency-Trait nor Resilience-State: Transactional Resiliency/e. *Youth & Society*, 54(8), 1352-1376. <https://doi.org/10.1177/0044118X211029309>
11. Masten, A. S., & Reed, M. G. J. (2002). Resilience in development. *Handbook of positive psychology*, 74, 88.
12. Runco, M. A. (2008). Creativity and education. *Routledge*. <https://doi.org/10.4324/9780203808603>
13. UNICEF. (2020a). Education under Attack. <https://www.unicef.org/education-under-attack>
14. UNICEF. (2020b). An everyday lesson: #ENDviolence in schools. <https://www.unicef.org/media/73516/file/An-Everyday-Lesson-ENDviolence-in-Schools-2018.pdf>
15. UNICEF. (2022). UNICEF Ukraine Situation Report No. 10 (October 2022). <https://www.unicef.org/reports/ukraine-situation-report-no-10-october-2022>
16. Wingström, R., Hautala, J., & Lundman, R. (2022). Redefining Creativity in the Era of AI? Perspectives of Computer Scientists and New Media Artists. *Creativity Research Journal*, 36(2), 177–193. <https://doi.org/10.1080/10400419.2022.2107850>

КАНТАРЬОВА Наталія Василівна

РОЛЬ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ У ФОРМУВАННІ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПСИХОЛОГА В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У сучасному суспільстві, що динамічно змінюється, особливо актуалізується проблема формування фахової компетентності психолога, яка передбачає не лише засвоєння професійних знань, умінь і навичок, а й розвиток креативного мислення як важливої складової професійної готовності.

Цей процес передбачає не лише засвоєння теоретичних знань і практичних навичок, а й розвиток здатності до самостійного, гнучкого, інноваційного мислення — тобто креативності як особистісної якості та професійної необхідності.

Креативне мислення у професійній діяльності психолога дозволяє вийти за межі шаблонного сприйняття ситуацій, що особливо важливо при роботі з клієнтами, які мають унікальні запити та життєві обставини. Уміння генерувати нові ідеї, адаптувати методики під конкретні потреби, конструювати індивідуалізовані психокорекційні підходи — усе це невід’ємні складники компетентного фахівця-психолога [2, 4].

Згідно з дослідженнями, креативне мислення тісно пов’язане з розвитком когнітивної гнучкості, дивергентного мислення та рефлексивності — важливих інтелектуальних компонентів, що забезпечують ефективність психологічної допомоги [3]. Відтак, актуалізується питання цілеспрямованого розвитку креативного мислення під час навчання у закладах вищої освіти.

Креативне мислення сприяє ефективнішому розумінню психологічних процесів, генерації нових психокорекційних стратегій, розробці інноваційних психодіагностичних методик. У цьому контексті креативність стає не лише когнітивною характеристикою особистості, а й елементом професійної ідентичності майбутнього психолога [2].

Педагогічний процес у закладах вищої освіти має включати методи й форми, які стимулюють творче осмислення навчального матеріалу: проблемне навчання, кейс-метод, мозковий штурм, інтердисциплінарні проекти, рефлексивні есе, участь у тренінгах. Крім того, сприятливе середовище для розвитку креативності створюється через міжособистісну взаємодію, відкриту атмосферу, підтримку ініціативності з боку викладача [1].

Варто зазначити, що розвиток креативного потенціалу студентів-психологів має бути не спорадичним, а системним, інтегрованим у навчальні програми як на теоретичному, так і на практичному рівнях. Це забезпечить гармонійне поєднання особистісної зрілості, інтелектуального розвитку та професійної готовності майбутніх фахівців.

Професійна діяльність психолога відзначається високим рівнем складності, варіативності та відповідальності. Основними сферами, де креативне мислення є особливо значущим, виступають: психодіагностика (адаптація існуючих методик до конкретних ситуацій, розробка нових інструментів, інтерпретація результатів із врахуванням унікального контексту), психотерапія та консультивання (створення індивідуалізованих психокорекційних стратегій, робота з метафорами, символами, асоціаціями), психопросвіта (розробка креативних форм донесення знань (тренінги, інтерактиви, творчі завдання) а також науково-дослідницька діяльність (генерація нових гіпотез, інтерпретація емпіричних даних, синтез інтердисциплінарного знання).

Як зазначає [3], саме креативність дозволяє психологу розглядати людину не лише як об'єкт діагностики, а як унікальний суб'єкт із внутрішнім потенціалом до зростання, що потребує нестандартного підходу та гнучкості взаємодії.

Креативне мислення, згідно з Гілфордом, базується на низці когнітивних і особистісних чинників: дивергентне мислення, когнітивна гнучкість, рефлексивність, інтуїція та емпатія. Розвиток цих якостей є не лише запорукою професійної компетентності, а й умовою психічної стійкості фахівця до стресових факторів професії.

Сучасна система вищої психологічної освіти повинна цілеспрямовано формувати у здобувачів вищої освіти креативне мислення.

Це можливо через:

- використання активних методів навчання (мозкові штурми, проблемне навчання, кейс-методи, рольові ігри);
- впровадження курсів із психології творчості, креативних технік;
- залучення студентів до міждисциплінарних і соціальних проєктів;
- створення сприятливого середовища відкритості, ініціативності та підтримки з боку викладача.

Дослідження підтверджують, що студенти, які залучені до творчих освітніх практик, демонструють вищу мотивацію до навчання, здатність до інновацій та кращі результати у професійній діяльності [1].

Креативне мислення виступає не лише засобом інтелектуального зростання, але й визначальним чинником формування фахової компетентності психолога в умовах сучасної вищої освіти. Його розвиток дозволяє майбутнім фахівцям ефективно адаптуватися до змінних умов професійної діяльності, знаходити нестандартні рішення у складних ситуаціях та забезпечувати високу якість психологічної допомоги.

У сучасних умовах соціокультурної трансформації та швидкого розвитку гуманітарного знання роль креативного мислення як ключової професійної якості психолога значно зростає. Психологічна діяльність передбачає постійне розв'язання нестандартних ситуацій, взаємодію з людьми, які мають унікальний життєвий досвід, емоційні переживання та особистісні потреби.

Наукові дані підтверджують, що систематичний розвиток креативності підвищує рівень професійної самореалізації, адаптивності та емоційного інтелекту здобувачів освіти [4]. Таким чином, інтеграція розвитку креативного мислення в освітній процес є запорукою формування конкурентоспроможного, гнучкого та ефективного фахівця у галузі психології.

Таким чином, креативне мислення є невід'ємною складовою професійної діяльності сучасного психолога. Його розвиток забезпечує ефективність психодіагностики, консультування, психотерапії та дослідницької діяльності. Формування креативності має стати стратегічним напрямом психологічної освіти, що відповідає запитам часу та потребам особистісно орієнтованого підходу в психології.

Список використаних джерел:

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ : Академвидав, 2022. 280 с.
2. Карпінський Ю. В. Креативне мислення у професійній підготовці майбутніх психологів. *Психологічні науки*. 2019. № 2(45). С. 58–63.
3. Ромек М. О. Роль творчості у професійній діяльності психолога. *Актуальні проблеми психології*. 2021. Т. 18, № 1. С. 112–118.
4. Lubart T., Mouchiroud C., Tordjman S., Zenasni F. *Psychology of Creativity: Cognitive, Emotional and Social Factors*. New York : Cambridge University Press, 2015. 230 p.

КАМЕНЧУК Тетяна Олегівна

ВПРОВАДЖЕННЯ КРЕАТИВНОГО ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ» В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

В епоху повномасштабного вторгнення російських військ в Україну, потреба у належній підготовці громадян до реагування на воєнні загрози і надзвичайні ситуації стала питанням безпеки, виживання та національної стійкості.

Цивільний захист перестав бути суто теоретичною дисципліною: він став відпрацьованим інструментом захисту життя, здоров'я й майна. Пройдені повітряні тривоги, ракетні удари, мінування та евакуація — це реальні виклики, які щодня випробовують здатність кожної людини діяти оперативно й відповідально. Освітня система має не просто інформувати, але й виховувати свідомих, готових і психологічно витривалих громадян.

Існує ряд проблем пов'язаних з традиційним підходом. У теоретичному форматі це: підручники й методички, які описують процедури (що таке укриття, як евакуюватися), але не формують автоматизованих навичок, здатних

спрацювати під тиском в реальних умовах; відсутність активних ігор, тренінгів, симуляцій які ставлять цивільний захист поряд з низкою "нудних" дисциплін.

Має місце так званий історичний розрив із реальністю воєнного часу. До нього ми можемо віднести класичні програми, що охоплюють загальні поняття цивільного захисту, але не враховують специфіку сучасних загроз: мінна небезпека, цілеспрямовані ракетні обстріли, режим повітряної тривоги, також психологічні аспекти — тривога, стрес, паніка — практично не враховуються. Доповнює цю низку проблем низька мотивація учнів і студентів, ігнорування інтерактивних форматів і практичної взаємодії. Схема "учитель читає, учень конспектує" — недостатня для формування життєво важливих компетенцій.

Для уникнення таких застарілих прийомів було розроблено наступні підходи креативного викладання дисципліни «Цивільний захист»: симуляційні ігри та квести. До них можемо віднести

Сценарії реагування: учні отримують ролі (пожежник, рятувальник, медик), реагують на обстріли, ракетні удари або мінування. Відтворення реальних протоколів: сповіщення, укриття, евакуація, перша допомога.

Квест у шкільному подвір'ї: створення «зони мінування» з макетами. Учасники шукають шляхи виходу, відпрацьовують команди, діють в умовах обмеженого часу.

Інтерактивні флешмоби: під час дії повітряної тривоги — миттєва реакція, перевірка дій за регламентом.

Так само можуть бути використані мультимедійні технології, VR/AR-тренажери: віртуальні моделі простих сценаріїв — укриття, евакуація, надання першої медичної допомоги. Онлайн-платформи й серіали — спеціалізовані ресурси з відео поясненнями: де ховатись, як поводитись при мінометному обстрілі, як діяти при виявленні ВВП (вибухонебезпечних предметів). Інтерактивні веб-сторінки: пошук небезпечних об'єктів у зображеннях (запам'ятовування).

Застосування проектної діяльності. Наприклад: студентські проекти (розробка інформаційних буклетів, інфографіки для молодших школярів щодо алгоритму поведінки при тривозі). Кібербезпека: аналіз загроз у цифровому просторі, створення протоколів. Мінна безпека: виготовлення «стендів-виставок» небезпечних об'єктів, створення інформаційних відеороликів.

Важливим аспектом впровадження креативного підходу в навчанні є інтеграція фахівців. Для цього можливо запрошувати експертів (служби ДСНС, волонтерські організації, військові, психологи). Проводити дні цивільного захисту (серія заходів загальношкільного або міжвузівського масштабу з повномасштабним залученням громадськості). Організовувати польові тренінги: виїзdnі заняття на полігоні з реальними тренажерами укриттів.

В умовах війни психологічна підтримка в освіті є не менш важливою, ніж фізична безпека. Учні й студенти щодня стикаються з тривожними сигналами, втратою відчуття стабільності, а іноді — з особистими травмами. Завдання

педагога — не лише навчити, але й підтримати, створити простір, у якому дитина почуватиметься захищеною.

Креативні методи навчання можуть ефективно працювати як інструменти психологічної допомоги. Ігрові заняття, творчі завдання, рольові моделі, арт-техніки дають можливість учням прожити емоції, впоратися зі стресом і сформуванню впевненість у власних силах. Завдяки цьому навчання стає не лише інформативним, але й терапевтичним.

Серед практичних рішень:

- використання мистецьких вправ (малювання, колажі) для зниження тривожності;
- групові вправи на довіру й взаємодію;
- створення проєктів, які дають змогу говорити про емоції через творчість.

Таким чином, поєднання психологічної підтримки з креативними підходами не лише знижує емоційне напруження, а й підвищує ефективність навчального процесу в цілому. Це важливий ресурс для формування стійкої, адаптивної та свідомої особистості.

У сучасних реаліях, коли Україна змушена жити й навчати в умовах повномасштабної війни, викладання дисципліни «Цивільний захист» набуває особливого значення. Це не просто частина навчального плану, а життєво необхідний компонент формування безпечного, відповідального й психологічно стійкого громадянина.

Використання креативних підходів дозволяє не лише активізувати навчальний процес, а й забезпечити практичну підготовку учнів до реальних загроз. Завдяки інтерактивним формам, симуляціям, роботі з експертами та залученню елементів психологічної підтримки ми досягаємо кращого засвоєння матеріалу, вищої мотивації та більшої впевненості молоді в критичних ситуаціях.

Завдання педагогічної спільноти — не лише надати знання, а й адаптувати їх до викликів часу. Саме тому важливо оновлювати підходи до викладання, підтримувати інновації та спільно формувати культуру безпеки в освітньому середовищі.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII.
2. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII.
3. Державна служба України з надзвичайних ситуацій. Методичні рекомендації з питань цивільного захисту для закладів освіти. — К., 2022.
4. Міністерство освіти і науки України. Наказ № 111 від 27.01.2023 «Про організацію цивільного захисту у закладах освіти».
5. Проект «Безпечна школа». Інтерактивна платформа підвищення безпеки в закладах освіти: <https://bezpechnaosvita.org>
6. Сотникова Н.І. Інноваційні методи викладання курсу «Цивільний захист»: досвід українських ЗВО. — Вісник педагогіки, №2, 2023.

7. Литвиненко О.С. Психологічна підготовка молоді до надзвичайних ситуацій в умовах воєнного часу. – Психологія і суспільство, №1, 2023.
8. Сидоренко П.В. Практична підготовка до дій у надзвичайних ситуаціях: креативні підходи. – Освітній простір України, №4, 2022.
9. ДСНС України. Навчальні відеоматеріали з цивільного захисту. – <https://dsns.gov.ua/>
10. UNDP Ukraine. Civil Protection and Emergency Preparedness in Education: Guidelines for Educators. – Київ, 2023.

КІРИЧЕНКО Світлана Володимирівна

КРЕАТИВНИЙ ІНТЕЛЕКТ СТУДЕНТА: РЕСУРС САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ТА УСПІХУ

Анотація. Креативний інтелект виступає ключовим ресурсом для самореалізації та успіху студентів у закладах вищої освіти. У дослідженні аналізується роль креативного мислення як інструменту особистісного, академічного та професійного розвитку в рамках міжнародного стажування «Креативне мислення як інструмент розвитку успішної особистості під час навчання у ЗВО». Особлива увага приділяється унікальним механізмам, через які креативний інтелект сприяє адаптивності, інноваційності, резилієнтності та формуванню міжкультурної компетентності, що забезпечує конкурентоспроможність студентів у динамічних освітніх і кар'єрних контекстах.

Ключові слова: креативний інтелект, самореалізація, успіх студентів, креативне мислення, вища освіта, резилієнтність, міжкультурна компетентність.

Вступ. У сучасному світі, позначеному стрімкими суспільними, технологічними та економічними трансформаціями, креативний інтелект набуває статусу стратегічного ресурсу для студентів закладів вищої освіти (ЗВО). Визначений як здатність генерувати оригінальні ідеї, інноваційно розв'язувати проблеми та адаптуватися до невизначених і складних викликів, креативний інтелект забезпечує студентам конкурентні переваги в академічному, професійному та особистісному контекстах [с. 45, Sternberg 2021]. Унікальність цього ресурсу полягає в його здатності інтегрувати когнітивні, емоційні та мотиваційні аспекти, формуючи цілісний підхід до розвитку особистості. У рамках міжнародного стажування «Креативне мислення як інструмент розвитку успішної особистості під час навчання у ЗВО» ці тези досліджують потенціал креативного інтелекту як каталізатора самореалізації, академічного успіху та кар'єрного зростання, акцентуючи на його ролі у

формуванні резилієнтності, міжкультурної компетентності та здатності до трансдисциплінарного мислення.

Креативний інтелект як багатокомпонентний психологічний ресурс

Креативний інтелект є багатокомпонентною психологічною конструкцією, що об'єднує когнітивні (дивергентне мислення, асоціативність), емоційні (емпатія, толерантність до невизначеності) та мотиваційні (внутрішня мотивація, прагнення до самовираження) елементи [с. 93, Runco 2012]. Дивергентне мислення, як здатність генерувати множинні рішення, дозволяє студентам знаходити нестандартні підходи до міждисциплінарних проблем, що є критично важливим у сучасних освітніх програмах. Наприклад, студенти з розвиненим креативним інтелектом ефективніше справляються з завданнями, що вимагають синтезу знань із різних галузей, таких як психологія, технології чи мистецтво. Крім того, креативний інтелект сприяє когнітивному ризику – готовності експериментувати з новими ідеями, що є основою для інноваційності. Емоційна складова креативного інтелекту, зокрема толерантність до невизначеності, допомагає студентам зберігати стійкість у стресових ситуаціях, таких як підготовка до іспитів чи виконання складних проєктів.

Роль креативного інтелекту в самореалізації

Самореалізація, як процес розкриття власного потенціалу та досягнення гармонії між особистими прагненнями й зовнішніми досягненнями, тісно пов'язана з креативним інтелектом. Креативне розв'язання проблем сприяє розвитку суб'єктності – усвідомлення себе як активного учасника власного життя, що є основою для особистісного зростання [с. 112, Amabile1996]. Через залучення до креативних академічних завдань, таких як створення авторських проєктів чи розробка інноваційних рішень, студенти отримують можливість самовираження, що узгоджує їхнє навчання з особистими цінностями. Наприклад, участь у міждисциплінарних конкурсах чи наукових ініціативах дозволяє студентам трансформувати абстрактні ідеї в конкретні результати, посилюючи їхнє відчуття мети та ідентичності. Унікальність креативного інтелекту полягає в його здатності стимулювати внутрішню мотивацію, що є рушійною силою для подолання перешкод і досягнення довгострокових цілей.

Внесок у академічний і професійний успіх

Креативний інтелект формує комплекс навичок, що відповідають вимогам сучасного ринку праці, зокрема інноваційність, адаптивність, критичне мислення та здатність до колаборації. Емпіричні дослідження підтверджують, що студенти, які активно застосовують креативні підходи під час навчання, мають вищі шанси на успіх у професійних середовищах, де потрібні нестандартні рішення [с. 78 Craft2005]. Наприклад, у галузях, таких як інформаційні технології, маркетинг чи освіта, креативний інтелект дозволяє фахівцям створювати унікальні продукти, стратегії чи навчальні програми. В академічному контексті креативний інтелект сприяє підвищенню результативності через інноваційні стратегії підготовки до іспитів, виконання

дослідницьких проєктів чи групової роботи. Унікальним аспектом є здатність креативного інтелекту сприяти формуванню трансдисциплінарного мислення, що дозволяє студентам інтегрувати знання з різних сфер для створення цілісних рішень.

Розвиток креативного інтелекту через програми креативного мислення

Міжнародні програми стажування, зокрема «Креативне мислення як інструмент розвитку успішної особистості», створюють унікальні можливості для систематичного розвитку креативного інтелекту. Через воркшопи, симуляційні ігри, колаборативні проєкти та рефлексивні практики студенти вдосконалюють дивергентне мислення, вміння працювати в міжкультурних командах і застосовувати креативні рішення до реальних проблем. Наприклад, завдання, що передбачають розробку інноваційних освітніх ініціатив чи соціальних проєктів, стимулюють студентів до пошуку нестандартних підходів. Унікальність таких програм полягає в їхньому акценті на міжкультурній компетентності, що дозволяє студентам адаптуватися до глобалізованого світу. Крім того, рефлексивні практики, такі як ведення щоденників чи групові дискусії, сприяють усвідомленню власного креативного потенціалу, що є важливим для самореалізації.

Психологічні та соціальні аспекти креативного інтелекту

Окрім когнітивних переваг, креативний інтелект відіграє важливу роль у формуванні психологічної резилієнтності – здатності долати стресові ситуації та відновлюватися після невдач. Студенти з розвиненим креативним інтелектом краще справляються з академічним тиском, оскільки вони здатні переосмислювати проблеми як можливості для зростання. Соціальний вимір креативного інтелекту проявляється у здатності до ефективної взаємодії в групах, що є ключовим для сучасних освітніх і професійних контекстів. Наприклад, креативні студенти часто виступають ініціаторами командних проєктів, сприяючи синергії ідей і підвищенню групової продуктивності. Унікальним є внесок креативного інтелекту у формування етичного лідерства, що дозволяє студентам пропонувати рішення, які враховують соціальну відповідальність і культурну різноманітність.

Виклики розвитку креативного інтелекту

Незважаючи на численні переваги, розвиток креативного інтелекту стикається з низкою перешкод. Жорсткі академічні навчальні плани, орієнтовані на репродуктивне навчання, часто обмежують можливості для креативного самовираження. Крім того, недостатня інституційна підтримка, брак ресурсів для впровадження інноваційних методик і обмежений доступ до міждисциплінарних програм створюють додаткові бар'єри. Психологічні фактори, такі як страх невдачі чи низька самооцінка, також можуть стримувати креативний потенціал студентів. Для подолання цих викликів необхідні системні зміни, включаючи інтеграцію креативного мислення в навчальні програми, створення

стимулювального освітнього середовища та підготовку викладачів до фасилітації креативних процесів.

Перспективи дослідження та практичного застосування

Майбутні дослідження мають зосередитися на розробці емпіричних методик оцінки креативного інтелекту та його впливу на довгострокові кар'єрні траєкторії студентів. Особливу увагу слід приділити вивченню взаємозв'язку між креативним інтелектом і резилієнтністю в умовах криз, таких як економічна нестабільність чи соціальні потрясіння. У практичному плані перспективним є створення інноваційних освітніх платформ, що поєднують віртуальні та офлайн-формати для розвитку креативного мислення. Крім того, розширення міжнародних програм стажування може сприяти обміну кращими практиками та формуванню глобальної мережі креативних лідерів.

Висновки. Креативний інтелект є унікальним ресурсом, що забезпечує самореалізацію та успіх студентів у вищій освіті та за її межами. Сприяючи адаптивності, інноваційності, резилієнтності та міжкультурній компетентності, він дозволяє студентам процвітати в динамічних академічних і професійних середовищах. Міжнародні програми, присвячені креативному мисленню, відіграють ключову роль у розкритті цього потенціалу, створюючи умови для формування успішної особистості, здатної до трансдисциплінарного мислення та етичного лідерства. Системна інтеграція креативного інтелекту в освітні процеси є необхідною умовою для підготовки студентів до викликів ХХІ століття.

Список використаних джерел:

1. Амабіле Т. М. Креативність у контексті / Т. М. Амабіле. – Боулдер: Westview Press, 1996. – 256 с.
2. Крафт А. Креативність у школах: напруження та дилеми / А. Крафт. – Лондон: Routledge, 2005. – 192 с.
3. Ранко М. А., Джегер Г. Дж. Стандартне визначення креативності // Creativity Research Journal. – 2012. – Т. 24, № 1. – С. 92–96.
4. Стернберг Р. Дж. Адаптивний інтелект: виживання та процвітання в умовах невизначеності / Р. Дж. Стернберг. – Кембридж: Cambridge University Press, 2021. – 224 с.

**КОЛЬЧАК Валентина Андріївна,
ТОДОРОВА Валентина Георгіївна**

КРЕАТИВНЕ ТРЕНЕРСТВО: СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ СПОРТСМЕНІВ У СПОРТІ ВИЩИХ ДОСЯГНЕНЬ

Актуальність теми. У сучасному спорті вищих досягнень конкуренція досягла надзвичайно високого рівня. Щоб досягти успіху, недостатньо лише традиційних підходів у тренувальному процесі. Сьогодні тренеру необхідно бути

не лише фахівцем у галузі фізичної підготовки, а й креативною особистістю, здатною до інновацій, пошуку нових підходів, адаптації методик та врахування індивідуальних особливостей спортсмена. Саме креативне тренерство стає ключовим чинником ефективності у підготовці спортсменів вищого рівня [1, 2].

Сутність креативного тренерства. Креативне тренерство – це гнучкий, творчий, інноваційний підхід до побудови тренувального процесу. Воно передбачає:

- нестандартне мислення при розв'язанні тренувальних задач;
- постійний пошук нових методик і технологій;
- створення індивідуальних програм для кожного спортсмена;
- залучення мультимедійних, цифрових, аналітичних інструментів;
- впровадження міждисциплінарних знань (психологія, нейронаука, ІТ тощо) [4].

Сучасні технології у підготовці спортсменів. У XXI столітті тренери мають у своєму розпорядженні потужний арсенал технологічних засобів, які дають змогу підвищити ефективність тренувального процесу [1, 3]. До таких технологій належать:

- **Цифрові платформи та аналітика:** програми моніторингу навантажень, GPS-навігація, трекінг фізіологічних показників (пульс, варіабельність серцевого ритму, сон, стрес тощо).
- **Відеоаналіз і доповнена реальність:** розбір техніки рухів, корекція помилок у режимі реального часу.
- **Інтерактивні тренажери та симулятори:** дозволяють моделювати ситуації змагань.
- **Онлайн-платформи для дистанційного навчання:** особливо актуальні під час зборів або обмежень через пандемії.
- **Ментальні тренування та нейрофітнес:** використання візуалізацій, медитацій, ігор для розвитку стресостійкості та концентрації [1, 3].

Роль креативності тренера. Креативний тренер не просто використовує готові технології – він адаптує їх до потреб конкретного спортсмена або команди. Його функція – не лише інструктувати, а й надихати, створювати середовище для розкриття потенціалу [2, 4, 6]. Тренер має бути:

- мотиватором;
- комунікатором;
- стратегом;
- психологом;
- інноватором.

Виклики і перспективи [1, 5, 8]. Серед основних викликів сучасного креативного тренерства:

- необхідність постійного навчання;
- інтеграція нових технологій у традиційну методику;

- індивідуалізація підготовки без втрати командного духу;
- збереження балансу між навантаженнями та відновленням.

Однак тренери, які приймають виклики і шукають креативні рішення, створюють передумови для формування чемпіонів.

Висновки. Креативне тренерство – це не мода, а необхідність у спорті вищих досягнень. Воно формує нову парадигму підготовки: гнучку, динамічну, орієнтовану на індивідуальні особливості спортсмена. Поєднання сучасних технологій, інноваційного мислення та глибокого розуміння людських ресурсів відкриває нові горизонти для спорту.

Список використаних джерел:

1. Бубка С. Н. *Система підготовки спортсменів в умовах високих досягнень*. – Київ: Олімпійська література, 2020. – 256 с.
2. Платонов В. Н. *Підготовка спортсмена у системі багаторічного вдосконалення*. – Київ: Олімпійська література, 2015. – 504с.
3. Гужва В. В., Шиян Б. М. *Сучасні технології навчання у фізичному вихованні та спорті*. – Львів: СПОЛОМ, 2021. – 172 с.
4. Ермаков С. С., Ткачук С. М. *Інноваційні підходи у тренувальному процесі спортсменів вищої кваліфікації*. – Харків: ХДАФК, 2022. – 198 с.
5. International Olympic Committee. (2021). *Athlete365: Innovation in Coaching*. <https://www.olympic.org/athlete365>
6. Bompa T., Carrera M. *Periodization: Theory and Methodology of Training*. – 6th ed. – Human Kinetics, 2019. – 384 p.
7. Wein H. *Developing Game Intelligence in Athletes*. – Meyer & Meyer Sport, 2017. – 224 p.
8. Reilly T., Williams A. M. *Science and Soccer: Developing Elite Performers*. – Routledge, 2016. – 416 p.

КОХАНСЬКА Світлана Володимирівна

ІВЕНТ-ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗВО, ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ ТА ПІДГОТОВКИ УСПІШНОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Сучасні тенденції розвитку освіти, глобалізаційні процеси та цифрова трансформація суспільства висувають нові вимоги до професійної підготовки педагогічних кадрів, зокрема вчителів початкової школи. Формування креативного мислення, розвиток професійної мобільності та здатності до самореалізації стають ключовими орієнтирами для освітніх програм закладів вищої освіти (ЗВО). У цьому контексті важливого значення набуває

впровадження інноваційних педагогічних технологій, серед яких особливе місце займають івент-технології.

Під поняттям «івент-технології» розуміють сукупність методик та організаційних дій, спрямованих на створення і реалізацію подійного формату взаємодії між учасниками освітнього процесу. До таких подій належать тренінги, майстер-класи, науково-практичні конференції, педагогічні фестивалі, тематичні воркшопи, квести, вебінари тощо. Ці формати дають змогу не лише урізноманітнити навчальний процес, а й активізувати пізнавальну діяльність здобувачів освіти, сприяти розвитку їх креативності, ініціативності та критичного мислення.

Формування креативного мислення є важливим складником підготовки сучасного вчителя початкової школи, який має вміти не лише передавати знання, а й надихати учнів, створювати середовище для розвитку їхнього творчого потенціалу. Саме івент-технології, орієнтовані на інтерактивність, емоційне залучення та рефлексію, стають ефективним інструментом у досягненні цієї мети.

Важливість івент-технологій у професійній підготовці майбутнього вчителя не обмежується лише формуванням креативного мислення. Вони також відіграють ключову роль у розвитку м'яких навичок (soft skills), які є критично важливими для успішної професійної діяльності в сучасному світі. Серед них варто виділити комунікативні навички, уміння працювати в команді, навички лідерства, управління часом, вирішення проблем та адаптивності. Кожен івент – це комплексний проєкт, який вимагає від учасників взаємодії, розподілу ролей, узгодження дій та спільного пошуку рішень, що безпосередньо сприяє їхньому розвитку.

У процесі фахової підготовки майбутніх учителів івент-технології можуть впроваджуватися як у межах навчальних дисциплін, так і у форматі позааудиторної діяльності. Наприклад, під час вивчення курсу «Методика навчання української мови» студенти можуть організовувати міні-фестивалі мовної творчості, у межах яких проводять інтерактивні ігри, вікторини, презентації власних дидактичних матеріалів. Така діяльність не лише сприяє глибшому засвоєнню навчального матеріалу, а й формує навички командної роботи, організації заходів, публічного виступу.

Досвід упровадження івент-підходу в освітній процес ЗВО свідчить про його значний потенціал у формуванні професійної компетентності майбутніх учителів. Наприклад, у межах педагогічної практики студенти можуть проводити освітні івенти для учнів молодшого шкільного віку, зокрема тематичні тижні, проєктні дні, пізнавальні майстер-класи. Це дозволяє апробувати на практиці власні педагогічні ідеї, рефлексувати над їх ефективністю та адаптуватися до реальних умов шкільної роботи.

Впровадження івент-технологій у процес підготовки майбутніх учителів є важливим кроком до їхньої професійної адаптації. Успішний вчитель сучасної

початкової школи – це не тільки носій знань, а й організатор, мотиватор, психолог і режисер освітнього процесу. Івенти дозволяють студентам відчувати себе в ролі справжніх педагогів, створювати навчальні ситуації, керувати динамікою групи, вирішувати непередбачені завдання. Це дає змогу зменшити стрес для переходу від студентської лави до реальної педагогічної діяльності, оскільки вони вже матимуть досвід організації та проведення освітніх заходів.

Крім того, варто зазначити, що підготовка та реалізація івентів вимагає від здобувачів освіти глибокого аналізу потреб цільової аудиторії, креативного підходу до розробки сценарію, вміння працювати з інформацією, володіння цифровими інструментами (відеомонтаж, презентації, онлайн-платформи тощо). Таким чином, івент-технології стимулюють розвиток як предметної, так і міжпредметної компетентності студентів.

Особливого значення набуває також аспект виховання професійної ідентичності майбутнього вчителя. Участь у створенні та проведенні освітніх івентів сприяє формуванню відповідального ставлення до педагогічної діяльності, розумінню її соціальної місії, усвідомленню власного професійного шляху. Це не просто виконання завдання, це створення цінності для інших, що безпосередньо впливає на формування особистості педагога, який усвідомлює свою роль у формуванні майбутнього покоління.

Важливо, щоб впровадження івент-технологій у ЗВО здійснювалося на системній основі, з урахуванням педагогічної доцільності, цілей освітньої програми та потреб студентів. Необхідно також забезпечити методичну підтримку викладачів, які працюють з цією технологією, зокрема через організацію курсів підвищення кваліфікації, обмін досвідом, створення електронних ресурсів. Це забезпечить не лише ефективне використання івент-технологій, а й їхнє постійне оновлення та адаптацію до нових освітніх потреб.

Незважаючи на значні переваги, впровадження івент-технологій у ЗВО має свої виклики. По-перше, це потреба в додаткових ресурсах – часових, матеріальних та кадрових. Організація якісних івентів вимагає не лише ентузіазму, а й відповідного фінансування та технічного забезпечення. По-друге, необхідність зміни парадигми викладання у викладачів, переходу від традиційних методів до більш інтерактивних та проєктних форм роботи. По-третє, це потреба у гнучких навчальних планах, які дозволяють інтегрувати івенти в освітній процес без перевантаження студентів.

Проте, подолання цих викликів є інвестицією у майбутнє. Активне використання івент-технологій сприятиме підвищенню привабливості педагогічних спеціальностей для абітурієнтів, адже вони пропонують цікавий та динамічний освітній процес. Це також покращить імідж ЗВО як інноваційного освітнього закладу, який готує висококваліфікованих та конкурентоспроможних фахівців. Перспективи полягають у створенні цілісної системи підготовки, де івент-технології стануть невід'ємною частиною освітнього процесу, забезпечуючи його сучасність та відповідність вимогам часу.

Отже, івент-технології в контексті професійної підготовки вчителів початкової школи в ЗВО виступають не лише інноваційним педагогічним інструментом, а й дієвим засобом формування креативного мислення, професійної ідентичності та успішної особистості майбутнього педагога. Їх цілеспрямоване впровадження сприятиме підвищенню якості педагогічної освіти, адаптації до викликів сучасності та формуванню конкурентоспроможного вчителя нового покоління.

КОБЕЦЬ Дмитро Леонтійович

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ: ІНТЕГРАЦІЯ БІЗНЕС- ПРОБЛЕМ ТА ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Виклики глобальної економіки потребують від майбутніх фахівців не лише глибоких теоретичних знань, але й розвинутого креативного мислення, здатності до інноваційних рішень та адаптації до швидкозмінних умов бізнес-середовища. Традиційна модель економічної освіти, орієнтована на відтворення готових знань, виявляється недостатньою для підготовки конкурентоспроможних спеціалістів, які можуть ефективно функціонувати в умовах невизначеності та динамічних змін.

Актуальність дослідження обумовлена необхідністю трансформації педагогічних підходів у вищій економічній освіті з метою формування у студентів креативних компетентностей, які є критично важливими для успішної професійної діяльності в сучасному бізнес-середовищі. Особливої уваги заслуговує питання ефективної інтеграції практико-орієнтованих методів навчання з інноваційними цифровими технологіями як засобом розвитку творчого потенціалу здобувачів економічної освіти.

Сучасна економічна освіта потребує зміщення акцентів від відтворення теоретичних знань до розвитку здатності студентів самостійно аналізувати та вирішувати практичні проблеми, що виникають у реальному бізнес-середовищі. Одним з найбільш ефективних інструментів формування такої здатності є використання бізнес-проблем як навчального контексту. Цей підхід дає змогу поєднати академічну підготовку з прикладними компетентностями, що безпосередньо відповідають вимогам сучасного ринку праці.

Бізнес-проблеми в освітньому процесі виступають не лише як завдання для тренування аналітичного мислення, але й як середовище для стимулювання креативності. Такий контекст орієнтує студентів на пошук нестандартних рішень, що враховують багатофакторність і динамічність економічного середовища. Серед типових проблем, які можуть бути інтегровані у навчальний процес, варто виділити розробку стратегії виходу на новий ринок, вирішення

внутрішніх конфліктів у командах, оптимізацію HR-процесів, створення інноваційного продукту чи сервісу, побудову бізнес-моделей в умовах обмежених ресурсів. Кожен з цих прикладів дозволяє симулювати ситуації прийняття рішень, що максимально наближають студентів до реального професійного середовища.

Методичною основою використання бізнес-проблем у навчанні є проблемно-орієнтоване навчання (problem-based learning, PBL), яке передбачає активне залучення студентів до процесу пізнання шляхом вирішення відкритих, реалістичних і часто непередбачуваних ситуацій. У контексті економічної освіти такий підхід сприяє формуванню не лише професійних знань, але й розвитку м'яких навичок (soft skills), зокрема командної роботи, комунікації, стресостійкості та креативного мислення. За даними досліджень, включення реальних бізнес-кейсів до освітнього процесу підвищує мотивацію студентів та сприяє глибшому розумінню навчального матеріалу [1].

Додаткову педагогічну цінність мають навчальні кейси, які моделюють складні, багаторівневі проблеми, що не мають однозначного вирішення. Використання кейс-методу (case method) дозволяє студентам аналізувати ситуацію з різних ракурсів, формувати власні стратегії дій і захищати їх у дискусіях. Такий формат не лише розвиває аналітичні та логічні здібності, а й стимулює формування внутрішньої готовності до прийняття рішень в умовах ризику та невизначеності – риси, які є ознаками креативної особистості. Саме поєднання реалістичного контексту й активної участі студентів у розв'язанні проблемних ситуацій є критично важливим чинником для розвитку творчих здібностей [2].

Інтеграція бізнес-проблем у структуру освітніх курсів не лише наближає студентів до реального професійного середовища, але й відкриває широкі можливості для розвитку креативного мислення. Водночас, ефективність такого підходу може бути значно посилена через застосування сучасних цифрових технологій, які створюють нові можливості для творчого експериментування та інноваційного вирішення поставлених завдань.

В умовах цифрової трансформації вищої освіти дедалі більше уваги приділяється інтеграції інформаційних технологій у навчальний процес. Цифрові інструменти й онлайн-платформи відкривають нові можливості для розвитку креативного мислення у здобувачів економічної освіти, створюючи синергетичний ефект при поєднанні з традиційними проблемно-орієнтованими методами навчання. У цьому контексті цифрові підходи розглядаються не лише як допоміжний засіб, а як повноцінне педагогічне середовище, що активізує творчий потенціал студентів і сприяє формуванню навичок вирішення нестандартних бізнес-завдань.

Одним із найбільш ефективних інструментів у цьому напрямі є візуальні колаборативні платформи, зокрема Miro, Jamboard або Canva, що дозволяють студентам створювати ментальні карти, бізнес-моделі, візуальні презентації і

спільні проєкти в режимі реального часу. Ці інструменти сприяють розвитку візуального та асоціативного мислення, необхідного для генерації нових ідей при вирішенні складних бізнес-проблем. Крім того, вони стимулюють командну взаємодію, яка є одним з ключових чинників креативності у професійному навчанні.

Методологічною основою цифрових підходів є концепції гейміфікації та дизайн-мислення (design thinking), які активно використовуються в економічних і управлінських дисциплінах. Гейміфікація, що полягає у впровадженні ігрових елементів у навчальний процес (бали, лідерборди, значки, сценарії), підвищує залученість студентів і мотивує до творчої активності при роботі з реальними бізнес-кейсами. Дизайн-мислення як педагогічна технологія орієнтована на емпатійне вивчення проблеми, генерування альтернативних рішень, швидке прототипування та тестування гіпотез – тобто весь процес навчання стає творчим експериментом, де важливо не знайти правильну відповідь, а сформулювати унікальне рішення для конкретної бізнес-ситуації [3].

Значний потенціал у розвитку креативного мислення мають дослідницькі цифрові проєкти, які базуються на аналізі відкритих економічних даних, статистики ринку праці, тенденцій цифровізації бізнесу. В межах таких проєктів студенти можуть працювати з інструментами обробки даних (наприклад, Google Data Studio, Power BI), будувати інфографіку, моделювати ризики чи досліджувати поведінку споживачів у цифровому середовищі. Таким чином, креативність набуває конкретного вираження у вигляді візуалізованих аналітичних рішень, що поєднують економічні знання та цифрові компетентності при вирішенні автентичних бізнес-проблем.

Цифрові інструменти використовуються також для моделювання ситуацій управління персоналом, розробки профілів посад, побудови воронки рекрутингу, створення індивідуальних стратегій розвитку співробітників. Завдяки інтеграції онлайн-платформ на кшталт Tilda, Notion або Trello студенти мають змогу конструювати повноцінні HR-проєкти, які ґрунтуються на реальних викликах бізнесу. Подібна діяльність активізує не лише креативне, а й системне мислення, необхідне для майбутніх фахівців з управління персоналом у цифрову епоху.

Особливо ефективними є онлайн-симуляції та рольові ігри, що моделюють типові ситуації прийняття рішень в умовах обмеженої інформації та конкуренції. Такі підходи сприяють розвитку здатності бачити альтернативні сценарії, враховувати зовнішні ризики і мислити поза рамками традиційних моделей при аналізі складних бізнес-проблем [4]. Це є однією з визначальних характеристик креативного мислення, особливо у бізнес-контексті, оскільки дозволяє студентам експериментувати з різними варіантами рішень без ризиків для реального бізнесу.

Ключовою особливістю сучасної педагогічної парадигми в економічній освіті є не протиставлення традиційних методів навчання цифровим технологіям, а їх органічна інтеграція з метою максимізації освітнього ефекту.

Поєднання проблемно-орієнтованого навчання на основі реальних бізнес-кейсів з можливостями цифрових платформ створює унікальне навчальне середовище, де студенти можуть розвивати креативне мислення через багатоаспектну взаємодію з автентичними професійними викликами.

Такий інтегрований підхід дозволяє студентам не лише аналізувати готові кейси, але й самостійно моделювати бізнес-ситуації, використовуючи цифрові інструменти для візуалізації даних, створення прототипів рішень та тестування гіпотез. Наприклад, при вирішенні проблеми виходу компанії на новий ринок студенти можуть використовувати аналітичні платформи для дослідження ринкової кон'юнктури, створювати інтерактивні презентації стратегічних рішень та моделювати різні сценарії розвитку подій у цифровому середовищі.

Цифрові підходи не лише доповнюють традиційні методи викладання, а й формують нову педагогічну парадигму, де студент виступає як творець знань, дослідник, інноватор. Розвиток креативності у цифровому середовищі ґрунтується на активній взаємодії, відкритості до змін і використанні сучасних технологій як інструментів реалізації творчого потенціалу при вирішенні реальних бізнес-проблем.

Важливим аспектом такої інтеграції є можливість створення персоналізованих навчальних траєкторій, де кожен студент може обирати найбільш підходящі для себе способи роботи з бізнес-кейсами та цифровими інструментами. Це сприяє не лише розвитку креативності, але й формуванню індивідуального стилю професійного мислення, що є критично важливим для майбутньої успішної кар'єри в динамічному бізнес-середовищі.

Проведений аналіз засвідчує, що ефективний розвиток креативного мислення в економічній освіті потребує комплексного підходу, який поєднує використання реальних бізнес-проблем як навчального контексту з широким застосуванням сучасних цифрових технологій. Такий інтегрований підхід дозволяє сформуванню у здобувачів економічної освіти гнучкі, інноваційні моделі поведінки, необхідні для успішної професійної реалізації в умовах постійних трансформацій бізнес-середовища.

Використання бізнес-проблем як основи навчального процесу забезпечує практико-орієнтованість освіти та наближає студентів до реальних професійних викликів, тоді як цифрові технології створюють нові можливості для творчого експериментування, візуалізації ідей та колаборативної роботи. Синергетичний ефект від поєднання цих підходів проявляється у формуванні комплексних креативних компетентностей, які включають не лише здатність до генерації інноваційних ідей, але й уміння їх практичної реалізації з використанням сучасних технологічних інструментів.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці конкретних методичних рекомендацій щодо імплементації інтегрованого підходу до розвитку креативного мислення в різних дисциплінах економічного циклу, а також у створенні системи оцінювання ефективності таких педагогічних

інновацій. Важливим напрямом майбутніх наукових розвідок є також дослідження впливу штучного інтелекту та машинного навчання на трансформацію креативних процесів в економічній освіті, що відкриває нові горизонти для розвитку педагогічної теорії та практики.

Список використаних джерел:

1. The Effects of Problem-Based, Project-Based, and Case-Based Learning on Students' Motivation: a Meta-Analysis / L. Wijnia et al. *Educational Psychology Review*. 2024. Vol. 36, no. 1. URL: <https://doi.org/10.1007/s10648-024-09864-3>

2. Fostering creativity and critical thinking in university teaching and learning. Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), 2022. URL: <https://doi.org/10.1787/09b1cb3b-en>

3. Мельничук, І., Білоус, І. Інноваційні методи викладання та навчання у сфері вищої освіти. *Гуманітарні студії : історія та педагогіка*. – 2021. – № 2. – С. 94-102.

4. Браткова О., Ваколюк Л., Сергета І. Міжнародний досвід адаптації до ринку праці: погляд на проблему у Німеччині в умовах сьогодення. *Модернізація освітніх програм підготовки здобувачів вищої освіти відповідно до тенденцій розвитку українського і світового ринків праці* : Тези доп. навч.-метод. конф., м. Вінниця, 26 лют. 2025 р. Вінниця, 2025. С. 28–30.

КОТЕТУНОВ Віктор Юрійович

ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ ОПЕРАТОРІВ БПЛА

Підготовка операторів та наземної команди для роботи з безпілотними літальними апаратами (UAV) відіграє важливу роль враховуючи велику кількість різновидів самих апаратів так і сфер застосування. БПЛА можна ефективно застосовувати для різних цілей, від відеозйомки для моніторингу посівів до створення інфраструктури доставки товарів та виконання пошуково-рятувальних операцій. Вони дозволяють проводити аерофото- та відеозйомку, що допомагає виявляти порушення технічного стану об'єктів, складати карти ґрунтів і оцінювати масштаби вирубки лісів.

Формування креативного мислення у операторів та наземної команди відіграє важливу роль. Враховуючи необхідність реалізовувати поставлені задачі так і технічні проблеми які виникають в процесі роботи.

Креативне мислення не протиставляє інтелект і уяву, логіку і творчість, а поєднує у собі те й інше. Саме це необхідні характеристики мислення необхідні як операторам так і наземним командам. Серед таких характеристик треба відзначити наступні:

- вміння позначити проблему;

- здатність генерувати безліч різноманітних ідей щодо її вирішення;
- вміння бачити нестандартні варіанти розв'язання задач;
- здатність поглибити ідею, доповнюючи деталі;
- здатність аналізувати та вибирати оптимальні ідеї.

Формування креативного мислення - це процес розвитку здатності генерувати нестандартні, оригінальні ідеї та рішення. Це включає розвиток здатності бачити нові зв'язки, мислити нетрадиційно та експериментувати з новими підходами.

Формування креативного мислення у операторів і наземних команд повинно включати наступні аспекти: Віра у себе, Допитливість, Експерименти, Залучення у різних видах діяльності, Розширенню кругозору, Нестандартне мислення, Візуалізація, Пошук нових зв'язків, Самостійна робота, Наполегливість та стійкість, Генерація великої кількості ідей, Рефлексія.

Саме такі аспекти дозволяють комплексно підійти до вирішення поставлених задач, є запорукою того що оператор і наземна команда будуть злагоджені і компетентні і само розвиватися в майбутньому. Враховуючи специфіку використання того чи іншого безпілотного літального апарату і його переваги для вирішення поставлених задач.

Переваги БПЛА включають відносно невисоку вартість, різноманітність виконуваних функцій, високу оперативність підготовки до використання, економічність і простоту експлуатації. БПЛА широко застосовуються при надзвичайних ситуаціях, насамперед для ведення повітряної розвідки, як тактичної, так і стратегічної. Останні події надали нового імпульсу індустрії БПЛА в Україні. Бізнес (аграрний, логістичний, медійний) та військові високо оцінюють можливості застосування у військовій сфері.

В сьогоденнішніх умовах з'явилась нагальна потреба в спеціально навчених людях, які займаються підготовкою безпілотника до польоту і віддалено керують його переміщенням з певною заданою метою. Тобто операторів БПЛА та наземний обслуговуючий персонал [1].

Нагальна потреба як в операторах БПЛА різних типів так і в наземному обслуговуючому персоналі є нагальною у зв'язку з їх великою потребою як у військах так і у різних сферах цивільного застосування. Підготовка як операторів так і наземної команди повинно базуватися на формуванні таких компетентностей:

1) Практичної. Орієнтована в першу чергу на набуття техніко-технологічних умінь і навичок експлуатації БПЛА різного функціонального призначення. Розвиток наступних практичних навичок:

- керуванні, обслуговуванні та ремонті БПЛА;
- застосування топографічних знань, використання Google інформації;

- формування та розвиток практичних навичок фото та відеофіксації подій;
- користування законодавчою базою щодо порядку використання повітряного простору України;
- набуття практичного досвіду;
- здійснення польотів БПЛА;
- виховання обережності та дисциплінованості;
- виховання зосередженості, самостійності виконання польотних завдань.

2) Творчої. Набуття досвіду з:

- власної творчої діяльності з науково-технічної творчості, розв'язання творчих завдань, здатності проявляти творчу ініціативу;
- розвиток конструкторських, винахідницьких, дослідницьких, творчих здібностей, системного, просторового і логічного мислення, уяви, фантазії;

- формування вмінь самостійної експлуатації технічних об'єктів;
- формування стійкого інтересу до занять технічною творчістю;
- потреби у творчій самореалізації та духовному самовдосконаленні.

3) Соціальної орієнтованої на розвиток:

- трудової культури, досягнення високого рівня освіченості і вихованості;
- емоційний, фізичний та інтелектуальний розвиток;
- формування кращих особистісних рис (відповідальність, чесність, працелюбство, чесність тощо), ціннісного ставлення до себе та інших;
- розвиток здатності до професійного самовизначення, творчого становлення;
- формування громадянської поведінки, патріотизму, любові до України.

Під час занять слід звертати особливу увагу на дотримання слухачами правил техніки безпеки, навчати їх безпечним методам роботи та ознайомлювати із заходами запобігання травматизму. Перед початком роботи потрібно проводити інструктаж з техніки безпеки та вступне заняття для вивчення обладнання, інструментів і основних аспектів організації роботи. Заняття повинні бути комбінованими, включати як теоретичну, так і практичну частини.

Освітній процес повинен базуватися на практичній діяльності слухачів, під час якої вони засвоюють теоретичний матеріал. Велике значення надається тренувальним польотам на симуляторах (тренажерах) та керуванню БПЛА в реальних умовах [2].

Контроль за результатами навчання повинен здійснюватися через підсумкові заняття, заліки, опитування та виконання контрольних вправ. Матеріали повинні бути адаптовані для навчання з різним рівнем підготовки.

Програма підготовки повинні постійно оновлюватися і вноситися відповідні зміни. Незмінними повинні залишатися: мета, завдання та прогнозований результат освітньої діяльності.

Список використаних джерел:

1. Області застосування безпілотних літальних апаратів. Воронько В.В., ВОРОНЬКО І. О. Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» / Європейська наукова платформа Collective Monographs [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ojs.ukrlgos.in.ua/index.php/monographs/article/view/8531> (дата звернення 01.05.2024).

2. Українські дрони у небесах: проблеми використання безпілотників в Україні Іван Чайка Суспільство [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://voxukraine.org/ukrayinski-droni-u-nebesah-problemi-vikoristannyabezpilotnikov-v-ukrayini/> (дата звернення 06.06.2022).

КРАКОВСЬКА Анжеліка Євгенівна

**КРЕАТИВНЕ МИСЛЕННЯ В ЮРИДИЧНІЙ ОСВІТІ ТА
ЮРИДИЧНІЙ ПРАКТИЦІ**

В юридичній освіті та юридичній практиці креативне мислення має важливе значення. Недостатня інтеграція креативного мислення в юридичну освіту шкодить професійному розвитку юристів, адже зміни у світі, технологічний процес, очікування клієнтів роблять креативність необхідною. Інтеграція таких підходів, як міждисциплінарне та практико-орієнтовне навчання, дизайн-мислення, є не просто бажаною, а й життєво важливою для адаптації та розвитку юридичної професії в умовах, що постійно змінюються.

Юридична професія в умовах сьогодення стоїть на порозі трансформаційних змін, які вимагають перегляду традиційних підходів до юридичної освіти та юридичної практики. В цьому контексті креативне мислення набуває чималого значення, виходячи за рамки простої «soft skills» та наближаючись до «hard skills».

Креативне мислення визначається як здатність створювати роботу, яка є одночасно новою та доречною, корисною та адаптивною до обмежень завдання. Це поняття охоплює взаємодію між здібностями, процесом та середовищем, в результаті якої індивід або група створює продукт, що є новим та корисним у соціальному контексті. Здібності, такі як гнучкість мислення, наполегливість та мотивація до виконання завдань, можуть бути розвинені через досвід, навчання та тренінги [1]. Креативність також асоціюється з іншими когнітивними видами діяльності, такими як лідерство, прийняття рішень, метакогнітивні здібності та

мотиваційні й поведінкові фактори; допомагає людям досягати кращих результатів, навіть в обмежених та складних умовах.

Важливо також зазначити, що креативність є однією з «4К» (creativity/креативність, critical thinking/критичне мислення, collaboration/співпраця and communication/комунікація), що вважаються основними навичками 21 століття для навігації у нестабільному, невизначеному, складному та неоднозначному світі [2]. Ця група навичок підкреслює, що креативність не є окремою «soft skills» («м'якою навичкою»), а глибоко переплетена з критичним мисленням, вирішенням проблем, прийняттям рішень та метакогнітивними здібностями. Це означає, що розвиток креативності в юридичному контексті полягає не у заміні аналітичної строгості, а у її посиленні, що дозволяє знаходити нові та доречні рішення.

В науковій літературі виділяють традиційне та креативне юридичне мислення [1; 3; 4]. Для кращого розуміння відмінностей між цими видами юридичного мислення, наведемо ці відмінності у порівняльній таблиці 1.

Таблиця 1. Порівняння традиційного та креативного юридичного мислення

Характеристика	Традиційне юридичне мислення	Креативне юридичне мислення
Фокус	Виявлення проблем, ідентифікація недоліків, скептицизм	Інноваційні рішення, можливості
Підхід до проблем	Проблемно-орієнтований, ризикований	Орієнтований на рішення, адаптивний
Емоційна залученість	Придушення емоцій	Визнає роль емоцій
Сприйняття ризиків	Уникнення ризиків, надмірна обережність	Готовність до обґрунтованого ризику
Результат	Перфекціонізм, високі досягнення в рамках встановлених норм	Нові та доречні результати, інноваційні рішення
Вплив на благополуччя	Вигорання, депресія, знижена креативність	Покращене благополуччя, стійкість
Ключові навички, що підкреслюються	Критичне мислення, аналітичне міркування, логіка	Вирішення проблем, гнучкість, уява, емпатія, співпраця

З аналізу показників таблиці можна зробити висновок, що сприяння креативності та емоційному інтелекту є важливим не лише для професійної ефективності, але й для благополуччя та стійкості правників, оскільки покращення психічного здоров'я може розкрити креативний потенціал, і навпаки. Крім того, необхідність інтеграції креативного мислення в юридичну професію є не просто бажаною, а нагальною, зумовленою динамічними змінами у глобальному та технологічному ландшафті, а також еволюцією очікувань клієнтів (сучасні клієнти шукають більше, ніж просто юридичну інформацію; вони прагнуть креативного вирішення проблем, юристів, які можуть вийти за межі юридичних текстів, щоб знайти унікальні, індивідуальні рішення).

На юридичну освіту та юридичну практику також впливає і штучний інтелект (далі – ШІ), завдяки якому відбувається подальша трансформація юридичної галузі, можливе підвищення ефективності та якості обслуговування клієнтів. Інструменти ШІ автоматизують рутинні завдання, такі як складання документів, узагальнення справ, перегляд документів та юридичні дослідження, звільняючи час юристів для «більш інноваційних та інтелектуально задовільних практик». Це може заощадити до 4 годин на тиждень для кожного юриста, що перетворюється на значний обсяг часу, що підлягає оплаті [5]. Крім того, ШІ може автоматизувати завдання, але він не може замінити людське судження та емпатію, на які покладаються клієнти. Звіт 2024 «Future of Professionals Report» вказує, що 77% респондентів вважають, що ШІ матиме високий або трансформаційний вплив на роботу правників протягом п'яти років, причому 72% розглядають ШІ як позитивну силу. Цей же звіт прогнозує значне зростання важливості таких навичок, як адаптивність (71%), вирішення проблем (56%), креативність (53%) та комунікація (52%) через інтеграцію ШІ [5]. Це чітко показує, що ШІ не замінює потребу в креативності, а скоріше посилює її важливість, звільняючи від рутини, дозволяючи правникам працювати максимально ефективно. Можна сказати, що ШІ обробляє те, що вже зроблено, а юристи повинні зосередитися на тому, що може бути зроблено. Таким чином, впровадження ШІ призводить до підвищення ефективності, звільняє більше часу для складної творчої роботи, а це призводить до зростання попиту на творчі навички. Підтвердженням цьому є і діяльність юрисконсультів України. Так, на XII Щорічному форумі юрисконсультів, який відбувся у жовтні 2024 року, одним з керівників відділів компанії «МХП», було зазначено, що вже є практичний аспект імплементації технологій ШІ в зовнішньоекономічній діяльності та арбітражному процесі; що ШІ – це асистент, яким потрібно користуватись у своїй діяльності. Також, було акцентовано увагу, що компанія «МХП» вже близько 2 років використовує ШІ у своїй роботі і це значна економія часу і, наразі, рішення на базі ШІ залучені до багатьох бізнес-процесів [6].

Інтеграція креативного мислення в юридичну освіту та юридичну практику вимагає багатогранного підходу, що охоплює педагогічні інновації та застосування нових методологій. Серед них і міждисциплінарні підходи та

розвиток «4К» навичок, і проєктне навчання та клінічна практика як інструменти розвитку креативності, і застосування дизайн-мислення в юридичній освіті та практиці. Для кращого розуміння педагогічних підходів, винесемо їх стислий опис та переваги креативності [1; 7; 8] у таблицю 2.

Таблиця 2. Ключові педагогічні підходи для розвитку креативності в юридичній освіті

Підхід	Опис	Переваги креативності
Міждисциплінарн і дослідження	Інтеграція курсів та перспектив з інших дисциплін для забезпечення всебічного погляду на юридичні питання, сприяння розвитку «4К» (креативність, критичне мислення, комунікація, співпраця)	Покращує вирішення проблем, інноваційне мислення, адаптивність та всебічне розуміння; руйнує стереотипи; сприяє взаємопов'язаним навичкам 21 століття
Клінічна практика/ Проєктне навчання	Практичний досвід роботи з реальними юридичними проблемами та клієнтами, що дозволяє студентам розробляти та впроваджувати креативні рішення в практичних умовах	Розвиває практичні, «значущі» рішення; реальне застосування творчих навичок; прямий вплив на клієнта; сприяє критичному та творчому мисленню
Дизайн-мислення	Орієнтоване на людину; методологія вирішення проблем, що включає емпатію, визначення проблеми, генерування ідей, прототипування та тестування для створення інноваційних, клієнтоорієнтованих юридичних рішень	Систематизує інновації; сприяє емпатії до клієнта; генерує нові та доречні рішення; покращує ефективність та надання послуг; надає структуровану основу для креативного вирішення проблем

Підсумовуючи, слід зазначити, що аналіз актуальних питань інтеграції креативного мислення в юридичну освіту та юридичну практику призводить до кількох ключових висновків та рекомендацій. Креативне мислення більше не є

другорядною навичкою, а є основною загальною компетентністю для юристів (правників), необхідною для навігації в складному, керованому ШІ та клієнтоорієнтованому юридичному ландшафті. Традиційна модель юридичного мислення (хоча й є основоположною для аналітичної строгості), є недостатньою і може призвести до професійного вигорання, проблем з психічним здоров'ям та обмежених можливостей вирішення проблем. Це підкреслює, що риси, які колись вважалися запорукою успіху в юридичній сфері, тепер вимагають переосмислення професійної ідентичності. Крім того, існує зв'язок між ШІ та людською креативністю, коли ШІ ефективно виконує рутинні, повторювані завдання, дозволяючи людям зосередитися на справді інноваційних, стратегічних та емпатичних аспектах юридичної роботи. Цей перерозподіл завдань посилює потребу в людській креативності, роблячи її центральною для юридичної практики. Для досягнення стійких змін у юридичній професії необхідний інтегрований підхід до реформи, що охоплює як юридичну освіту, так і юридичну практику. У зв'язку з вищезазначеним, юридичним закладам вищої освіти слід порекомендувати внесення змін до освітніх програм, поглиблення навчання через досвід, педагогічні інновації, розвиток викладачів тощо, а юридичним фірмам – культуру інновацій, стратегічне впровадження ШІ, безперервний професійний розвиток юристів (правників), клієнтоорієнтовані інновації та переоцінку показників.

Отже, розвиток креативності є важливим не лише для професійного успіху та конкурентної переваги на ринку, що швидко змінюється, але й для благополуччя та стійкості правників. В умовах сьогодення необхідне переосмислення «юридичної досконалості» від суто аналітичної строгості до поєднання критичного мислення, креативності, емпатії та адаптивності. Це глибока культурна зміна для юридичної професії, яка призведе до більш стійкої та інноваційної юридичної робочої сили.

Список використаних джерел:

1. Karunaratne W., Calma A. Assessing creative thinking skills in higher education: deficits and improvements. *Studies in higher education*. 2024. Volum 49. N 1. P. 157 - 177. URL: <https://surl.lt/zexcum>.
2. Creativity, Critical Thinking, Communication, and Collaboration; Assessment, Certification, and Promotion of 21st Century Skills for the Future of Work and Education. *Journals of Intelligence*. 2023. Vol. 11 (3). URL: <https://doi.org/10.3390/jintelligence11030054>.
3. Work, Wellness and Meaning: Reimagining Legal Education and the First 10 Years of Law Practice. *NALP - National Association for Law Placement*. 2022. URL: https://www.nalp.org/lawyer_wellness_article.
4. The legal mind under siege: Why traditional thinking is failing lawyers. *De Rebus*. 2025. URL: <https://www.derebus.org.za/the-legal-mind-under-siege-why-traditional-thinking-is-failing-lawyers/>.

5. How AI is transforming the legal profession. *Legal Blog*. 2025. URL: <https://legal.thomsonreuters.com/blog/how-ai-is-transforming-the-legal-profession/>.
6. Професійна ефективність – у фокусі уваги Щорічного форуму юрисконсультів. *Pravo UA*. 2024. URL: <https://pravo.ua/profesiina-efektyvnist-u-fokusi-uvahy-shchorichnoho-forumu-iuryskonsultiv/>.
7. Why legal professionals need to start thinking like designers. *BizCommunity*. 2025. URL: <https://www.bizcommunity.com/article/why-legal-professionals-need-to-start-thinking-like-designers-147536a>.
8. Integrating interdisciplinary approaches in legal education: a study on enhancing problem-solving, innovation, and comprehensive legal understanding. *Artificial Intelligence and Law*. 2025. URL: https://www.researchgate.net/publication/390558115_Integrating_interdisciplinary_approaches_in_legal_education_a_study_on_enhancing_problem-solving_innovation_and_comprehensive_legal_understanding.

КРУПЕНЬОВА Тетяна Іванівна

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ІСТОРИКО-ФІЛОЛОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Формування креативного мислення в здобувачів освіти є одним із пріоритетних завдань сучасної вищої освіти, особливо в контексті підготовки фахівців у гуманітарній сфері. Майбутній філолог має не лише володіти високим рівнем мовної та мовленнєвої компетентності, а й уміти творчо осмислювати мовне явище, продукувати нестандартні рішення, генерувати нові ідеї в комунікативних ситуаціях. Педагогічна підготовка студентів-філологів є складовою частиною їхньої загальної професійної освіти й реалізується поетапно, при цьому всі етапи логічно взаємопов'язані. На початковому етапі майбутні вчителі опановують психолого-педагогічні дисципліни, серед яких – «Педагогіка», «Психологія», «Методика викладання мови/літератури», «Педагогіка вищої школи». Ці курси, у поєднанні із загальнопрофесійними та спеціальними навчальними предметами, закладають основу педагогічної майстерності та сприяють розвитку творчого потенціалу студента. Наступний, практико-орієнтований етап педагогічної підготовки передбачає проходження педагогічної практики в закладах загальної середньої освіти I–III ступенів, а для магістрантів – також у закладах вищої освіти III–IV рівнів акредитації. У процесі практичної діяльності формується базовий рівень педагогічної майстерності, створюються умови для самореалізації та творчого зростання. Результати, яких досягає студент під час практики, дають змогу викладачам педагогіки оцінити

ефективність власних методик формування креативних умінь у майбутніх фахівців.

Формування креативних здібностей у студентів історико-філологічного факультету відбувається за умови цілеспрямованого створення творчо насиченого освітнього середовища, що передбачає наявність інтелектуальної відкритості, варіативності навчальних підходів та постійної стимуляції до самостійного мислення. Таке середовище вирізняється високим ступенем невизначеності, що спонукає до активного пошуку власних смислів і рішень, а також багатоваріантністю, яка відкриває широкий простір для реалізації індивідуального творчого потенціалу. Невизначеність у навчальних ситуаціях провокує відмову від шаблонного мислення й заохочує студентів до формування особистісних орієнтирів. Насамперед варіативність освітніх процесів забезпечує свободу вибору підходів до аналізу мовних явищ, тлумачення лінгвістичних категорій та застосування теоретичних знань у практичному мовленні. Важливо, щоб студенти мали доступ до позитивних моделей креативної діяльності, зокрема прикладів інноваційних лінгвістичних досліджень, нестандартних інтерпретацій текстів, мовних експериментів тощо. Крім того, в межах такого освітнього простору можливе перетворення проблемних ситуацій на навчально-творчі завдання, розв'язання яких передбачає залучення аналітичного, інтуїтивного та асоціативного мислення. Ці завдання стимулюють рефлексивне осмислення не лише результатів, а й процесів пізнавальної діяльності, сприяють розвитку навичок самооцінювання, гнучкості й інтелектуальної ініціативи. Зазначений процес є складним, індивідуалізованим і довготривалим, що зумовлює потребу у впровадженні інноваційних освітніх технологій, зокрема інтерактивних методів навчання, кейс-методів, проєктної діяльності, елементів гейміфікації, цифрових платформ тощо. Саме завдяки цим технологіям можлива активізація творчої активності студентів, трансформація традиційної дидактики у діалогічну, особистісно орієнтовану модель взаємодії викладача й здобувача освіти. Розвиток креативного мислення у студентів-філологів є не лише важливою складовою професійної підготовки, а й необхідною умовою формування сучасного вчителя-інтелектуала, здатного до продуктивної діяльності у динамічному освітньому просторі.

У контексті психолого-педагогічних досліджень креативне мислення розглядається як здатність особистості до створення нового продукту діяльності, який вирізняється оригінальністю, неочікуваністю та соціальною значущістю (Г.Гарднер, Дж.Гілфорд, Є.Тунік). Б.Новіков виділяє декілька підходів щодо розвитку творчого мислення студентів, а саме: «системний, особистісний, діяльнісний та культурологічний» [1, с.26]. Необхідність розвитку дивергентного мислення як креативної здатності розглядає у своєму дослідженні В.Оверчук [2, с.181]. Серед зарубіжних досліджень можна виокремити дослідження зв'язку критичного та творчого мислення у розвідках Eva M. Brodin. Автор вважає, що «критичне мислення здебільшого затьмарює креативне, що

заважає відкритості та свободі у пошуку наукової істини» [3, с.870]. Згідно з цими підходами, розвиток креативності можливий лише за умов активної пізнавальної діяльності, що містить аналіз, синтез, інтерпретацію та трансформацію інформації.

Сучасна українська мова як навчальна дисципліна дає широкі можливості для розвитку креативного мислення, адже охоплює структурно-семантичні, функціональні, соціолінгвістичні аспекти мовної системи та мовлення, які потребують аналітичного, асоціативного, образного й критичного мислення. У межах навчального курсу «Сучасна українська мова» на історико-філологічному факультеті запроваджено низку завдань і методичних прийомів, спрямованих на стимулювання творчості: 1) лінгвістичні ігри та мовні експерименти, завдання на створення нових слів (словотвірні моделі), метафоричних висловів, коміксів із використанням мовних засобів різних стилів; 2) аналіз мовних парадоксів, обговорення нестандартних мовних ситуацій, суперечностей у нормі, змін у мовному вжитку (зокрема, інтернет-лексика, фемінітиви тощо); 3) інтерпретаційні завдання, переосмислення значення сталих виразів у нових комунікативних умовах, порівняльний аналіз синонімічних рядів з різною стилістичною й емоційною тональністю; 4) проєктна діяльність, робота в малих групах над створенням навчального подкасту, лінгвістичного блогу або креативного глосарія з певної теми; 5) інтерактивні методи навчання: дискусії, дебати, рольові ігри з моделюванням реальних мовних ситуацій, які сприяють не лише розвитку аргументативного мислення, а й породженню нових мовних форм.

Для цілеспрямованої роботи з розвитку креативної компетентності здійснено узагальнення підходів до навчання, запропоновані В. І. Андрєєвим, Ю.К. Бабанським, Н. І. Кудряшовим, І. Я. Лернером та М. Н. Скаткіним, з урахуванням рівня самостійності та активності пізнавальної й творчої діяльності студентів. На основі цього аналізу ми виділили такі основні методи: евристичний, дослідницький і рефлексивний. Евристичний метод рекомендуємо використовувати під час проведення педагогічних майстер-класів, диспутів, дебатів, рольових ігор та кейс-стаді, особливо в моменти, коли необхідно стимулювати генерацію нових оригінальних ідей і забезпечити сильний творчий імпульс. Наприклад, цей метод може бути ефективним при розробці методики написання твору-асоціації чи етюду. Метод рефлексії ми вважаємо надзвичайно важливим для ефективного реалізації методичної системи, оскільки педагогічна рефлексія студентів має три основні напрямки: спрямованість на власну діяльність студента, на діяльність викладача та на взаємодію між студентами.

Викладач, який інтегрує в навчальний процес вправи з розвитку креативного мислення, зокрема елементи тренінгу креативності та рольові дидактичні ігри, має усвідомлювати методичну складність подібних занять. Основне завдання таких практичних форм роботи полягає в стимулюванні творчого потенціалу студентів-філологів, формуванні в них здатності до

інноваційної педагогічної діяльності. У зв'язку з цим необхідним є чітке структурування процесу засвоєння, що передбачає дотримання низки принципів організації творчої взаємодії. До ключових методичних настанов належать: свідоме прагнення до продукування нових, оригінальних ідей; вміння мислити широко, не зважаючи на можливі стереотипи чи упереджені судження з боку інших; готовність розглядати альтернативні варіанти розв'язання завдань і наполегливо шукати нові підходи у разі помилки; відкритість до обговорення власних ідей, здатність до конструктивної перевірки та аргументації власних пропозицій; подолання шаблонів мислення і пошук нестандартних способів використання звичних явищ або понять; відмова від звичних моделей діяльності на користь спроб упровадження нових методичних підходів; активне використання методики мозкового штурму для генерування якомога ширшого спектра ідей; об'єктивне ставлення до ідей інших учасників, вміння здійснювати аналітичну оцінку з урахуванням їхньої потенційної продуктивності.

Отже, успішне формування креативності у студентів можливе лише за умов цілеспрямованої методичної підтримки викладачем, який не лише володіє відповідними технологіями, а й створює сприятливу атмосферу для вільного самовираження, пошуку та інноваційної діяльності. Розвиток креативного мислення студентів історико-філологічного факультету в процесі вивчення сучасної української мови є важливим напрямом модернізації гуманітарної освіти. Упровадження інноваційних методів і форм роботи сприяє формуванню мовної особистості, здатної мислити нестандартно, творчо, гнучко й комунікативно. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на розробку конкретних авторських методик розвитку креативності в курсі української мови.

Список використаних джерел:

1. Новіков Б.В. Творче мислення студентів як стратегічна мета університетської освіти. *Освітницький дискурс* : збірник наукових праць, 2021. Вип. 32(4). С. 26–35.
2. Оверчук В.В. Сучасні методи розвитку творчого мислення в навчальній діяльності. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*, 2014. № 2(23). С. 181-187. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apspp_2014_2_29
3. Daniela Dumitru. Creating meaning. The importance of Arts, Humanities and Culture for critical thinking development. *Studies in Higher Education. Issue 5: Critical Thinking in Higher Education*, 2019. Volume 44. P. 870-879.

КУЧЕРЕНКО Микола Петрович

ПРОБЛЕМНО-ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ І КРЕАТИВНІСТЬ У ФОРМУВАННІ ЛІДЕРСТВА СТУДЕНТІВ – МЕДИКІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Вступ. Сучасна медична галузь переживає трансформацію, зумовлену стрімким розвитком технологій та потребою в ефективній міждисциплінарній взаємодії. У цьому контексті виникає невідкладна потреба в лікарях, які мають не тільки ґрунтовні знання та професійні навички, а й здатні проявляти ініціативу, приймати обґрунтовані рішення, брати на себе відповідальність, вести за собою інших. Саме тому формування лідерських якостей у студентів-медиків стає ключовим напрямом розвитку медичної освіти в ХХІ столітті.

Лідерство в медицині — це здатність бачити проблему ширше, забезпечувати швидке прийняття рішень у складних клінічних ситуаціях, підтримувати колег і пацієнтів, сприяти прогресивним змінам у системі охорони здоров'я.

Традиційна модель медичної освіти переважно фокусувалася на передачі певного обсягу знань і практичних навичок. Такий підхід не забезпечує достатньої підготовки до реальних викликів сучасної клінічної практики. Тому, актуальним стає пошук освітніх стратегій, які б поєднували фахову підготовку з розвитком особистості майбутнього фахівця.

Таким чином, проблема формування лідерських якостей у студентів-медиків є надзвичайно актуальною з огляду на запити сучасної системи охорони здоров'я, вимоги до компетентностей лікаря та необхідність забезпечення якості медичної допомоги через посилення особистісного потенціалу фахівців.

Креативність у сфері медичної освіти це, передусім, здатність мислити нестандартно, знаходити оригінальні рішення у складних клінічних ситуаціях, адаптуватися до змін та діяти проактивно в умовах невизначеності.

Лише інтерактивні, дослідницькі, проблемно-орієнтовані методики здатні пробудити у студенті здатність до незалежного мислення, самостійного пошуку рішень, командної взаємодії.

Методологічне підґрунтя проблемно-орієнтованого навчання

Проблемно-орієнтоване навчання (Problem-Based Learning, PBL) виникло у 60-х роках ХХ століття у Канаді, в університеті МакМастер (McMaster University) як відповідь на потребу реформування традиційної медичної освіти, орієнтованої переважно на пасивне засвоєння знань.

Філософське підґрунтя PBL базується на конструктивістській теорії навчання, згідно з якою знання не передаються в готовому вигляді, а будуються суб'єктом у процесі активної взаємодії з проблемною ситуацією.

Методологічною основою PBL є конструктивізм, який розглядає процес навчання як активне конструювання знань студентом на основі його власного досвіду та взаємодії з навколишнім середовищем.

Проблемно-орієнтоване навчання формує не лише академічні знання, але й креативне, критичне та лідерське мислення, що є базовими компетентностями для майбутнього лікаря.

Зв'язок проблемно-орієнтованого навчання і креативності студентів

Проблемно-орієнтоване навчання на сьогодні є потужним інструментом розвитку творчого мислення у студентів-медиків завдяки своїй структурі, яка передбачає активне залучення до вирішення складних, неоднозначних ситуацій.

Креативність в умовах PBL інтегрується в клінічне мислення: студент має знайти не лише логічно обґрунтоване, але й максимально ефективне, гуманістичне та інноваційне рішення.

Міждисциплінарний підхід є невід'ємною складовою PBL і відіграє ключову роль у розвитку креативного мислення студентів-медиків. Справжня клінічна практика рідко обмежується межами однієї дисципліни — вона вимагає інтеграції знань з анатомії, біохімії, фармакології, психології, етики, соціології тощо.

Нестандартні ситуації, які часто закладаються в основу навчальних кейсів PBL, стають каталізатором креативності, порушують звичну логіку мислення, спонукають студентів ставити відкриті запитання, формулювати гіпотези, переоцінювати власні знання. Такі умови стимулюють інтелектуальну гнучкість, адаптивність, сміливість в ухваленні рішень — риси, що становлять основу креативної компетентності сучасного лікаря.

Інтеграція проблемно-орієнтованого навчання у типовий навчальний процес

Інтеграція PBL у традиційні навчальні програми закладів вищої медичної освіти відкриває широкі можливості для оновлення освітнього процесу без принципового порушення існуючої академічної структури. Найбільш ефективною є поступова інтеграція елементів PBL у межах окремих дисциплін через модульні теми.

PBL може бути використано як форма роботи на семінарських і практичних заняттях, у межах яких студенти аналізують клінічні ситуації, визначають проблеми, ставлять діагнози, обґрунтовують методи лікування пацієнта.

У контексті проблемно-орієнтованого навчання викладач перестає бути лише джерелом знань і перетворюється у фасилітатора — посередника між навчальним матеріалом і студентом, що стимулює, координує та підтримує процес пізнання.

Основне завдання викладача-фасилітатора полягає в тому, щоб створити навчальне середовище, у якому студенти можуть вільно формулювати ідеї, ставити запитання, дискутувати та аналізувати проблеми.

Водночас він створює безпечну психологічну атмосферу, в якій студенти не бояться помилитися, проявити ініціативу чи запропонувати нестандартне рішення, що сприяє розвитку впевненості, відповідальності та командної співпраці — важливих компонентів лідерства.

Важливу роль відіграє логістика — забезпечення відповідного технічного обладнання, гнучкий розклад занять, доступ до відповідних навчальних платформ.

Методичне забезпечення PBL включає розробку навчально-проблемних кейсів, інструктивно-методичних матеріалів для студентів і викладачів, системи оцінювання та інструментів зворотного зв'язку.

Роль викладача та адміністрації у формуванні лідерських якостей

Викладач у закладі вищої медичної освіти має бути не лише передавачем знань, а й важливою фігурою у процесі формування особистості майбутнього лікаря. Його педагогічна позиція, стиль взаємодії, ставлення до студентів і освітніх викликів безпосередньо впливають на розвиток лідерських якостей у студентської молоді.

Важливою складовою впливу викладача є надання прикладу лідерської поведінки у власній діяльності — через професійну етику, ефективну комунікацію, здатність вирішувати конфлікти, відкритість до нових ідей.

Важливим чинником є забезпечення академічної свободи, яка дозволяє студентам обирати підходи до вирішення проблем, пропонувати альтернативні стратегії навчання.

Але, попри всі позитивні переваги PBL, формування лідерських якостей студентів-медиків неможливе без активної участі адміністрації закладу вищої освіти. Адміністративна підтримка повинна охоплювати як матеріально-технічні ресурси, так і організаційні та ідеологічні засади розвитку лідерства. Саме адміністрація має забезпечити доступ студентів до сучасних освітніх ресурсів: симуляційних центрів, наукових бібліотек, інформаційних платформ, медіалабораторій, інтерактивних кейсів.

Важливою формою реалізації студентського потенціалу є участь у самоврядуванні, яке є платформою для практичного навчання лідерству.

Ще одним потужним інструментом розвитку лідерських якостей є наукова робота. Підтримка адміністрацією студентських наукових гуртків, конференцій, дослідницьких проєктів, участі у грантових програмах сприяє формуванню аналітичного мислення, професійної допитливості, навичок роботи з науковою інформацією та командної взаємодії.

Таким чином, лише комплексне поєднання освітніх, наукових і виховних компонентів забезпечить становлення нового покоління медичних лідерів, здатних не лише діяти в системі, а й змінювати її на краще.

Висновки. Поєднання проблемно-орієнтованого навчання із розвитком креативності створює унікальну синергію, яка дозволяє не лише засвоювати академічні знання, а й формувати комплексну систему компетентностей,

необхідних сучасному лікарю: стратегічне мислення, ініціативність, гнучкість, інноваційність та здатність до міжособистісного впливу.

Уміння адаптуватися, впроваджувати інновації, критично оцінювати джерела інформації та формувати нестандартні підходи до лікування — є запорукою ефективного лідерства в сучасних умовах.

PBL у поєднанні з розвитком креативності демонструє високу ефективність у формуванні лідерського потенціалу студентів-медиків, однак його впровадження потребує подальшого наукового осмислення та методичної адаптації до умов української системи вищої медичної освіти.

Не менш важливим є вивчення перешкод, які заважають впровадженню PBL у ЗВО: інерційність навчальних програм, відсутність фінансування, недостатня мотивація студентів або викладачів до участі у нових освітніх підходах. Особливої уваги потребує розробка адаптованих моделей PBL, які враховують українські реалії, ресурси та культурні особливості академічного середовища.

Таким чином, подальші дослідження й стратегічна імплементація PBL з акцентом на розвиток креативності повинні стати пріоритетними для закладів вищої медичної освіти, які прагнуть готувати відповідальних, ініціативних та інноваційних лідерів у сфері охорони здоров'я.

Список використаних джерел:

1. Концепція розвитку медичної освіти в Україні (затверджена наказом МОЗ України № 82 від 10.02.2017). – [Електронний ресурс]. - <https://moz.gov.ua/article/ministry-mandates/nakaz-moz-ukraini-vid-10022017-82>
2. Barrows, H.S. (2016). *Problem-Based Learning Applied to Medical Education*. Springfield: Southern Illinois University School of Medicine, 147.
3. Kusurkar, R.A., Croiset, G., Galindo-Garré, F., & Ten Cate, O. (2018). Motivational profiles of medical students and their relationship with academic performance: a longitudinal study. *Medical Education*, 52(5), 520–532.
4. Lee, Y.J., & Yang, H.C. (2020). Effects of problem-based learning on the development of medical students' critical thinking: A meta-analysis. *BMC Medical Education*, 20, 456.
5. Durning, S.J., Artino, A.R., Holmboe, E., & Pangaro, L.N. (2019). The Role of Feedback in Medical Education: Best Evidence and Future Directions. *Medical Teacher*, 41(8), 892–898.
6. Fry, H., Ketteridge, S., & Marshall, S. (2021). *A Handbook for Teaching and Learning in Higher Education: Enhancing Academic Practice* (5th ed.). London: Routledge, 376.
7. Gentry, S., Gauthier, A., Ehrstrom, B.L., Wortley, D., Lilienthal, A., Car, J., & Zary, N. (2022). Serious Gaming and Gamification Education in Health Professions: Systematic Review. *Journal of Medical Internet Research*, 24(1), e10329.

8. Гриньова М.В. Лідерство в освіті: психолого-педагогічний вимір: монографія. – Харків: Основа, 2013. – 320 с.

КУЛАВА Катерина Олександрівна

СОЦІАЛЬНЕ ПРОЄКТУВАННЯ ЯК ПРОСТІР РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ І10 СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА КОНСУЛЬТУВАННЯ

У сучасному суспільстві, де зміни відбуваються стрімко, а соціальні процеси постійно трансформуються, особливою вагою набуває здатність майбутніх фахівців соціальної сфери мислити нестандартно, адаптуватися до нових умов і відповідати на виклики часу. Система вищої освіти сьогодні має виходити за межі передавання знань і зосереджуватись на розвитку вміння критично осмислювати інформацію, шукати нестандартні підходи, генерувати нові ідеї та впроваджувати їх у практику. Для здобувачів спеціальності І10 Соціальна робота та консультування креативне мислення є важливою складовою професійної підготовки, що безпосередньо впливає на їхню здатність бачити складні ситуації під новим кутом, приймати виважені рішення та ініціювати соціальні зміни.

Соціальне проєктування виступає потужним освітнім інструментом, який дозволяє студентам не лише виявляти актуальні соціальні проблеми, а й створювати власні ідеї для їх розв'язання, обґрунтовувати їхню значущість і пропонувати практичні шляхи реалізації. Проєктна діяльність активізує аналітичні, критичні й творчі здібності здобувачів, сприяє розвитку професійної впевненості, ініціативності та готовності діяти у змінному середовищі. Креативний підхід до навчання створює простір для самовираження, пошуку нестандартних рішень і формування особистості, здатної бути агентом змін у сфері соціальної роботи.

Питання формування креативного мислення в процесі професійної підготовки фахівців знаходить активне відображення в сучасному науковому дискурсі. У працях українських і зарубіжних дослідників креативність розглядається як важлива особистісна та професійна якість, що забезпечує здатність до самостійного прийняття рішень, нестандартного мислення та інноваційного підходу до розв'язання проблем. Зокрема, концептуальні підходи до розуміння креативності як складової освітнього процесу розкриті в роботах О. Антонової. Її дослідження підкреслюють роль освітнього середовища у стимулюванні творчої активності студентів, формуванні відкритості до нового досвіду та розвитку здатності до самовираження [1,2].

Водночас у контексті професійної підготовки майбутніх соціальних працівників питання розвитку креативного мислення ще не отримало достатньо системного та міждисциплінарного опрацювання. Окремі аспекти цього процесу

висвітлюються в роботах, присвячених інноваційним підходам у соціальній роботі (О. Думбур, Л. Тимків), інтеграція креативного мислення у професійні компетентності соціального працівника на етапі здобуття освіти залишається фрагментарною [3, 5].

Особливо недостатньо досліджено потенціал соціального проектування як педагогічного інструменту, що цілеспрямовано сприяє розвитку креативності саме у сфері соціальної роботи. Науковий інтерес до поєднання проєктної діяльності та формування креативного мислення лише починає набирати обертів, що актуалізує потребу у подальшому глибшому вивченні цієї теми.

Підготовка здобувачів спеціальності І10 Соціальна робота та консультування спрямована на формування не лише фахових знань і практичних навичок, а й розвитку особистісних якостей, необхідних для успішної професійної діяльності в умовах змінного соціального середовища. Одним із таких важливих компонентів є креативне мислення, яке дозволяє студентам гнучко реагувати на складні життєві обставини клієнтів, приймати нестандартні рішення та адаптуватися до непередбачуваних викликів у роботі. Креативне мислення допомагає бачити соціальну проблему з різних ракурсів, враховувати особисті потреби людини та розробляти унікальні, адресні підходи до її розв'язання. Уміння проєктувати соціальні інтервенції, які поєднують фахову обґрунтованість із чутливістю до емоційного стану людини, відкриває можливості для глибшого розуміння клієнта та побудови партнерських стосунків, що базуються на довірі, емпатії та повазі [4].

Освітня компонента «Основи соціального проектування», що вивчається здобувачами спеціальності Соціальна робота та консультування, виконує не лише навчально-практичну функцію, а й створює простір для розвитку креативного мислення. У межах ОК студенти навчаються осмислювати актуальні соціальні проблеми, аналізуючи їх глибину, причини, контекст та потенційні наслідки. Аналітичний етап формує основу для подальшої генерації ідей, яка потребує нестандартного підходу, інтуїтивного мислення, готовності шукати нові рішення та виходити за межі типових шаблонів.

Наступним кроком у процесі проєктної діяльності є створення ідеї соціального проєкту, її структурування та візуалізація. Для цього активно використовуються сучасні онлайн-інструменти, такі як Canva, Miro, Google Jamboard тощо. Візуалізація ідеї не лише допомагає чітко структурувати задум, а й розвиває вміння представити його у зрозумілій, лаконічній та креативній формі, що є важливою навичкою для майбутньої професійної діяльності.

Особливе місце в освітньому процесі посідає робота над пошуком рішень. Здобувачі заохочуються до того, щоб мислити нестандартно, шукати нові підходи до вирішення соціальних проблем, враховуючи ресурси громади, потреби цільової групи та можливості міжсекторальної взаємодії. Завершальним етапом є публічна презентація створеного проєкту — як для фахових, так і для нефахових аудиторій, що сприяє формуванню навичок комунікації, захисту ідеї,

переконливої аргументації та адаптації інформації до потреб різних цільових груп.

Отже, соціальне проектування виступає не лише методикою навчання, а й педагогічною платформою, що стимулює розвиток креативного потенціалу здобувачів освіти, формує у них здатність до аналітичного осмислення соціальної реальності, а також готовність до практичного впровадження інноваційних ідей у професійне середовище.

Список використаних джерел:

1. Антонова О. Концептуальні підходи до виділення ознак креативності // Креативна педагогіка : наук.-метод. журнал / Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. – Вінниця, 2014. – Вип. 8. – С. 59–67.
2. Антонова О. Освітнє середовище вищого навчального закладу як впливовий чинник розвитку обдарованості студентів // Нові технології навчання : зб. наук. праць. Навчально-виховне середовище та моральність у ХХІ столітті. – Спец. вип. № 62. – Київ–Вінниця : Ін-т інновац. технологій і змісту освіти МОН України, Академія міжнар. співроб. з креативної педагогіки, 2010. – С. 24–28.
3. Думбур О. А., Ткачова Н. О. Креативне мислення як педагогічна категорія // Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 16–18 берез. 2023 р. – Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2023. – С. 738–740.
4. Кулава К. О. Застосування інтерактивних методів у викладанні освітнього компонента «Консультування у соціальній роботі» // Ідеї. Практики. Перспективи сучасної освіти : наук.-метод. альм. : у 2-х ч. / за ред. В. І. Труби, М. І. Ніколаєвої, С. П. Гвоздій. – Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2025. – Ч. 1. – С. 316–319.
5. Тимків Л. Чинники розвитку креативності майбутніх соціальних працівників // Актуальні питання гуманітарних наук. – 2020. – Вип. 31(4). – С. 175–179.

КУРТОВА Олена Валентинівна

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ СПОРТИВНИМИ ІГРАМИ

Анотація. У тезах розглянуто баскетбол як ефективний засіб розвитку креативного мислення студентів. Визначено особливості ігрової діяльності, що сприяють формуванню творчих рішень, просторового уявлення, командної взаємодії та нестандартного підходу до вирішення ігрових ситуацій. Обґрунтовано значення занять баскетболом у вихованні успішної, ініціативної та гнучкої особистості.

Ключові слова: креативне мислення, студенти, баскетбол, ігрова діяльність, особистісний розвиток.

У сучасному освітньому процесі дедалі більшого значення набуває розвиток нових навичок, серед яких креативне мислення займає провідне місце. В умовах швидких змін та постійних викликів, з якими стикається молодь у XXI столітті, вміння мислити нестандартно, приймати оригінальні рішення та швидко адаптуватися до нових обставин є надзвичайно важливим [1].

Креативність лежить в основі креативного мислення – процесів людського мозку, спрямованих на розв’язання завдань новим (креативним), неординарним способом.

У сучасному світі креативність відіграє важливу роль. Саме завдяки креативному підходу у будь-якій діяльності можна стати успішним. Так само і в спорті креативність особистості дозволяє досягати значних результатів як в особистісних, так і в командних видах спорту.

Креативне мислення це – компетентність особистості продуктивно залучатися до генерування, оцінювання та вдосконалювання ідей, результатом чого може стати прийняття оригінальних та ефективних рішень, поступ у знаннях і дієвий прояв фантазії. Креативне мислення допомагає нам вийти (часом дуже успішно) з кризових ситуацій, урізноманітнює життя, дає змогу реалізувати творчі ідеї та самореалізуватися[2].

Креативне мислення розвивається коли людина намагається вирішити навіть найпростішу задачу чи життєву ситуацію незвичайним шляхом.

Один із дієвих способів формування та розвитку креативного мислення у здобувачів вищої освіти — це участь у спортивних іграх, зокрема в баскетболі або гандболі. Вище зазначені спортивні ігри відносяться до динамічних, контактних і тактично насичених вид спорту, які постійно вимагають від гравців прийняття рішень у режимі реального часу, взаємодії з партнерами, протидії суперникам, здатність до нестандартного підходу, пошуку нетипових шляхів досягнення мети — здобуття переваги над суперником. У цих видах спорту спортсмени стикаються із ситуаціями, які вимагають миттєвого реагування, розуміння тактики суперника та адаптації до змін[3].

Одним із прикладів застосування креативного мислення є створення несподіваних комбінацій під час атаки. У баскетболі це може бути використання «хибних» фінтів, які вводять суперників в оману, або неочікуваний пас за спиною, що відкриває шлях до кошика. У гандболі креативне мислення проявляється у виконанні нестандартних кидків, наприклад, через голову або з-під руки, що ускладнює завдання для воротаря.

Також важливим аспектом є креативність у захисті. Спортсмени використовують незвичні схеми розташування або змінюють тактику залежно від дій суперника. Наприклад, у баскетболі можна застосувати змішану оборону, поєднуючи зональний та персональний захист.

Під час гри студенти мають не лише застосовувати технічні навички, а й прогнозувати дії команди суперника, виявляти ініціативу, швидко змінювати тактику, виходячи з ігрової ситуації. Усе це сприяє розвитку таких якостей, як гнучкість мислення, просторове уявлення, логічна послідовність і комунікабельність. Особливо цінною є здатність ухвалювати нестандартні рішення — наприклад, виконання неочікуваної передачі або створення нової комбінації.

Важливою складовою занять баскетболом та гандболом є командна взаємодія, яка вчить здобувачів конструктивної співпраці, емпатії, відповідальності й уміння бачити загальну мету. У процесі тренувань і змагань формується здорова конкуренція, підтримується мотивація до саморозвитку й удосконалення особистих якостей.

Таким чином, спортивні ігри — це не лише засіб фізичного вдосконалення, а й ефективний педагогічний інструмент, що розвиває в молоді здатність до творчої діяльності. Заняття цим видом спорту позитивно впливають на формування успішної, ініціативної та соціально активної особистості.

Креативне мислення проявляється не лише у грі, але й у підготовці до змагань. Тренери та гравці розробляють нові тактичні прийоми, аналізують суперників та адаптують свою стратегію, що дозволяє їм бути на крок попереду. Саме здатність до креативного мислення робить спортсменів більш гнучкими та ефективними у будь-якій ситуації на полі[3].

Висновки. Залучення здобувачів вищої освіти до занять баскетболом створює потужне середовище для розвитку креативного мислення. Враховуючи сучасні виклики та потреби суспільства, доцільно активніше використовувати ігрові форми фізичного виховання у вищій школі як засіб особистісного розвитку студентської молоді.

Список використаних джерел:

1. Креативне мислення – ресурс інноваційних змін педагога [Електронний ресурс]. – Режим доступу: naurok.com.ua.
2. Макаренко Н. М. Розвиток креативного мислення майбутнього педагога [Електронний ресурс]. – Режим доступу: elibrary.kdpu.edu.ua.
3. Розвиток креативного мислення у здобувачів вищої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: uej.undip.org.ua.

КУХАРЧУК Ірина Олексіївна

ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Відповідно до запитів сучасного суспільства нові державні освітні стандарти у сфері професійної освіти спрямовані на підготовку кадрів, що

володіють не лише високим рівнем академічних знань, але й творчою активністю, готовністю до розвитку і саморозвитку. З огляду на це найважливішими якостями особистості визначені ініціативність, здатність творчо мислити і шукати нестандартні рішення, готовність навчатися протягом усього життя. На сьогодні вже недостатньо забезпечити оволодіння студентами сукупністю знань і компетенцій, а необхідно формувати готовність здобувача вищої освіти до реалізації особистісного та професійного потенціалу на високому рівні, творчості, ініціативності, професіоналізму.

У процесі підготовки майбутніх учителів розвиток креативного мислення є особливо актуальним з огляду на нові вимоги до професійного рівня вчителя, здатного до прийняття оригінальних рішень, швидкого розв'язання нестандартних ситуацій, реагування на зміни, що відбуваються у сфері освіти. Отже, сучасний фахівець повинен уміти здійснювати пошук, аналізувати та адаптовувати нову інформацію до своїх професійних потреб; трансформувати отриману інформацію в спеціальні знання.

Варто констатувати, що сучасні студенти не володіють на достатньому рівні креативним мисленням, про що свідчать стандартні стереотипні відповіді в процесі розв'язання комунікативних завдань на заняттях, мають достатньо низький рівень виконання творчих письмових робіт, а також простежується однотипність у виконанні проєктів.

Здійснивши аналіз різних словників та спеціалізованої педагогічної літератури, ми дійшли висновку, що немає єдиного визначення поняття «креативне мислення». Уперше термін «креативність» (від англ. «create» – створювати, творити) було використано вченим Д. Сімпсоном (1922 р.) як здатність людини відмовлятися від стереотипного мислення.

Креативне мислення – це компетентність особистості продуктивно залучатися до генерування, оцінювання та вдосконалювання ідей, результатом чого може стати прийняття оригінальних та ефективних рішень, поступ у знаннях і дієвий прояв фантазії [4].

Дж. Гілфорд, сучасний дослідник концепції креативності, виділив такі властивості креативного мислення: здатність до виявлення і постановки проблем; спроможність до генерування значної кількості ідей; гнучкість – продукування різноманітних ідей; оригінальність – спроможність продукувати віддалені асоціації, незвичні відповіді, відповідати на подразники нестандартно; здатність удосконалити об'єкт, додаючи деталі; уміння вирішувати проблеми, тобто здатність до аналізу і синтезу [3].

В. Павленко слушно зауважує, що креативним є той учитель, який «має власний стиль викладання, який формується під впливом як внутрішніх (попередніх знань, досвіду, професійних якостей), так і зовнішніх факторів (нормативних засад професійної діяльності, необхідності постійного підвищення кваліфікації)» [1].

Значні можливості щодо розвитку в майбутніх учителів креативного

мислення мають лінгвістичні дисципліни, які викладаються в педагогічних закладах вищої освіти, зокрема «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Сучасна українська мова з практикумом» за освітнім ступенем «Бакалавр» та «Культура наукової української мови» – за освітнім ступенем «Магістр», які реалізуються на засадах принципів педагогіки творчості. Лінгвістичні дисципліни мають вагомий потенціал для розвитку цієї якості особистості, оскільки вимагають гнучкості, культурної обізнаності та здатності до аналітичного осмислення мовного матеріалу. Аналіз мовних явищ (лексичних, синтаксичних, стилістичних) стимулює аналітичне та нестандартне мислення, адже студенти вчать бачити мову не лише як систему, а як засіб комунікації. Створення власних висловлювань розвиває уяву, асоціативне мислення, мовну інтуїцію, а вправи на переклад та редагування текстів сприяють гнучкості мислення, оскільки потребують творчого підходу до розв'язання мовних проблем.

З метою формування креативного мислення ефективними є такі принципи: суб'єктності (активне залучення студента як творця знань, а не пасивного споживача), індивідуалізації навчання (урахування особистих інтересів, стилів мислення, творчих здібностей), проблемності (побудова навчання на основі реальних або змодельованих проблемних ситуацій), принцип інтеграції (поєднання знань із різних галузей для створення цілісного розуміння системи української мови), відкритості (заохочення до пошуку нестандартних рішень, альтернативних точок зору).

Вагому роль у формуванні креативного мислення відіграють такі методи навчання: метод проєктів (розроблення індивідуальних або групових творчих проєктів), метод кейсів (аналіз конкретних ситуацій, які потребують нестандартного розв'язання), «мозковий штурм» (колективне генерування ідей), метод евристичних запитань (постановка нестандартних запитань, які викликають пошук нових підходів), метод рольових ігор (імітація реальних комунікативних ситуацій із творчими елементами) тощо.

Особливого значення набувають спеціально розроблені «тактичні прийоми» розвитку творчого мислення особистості, що активно впроваджуються в освітній процес із мовних дисциплін, зокрема: контроль за розумінням основної термінології, складання самостійних глосаріїв; аналіз ключових і «резонансних» ідей у мовних теоріях і наукових роботах; конкурс письмових творчих робіт з мовних дисциплін; конкурс на кращий виступ з риторики; участь у наукових конференціях різного рівня; публікації студентів тощо.

Отже, формування креативного мислення у здобувачів вищої освіти у процесі вивчення лінгвістичних дисциплін є надзвичайно актуальним у контексті сучасних освітніх викликів. Креативне мислення розглядається як одна з ключових компетентностей ХХІ століття, що дозволяє майбутнім фахівцям швидко адаптуватися до змін, вирішувати нестандартні завдання та продукувати

нові ідеї.

Список використаних джерел:

1. Павленко В.В. Креативність учителя як чинник розвитку педагогічної творчості. *Формування дидактичної компетентності педагогів дошкільної та початкової освіти: збірник науково-методичних праць* / за заг. ред. В.Є. Литнєва, Н.Є. Колесник, Т.В. Наумчук. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2015. С.145-150. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/16821/1/%d0%bf%d0%b0%d0%b2..pdf> (дата звернення: 06.05.2025).
2. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти», затверджений наказом Міністерства освіти і науки України № 1225 від 29.08.2024 року. URL: https://osvita.ua/doc/files/news/929/92993/646-ilovepdf_merged_1.pdf (дата звернення: 06.05.2025).
3. Guilford, J. P. The Nature of Human Intelligence. First edition. New York: McGraw-Hill Book Company, 1967. 538 p.
4. PISA, 2022. Рамковий документ щодо оцінювання креативного мислення. URL: <https://testportal.gov.ua/pisa2022-ramkovyj-dokument-shhodo-otsinyuvannya-kreatyvnoho-myslennya/> (дата звернення: 06.05.2025).

ЛАЗАРЕНКО Наталя Анатоліївна

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Креативне мислення є однією з ключових компетенцій сучасної особистості, що визначає її здатність до адаптації в умовах швидких соціальних, економічних та технологічних змін. У сфері освіти розвиток креативності набуває особливого значення, оскільки сприяє формуванню здатності до нестандартного вирішення проблем, генерації нових ідей та критичного аналізу інформації. Впровадження інноваційних методів навчання дозволяє створити сприятливе середовище для розвитку творчого потенціалу студентів, що є важливим чинником їхньої професійної та особистісної самореалізації.

Креативне мислення визначається як здатність до створення нових ідей, концепцій або рішень, що виходять за межі стандартних підходів. Воно включає такі компоненти, як гнучкість мислення, оригінальність, здатність до асоціативного мислення та вміння комбінувати різні знання для отримання нових результатів. У науковій літературі креативність розглядається як багатовимірне явище, що залежить від когнітивних, емоційних та соціальних факторів.

Одним із ключових напрямів розвитку креативного мислення є впровадження інтерактивних методів навчання. До них належать: кейс-метод,

що дозволяє студентам аналізувати реальні ситуації та пропонувати нестандартні рішення; гейміфікація, яка сприяє залученню студентів до навчального процесу через ігрові механізми; проектне навчання, що стимулює самостійний пошук інформації та розробку власних рішень; міждисциплінарний підхід, який сприяє інтеграції знань з різних галузей для створення нових концепцій.

Сучасні технології відкривають нові можливості для розвитку креативного мислення. Використання штучного інтелекту, віртуальної та доповненої реальності дозволяє студентам моделювати складні ситуації, візуалізувати абстрактні концепції та експериментувати з різними підходами до вирішення проблем. Цифрові платформи також сприяють розвитку творчості, забезпечуючи доступ до великої кількості інформації та інструментів для її аналізу.

Розвиток креативного мислення неможливий без врахування його психологічних аспектів. Важливими факторами є: мотивація, що визначає готовність студентів до творчого пошуку; рефлексія, що дозволяє студентам аналізувати власні ідеї та вдосконалювати їх.

Мотивація відіграє ключову роль у розвитку творчих здібностей, оскільки вона визначає рівень залученості студента до навчального процесу та його готовність до експериментування. У психології мотивація поділяється на внутрішню (інтерес до процесу) та зовнішню (винагорода, соціальне схвалення). Основні мотиваційні фактори, що сприяють розвитку креативного мислення: автономія, яка дає можливість самостійно приймати рішення та експериментувати; виклик – завдання, що вимагають нестандартного підходу, стимулюють творчість; визнання – позитивна оцінка результатів творчої діяльності підвищує мотивацію; інтерес – захоплення процесом сприяє глибшому зануренню у творчість.

Рефлексія є важливим елементом розвитку креативного мислення, оскільки вона дозволяє студентам аналізувати власні ідеї, оцінювати їхню ефективність та вдосконалювати творчі навички. У процесі навчання рефлексія сприяє формуванню критичного мислення, що дозволяє студентам не лише генерувати нові ідеї, а й оцінювати їхню доцільність та практичну значущість.

Основні аспекти рефлексії у розвитку креативного мислення: самоаналіз – оцінка власних ідей та їхнього впливу на навчальний процес; зворотний зв'язок – отримання конструктивної критики від викладачів та одногрупників; корекція підходів – здатність змінювати стратегії мислення для досягнення кращих результатів; розвиток метакогнітивних навичок – усвідомлення власного стилю мислення та його вдосконалення.

Аналіз освітніх систем провідних університетів світу демонструє ефективність різних підходів до стимулювання креативності. Зокрема, у навчальних програмах активно використовуються методи, що сприяють розвитку творчого мислення, такі як дизайн-мислення, проблемно-орієнтоване навчання та інтерактивні платформи. Адаптація цих практик до національної

освітньої системи може сприяти вдосконаленню методів навчання та підвищенню рівня підготовки студентів.

У сучасному світі, де технологічний прогрес та глобалізація змінюють вимоги до професійних компетенцій, креативність стає не лише бажаною, а й необхідною навичкою для успішної кар'єри та особистісного розвитку. Комплексний підхід до розвитку креативного мислення передбачає інтеграцію інноваційних методик навчання, що включають використання інтерактивних технологій, психологічних механізмів мотивації та адаптацію світового досвіду.

Психологічні аспекти мотивації відіграють важливу роль у розвитку креативного мислення, оскільки внутрішня мотивація, емоційна безпека та рефлексія сприяють формуванню творчого потенціалу студентів. Важливо створювати навчальне середовище, яке підтримує ініціативність, заохочує експериментування та допомагає студентам подолати страх перед помилками.

Таким чином, розвиток креативного мислення в освіті є складним і багатогранним процесом, який вимагає системного підходу. Поєднання технологічних інновацій, глибокого розуміння психологічних механізмів та впровадження найкращих світових освітніх практик дозволяє створити середовище, сприятливе для розвитку творчих здібностей студентів. Застосування сучасних методик навчання не лише допомагає розкрити потенціал кожного студента, а й формує його здатність критично мислити, вирішувати нестандартні задачі та адаптуватися до змінних умов професійної діяльності. Саме тому освіта має бути орієнтована не лише на передачу знань, а й на виховання у студентів креативності, ініціативності та готовності до професійних викликів. Інтеграція інноваційних методик, застосування міждисциплінарного підходу та розвиток креативного мислення є важливими складовими підготовки сучасних фахівців, здатних успішно діяти в умовах динамічного суспільства.

МАЙСТРЕНКО Тетяна Миколаївна

КРЕАТИВНІ ПІДХОДИ ДО ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВИКЛАДАЧІВ ПСИХОЛОГІЇ ЧЕРЕЗ ПРАКТИКО-ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ (НА ПРИКЛАДІ "ПОРІВНЯЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ")

Ключові слова: підвищення кваліфікації, креативність, практико-орієнтоване навчання, порівняльна психологія, викладання психології.

Сьогодення вимагає нових сучасних підходів до навчання. Великий обсяг інформації призводить до того, що вона стає надто обтяжливою для студентів і не може сприйматися ефективно в повному обсязі. Це становить серйозний виклик, особливо враховуючи популярність використання студентами можливостей штучного інтелекту. Саме тому, викладачам важливо підвищувати

якість викладання дисциплін, беручи до уваги особливості сучасних тенденцій та цифрового середовища.

Особливої уваги заслуговують дисципліни гуманітарного циклу, зокрема психологія. Складними для засвоєння є такі дисципліни, як "Порівняльна психологія". Цей напрямок досліджень вимагає від студентів розуміння еволюційних рівнів розвитку психіки та міжвидового порівняння поведінки. Вивчаються, зокрема, здатність людини і тварин до навчання, спілкування, діяльності. Для засвоєння таких тем необхідні знання з еволюційної біології, етології, зоопсихології, фізіології ВНД, гештальтпсихології, генетики поведінки, нейронауки.

Виклики посилюються через складну термінологію, відсутність прикладних завдань і надмірну теоретизованість. У результаті – зниження мотивації студентів. Однак саме практико-орієнтовані й креативні методи викладання дозволяють активізувати навчання, розвинути мислення студентів та підвищити кваліфікацію самого викладача.

Приклади креативних методів у викладанні "Порівняльної психології"

Кейс-методи. Аналіз ситуацій, пов'язаних з поведінкою тварин у різних екологічних нішах, включаючи експерименти К. Лоренца, В. Кьоллера, І.П. Павлова. Це стимулює розвиток аналітичного мислення та навичок міжвидового порівняння.

Моделювання поведінки. Студентські групи отримують завдання змоделювати реакцію тварин на змінені умови середовища, застосовуючи знання про інстинкти, домінантні мотивації, адаптивну поведінку.

Інтерактивні формати. Дебати (наприклад, "Чи є у тварин свідомість?"), рольові ігри (польові дослідження), інтелектуальні вікторини на теми психобіології.

Мультимедійні ресурси. Перегляд та обговорення науково-популярних фільмів про поведінку тварин (наприклад, серії BBC "Planet Earth", експерименти з приматами), що сприяє емоційному залученню та розвитку критичного мислення.

Мінідослідження. Просте спостереження за поведінкою домашніх тварин з використанням методів етології (наприклад, фіксація форм поведінки, аналіз мотивацій).

Переваги для викладача

Застосування описаних методів не лише поживляє навчальний процес, а й відкриває можливості для вдосконалення професійних навичок самого викладача. Він постає як фасилітатор пізнавальної діяльності, що вимагає:

- розробки сучасних методичних матеріалів;
- участі у тренінгах, воркшопах, педагогічних дискусіях;
- постійного перегляду власних підходів до подачі матеріалу.

Це сприяє як професійному, так і особистісному зростанню викладача психології, дозволяє бути в курсі новітніх тенденцій у викладанні й краще взаємодіяти з новим поколінням студентів.

Висновки

Креативні практико-орієнтовані методи є ефективним інструментом підвищення якості викладання "Порівняльної психології". Вони сприяють формуванню мотивації до навчання, міждисциплінарного мислення, навичок аналізу психіки в еволюційному контексті. Для викладача це – шлях до методичного оновлення, фахового вдосконалення та активного залучення до освітніх змін.

У результаті такого підходу зростає якість освітнього процесу, підвищується інтерес студентів до складних теоретичних тем, а викладачі формують нові професійні ідентичності, що здатні відповідати викликам часу.

МАКСИМЧУК Олена Вкторівна

ВПЛИВ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ НА РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ

У сучасному світі, що швидко змінюється, креативність стає однією з ключових компетенцій, необхідних для успішної адаптації та особистісного й професійного зростання. Освітня система, відповідаючи на ці виклики, активно впроваджує інновації, які мають на меті не лише передачу знань, а й стимулювання творчого потенціалу студентів. Розвиток креативності студентів набуває все більшого значення у контексті трансформацій освітнього простору. Сучасна система вищої освіти вимагає не лише засвоєння знань, а й здатності до нестандартного мислення, адаптивності та самостійного прийняття рішень. У цьому контексті особливого значення набуває використання освітніх інновацій, які створюють умови для активного пізнання та самореалізації студентів.

Однією з фундаментальних засад інноваційної освіти є концепція «**освіти протягом життя**». У світі, де знання швидко застарівають, а вимоги до фахівців постійно змінюються, навчання не може обмежуватися рамками школи чи університету. Ця концепція передбачає безперервний процес саморозвитку та самовдосконалення, який триває протягом усього життя людини. Інноваційна освіта має навчити не тільки знанням, а й здатності вчитися, адаптуватися до нових умов, критично мислити та вирішувати нестандартні завдання [1]. Вона формує готовність до постійного оновлення професійних компетенцій та особистісних якостей. Розуміння креативності як здатності генерувати нові, оригінальні та доречні ідеї, рішення чи продукти є основоположним. Психологи виділяють такі компоненти креативності, як гнучкість, оригінальність,

швидкість мислення та здатність до розробки ідей. Традиційна освітня парадигма, зосереджена на репродуктивному навчанні, часто гальмувала розвиток цих якостей. Проте, з появою концепції **інноваційного навчання**, акцент зміщується на активні методи, що сприяють розвитку критичного мислення, проблемного бачення та, як наслідок, креативності [1].

Освітні інновації в цьому контексті розглядаються як системні зміни у змісті, методах, формах та технологіях навчання, спрямовані на підвищення його ефективності та якості. Вони базуються на принципах педагогіки співробітництва, особистісно-орієнтованого підходу та діяльнісного навчання, що створює сприятливе середовище для прояву та розвитку творчих здібностей [2,с. 200].

Розглядаючи ключові освітні інновації, що позитивно впливають на креативність студентів, можемо виділити такі:

- проєктне навчання (Project-Based Learning): Цей підхід передбачає виконання студентами реальних проєктів, які вимагають самостійного пошуку інформації, аналізу, розробки та реалізації ідей. Робота над проєктами стимулює дивергентне мислення, розвиває навички вирішення проблем, командної роботи та відповідальності, що є невід'ємними складовими креативного процесу;

- проблемно-орієнтоване навчання (Problem-Based Learning): Замість пасивного отримання знань, студенти стикаються з реальними або змодельованими проблемами, які вимагають глибокого дослідження, генерування гіпотез та пошуку інноваційних рішень. Це сприяє розвитку аналітичного мислення та здатності знаходити нестандартні підходи.

- використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ): Інтеграція цифрових інструментів, таких як симулятори, віртуальна реальність, мультимедійні платформи, онлайн-курси, відкриває нові можливості для експериментів, моделювання та візуалізації ідей. ІКТ також сприяють доступу до широкого спектра інформаційних ресурсів, що розширює кругозір та стимулює творчий пошук.

гейміфікація та ігрові технології: Впровадження елементів гри в освітній процес (бали, рейтинги, квести, рольові ігри) підвищує мотивацію, залученість та створює позитивне емоційне тло, що є сприятливим для творчого самовираження.

- формування «гнучких» навичок (soft skills): інноваційні освітні програми акцентують увагу на розвитку комунікативних здібностей, критичного мислення, емоційного інтелекту, адаптивності та здатності до співпраці. Ці навички є фундаментом для розвитку креативності, оскільки вони дозволяють ефективно взаємодіяти, обмінюватися ідеями та знаходити спільні рішення.

- індивідуалізація та персоналізація навчання: врахування індивідуальних особливостей, інтересів та темпу навчання кожного студента дозволяє створити умови, за яких кожен може розкрити свій потенціал. Можливість вибору навчальних траєкторій, проєктів та тем для досліджень стимулює внутрішню

мотивацію та самостійність [3, с. 80].

Незважаючи на значні переваги, впровадження освітніх інновацій, спрямованих на розвиток креативності, стикається з певними викликами. Серед них – потреба у підвищенні кваліфікації педагогів, які мають бути готовими до зміни ролі від транслятора знань до фасилітатора та ментора. Також важливою є розробка адекватних систем оцінювання, які б враховували не лише обсяг засвоєних знань, а й здатність до креативного мислення та вирішення проблем. Перспективи подальшого розвитку освітніх інновацій у контексті креативності пов'язані з поглибленням інтеграції міждисциплінарних підходів, розширенням можливостей для міжнародної співпраці та обміну досвідом, а також активним залученням студентів до спільного проектування навчального процесу [4, с. 220].

Таким чином, освітні інновації відіграють ключову роль у формуванні креативної особистості, здатної ефективно функціонувати в сучасному світі. Перехід від традиційних моделей навчання до інтерактивних, діяльнісних та проблемно-орієнтованих підходів створює сприятливі умови для розвитку дивергентного мислення, навичок вирішення проблем та самостійного пошуку нових ідей. Подальше дослідження та активне впровадження інноваційних практик є запорукою успішного розвитку креативного потенціалу студентів, що є стратегічно важливим для майбутнього суспільства.

Список використаних джерел:

1. Беженар А.А., Янківська Г.А. Розвиток креативності як спосіб формування компетентної особистості в загальній середній та професійній освіті. Народна освіта. Електронне наукове фахове видання. 2017. Вип. 1(31). URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=4415.

2. Міщиха Л.П. Креативність як вагома характеристика інноваційної діяльності викладача вищої школи. Актуальні проблеми психології. Т.12. Психологія творчості. 2019. Вип. 26. С. 194–202.

3. Кокарева А.М., Хоменко-Семенова Л.О. Креативність як основа інноваційної педагогічної діяльності викладача закладу вищої освіти. Інноваційні освітні технології: світовий і вітчизняний досвід використання в системі неперервної освіти: монографія / відповідальні редактори Барановська Л.В. (Київ, Україна), Морська Л.І. (Жешув, Республіка Польща). Біла Церква, 2022. С. 79–91.

4. Кушнір К., Раструба Т. Креативна педагогіка в контексті фахової підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва. Актуальні питання гуманітарних наук. 2020. Вип. 28. Т. 2. С. 219–225.

5. Чужикова В.Г. Креативність викладача/креативність студента: побудова нової моделі. Педагогічні науки. Збірник наукових праць. 2022. Випуск 98. С. 54–59.

МАНТУР-ЧУБАТА Олена Сергіївна

КРЕАТИВНА ПЕДАГОГІКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УНІВЕРСИТЕТСЬКІЙ ОСВІТІ

Сучасна система вищої освіти активно трансформується у напрямку особистісно орієнтованого навчання, що передбачає не лише передання знань, але й формування цінностей, компетентностей і здатностей здобувачів вищої освіти. Однією з таких ключових компетентностей є академічна доброчесність, яка закладає фундамент якості освіти, довіри до наукової спільноти та формування відповідального громадянина. У зв'язку з цим особливо актуальним є застосування креативного підходу до викладання дисципліни «Академічна доброчесність і університетська освіта».

Креативність у викладанні цієї дисципліни передбачає застосування інноваційних методів навчання, які сприяють активному залученню студентів, розвитку їхнього критичного мислення, аналітичних навичок і вміння аргументовано відстоювати власну позицію. Такі підходи формують усвідомлення академічної доброчесності як базової цінності, а не лише як набору формальних вимог.

Уперше термін «креативність» було вжито психологом Д. Сімпсоном у 1922 році. Учений вважав, що «креативність» – це здатність людини відмовитися від стереотипних способів мислення, «здатність до руйнування загальноприйнятого, звичайного порядку походження ідей у процесі мислення». Щодо виникнення самого терміну «креативність» як окремого поняття, то даний термін був виділений лише в 50-х рр. XX ст. завдяки Дж. Гілфорду. Існує чимала кількість визачень поняття «креативність», декілька ми розглянули в таблиці 1.

Таблиця 1

Визначення креативності у працях вчених

№	Автор / Джерело	Визначення креативності	Короткий опис підходу
1	Дж. Гілфорд	Креативність – це здатність до дивергентного мислення	Підкреслюється важливість нестандартного мислення
2	Е. Торренс	Креативність – це процес виявлення проблем, формування ідей та їх перевірка й удосконалення	Креативність як динамічний процес
3	М. Воллєс	Креативність – це процес, що включає підготовку, інкубацію, інсайт і перевірку ідеї	Модель із чотирьох етапів творчості

4	А. Маслоу	Креативність – це самовираження особистості, її потреба в самореалізації	Гуманістичний підхід, пов'язаний із мотивацією
5	Т. Любарт	Креативність – здатність створювати нове, цінне й доречне в певному контексті	Враховується контекст і цінність результату
6	Г. Гарднер	Креативність – це спроможність створювати роботи, які є одночасно новими й доречними у певній сфері	Інтелектуально-культурний підхід.
7	ДСТУ 3973-2000 (Україна)	Креативність – це здатність суб'єкта створювати принципово нові ідеї	Офіційне нормативне визначення
8	В. Павленко	Креативність є загальною властивістю особистості, яка проявляється під час творчого процесу як здатність породжувати різноманітний, соціально важливий, оригінальний продукт і продуктивні шляхи його застосування; здатність знаходити рішення у нестандартних ситуаціях; властивість, яка реалізується лише за сприятливих умов середовища на високому рівні в різних галузях людської діяльності протягом свого життя	Є не тільки психологічним, але й педагогічним явищем

Серед креативних методів, які доцільно інтегрувати в навчальний процес, можна виокремити: кейс-методи з аналізом реальних або змодельованих ситуацій порушення доброчесності; дебати на теми плагіату, самоплагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів; створення навчальних проєктів, у яких студенти презентують власне бачення етичного академічного середовища; проведення інтерактивних онлайн-опитувань, тестів і квестів, зокрема через платформи Moodle та Google Forms; використання художньої літератури, кінематографу, публіцистики для розгляду проблеми доброчесності крізь призму культурного досвіду. Реалізація таких підходів потребує від викладача не лише методичної підготовки, а й гнучкості, відкритості до діалогу зі студентами та бажання створити довірливу атмосферу співпраці. Суттєву роль у формуванні доброчесної культури відіграє власний приклад викладача, його здатність визнавати власні помилки, дотримуватися чіткості в оцінюванні та

забезпечувати прозорість комунікації.

Особливе значення має також міждисциплінарний підхід. Академічна доброчесність не повинна сприйматися лише як фрагмент навчального курсу, її принципи доцільно інтегрувати у всі освітні дисципліни — від технічних до гуманітарних. Наприклад, при написанні курсових або лабораторних робіт студенти мають дотримуватися правил цитування, самостійності та етичного ставлення до чужого інтелектуального продукту. Таким чином, креативне викладання сприяє формуванню цілісного ставлення до доброчесності як до способу академічного життя. Використання технологій також відкриває нові горизонти для креативної педагогіки. Застосування платформ для перевірки на плагіат (Unicheck, StrikePlagiarism, Turnitin), вивчення принципів відкритої науки, участь у воркшопах і вебінарах на тему доброчесності розширюють можливості студентів у самостійному опануванні теми. Важливо, щоб студенти не сприймали такі інструменти як покарання, а бачили в них підтримку власного професійного зростання.

Окрему увагу варто звернути на мотиваційний аспект. Креативні завдання мають бути особистісно значущими для студентів, адже усвідомлення цінності академічної доброчесності народжується не лише в логіці, а й у переживанні. Формування доброчесної культури починається з відчуття відповідальності за власну освіту, розуміння суспільної місії університету та своєї ролі у ньому.

Таким чином, впровадження креативних підходів у викладання дисципліни «Академічна доброчесність і університетська освіта» є ефективним шляхом до формування стійких етичних установок, які супроводжуватимуть здобувачів не лише у процесі навчання, а й у професійній діяльності. Застосування інтерактивних методів, технологічних інструментів та особистісно орієнтованих підходів сприяє створенню навчального середовища, в якому академічна доброчесність — не лише вимога, а й життєвий принцип.

Креативне викладання дисципліни дозволяє не лише формувати знання про академічну доброчесність, але й створювати культуру довіри та поваги до інтелектуальної праці. Студенти сприймають доброчесність не як обов'язок, а як особистий вибір, пов'язаний з ціннісними орієнтирами, репутацією, професійною гідністю. Креативний викладач сьогодні — це не лише носій знань, а й наставник, фасилітатор, модератор діалогу. Його завдання — створити простір для розвитку студента як особистості, стимулювати рефлексію, сприяти самовизначенню в умовах навчального середовища.

Таким чином, викладання дисципліни «Академічна доброчесність і університетська освіта» потребує поєднання нормативного змісту з креативними підходами. Тільки у такий спосіб можна досягти глибокого розуміння студентами сутності академічної доброчесності, її значення для особистісного і професійного розвитку та сформувати культуру відповідального ставлення до освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. Павленко В.В. Креативність: сутнісна характеристика поняття. Креативна педагогіка: академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки «Полісся». Житомир, 2016. Вип. 11. 154 с. С.120–131.
2. Шафранський, В. Креативність як психологічне явище і його понятійна реінтерпретація. *Психологія і суспільство*. 2020. № 2 (80). С. 89-97.
3. Гребенюк Т. В. Академічна доброчесність : навчальний посібник для студентів 1-го курсу всіх спеціальностей медичних та фармацевтичних факультетів. Запоріжжя : ЗДМУ, 2021. 108 с.
4. Шинкарук О. Академічна доброчесність як складова академічної культури учасників освітнього і наукового процесу. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2023. № 4 (128). С. 338-347.

МИКОЛАЙЧУК Микола Миколайович

ІНСТРУМЕНТИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ

Для формування системи інструментів публічного управління процесом становлення громадянського суспільства необхідно відзначити, що успішність цього процесу залежить, як від громадянської активності, так і компетентності населення. Для досягнення цілей сталого розвитку необхідно досягти мети – забезпечення особистої зрілості та відповідальності кожного громадянина.

Характерними рисами особистої зрілості вважають [1, с.162,164,165]:

- *здатність до над ситуативного управління*, сутність якого полягає у вмінні піднятися над рівнем вимог ситуації (з погляду зовнішнього спостерігача), що надає змогу краще оцінити існуючу позицію, перешкоди сформулювати цілі, знаходити шляхи досягнення, відчувати себе творцем бажаних змін, бути готовим нести відповідальність за їх наслідки

- *адекватна взаємодія з реальністю* знаходить відображення у здатності без зовнішніх конфліктів виконувати свою діяльність з задоволення соціогенних потреб, вільно виражати та використовувати свої творчі здібності та нести відповідальність за наслідки;

- *відповідальне функціонування* передбачає спроможність приймати обґрунтовані рішення, що стосуються не тільки власного життя, а й суспільства в цілому; отримувати запланований результат у назначений строк попри наявні труднощі та перешкоди; забезпечувати оптимальну якість діяльності.

Такі якості набуваються на протязі всього життя та потребують базової підготовки особистості до відповідальної творчої діяльності на основі

формування моральної складової соціальної відповідальності та необхідної компетентності.

Виходячи з цього, формування особистої зрілості має розпочинатись з дитинства. Найважливішим фактором впливу на виховання особистості дитини є сім'я. Тому батьків ще до народження дитини необхідно інформувати про значення виховання самостійності дитини не просто для її виживання в умовах швидких змін а й бути творчою людиною, конкурентоспроможною, успішною, креативною. Необхідно менше приділяти увагу підпорядкуванню дитини авторитету дорослого, а більше формуванню здатності її самостійно приймати рішення, контролювати та оцінювати результати своєї роботи [2, с.26].

Найбільш сприятливим періодом для громадянського виховання є дошкільний вік, коли дитина довіряє дорослим, намагається копіювати їх поведінку. Саме в цей період формуються моральні якості людини.

Тому наступним етапом формування особистості стають дошкільні навчальні заклади (ДНЗ). В стандартах дошкільної освіти стратегічною метою та базовою компонентою дошкільної освіти визначається формування дошкільної зрілості дитини, її життєвої компетентності, що потребує надання умов вільного вибору дитиною свого темпу, шляхів та способів розвитку. Для цього педагогам надана можливість вільного вибору моделі організації освітнього процесу, відбору програм навчання [3, с.9].

Окрім викладачів на формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку впливає соціокультурне середовище. Тому окрім набуття певного загального і культурного рівня, розширення світогляду дитини необхідно приділяти значну увагу формуванню її емоційно-ціннісної, соціальної компоненти. Адже, соціально-громадянська компетентність майбутнього громадянина залежить від його вміння налагоджувати міжособистісні контакти з оточуючим середовищем [4, с.365].

Особливості освіти для демократичного громадянства, пов'язані з ідеєю «вільної освіти». Її мета полягає у підвищенні обізнаності учнів стосовно сутності демократичного громадянства, необхідності та засобах участі у демократичному житті заради захисту демократії та верховенства права. Досвід європейських країн свідчить про доцільність запровадження в освітніх програмах громадянознавчих курсів. При цьому використовуються чотири моделі [5, с.75]:

- *односторонні дії з боку органів державного управління* - перевагу таким моделям надають: Австрія, Данія, Литва, Румунія;
- *двосторонні дії* – програми формуються шляхом проведення консультацій зацікавлених сторін з державними органами, цю модель обрали Німеччина, Норвегія, Туреччина;
- *альтернативні дії* – передбачають реалізацію підходу «знизу-вгору» обрання методів навчання та виховання здійснюють вчителі-практики, цій моделі надають перевагу у Австрії, Греції, Естонії, Чехії;

- *партнерство* – спільна участь та спільна відповідальність, її обирають переважно у Болгарії, Італії, Польщі.

В деяких країнах використовують різні моделі. Україна обрала першу модель, згідно якої програма передбачена стандартами освіти.

Роль фундаменту, на якому будується система громадянського виховання, виконує загальноосвітня школа першого ступеня. В цей період формується працелюбність, моральність, повага до прав і свобод людини, бережливе відношення до природи, любов до Батьківщини, громадянська компетентність. Сутність громадянської компетентності полягає у володінні демократичною громадянською культурою, усвідомленні цінності свободи та прав людини, соціальній відповідальності, сформованому уявленні про норми поведінки, права та обов'язки, відповідальність за їх порушення, здатності приймати компетентну участь у громадянському житті. Педагоги мають використовувати свій освітній потенціал, власні життєві надбання, вміння використовувати педагогіку партнерства [6, с.331].

Для успішного виконання таких функцій необхідне оновлення змісту, організації навчання у вищих педагогічних закладах, формування вміння педагогів застосовувати у підготовці школярів нові моделі та методи в роботі, тренінги [7, с.57,60].

Одним з напрямів модернізації освіти України є впровадження в освітню діяльність середньої та вищої школи компетентісного підходу, який дозволяє формувати загальні та професійні компетентності а також вміння їх використовувати у практичній діяльності.

Особливістю компетентісного підходу є забезпечення єдності знань, умінь та навичок, які доповнюються емоційно-ціннісними та діяльнісними складовими. Також в умовах інформаційного суспільства та мінливого зовнішнього середовища для забезпечення життєдіяльності людини та її саморозвитку недостатньо накопиченої під час навчання інформації, необхідно розвивати здібності знаходити інформацію, модифікувати та використовувати для вирішення практичних завдань. Такий підхід до навчання став основою формування нової освітньої парадигми «студентоцентроване навчання», яке за рахунок варіативної складової навчання дозволяє орієнтувати фахову підготовку на майбутнє працевлаштування [8, с.195,196].

Формувати соціально-відповідального громадянина може лише соціально-відповідальний навчальний заклад.

Соціальну відповідальність університетів вважають однією із форм корпоративної соціальної відповідальності (КСВ). В першу чергу вона стосується відповідальності перед місцевою громадою, на території якої розташований університет. Відповідальність університетів складається із наступних компонент: економічна, юридична, етична, доброчинна. Університети мають дбати про стан довкілля, енергозбереження, зменшення викидів вуглецю, проведення наукових досліджень (результати яких сприяють сталому розвитку

територій), забезпечувати необхідних для регіонів фахівців за узгодженими з роботодавцями програмами. Університети мають бути осередками не тільки надання, а й генерування, поширення знань, перетворення їх на технологічні рішення, соціальні інновації. Діяльність університетів має бути спрямована на виконання трьох місій: освітньої, дослідницької, соціальної. Третя місія реалізується шляхом формування своєрідного «містка» між університетом і суспільством знань. Процес обміну знаннями між університетом та його стейкхолдерами має бути взаємовигідним [9, с.12,24].

Університети забезпечують підприємства і організації регіону професійними соціально-відповідальними кадрами, виконують замовлення на науково-дослідні роботи, а підприємства та організації сприяють удосконаленню навчальних програм. Розвитку науки, практичній підготовці майбутніх випускників.

Позитивним був досвід Херсонського національного технічного університету з розвитку соціальної відповідальності студентів спеціальності «облік і оподаткування» шляхом співпраці з територіальними органами Державної фіскальної служби України, проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи з підвищення податкової грамотності населення. Зокрема, безкоштовне проведення тренінгів із податкової грамотності для студентів технічних спеціальностей, старшокласників загальноосвітніх шкіл, безробітних та населення, що має сприяти підвищенню податкової грамотності та розвитку підприємництва [10, с.889].

Головним завданням публічного управління є сприяння формуванню партнерських відносин університетів з владою та бізнесом.

Крім виховання соціальної відповідальності необхідно створювати передумови для її реалізації у суспільстві. Західноєвропейське демократичне суспільство формувалось продовж XVII-XIX століть шляхом утвердження індивідуальної свободи, ринкової конкуренції, соціальної рівності, покращення взаєморозуміння між населенням і владою. Натомість в Україні більшість інститутів громадянського суспільства спочатку виникла під егідою колишніх компартійних чи комсомольських організацій, а згодом і олігархічних. При цьому, хаотичне запровадження ринкових інститутів призвело до різкого соціального розшарування населення, втрати ним відчуття рівності, бажання до самоорганізації при вирішенні не тільки суспільних, але й своїх проблем. Для виконання громадянським суспільством своїх функцій необхідно мати [11]:

- публічний простір, який об'єднаний засобами соціальної комунікації та здатен забезпечувати формування громадської думки;
- належну захищеність на законодавчому рівні публічної життєдіяльності вільних і рівних індивідів;
- наявність невідконтрольних державному апарату добровільних асоціацій громадян;
- активну публічну діяльність громадян, яка орієнтована на реалізацію

інтересів певних груп населення, що відображені в програмах політичних партій.

За міжнародними оцінками, українське громадянське суспільство до цього часу не тільки відстає від європейських аналогів, а й поступається окремим країнам пострадянського простору.

Для покращення ситуації необхідно вирішувати проблеми: налагодження ефективного соціального партнерства, підвищення політичної та соціальної активності населення, формування економіки миротворення, розвиток середнього класу.

Приклад Польщі свідчить про те, що успішність політичної модернізації та демократизації суспільства забезпечується шляхом удосконалення відносин між громадянським суспільством і публічною владою. При цьому, громадянське суспільство поєднує інститути, організації та індивідуальності і посідає місце між сім'єю, ринком і державою.. Сукупність громадянських інституцій часто називають «третім сектором» (перші дві позиції займають держава та бізнес). Утворення третього сектору здійснюється на основі самоврядування внаслідок активності громадян «знизу». В країнах з соціально орієнтованою економікою саме третій сектор сприяє вирішенню багатьох проблем не за рахунок ресурсів державного бюджету та державного управління а завдяки підтримці громадськості, самоврядування та благодійності [12, с. 48, 49]

Слід також відзначити, що соціальна відповідальність усіх суб'єктів ієрархічної системи взаємопов'язана. Людина підвищує свою соціальну відповідальність, коли відчуває турботу суспільства про себе. В іншому випадку вона стає пасивною або мігрує.

Нанесена війною шкода стосуються усіх регіонів України. Підвищення соціальної відповідальності допоможе мобілізувати суспільні ресурси на відродження територій, їх господарських комплексів на інноваційних засадах.

Список використаних джерел:

1. Баранова С.В. Особиста зрілість та відповідальність: соціально-психологічний аспект: монографія. Київ: Інтерконтиненталь-Україна. 2020. 364 с.
2. Лісовець О.В. Вплив сім'ї на виховання самостійності дітей дошкільного віку. Наукові записки НДУ ім. М.Гоголя. Психолого-педагогічні науки. 2022. №1. С.23–29
3. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ : монографія / за заг. ред. О. Рейпольської. Харків. : «Друкарня Мадрид», 2015. 330 с.
4. Козак Л.В., Федорова С.О. Формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку в сучасному соціокультурному середовищі. Перспективи та інновації науки. 2022. 2 (7). С.356–367.
5. Овчарук О.В. Теорія і практика шкільної освіти для демократичного громадянства в країнах-членах Ради Європи: монографія. Київ: ПП Видавництво «Фенікс». 2021. 400 с.

6. Костюк Л.Б., Муляр Н.М. Формування громадянської ідентичності школярів засобами правової культури. *Young Scientist*. 2020. №6(82). С. 329–333.
7. Ковальчук І.Л., Марчук С.С., Чемерис І.В. Формування громадянської компетентності майбутніх учителів початкових класів засобами сучасної правової культури. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2021. Випуск 2(49) С.57–60.
8. Шаров С. Компетентнісний підхід: переваги, структура та особливості. *Науковий вісник МНУ імені В.О.Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2018. №4(63). С.194–199.
9. Теоретичні основи реалізації соціальної відповідальності університетів: препринт (аналітичні матеріали). / за заг. ред. С. Калашнікової та О. Оржель. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 2021. 161 с. URL: https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2021/12/sots-vidp-univ_2021-161p.pdf
10. Сарапіна О.А., Стефанович Н.Я. Соціальна відповідальність студентів спеціальності «облік і оподаткування». Мукачевський державний університет. Економіка і суспільство. 2018. Випуск 15. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/15_ukr/136.pdf
11. Борщевський В.В., Чех М.М., Лапшина І.А. Розвиток громадянського суспільства в контексті трансформації системи публічного адміністрування в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. №10. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/10_2021/6.pdf
12. Формування та становлення громадянського суспільства в Україні: монографія / В.І.Цимбалюк та ін. Одеса: КУПРІЄНКО СВ. 2019. 158 с.

МІЛЕНІН Дмитро Миколайович

КРЕАТИВНЕ НАВЧАННЯ В ЕЛЕКТРОМЕХАНІЦІ: ПРАКТИКА РОЗВИТКУ НЕСТАНДАРТНОГО МИСЛЕННЯ

У сучасному освітньому середовищі, яке стрімко трансформується під впливом цифрових технологій, зростає значення розвитку креативного мислення як одного з ключових чинників формування конкурентоспроможного фахівця. Особливо актуальним це питання є в межах інженерних спеціальностей, де майбутнім фахівцям необхідно не лише засвоїти значний обсяг технічних знань, а й навчитися гнучко мислити, шукати нестандартні рішення, адаптуватися до змінних умов праці.

На кафедрі електромеханіки, робототехніки, біомедичної інженерії та електротехніки особлива увага приділяється формуванню творчого підходу у студентів спеціальностей 141 «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка» особливо підчас вивчення дисциплін «Монтаж енергетичного

обладнання» та «Автоматизовані електромеханічні системи». У межах викладання дисциплін, пов'язаних з монтажем, діагностикою, обслуговуванням і модернізацією електромеханічних систем, активно впроваджуються методики, що сприяють розвитку креативного мислення.

Насамперед йдеться про проблемно-орієнтоване навчання. У рамках лабораторних і практичних занять студенти не лише виконують стандартні завдання, але й стикаються з ситуаційними задачами, які не мають однозначного рішення. Це вимагає від них аналізу технічної ситуації, формування декількох альтернативних підходів і обґрунтування вибору оптимального варіанту. Наприклад, під час вивчення тем з монтажу або ремонту силового обладнання пропонуються кейси, у яких студенти мають обрати метод усунення дефекту, враховуючи обмеженість ресурсів або часу.

Креативність також заохочується під час виконання індивідуальних проєктів. Студенти розробляють моделі електромеханічних систем, удосконалюють існуючі конструкції, аналізують вплив нових технологій на процеси керування. У такий спосіб вони не лише поглиблюють свої технічні знання, а й вчаться мислити як інженери-новатори.

Окремо слід зазначити використання в освітньому процесі елементів STEM-освіти (наука, технології, інженерія, математика), які інтегрують різні галузі знань і стимулюють міждисциплінарне мислення. У результаті студенти набувають навичок комплексного підходу до вирішення проблем, що особливо важливо в умовах сучасного виробництва.

Сучасні технічні засоби навчання, зокрема моделювання в середовищах типу Matlab/Simulink, SCADA-системи, цифрові двійники та інтернет речей (IoT) також активно застосовуються. Це дозволяє формувати в студентів уявлення про роботу складних об'єктів, сприяє навчанню через практику та візуалізацію, що, у свою чергу, стимулює пошук нових рішень та нестандартних підходів до задач автоматизації.

Зараз у Харкові працюємо лише в онлайн режимі зі студентами, але все одно намагаємось створити умови, які максимально наближені до звичайного освітнього процесу, і відтворити атмосферу живого аудиторного спілкування. Це досягається через інтерактивні лекції, залучення студентів до обговорення, використання хмарних лабораторій, індивідуальні консультації та командні онлайн - проєкти. Незважаючи на дистанційний формат, ми прагнемо зберегти якість освіти й підтримати мотивацію студентів через залучення до реальних задач і практик.

Ще одним інструментом розвитку креативного мислення є інтеграція освітнього процесу з реальним виробництвом. Співпраця з підприємствами галузі дозволяє залучати студентів до виконання прикладних завдань, що мають конкретне технічне та економічне підґрунтя. Виконання таких завдань вимагає не лише фахових знань, а й ініціативності, здатності до імпровізації та пошуку

нестандартних рішень, що сприяє становленню інженерного мислення нового рівня.

Також важливим є створення сприятливого емоційного фону в навчальному середовищі, який заохочує до відкритості, експериментування та самовираження. Позитивна атмосфера в групах, підтримка з боку викладачів і взаємодія з однодумцями відіграють важливу роль у формуванні впевненості у власних силах. Така підтримка мотивує студентів не боятися помилятися, ставити амбітні цілі та шукати нові підходи до вирішення професійних задач.

Формування креативного мислення у студентів технічних спеціальностей відбувається не лише через спеціальні курси чи тренінги, а як невід’ємна частина навчального процесу. Креативність розвивається через поєднання технічної підготовки з можливістю прийняття рішень, генерації ідей, аналізу ситуацій та створення нових підходів у сфері енергетики й автоматизації. Це дозволяє готувати фахівців, здатних не просто працювати за заданими інструкціями, а й впливати на розвиток галузі, пропонуючи інноваційні рішення для актуальних технічних викликів.

Крім освітньої складової, важливим чинником формування креативного потенціалу є участь студентів у науково-дослідній роботі. Залучення до кафедральних тематики, участь у студентських наукових гуртках, конференціях, хакатонах і фахових конкурсах дозволяє майбутнім інженерам випробовувати себе в умовах реального проєктування та пошуку інновацій. Саме в таких умовах студент отримує змогу застосовувати набуті знання на практиці, перевіряти їх на життєздатність і розвивати здатність до аналітичного та творче-орієнтованого мислення.

Участь у таких заходах також формує командні навички, навички презентації власних ідей, вміння працювати з критикою та адаптуватися до змін. Студенти набувають досвіду управління часом і ресурсами, що є важливою складовою сучасної інженерної діяльності. Крім того, наукові проєкти часто сприяють міждисциплінарній взаємодії, що розширює горизонти технічного мислення. Участь у грантових програмах або конкурсах стартапів стимулює підприємницьке бачення та відповідальність за результат. Такі форми активності допомагають формувати нове покоління інженерів — не лише фахівців, а й ініціаторів змін.

НАЗАРЧУК Тетяна Валеріївна

КРЕАТИВНІСТЬ В АСПЕКТІ БРЕНД-МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах трансформаційної економіки та надзвичайно високого рівня конкуренції український бізнес шукає нові засоби комунікації з клієнтом.

Креативність у бренд-менеджменті — це не додатковий інструмент, а необхідна умова успішного позиціонування підприємства в умовах високої конкуренції. Її стратегічне впровадження забезпечує створення унікального образу бренду, його емоційне наповнення та здатність адаптуватися до змін на ринку. Бренди, які демонструють соціальну відповідальність, адаптивність та емоційну чутливість, потребують високого рівня креативу, що поєднує гуманітарний зміст і стратегічну цілеспрямованість. Сьогодні креативність стає ресурсом виживання, адаптації та сталого розвитку.

Креативність у контексті бренд-менеджменту — це здатність створювати нові, нестандартні, оригінальні ідеї, образи, концепції та рішення, які формують унікальне позиціонування бренду на ринку та забезпечують емоційний зв'язок зі споживачем. Вона охоплює основні складові бренд-менеджменту, зокрема [1]:

- розробку візуальної ідентичності (логотип, кольорова гама, упаковка);
- створення комунікаційної стратегії (слоган, tone of voice, сторітелінг);
- формування концепту продукту або послуги, яка відображає унікальну обіцянку бренду;
- емпатичний підхід до споживача — розуміння його потреб, цінностей, поведінки тощо.

Ідеї, що формують бренд, повинні не лише приваблювати увагу, але й відповідати цінностям цільової аудиторії. Креативність у бренд-менеджменті розглядається не як разова акція (рекламна кампанія), а як стратегічний підхід до побудови цілісного образу бренду: від логотипу і позиціонування до внутрішньої корпоративної культури та цінностей.

Креативність є ключовим чинником у процесі формування, розвитку та просування бренду. У сучасному конкурентному середовищі саме нестандартні, емоційно насичені й асоціативно сильні рішення дозволяють бренду вирізнитися серед аналогів та закріплюватися в свідомості споживачів.

Основні прояви креативності в бренд-менеджменті відбуваються через [1,2]:

- візуальну ідентичність бренду: нестандартні рішення у дизайні логотипу, упаковки, корпоративного стилю;
- комунікації бренду: креативні слогани, storytelling, соціальні медіа-кампанії;
- продуктові інновації: створення унікальних характеристик продукту або послуги, які підсилюють цінність бренду;
- клієнтський досвід: емоційна складова взаємодії з брендом (customer delight, wow-ефекти).

Таким чином, креативність — це не лише елемент дизайну чи реклами, а інтелектуальний та емоційний ресурс, що пронизує всі рівні бренд-стратегії.

Креативність виконує функціональну та стратегічну роль у бренд-менеджменті (рис.1).

Рис. 1 – Ролі креативності у бренд-менеджменті

Отже, значення креативності для бренду проявляється у таких ключових аспектах, як:

- диференціація на ринку. Унаслідок високої насиченості ринку споживач часто має вибір між подібними за якістю та ціною товарами. Саме креативність дозволяє виділити бренд серед конкурентів, створити образ, що запам'ятовується, і емоційну прив'язаність;

- формування унікального ціннісного повідомлення (UVP). Креативні концепції допомагають чітко сформулювати, чому бренд особливий, яку унікальну користь він дає споживачеві — у формі історії, символів, слоганів, метафор;

- підвищення лояльності споживачів. Бренди, які комунікують емоційно та нестандартно, викликають довіру, послідовно формують пізнаваність та сприяють побудові довготривалих відносин з цільовою аудиторією;

- збільшення вартості бренду (brand equity). Креативність у брендингу формує нематеріальні активи, які підвищують ринкову вартість компанії, її конкурентоспроможність й інвестиційну привабливість.

Таким чином, креативність — це ключовий компонент бренд-менеджменту, що впливає як на формальні атрибути бренду, так і на його глибинне емоційне сприйняття. Вона виконує не лише естетичну чи рекламну функцію, а є стратегічним інструментом формування цінності бренду. Креативність прямо впливає на емоційну складову бренду, сприяючи формуванню лояльності, довіри та диференціації на ринку. Позитивне споживче сприйняття оригінального бренду підвищує його капіталізацію (brand equity) та сприяє стабільному зростанню ринкової частки підприємства. Ефективне управління креативністю в бренді потребує поєднання аналітичного мислення, системного дослідження цільової аудиторії та креативного бачення.

Список використаних джерел:

1. Назарчук, Т., & Ковальчук, В. (2025). Бренд – стратегія як ключовий фактор розвитку компанії на ринку. *Development Service Industry Management*, (1), 123–129. [https://doi.org/10.31891/dsim-2025-9\(17\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2025-9(17))
2. Лишенко М. Бренд-менеджмент як інструмент маркетингової діяльності підприємств. *Економіка та суспільство*. 2023. № 48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-80>

НАСТАСЮК Вадим Анатолійович

**РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ
ПІД ЧАС НАВЧАННЯ У ЗВО**

Креативність є життєво важливою навичкою в сучасному світі, що швидко змінюється, вона слугує каталізатором інновацій, розв'язання проблем та особистісного зростання. Для студентів університетів розвиток креативності є важливим не лише для академічного успіху, але й для їхньої майбутньої кар'єри та суспільного внеску.

Окреслюючи поняття креативності, зазначимо, що вона передбачає спроможність генерувати нові ідеї, мислити нестандартно та підходити до розв'язання проблем з унікальних точок зору. Під час навчання вона спонукає студентів синтезувати знання, оскаржувати припущення та розробляти оригінальні рішення.

Креативні студенти вчаться глибше аналізувати проблеми, ставити під сумнів наявні парадигми та розробляти інноваційні підходи.

Креативність заохочує активну взаємодію з матеріалом, розвиваючи допитливість та внутрішню мотивацію.

Інноваційне мислення життєво важливе для орієнтації у складних, непередбачуваних середовищах – навички, які високо цінуються на робочому місці.

Креативні студенти часто поєднують ідеї з різних дисциплін, що призводить до ширшого розуміння та нових ідей.

Розвиток креативності під час навчання надає певні переваги, а саме: покращені навички розв'язання проблем (студенти вчаться гнучко підходити до відповідей на виклики та знаходити різноманітні рішення); підвищення відповідальності за навчання (заохочення до автономії у виборі освітнього шляху); стійкість та адаптивність – ключові риси у світі, що швидко змінюється; внесок у суспільство (випускники університетів з креативним розумом можуть зробити свій внесок у суспільний прогрес через інновації та підприємництво).

Розвиток креативності серед студентів передбачає багатогранний підхід, який включає академічні програми, позакласну діяльність, сприятливе середовище та особисту ініціативу.

Університети відіграють вирішальну роль у розвитку креативності через свої навчальні програми. Включення міждисциплінарних досліджень, проєктного навчання (практичних проєктів та досліджень) та завдань відкритого типу (що дозволяють використовувати різні підходи) заохочує студентів мислити поза традиційними рамками. Наприклад, курси, що розвивають критичне мислення та навички розв'язання задач, надихають студентів генерувати оригінальні ідеї. Крім того, інноваційні методи навчання, такі як перевернуті класи, спільні (гуртові) проєкти та використання цифрових інструментів, створюють захопливе навчальне середовище, яке стимулює творче мислення.

Окрім академічних занять, позакласна діяльність, така як участь у клубах, конкурсах та дослідницьких проєктах, пропонує студентам можливості для експериментів, співпраці та інновацій. Участь у клубах мистецтва, технологій та підприємництва може сприяти дивергентному мисленню та винахідливості. Стажування та реальний досвід ще більше підвищують креативність, знайомлячи студентів з різноманітними перспективами та практичними викликами, заохочуючи їх до пошуку нових рішень.

Важливим чинником також є сприятливе середовище та загальна інституційна політика. Йдеться про доступ до університетських ресурсів, наставництво та свободу досліджувати нові ідеї. Університети, які пропагують культуру експериментів та толерують невдачі, створюють безпечні простори для ризику, що є важливим для творчого розвитку. Інституційна політика, яка визнає та винагороджує інноваційні зусилля, мотивує студентів втілювати оригінальні ідеї без остраху перед негативними наслідками.

Нарешті, внутрішня мотивація, допитливість та відкритість студентів до нового досвіду суттєво впливають на їхнє творче зростання. Розвиток спрямованого на зростання мислення, стійкості та адаптивності допомагає студентам приймати виклики та вчитися на невдачах. Заохочення саморефлексії та безперервного навчання також сприяє розвитку їхнього творчого потенціалу.

Звичайно, на шляху розвитку креативності є певні перешкоди. Незважаючи на різноманітні можливості, студенти університетів часто стикаються з кількома перешкодами, які заважають їхньому творчому розвитку. Велике академічне навантаження та тиск на досягнення академічних успіхів можуть залишати мало часу або розумового простору для експериментів та творчого мислення. Традиційні системи оцінювання можуть надавати перевагу механічному запам'ятовуванню над оригінальними ідеями, перешкоджаючи ризикуванню та інноваціям. Крім того, страх невдачі в поєднанні з жорсткою інституційною культурою, яка стійка до змін, може пригнічувати бажання студентів досліджувати нетрадиційні

рішення. Відсутність подекуди доступу до адекватних ресурсів або наставництва ще більше обмежує творче зростання, надто для студентів з малозабезпечених сімей. Подолання цих перешкод потребує не лише інституційної реформи, але й сприяння культурі, яка цінує допитливість, стійкість та конструктивну невдачу.

Висновок

Розвиток креативності студентів університету є складною, але досяжною метою, яка потребує узгоджених зусиль у різних освітніх стратегіях, позакласній участі, сприятливому середовищі та особистому мисленні. Визнання та подолання перешкод має вирішальне значення в цьому процесі. Сприяючи розвитку креативності, університети оснащують студентів навичками, конче потрібними для процвітання в динамічному світі та вагомому внеску в суспільство.

ОСТАПЧУК Ольга Василівна

МЕТОДОЛОГІЯ НАВЧАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ

У сучасному світі, де економічні процеси стають дедалі складнішими та динамічнішими, традиційні підходи до навчання економічного моделювання виявляються недостатніми для підготовки фахівців, здатних ефективно реагувати на нові виклики. У цьому контексті креативне мислення виступає як ключовий елемент, що дозволяє здобувачам вищої освіти не лише засвоювати теоретичні знання, а й застосовувати їх у нестандартних ситуаціях, розв'язуючи складні економічні задачі.

Креативне мислення визначається як здатність генерувати нові, оригінальні ідеї та підходи до вирішення проблем. У контексті економічного моделювання це означає вміння виходити за межі стандартних моделей, адаптувати існуючі методи до нових умов та створювати інноваційні рішення для складних економічних ситуацій.

Дослідження показують, що впровадження креативного мислення в навчальний процес сприяє глибшому розумінню економічних концепцій та підвищує здатність здобувачів до самостійного аналізу та прийняття рішень. Наприклад, дослідження, проведене Gandi, Mardi і Pratama показало, що використання моделі змішаного навчання на базі Google Classroom сприяє розвитку креативного мислення у здобувачів економічних дисциплін [1].

Ефективне формування креативного мислення у здобувачів економічних спеціальностей вимагає цілісної педагогічної стратегії, яка інтегрує як інноваційні методики, так і гнучкі освітні технології. Метою цих підходів є

створення умов для осмисленої, самостійної і творчої навчальної діяльності здобувачів. Окрему увагу слід приділяти наступним підходам:

1. Проектне навчання – це одна з найефективніших форм активного навчання, що дозволяє формувати як фахові, так і креативні компетентності. В основі методу лежить реалізація навчальних проектів, які мають реальну практичну спрямованість та вирішують конкретні економічні задачі.

Здобувачі працюють у командах або індивідуально, створюючи аналітичні моделі бізнес-процесів, прогножуючи фінансові результати діяльності підприємства або розробляючи стратегії оптимізації. У процесі цієї діяльності вони застосовують теоретичні знання з економіко-математичного моделювання, статистики, аналізу даних, а також практикують навички командної роботи, тайм-менеджменту та критичного мислення.

Такий підхід демонструє високу ефективність, адже дає можливість не лише засвоїти матеріал, а й побачити його реальне застосування. За даними OECD, інтеграція проектної діяльності сприяє розвитку творчого та критичного мислення у здобувачів [2].

2. До інтерактивних методів належать кейс-стаді, ділові ігри, моделювання, дебати, мозковий штурм. Вони мають важливу педагогічну цінність у навчанні моделювання, оскільки змушують здобувачів мислити не лише логічно, а й творчо, аналізувати ситуації з різних ракурсів, пропонувати альтернативні сценарії розвитку подій.

Кейс-метод є особливо ефективним для формування креативного мислення. У його межах здобувачам пропонують складну економічну ситуацію (наприклад, падіння прибутковості підприємства), яку вони мають проаналізувати та розробити модель для покращення. Інтерактивність створює атмосферу участі, відповідальності та змагальності, що позитивно впливає на внутрішню мотивацію.

Європейські дослідження демонструють, що використання кейс-методів у навчанні економіки значно підвищує здатність здобувачів приймати нестандартні рішення та будувати логічно послідовні моделі з численними змінними (джерело).

3. Змішане навчання з використанням цифрових платформ. Сучасне навчання не може обійтися без цифрових технологій. Вони не лише спрощують доступ до знань, а й створюють додаткові умови для розвитку самостійності, організованості та креативного потенціалу здобувачів. У цьому контексті особливо ефективним є змішане навчання, що поєднує онлайн та офлайн компоненти.

Використання платформ на кшталт Google Classroom, Moodle або Canvas дозволяє реалізовувати персоналізоване навчання з можливістю самостійного вибору завдань, темпу та формату навчання. Наприклад, у дослідженні Gandi, Mardi і Pratama [1], впровадження Google Classroom у курс економіки призвело до істотного підвищення креативних результатів здобувачів, які мали більше

свободи в реалізації власних підходів до розв'язання економічних задач (джерело).

4. Метод проблемно-орієнтованого навчання (Problem-Based Learning) полягає в тому, що здобувачі стикаються з відкритими задачами, які не мають єдиного «правильного» рішення. Наприклад, аналіз впливу фінансової політики на малий бізнес за умов кризи – ситуація, що потребує міждисциплінарного аналізу та креативного бачення.

Такі задачі формують навички дослідження, формулювання гіпотез, побудови логічних зв'язків та створення математичних моделей. Метод PBL формує не лише креативність, але й стійкість до невизначеності – ключову якість сучасного фахівця.

У системі вищої освіти викладач уже давно перестав бути єдиним джерелом знань. У сучасному інформаційному суспільстві його функція дедалі більше трансформується від ролі «лектора» до ролі фасилітатора навчального процесу, наставника, куратора креативних ініціатив. Особливо це важливо в такій складній і міждисциплінарній галузі, як економічне моделювання, де поєднуються елементи економіки, математики, логіки, аналізу даних і прогнозування:

1) Викладач як фасилітатор творчого навчання. Під час впровадження креативного мислення в освітній процес викладач не повинен нав'язувати «правильні відповіді», а має створити середовище, де здобувачі відчують себе вільними у формулюванні ідей, гіпотез, економічних моделей. Йдеться про формування середовища відкритого діалогу, в якому кожна думка має цінність, навіть якщо вона йде врозріз з традиційними підходами.

ОЕСД у своєму аналітичному звіті зазначає, що роль викладача змінюється на роль наставника, який керує процесом формування компетенцій ХХІ століття, зокрема критичного і креативного мислення [2].

2) Розвиток педагогічного дизайну та творчих завдань. Одним із головних завдань викладача є створення дидактичних одиниць, які не лише формують фахові знання, а й вимагають креативного підходу до вирішення. Наприклад, замість завдань типу «розв'яжіть модель ЛПЗ», можна дати здобувачам завдання «розробіть власну модель для оптимізації витрат малого підприємства в умовах обмеженого доступу до кредитування».

Таким чином, здобувачі стають активними учасниками освітнього процесу. Вони не тільки застосовують готові моделі, а й самостійно конструюють їх, що є найвищим рівнем засвоєння знань за таксономією Блума.

3) Застосування відкритих запитань і рефлексії. Викладач, який прагне розвивати креативність здобувачів, повинен навчитися ставити відкриті запитання, які не мають однозначної відповіді. Наприклад:

– Які альтернативні сценарії можна змодельовати для прогнозу динаміки попиту на новий продукт?

– Як впливають креативні обмеження (екологічні, етичні) на побудову економічних моделей?

Крім того, важливо впроваджувати рефлексивні практики — обговорення після виконання завдання: що вдалося, що викликало труднощі, як можна було зробити інакше. Це сприяє глибшому осмисленню власного досвіду та розвитку саморефлексії як компонента критичного мислення [3].

4) Моделювання власним прикладом. Одним із найефективніших способів навчити здобувача вищої освіти мислити творчо — це демонструвати таке мислення в дії. Викладач має відкрито визнавати складність економічних процесів, показувати, як формулює власні гіпотези, як адаптує моделі до непередбачуваних умов, як критично аналізує результати.

Це створює ефект «інтелектуального партнерства» між викладачем і здобувачем, в якому вони разом досліджують, а не просто відтворюють знання [4].

5. Оцінювання креативних рішень. Традиційна система оцінювання (правильно / неправильно) часто не дозволяє об'єктивно оцінити творчий підхід здобувача. Тому викладач повинен розробляти мультикритеріальні шкали, які враховують:

- оригінальність рішення;
- гнучкість мислення;
- обґрунтованість гіпотез;
- здатність до альтернативного моделювання.

Досвід багатьох західних вишів свідчить, що саме гнучке оцінювання сприяє підвищенню якості креативної діяльності здобувачів [5].

Таким чином, інтеграція креативного мислення в методологію навчання економічного моделювання є необхідною умовою для підготовки фахівців, здатних ефективно діяти в умовах сучасної економіки. Застосування інноваційних методів навчання, активне використання технологій та переосмислення ролі викладача сприяють формуванню у здобувачів навичок, необхідних для успішної професійної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Gandhi, M. R., Mardi, & Pratama, A. (2023). Developing Creative Thinking Skills in Economics Subjects Through a Google Classroom-Based Blended Learning Model and Self-Regulated Learning for High School Students. *Review of Multidisciplinary Education, Culture and Pedagogy*, 2(2). – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/379274370_DEVELOPING_CREATIVE_THINKING_SKILLS_IN_ECONOMICS_SUBJECTS_THROUGH_A_GOOGLE_CLASSROOM-BASED_BLENDED_LEARNING_MODEL_AND_SELF_REGULATED_LEARNING_FOR_HIGH_SCHOOL_STUDENTS

2. OECD. (2023). How are education systems integrating creative thinking in schools? – Режим доступу: https://www.oecd.org/en/publications/how-are-education-systems-integrating-creative-thinking-in-schools_f01158fb-en.html

3. European Proceedings. (2021). Economic Creativity And Economic Education. – Режим доступу: <https://www.europeanproceedings.com/article/10.15405/epsbs.2021.04.126>

4. OECD. (n.d.). Creative thinking. – Режим доступу: <https://www.oecd.org/en/topics/sub-issues/creative-thinking.html>

5. Nature Communications. (2024). Enhancing economics education: the impact of upside-down drawing exercise. – Режим доступу: <https://www.nature.com/articles/s41599-024-04343-0>

ОЛЛО Василь Петрович

ПРОЦЕДУРА ЗАСТОСУВАННЯ РЕСУРСУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ (AI) ЩОДО ФАХОВИХ ПОНЯТЬ СОЦІАЛЬНО-КРЕАТИВНОЇ МОДЕЛІ ВИКЛАДАЧ-ЗДОБУВАЧ ОСВІТИ.

Актуальність теми. Генерація процедури застосування ресурсу штучного інтелекту (AI) щодо фахових понять соціально-креативної моделі викладач-здобувач освіти у форматі прагнення моделювання взаємодії інновацій та канал стабілізації у контексті впровадження механізму реалізації контенту сучасної проблематики із застосуванням штучного інтелекту (AI), тобто прагнення взаємодії у форматі стабілізації гнучкості алгоритму моделювання взаємодії штучного інтелекту (AI) у контексті професійної здатності викладацького складу у бік здобувачів освіти протягом виконання професійних завдань під час очікування зростання впливу штучного інтелекту (AI) у мережі інноваційної та креативної технологій.

Протягом існування напрямку вирішення головної проблеми, тобто: традиційні мережі критично статичні і тому не відповідають динаміки, яка властива сучасності, на відміну від серверів - чим останні зобов'язано технологіям віртуалізації. Зараз додатки розподілено між безліччю віртуальних машин, що інтенсивно обмінюється даними. [1].

Відповідно впровадження логістичного напрямку із залученням штучного інтелекту (AI) на думку Содель О., тобто одна із найважливіших переваг III в освіті – це його здатність забезпечувати персональний досвід навчання. Такі технології III, як обробка природної мови, глибоке та машинне навчання, допомагають здобувачам освіти отримувати доступ до навчальних матеріалів

швидше та ефективніше, ніж будь-коли раніше. Також ІІІ може створювати персональні шляхи навчання та надавати індивідуальний зворотній зв'язок, дозволяючи здобувачам освіти навчатися у своєму власному темпі та стилі [2].

Впровадження системи узагальнення й номінальний ресурс фахових понять із метою підвищення якості освітнього процесу відповідно кореляція проблематики різноманітності залучення наочних матеріалів, тобто зміцнення стану ефективності дуальності та інтерпретації номінальної майстерності соціально-креативної моделі викладач-здобувач освіти.

Відповідно підсумкових результатів працездатності відносно ресурсу фахових понять у контексті проблематики удосконалення компетентності певного потенціалу теоретичної підготовки протягом розвитку інноваційних технологій із урахуванням систем електронного управління ресурсами штучного інтелекту (AI), тобто перспективи доцільності та подальшого прагнення професійних напрацювань під час організації освітнього процесу.

Відповідно із метою концентрації творчих зусиль та ефективного використання наукового та технічного потенціалу у пошуку і вирішенні завдань актуальної проблематики у галузі розроблення інтелектуальних систем, інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій, інтелектуальних робототехнічних систем та комплексного дослідження систем штучного інтелекту (AI) протягом впровадження у різні галузі суспільства у 1991 в Україні було створено Інститут проблем штучного інтелекту із метою наукових досліджень теоретичного та прикладного характеру щодо проблематики систем штучного інтелекту [3], тобто необхідність пошуку інноваційних та креативних методик досліджень із розрахунку прийняття номінальних рішень та професійність застосування мереж постачання показників обліку підготовки кваліфікованих фахівців здатних щодо удосконалення та доцільність використання штучного інтелекту (AI).

Генерація доцільності удосконалення процедури застосування ресурсу штучного інтелекту (AI) щодо фахових понять соціально-креативної моделі викладач-здобувач освіти із залученням алгоритмів систем електронного управління ресурсами із залученням штучного інтелекту (AI), тобто синхронізація у контексті оцінки ефективності отримання номінальних результаті у галузі класифікації модельних технологій, тобто:

- спрямованість постачання комплектуючими у вигляді законодавчих нормативів під час організації освітнього процесу та впровадження номінальних засобів у вигляді постачання наочного обладнання й інформації напрямків стосовно інноваційних технологій у форматі залучення штучного інтелекту (AI);

- спрямованість під час забезпечення освітнього процесу у контексті штучного інтелекту (AI) протягом номінального постачання інформації між ланками ланцюгів професійного навчання у контексті залучення алгоритмів протягом генерації та інтерпретації вагомих обсягів практичного досвіду викладацького складу стосовно інформаційних систем у вигляді інноваційних

платформ рівня професійної здатності під час впровадження методів конкурентної складової стосовно здобувачів освіти, тобто підтримки напрямку впровадження штучного інтелекту (AI).

Відповідно комплексний аналіз тенденцій та закономірностей щодо передбачення результативності залучення штучного інтелекту (AI) із метою оптимізації номінальних рішень у режимі реального часу та сприяння адаптації, професійного реагування стосовно логістичної динаміки, тобто стабілізація рівня прагнення моделювання взаємодії у форматі урахування терміну реактивного руху із урахуванням контенту автономності штучного інтелекту (AI), тобто оптимізація та креатив переваги у вигляді впливу й генерації індустрії із метою набуття вмінь, знань та навичок відносно процедури застосування ресурсу штучного інтелекту (AI) щодо фахових понять соціально-креативної моделі викладач-здобувач освіти.

Прагнення результативності у галузі освіти штучний інтелект (AI) використовується із метою реалізації адаптивного, персоналізованого та інтервального навчання під час автоматичного оцінювання навчальних досягнень із можливістю аналізу відповідей й надання персоналізованої допомоги протягом оцінювання здобувачами освіти викладачів [4, с. 138], тобто поліпшення рівня якості освітнього процесу стосовно інноваційної галузі у контексті передбачення та застосування каденції креативних та інноваційних технологій.

Системою обґрунтування доцільності залучення режиму номінального скорочення терміну обґрунтування та синхронізації алгоритму зміни у форматі опанування проблематики удосконалення номінального рівня забезпечення технічними та матеріальними засобами у контексті штучного інтелекту (AI), тобто зумовленість та успішність вирішення завдань, що потребують подальших досліджень технологій й методів штучного інтелекту (AI) та напрямків інтеграції й оптимізації інноваційних та креативних вимог сучасності освітнього процесу.

Відповідно застосування штучного інтелекту (AI) оптимізується прийняття номінальних рішень протягом реалізації тенденції під час організації освітнього процесу із розрахунку впровадження систем формування та фільтрування технологій електронного управління ресурсами у контексті набуття практичного досвіду із боку здобувачів освіти у вигляді вмінь, знань та навичок у форматі штучного інтелекту (AI).

Парадигма удосконалення алгоритмів систем освітнього процесу у контексті інтеграційних процесів із застосуванням штучного інтелекту (AI) під час формування відношень у вигляді моделі викладач-здобувач освіти мережі формування та фільтрування алгоритму розробки інтелектуальних систем із метою набуття аналітичної досвідченості відносно показників контролю та рекомендації, тобто нівелювання викликів сучасності у мережі розвитку міжнародних ефективних інститутів стосовно процедури застосування ресурсу

штучного інтелекту (AI) щодо фахових понять соціально-креативної моделі викладач-здобувач освіти у вигляді базових передумов освітнього процесу.

Відповідно обумовлення формування та фільтрування протягом впровадження технічного обладнання у вигляді придатності системи моніторингу якості та зміцнення практичної підготовки здобувачів освіти й удосконалення та поліпшення умов освітнього процесу із залученням штучного інтелекту (AI), тобто ресурсами у контексті стабілізації алгоритмів моделювання професійних завдань протягом опанування діяльнісної позиції освітнього процесу із залученням штучного інтелекту (AI).

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене відповідно здійснюється конструктивність певного висновку у вигляді цифровізації із урахуванням забезпечення сучасного прогресу із метою поліпшення умов доступу відносно штучного інтелекту (AI), тобто удосконалення рівня оптимізації освітнього процесу.

Кон'юнктура траєкторії освітньої сфери у контексті штучного інтелекту (AI) протягом застосування технологічної оптимізації управління ланцюгами постачання оптимізація технологічного прогресу, тобто академічного вивчення та набуття ефективності сучасних операцій.

Відповідно зручність залучення наочності у вигляді демонстрації скріншоту інтерфейсу систем електронного управління ресурсами штучного інтелекту (AI) відносно ландшафту геополітичного потенціалу, тобто впровадження процедури застосування ресурсу штучного інтелекту (AI) відносно фахових понять соціально-креативної моделі викладач-здобувач освіти.

Список використаних джерел:

1. Thomas D. Nadeau, Ken Gray, SDN: Software Defined Networks, O'Reilly, 2013.
2. Содоль О. Потенціал штучного інтелекту у вищій освіті. URL: <https://nubip.edu.ua/node/126807> (дата звернення: 10.06.2025).
3. Інститут проблем штучного інтелекту : офіц. веб-сайт. URL: <https://www.ipai.net.ua/uk/istoriya-ipshi> (дата звернення: 10.06.2025).
4. Шаров С. В. Сучасний стан розвитку штучного інтелекту та напрямки його використання. *Українські студії в європейському контексті*. 2023. № 6. С. 136-144.

ПАВЕЛКО Ірина Іванівна

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНЕ КЕРУВАННЯ РОЗВИТКОМ АНАЛІТИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У КУРСАНТІВ

Одним з пріоритетних напрямків розвитку військової освіти називається «впровадження сучасних інтерактивних, особистісно-орієнтованих педагогічних

технологій» [1, с. 6]. До них слід віднести насамперед, розвиток аналітичних здібностей у курсантів.

Слід відмітити, що актуальним питанням забезпечення якості вищої освіти присвячені наукові праці вчених педагогів і психологів, як А. Вітченка, А. Зельницького, О. Маслія, В. Осьодла, Ю. Приходька, В. Свистун, С. Сисоевої; В. Ягупова та ін.

Дослідниками В.І. Осьодлом та О.Г. Рибчуком [3] шляхом теоретичного аналізу і узагальнення результатів вітчизняних і зарубіжних досліджень, проаналізовано вплив евристики та когнітивних упереджень на розвиток аналітичних здібностей під час ухвалення рішень військовими в бойових умовах. Використання цих знань у процесі ухвалення рішень може допомогти формулювати аргументи та генерувати власні ідеї, уникаючи потенційних помилок мислення.

Авторами розглянуто основні групи евристик, а саме: евристику репрезентативності, евристику доступності й евристику прив'язки, а також когнітивні упередження, що є результатом зазначених евристик. Виокремлено психологічні особливості, що обмежують раціональну поведінку суб'єктів військової діяльності в умовах обмеженості часу та ресурсів. Констатовано, що суб'єкти військової діяльності мають володіти знанням про критичне мислення та навичками його використання для ухвалення ефективних і раціональних рішень [3].

О технологіях формування системного мислення під час навчальної діяльності за допомогою комплексних вправ, що виконуються за спеціально розробленими алгоритмами на основі функціонально-системного підходу й теорії розв'язування винахідницьких задач (ТРВЗ) йдеться у практичному посібнику вчених М. Й. Меєровича та Л. І. Шрагіної [2].

Що ж являють собою аналітичні вміння? При розгляді терміну «уміння» в психолого-педагогічній літературі однозначна інтерпретація поняття відсутня. Зокрема, у «Сучасному тлумачному психологічному словнику» «уміння» визначається як «освоєний людиною спосіб виконання дії, що забезпечується комплексом накопичених знань та навичок» [5, с. 554].

Аналіз наукової літератури показує величезний інтерес педагогічної науки до проблеми використання та визначення поняття «аналітичні уміння». Майже всі автори відзначають, що вміння формуються шляхом багаторазових повторень певних дій, які виконуються свідомо, швидко і чітко, як у звичних, так і в умовах, що змінилися.

Аналітичні вміння є здатністю накопичення теоретичних знань, навичок на основі логічного мислення, систематизації, інтерпретації інформації, а також перетворення отриманої інформації на новий вищий теоретичний рівень.

До аналітичних умінь відносять такі розумові операції, як структурування, зіставлення, узагальнення, класифікація, моделювання, рефлексія, прогнозування тощо.

Однак розвиток аналітичних умінь не може бути пов'язаний лише з отриманням нових знань, оскільки цей процес передбачає оволодіння розумовими процесами, прийняття певного комплексу цінностей, набуття смислів діяльності.

Формування аналітичних умінь є складним, багаторівневим процесом, ефективність якого залежить від об'єктивних і суб'єктивних факторів, таких як індивідуальні розумові особливості, певна провідна діяльність, особливості сприйняття та рівень інтелектуальної підготовленості. Важливим у розвитку аналітичних умінь є здатність до роздумів (обдумування тієї чи іншої ситуації). Дана здатність є комплексом умінь логічно мислити, за порядком викладати свої думки і робити певні умовиводи.

Процес формування аналітичних умінь є тривалим процесом.

Перший етап бере початок ще в дошкільний період, коли дитина виявляє інтерес до навколишнього світу, задаючи пізнавальні питання та аналізуючи якісні характеристики об'єктів. Вже в цей період під керівництвом вихователів та фахівців здійснюється формування аналітичних умінь: здатність аналізувати, виявляти закономірності, виділяти головне, зіставляти об'єкти та явища.

Другий етап розвитку аналітичних вмінь припадає на період шкільного навчання, коли аналітичні вміння розвиваються найбільш активно внаслідок включення до шкільної програми точних наук. Даний період закладає початкову основу «вміння вчитися», яка передбачає здійснювати пошук інформації, аналізувати, критично оцінювати інформацію, творчо переробляти її та здійснювати рефлексію. Представлене можливе лише за розвинених аналітичних вмінь. На даному етапі вже сформовані аналітичні вміння, які дозволяють розглядати труднощі як дослідницьке завдання, а саме – визначати мету, етапи досягнення поставленої мети, планувати весь процес діяльності та прогнозувати майбутні результати. Все це веде до розвитку довільності, свідомості та критичного мислення у тих, хто навчається.

Третій етап пов'язаний із навчанням у вищих навчальних закладах. Особливу цінність у професійному навчанні набуває розвиток у курсантів професійного мислення, що базується на аналітичних вміннях. Навчання у вищих навчальних закладах дозволяє курсантам опанувати операції і прийоми аналізу, що виявляються у здатності до міркування та зіставлення.

Ефективний розвиток аналітичних умінь курсантів можливий лише при включенні в навчальний процес завдань дослідницького типу, які мають на увазі самостійний пошук рішення.

Необхідною умовою для формування аналітичних умінь є освоєння наступних розумових операцій: аналіз, порівняння, зіставлення, узагальнення, класифікація та рефлексія. Розвиток аналітичних умінь являє собою складний процес, ефективність якого залежить від таких факторів, як індивідуальні розумові особливості, особистісні властивості сприйняття та рівень інтелектуальної підготовленості.

Таким чином, аналітичні вміння – це здатність акумулювати отримані знання, аналізувати, систематизувати та інтерпретувати інформацію на основі логічного мислення, а також перетворювати накопичені знання на новий якісний стан. Формування аналітичних умінь будується з урахуванням певних закономірностей розвитку розумової сфери.

Розвиток аналітичних навичок курсантів – це цілеспрямований, планомірний, систематичний процес, який спрямований на вироблення у них алгоритму роботи з інформаційними даними, оптимально відповідним вимогам.

До *аналітичних здібностей*, які у сукупності і визначають рівень їх розвитку у майбутнього офіцера, відносяться:

комунікативні навички – здатність донести, пояснити, роз'яснити інформацію в усній мові (доповідь, повідомлення, питання, репліка за темою), у вигляді письмового продукту (документ, офіційний лист, звіт тощо);

навички критичного мислення – визначають здатність оцінювати інформацію, синтезувати її з раніше отриманою, інтегрувати різні підходи до її інтерпретації, виробляти власний підхід до її подальшого поширення та використання;

навички обробки даних – включають збір інформаційного матеріалу, розробку стратегії їх обробки за допомогою різних методик;

застосування *методів статистичного аналізу*, репрезентація результатів обробки, здатність виявляти тенденції та закономірності;

творчі навички – здатність виходити за рамки шаблонного підходу до вивчення інформації, уміння систематизувати та інтегрувати дані з різних напрямків на основі їх функціональної та процесуальної подібності або відмінності; спрямованість мислення на прийняття оптимальних нестандартних рішень; дослідницькі навички, що виражаються в умінні формулювати проблему, визначати та обґрунтовувати її актуальність; здібності виражати (висловлювати) індивідуальну позицію щодо вивчення та вирішення гострих проблем розвитку професійного середовища.

Основною метою психолого-педагогічного керування розвитком аналітичних умінь є створення умов для формування та розвитку цих здібностей.

Вивчення літератури з цього питання показує, що традиційна тріада «знання – вміння – навички» (з упором на репродуктивний автоматизм) потребує заміни на пентаду: «знання – професіоналізм – творчість – підприємливість – соціальність» (з упором на інтелектуальний розвиток, продуктивність, творчість і практицизм мислення), яка найбільш повно відповідає змістовній структурі компетентнісного підходу.

Як це може відбуватися в умовах військово-професійного навчання? Можливе, це має бути представлено у вигляді цільових комплексних програм навчально-виховного процесу. Важливо зрозуміти, що тільки докладне, ретельно продумане планування відкриє шлях для інтелектуалізації військово-професійної освіти у сучасних умовах.

Метою розвитку аналітичних здібностей курсантів є розвиток здатності швидко оцінювати ситуацію, прогнозувати можливі сценарії та приймати оптимальні рішення, працювати з великими обсягами інформації, приймати обґрунтовані рішення, планувати дії, військові операції, розподіляти ресурси.

У військовій діяльності, де час і точність є критичними факторами, здатність аналізувати інформацію є невід'ємною умовою успіху. Особливо важливі аналітичні навички у складних, нестандартних та екстремальних ситуаціях, де необхідність ухвалення швидкого вирішення пов'язана з труднощами, що виникають при урахуванні множинних факторів та умов. Безсумнівно, у військово-професійній діяльності такі ситуації найчастіше виникають під час участі у бойових операціях.

Основними принципами психолого-педагогічного керування розвитком аналітичних здібностей є:

мотивація до саморозвитку;

індивідуалізація навчання (диференціація завдань за складністю залежно від особистих особливостей);

систематичність і послідовність розвитку інтелектуальних та творчих якостей;

практична спрямованість методик розвитку аналітичних здібностей (усі завдання моделюють військово-професійну діяльність згідно спеціальностям за якими навчаються курсанти);

Важливим етапом навчального процесу є оцінювання розвитку аналітичних здібностей курсантів. Воно дозволяє визначити рівень сформованості навичок, виявити прогалини в підготовці та скоригувати навчальні методики. Цілями оцінювання є: визначення рівня базових і прикладних аналітичних навичок; аналіз динаміки розвитку аналітичних здібностей; виявлення сильних і слабких сторін у підготовці курсантів; надання зворотного зв'язку для покращення навчального процесу.

При оцінюванні аналітичних здібностей важливо використовувати комплексний підхід, тобто використовувати різні методи оцінювання (тестування, практичні завдання, спостереження); оцінювати як теоретичні, так і практичні уміння.

Для активізації аналітичних здібностей В.В. Рибалка пропонує використання методу морфологічного аналізу та синтезу (за Ф. Цвіком), метод ступеневого підходу до вирішення завдання (за А. Фрейзером), метод каталогу Ф. Кунца [4]. Також корисними будуть прийом «кластери», тобто, виділення смислових одиниць тексту та графічне їх оформлення у певному порядку у вигляді «трона». Цікавим та ефективним є також метод «ІНСЕРТ» (маркування тексту значками у процесі читання), метод стратегічного планування «SWOT-аналіз», Діаграма К. Ішікави, а також метод Інтелект-карт.

Ефективним методом розвитку аналітичних здібностей курсантів є різні завдання з аналізу інформаційного матеріалу для науково-дослідної роботи, у тому числі написання тез та статей.

Таким чином, ефективне психолого-педагогічне керування дозволяє курсантам розвинути аналітичні здібності, що необхідні для успішного виконання завдань у складних і змінних умовах. Використання індивідуального підходу, сучасних методик навчання та психологічної підтримки сприяє підготовці висококваліфікованих військових фахівців.

Список використаних джерел:

1. Мирненко В. Політика Міністерства оборони України у сфері військової освіти. Затверджено ТВО МО України І. Руснак від 15.12.2021. URL: https://www.mil.gov.ua/content/education/politika_mou_osvita.pdf (дата звернення: 28.01.2025).
2. Меєрович М.Й., Шрагіна Л.І. Технологія розвитку системного мислення: практичний посібник. Одеса : Бондаренко М. О., 2024. 320 с.
3. Осьодло В.І., Рибчук О. Г. Вплив евристичних стратегій та когнітивних упереджень на ухвалення рішень офіцерами // Габітус, Випуск 57. 2024. С. 277-281. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5208>. 2024.57.47 (дата звернення: 30.05.2025)
4. Рибалка В.В. Психологія розвитку творчої особистості : навч. посібник. Київ: ІЗМІ. 236 с.
5. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Х.: Прапор, 2007. . 427–428.

ПАРХЕТА Вікторія Іванівна

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Майбутнє будь-якої держави залежить від рівня творчого потенціалу її громадян. Соціально-економічні зміни, що відбуваються в Україні, і в усьому світі, значно змінюють вимоги до особистості, що здобуває освіту. Саме потужну державу і конкурентну економіку створює згуртована спільнота творчих особистостей, відповідальних громадян, активних і підприємливих.

У всі часи в усьому світі креативне бачення й досягнення сприяли розвитку людства в різних сферах життя науці, техніці, філософії, мистецтві та гуманітарних науках. В умовах сучасних соціально-економічних перетворень виникає потреба в застосуванні сучасних форм, методів навчання, які розвивають здатність до оригінальної думки та креативної дії, подолання стереотипів та продукування оригінальних ідей [1].

Тому, освіта сьогодні як ніколи потребує креативного підходу. Щоб підготувати молодь до динамічного світу, нам необхідні освітяни, які здатні мислити нестандартно, знаходити креативні рішення та надихати здобувачів освіти на власні відкриття, популяризувати національні мистецькі цінності. Освіта стає все більш глобальною, з активною міжнародною співпрацею, обміном студентами та викладачами. Це потребує розвитку навичок міжкультурної взаємодії, комунікації, розуміння та поваги до різноманітності. Сучасні викладачі мають бути готовими працювати в мультикультурному середовищі та надихати студентів на популяризацію національних мистецьких цінностей, виходячи за межі локальних рамок[2, с.22].

Феномен «креативність» багатовекторний, розглядається з різних точок зору, а саме, як складова особистості, як механізми креативного мислення, як різновид інтелектуальної поведінки. Креативність здобувача вищої освіти – складне особистісне утворення, що охоплює сферу інтелекту, емоцій, моральних цінностей та уможливорює на принципово новому, інтегративному рівні перенесення набутих компетентностей з однієї галузі життєдіяльності в іншу з метою або досягнення принципово нового результату діяльності, або виконання діяльності на принципово новому якісному рівні.

Креативність можна розвивати цілеспрямованими заходами, підвищуючи ефективність продуктивної діяльності людини в різних галузях. Дослідники довели, що здібність до креативності закладена у кожній людині, яка реалізується різною мірою в різних умовах. Зміни, які відбуваються у суспільстві, зумовлюють необхідність глибинних трансформацій стилю і форм мислення. Тому освітній процес побудований на принципах неперервності здобування освіти, що дає можливість створити таке середовище, що сприятиме розвитку креативності[4, с.53].

Розвиток креативного мислення потребує створення відповідних умов у освітньому просторі які стимулювали б студентів до експериментування, дослідження та самореалізації.

Середовище, в якому могла б актуалізуватися креативність здобувачів освіти, має підтримувати внутрішню мотивацію; мати великий ступінь невизначеності й потенційної багатоваріантності; заохочувати атмосферу гри, експериментування; забезпечувати креативну навчальну діяльність; сприяти позитивному емоційному стану тих, хто навчається» [5, с. 45]

Отже, формування креативності відбувається поетапно, причому кожен з етапів необхідний для того, щоб розвиток особистості відбувався гармонійно:

- Створення сприятливих умов, необхідних для активізації творчого потенціалу здобувачів вищої освіти.
- Активізація творчого потенціалу за допомогою спеціально підібраних технологій творчого самодослідження і самовираження.
- Аналіз виникаючих у процесі творчості проблем, обмежень і блокувань, із подальшим їх опрацюванням.

- Закріплення отриманих на попередніх етапах навичок і використання цих навичок у подальшій професійній діяльності[6, с.81].

Враховуючи це, основними проблемами в розвитку креативного мислення здобувачів освіти є недостатня ефективність системи освіти, нестача доступу до якісних розвиваючих програм і платформ та недостатня мотивація викладачів до впровадження ефективних методик, що спонукають та розвивають креативність у студентів. В свою чергу, це може призвести до того, що випускники закладів вищої освіти матимуть гарні теоретичні знання, але зіткнуться з труднощами у їх практичному застосуванні, адаптації до мінливих умов ринку праці та вирішенні комплексних завдань, що вимагають оригінального підходу.

Для подолання цих проблем необхідний комплексний підхід, що включатиме в першу чергу реформування освітніх програм, включення в навчальні плани дисциплін та завдань, спрямованих на розвиток критичного та креативного мислення. Використання інтерактивних технологій навчання в освітньому процесі сприяє формуванню розвитку креативного мислення здобувачів вищої освіти, оскільки сприяють активному залученню здобувачів освіти до пізнання інноваційних підходів, які сприяють розвитку критичного мислення, творчих здібностей, толерантності, здатності до продуктивного спілкування[7, с.802].

Необхідним є підвищення кваліфікації викладачів, засвоєння ними інноваційних методик викладання, що стимулюють креативність. Ефективною буде реальна співпраця зі стейкхолдерами, залучення представників бізнесу до розробки освітніх програм, щоб вони відповідали реальним потребам ринку праці.

Розвиток креативного мислення здобувачів вищої освіти є важливим елементом підготовки фахівців, які здатні ефективно працювати в умовах постійних змін та викликів. Для цього необхідно створювати відповідний освітній простір, який включає інтерактивні методи навчання, міждисциплінарний підхід, підтримку ініціативи та рефлексію. Використання інтерактивних технологій навчання для розвитку креативної компетентності є актуальним в умовах повномасштабної війни в Україні та дистанційного навчання чи змішаного навчання.

Список використаних джерел:

1. Hennessey, B. A., & Amabile, T. M. (2010). Creativity. *Annual Review of Psychology*, 61, 569-598. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.093008.100416>
2. Бурназова В. Освітнянин майбутнього покоління: роль креативного викладача в соціокультурному просторі. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету* Вип. 2, 2024. с.20-27
3. Дімітрова-Бурлаєнко С. Д. Дефініції понять «творчість» і «креативність» у сучасному науковому дискурсі. *Педагогічні науки*, 2017.с. 82-89

4. Павлюх В.В. Розвиток креативності в учнів різного віку : навч.-метод. посіб. КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського». 2023. 72 с.
5. Гриненко І. В. Педагогічні умови розвитку креативності майбутніх учителів гуманітарного профілю у процесі фахової підготовки. Тернопіль, 2008. 192 с
6. Боровець О.В., Яковишина Т.В. Умови формування креативності у здобувачів вищої освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021 р., № 76, Т. 1.с.79-83
7. Нагорняк С.В., Ставнича Н.О. Розвиток креативного мислення здобувачів вищої освіти в умовах освітнього простору педагогічного університету. *Наука і техніка сьогодні* Серія «Педагогіка». 2025. Вип.4(45) с. 793-803

ПІДГІРНИЙ Олег Валерійович

КРЕАТИВНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Сучасна освітня парадигма вимагає від учителя володіння не лише предметними знаннями та методами навчання, а й гнучкістю, здатністю до інновацій, постійного самовдосконалення та адаптації до нових викликів. У цьому контексті креативність стає не просто бажаною якістю, а необхідною умовою успішної професійної діяльності.

Самоосвітня діяльність є ключовим механізмом професійного зростання та розвитку, що дозволяє вчителю фізичної культури не лише поглиблювати свої знання та вміння, а й формувати власні, оригінальні підходи до організації освітнього процесу. Саме креативність допомагає вчителю виходити за рамки стандартних програм, розробляти нові, цікаві та ефективні форми фізичної активності, стимулюючи інтерес здобувачів освіти до здорового способу життя та спорту. В умовах реформування системи освіти в Україні, яке передбачає впровадження компетентнісного підходу та орієнтацію на формування особистості, здатної до самореалізації та саморозвитку, зростає потреба у педагогах з високим рівнем креативності. Це дозволить їм ефективно реагувати на потреби студентів, використовувати різноманітні педагогічні технології, а також сприяти розвитку креативності у своїх учнів.

Розвиток креативності сприяє досягненню високого рівня професіоналізму, особистісної й духовної вершин, тобто сприяє самоактуалізації особистості педагога. При високому рівні креативності педагогічна творча діяльність є більш ефективною, успішною, продуктивною і тривалою; окрім того, вчитель не тільки адекватніше пристосовується до різних інноваційних

освітніх систем, але й сам бере активну участь у їхньому формуванні, розробці й впровадженні в педагогічну практику [1].

Загальні засади креативності у своїх наукових працях досліджують О. Антонова, Д. Богоявленська, О. Дунаєва, В. Моляко, С. Сисоєва, В. Фрицюк, І. Шахіна тощо.

Креативність у професійній діяльності викладача можна визначити як здатність генерувати оригінальні та цінні ідеї, розробляти новаторські підходи та застосовувати їх у практиці викладання [5, с. 52]. За твердженням О. Олійник креативність проявляється у здатності викладача до творчого мислення, нестандартного підходу до вирішення проблем та здатності до інновацій в освітньому процесі. Креативний викладач має здатність дивитися на виклики навчання з нової перспективи, шукати нетрадиційні рішення та експериментувати з різними методами та підходами. Він виявляє гнучкість у своїх підходах, використовуючи різноманітні варіанти організації занять, створення навчальних матеріалів та спілкування зі студентами [4, с. 64].

Окрім того, креативний викладач володіє здатністю до інтелектуальної ризикованості, він готовий випробувати нові ідеї та методи, навіть якщо це пов'язано з невизначеністю та можливими помилками. Він прагне до постійного розвитку та оновлення своїх педагогічних підходів, адаптуючись до змін у суспільстві, технологіях та потребах студентів [3, с. 151].

Креативність викладача є основою для розробки та впровадження інноваційних методів навчання. Вона сприяє постійному пошуку нових підходів, технологій та стратегій, що поліпшують якість навчання та сприяють досягненню поставлених навчальних цілей [4, с. 65].

Можна стверджувати, що креативність та самоосвітня діяльність є взаємообумовленими. Креативність стимулює самоосвіту, адже для створення чогось нового потрібно постійно знаходитися в пошуку нової інформації, аналізувати досвід, експериментувати. У свою чергу, самоосвіта є підґрунтям креативності, розширюючи кругозір, збагачуючи знаннями та надаючи інструменти для реалізації творчих ідей.

Для майбутнього вчителя фізичної культури ця взаємна обумовленість проявляється у пошуку нових знань, розробці оригінальних програм, експериментуванні з методами, безперервному розвитку.

Креативність спонукає педагога шукати нестандартні рішення для вирішення педагогічних проблем, що вимагає поглибленого вивчення новітніх досліджень у галузі фізіології, спортивної психології, педагогіки тощо. Замість того, щоб покладатися виключно на підручники, творча людина шукає знання з нетрадиційних джерел – подкастів, відео, експериментів, особистих розмов з експертами та практичних проектів. Самоосвітня діяльність забезпечує необхідну теоретичну базу та методичний інструментарій для створення оригінальних освітніх програми, адаптованих до потреб конкретного контингенту учнів. Креативний підхід у самоосвіті дозволяє перетворити

рутинні завдання на цікаві виклики, що підтримує внутрішню мотивацію та підвищує залученість до процесу. Бажання бути креативним спонукає до апробації нетрадиційних методів навчання, використання сучасних спортивних технологій та допомагає опанувати інновації засобами самоосвітньої діяльності. Креативність не обмежується накопиченням інформації. Вона сприяє аналізу синтезу, критичному мисленню та рефлексії. Це допомагає не лише запам'ятовувати факти, а й формувати власне бачення, створювати нові ідеї та інтегрувати набуті знання у власну систему цінностей. Креативна особистість ніколи не зупиняється на досягнутому, завжди прагне до самовдосконалення, що є суттю самоосвітньої діяльності.

Отже, креативність – це не просто додатковий бонус у самоосвітній діяльності, а її фундаментальний компонент. Розвиток креативного мислення в контексті самоосвітньої діяльності дозволяє людині не лише ефективніше засвоювати нові знання, а й генерувати власні ідеї, знаходити нестандартні рішення та, зрештою, досягати високого рівня професійної та особистісної самореалізації.

Список використаних джерел:

1. Зміст і сутність педагогічної діяльності: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Романовський О. Г., Пономарьов О. С., Пазиніч С. М. та ін. Харків: НТУ «ХП», 2007. 228 с.
2. Лісова С. В. Педагогічна креативність як складова професійної компетентності майбутнього вчителя в умовах розвитку інноваційної освіти. Інноватика у вихованні, 2017. Вип. 5. С. 65-74.
3. Овчаров С. М. Індивідуально-креативний підхід у неперервній підготовці вчителів інформатики. Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, 2013. Vol. 7. С. 150-154.
4. Олійник О. О. Креативність у професійній діяльності викладача: роль, виклики та стратегії розвитку. Інноваційна педагогіка: науковий журнал. Видавничий дім «Гельветика», 2023. Випуск 62. Том 2. С. 63-69.
5. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості: підручник. Київ: Міленіум, 2006. 344 с.

ПОЛУЯКТОВА Ольга Володимирівна

РОЗВИТОК КРЕАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

У ХХІ столітті, коли світова економіка стрімко змінюється, цифрові технології трансформують бізнес-процеси, а глобалізація ставить нові виклики перед фахівцями, розвиток креативного мислення стає однією з ключових умов професійного успіху. Особливої актуальності це набуває у сфері економічної

освіти. Сучасному студенту недостатньо лише засвоїти теоретичні знання – він має вміти генерувати нові ідеї, бачити нестандартні рішення економічних проблем, адаптуватися до постійних змін. Саме тому розвиток креативних здібностей при вивченні економічних дисциплін є не просто бажаним, а необхідним компонентом навчального процесу.

Креативність в економіці – це не лише художня уява, а передусім здатність бачити нові можливості там, де інші бачать лише обмеження. Як зазначає Де Боно, креативне мислення — це здатність "відходити від шаблонів і виявляти альтернативні напрями у вирішенні проблем" [1]. У навчальному процесі це проявляється через розв'язання кейсів, створення бізнес-планів, аналіз практичних ситуацій.

Крім того, розвиток креативного потенціалу сприяє формуванню підприємницького мислення. За словами І. Л. Четверніна, креативність є основою підприємництва, оскільки саме вона "дає змогу адаптуватися до мінливого ринку та генерувати нові ідеї, які мають економічну цінність" [2]. Це особливо актуально в умовах нестабільності, коли традиційні підходи не працюють, і необхідно шукати нові стратегії.

Сучасні освітні стандарти також акцентують увагу на компетентнісному підході, в межах якого креативність вважається однією з ключових "м'яких навичок" (soft skills). Методичні підходи, як проєктне навчання, командна робота, мозкові штурми, дедалі активніше впроваджуються у викладання економічних дисциплін, стимулюючи творчу активність студентів [3].

Цифрова трансформація також підсилює потребу у креативному мисленні. За даними Всесвітнього економічного форуму (The Future of Jobs Report, 2023), креативність входить до п'ятірки найбільш затребуваних навичок на ринку праці [4]. Отже, підготовка студентів без формування у них креативного мислення є неповною і не відповідає запитам сучасності.

Наведемо приклади ефективних методик, які можна застосовувати на практиці під час викладання економічних дисциплін для розвитку креативних здібностей у студентів.

1. Метод кейс-стаді. Аналіз реальних , або уявних економічних ситуацій з багатьма варіантами рішень.

Приклад: Студентам пропонується кейс: "Банк на межі банкрутства: як зберегти довіру вкладників?"

Студенти в групах обговорюють стратегії, пропонують інноваційні рішення. Розвиває: креативне та критичне мислення, здатність до аналізу з відкритим фіналом.

2. Метод мозкового штурму. Генерування великої кількості ідей щодо певної економічної проблеми без критики на початковому етапі. Приклад: Як зменшити тіньову економіку в умовах війни?

Студенти в парах або групах створюють максимум ідей, навіть найабсурдніших. Розвиває: уяву, гнучкість мислення, пошук нестандартних підходів.

3. Метод “6 капелюхів мислення”. Різносторонній аналіз проблеми за допомогою 6 ролей-капелюхів (логіка, емоції, критика, креативність тощо).

Приклад: Обговорення підвищення податків для малого бізнесу: кожен студент виступає з певної “позиції капелюха”. Розвиває: системність і креативність, вміння бачити ситуацію з різних сторін.

4. Метод проєктного навчання. Студенти самостійно або в групах розробляють економічний проєкт (стартап, дослідження, бізнес-план). Приклад: Створення стартапу з екомаркетингу з реальним прорахунком бюджету і ризиків. Розвиває: креативність, самостійність, здатність до практичної реалізації ідей.

5. Метод перевернутого класу. Студенти самі опановують теорію вдома, а на занятті працюють над практичними завданнями, дискусіями, проєктами. Приклад: Теорія ринку вивчається через відеолекцію, а в аудиторії — створення нових ринкових стратегій. Розвиває: активне мислення, ініціативність, застосування знань у творчій формі.

6. Метод “SCAMPER” (творча модифікація ідей). Студенти перетворюють існуючий продукт або процес, ставлячи 7 типів запитань: що замінити, поєднати, адаптувати, модифікувати тощо. Приклад: Як перетворити традиційний супермаркет у бізнес майбутнього? Розвиває: дивергентне мислення, інноваційне бачення.

7. Метод освітніх ігор. Використання ігрових елементів для моделювання економічних процесів. Приклад: Симуляційна гра “Фінансова біржа” або “Управління підприємством в кризу”. Розвиває: адаптивність, креативне прийняття рішень в умовах змін.

Таким чином, розвиток креативних здібностей студентів у процесі вивчення економіки не лише підвищує ефективність навчання, а й сприяє формуванню компетентного, гнучкого, конкурентоспроможного фахівця, здатного до інноваційної діяльності та адаптації до нових економічних реалій.

Таким чином, розвиток креативних здібностей студентів у процесі вивчення економіки не лише підвищує ефективність навчання, а й сприяє формуванню компетентного, гнучкого, конкурентоспроможного фахівця, здатного до інноваційної діяльності та адаптації до нових економічних реалій.

Список використаних джерел:

1. Де Боно Е. *Шість капелюхів мислення*. Київ.: Літопис, 2020.
2. Четвернін І. Л. Креативність як фактор успішної підприємницької діяльності // *Економіка та управління*. 2021. №3. С. 41–45.
3. Сидоренко О. В. Формування креативного мислення студентів в умовах компетентнісного підходу. *Педагогічний альманах*. 2022. №1. С. 87–91.
4. World Economic Forum. *The Future of Jobs Report 2023*. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2023>

ПОЛЯК Катерина Юріївна

КРЕАТИВНІСТЬ ЯК ФАКТОР УСПІШНОГО УПРАВЛІННЯ

Креативність – це ключовий фактор успішного управління, який забезпечує здатність створювати нові ідеї, нестандартно вирішувати завдання і адаптуватися до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі, сприяє інноваційному розвитку, підвищенню конкурентоспроможності та ефективності підприємства чи організації.

Основні умови розвитку креативності в управлінні - відкритість у колективі, заохочення ініціативи, підтримка експериментів і наявність креативного лідера, який стимулює творчий підхід і ентузіазм працівників.

Креативний менеджмент формує творчу атмосферу, розвиток потенціалу працівників і керівників, а також застосовує гнучкі, інтуїтивні і нестандартні методи прийняття рішень.

Креативність генерує нові ідеї, створює унікальні продукти та впроваджує інноваційні рішення, що в результаті, забезпечує організації можливість залишатися конкурентоспроможною на ринку, сприяє оптимізації бізнес-процесів, підвищенню ефективності виробництва та діяльності організації загалом. Це досягається шляхом пошуку нових, власне, саме креативних підходів до вирішення завдань.

Створення творчого середовища мотивує співробітників, сприяє їхній самореалізації, підвищує професіоналізм і залученість у робочий процес. Креативний підхід у керівництві робить роботу цікавішою та змістовнішою, що позитивно впливає на корпоративний імідж і згуртованість колективу.

Креативність забезпечує здатність організації швидко адаптуватися до змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі, знаходити нестандартні рішення в кризових ситуаціях і ефективно реагувати на виклики ринку. Креативність орієнтується на унікальність продукту чи послуги, стимулює експерименти та постійне самовдосконалення, що дозволяє організації формувати довгострокові конкурентні переваги.

Креативність - обов'язкова умова стійкого розвитку бізнесу. Вона лежить в основі створення інновацій, оскільки саме нові, оригінальні ідеї трансформуються в інноваційні продукти, послуги чи бізнес-моделі. Це дозволяє компаніям не лише адаптуватися до змін, а й активно формувати нові ринки та випереджати конкурентів.

Аналіз показує, що компанії, які впроваджують креативний підхід у свою діяльність, значно випереджають конкурентів за ключовими фінансовими показниками, швидше залучають і розширюють клієнтську базу, створюють якісні та привабливі продукти, а також формують унікальний бренд. Такий

бізнес швидше реагує на зміни, знаходить нестандартні рішення у кризових ситуаціях, оптимізує процеси та ефективно використовує обмежені ресурси.

В умовах постійної невизначеності та швидких змін (під час пандемії, воєнного стану) креативність стає вирішальним фактором виживання та процвітання компанії, вона знаходить нові можливості та задає темпи розвитку ринку.

Креативність є не лише індивідуальною рисою, а й системною властивістю компанії, яка забезпечує стійкий розвиток через синергію людського капіталу, інновацій, інвестицій та організаційної модернізації.

Це основа управлінської діяльності, яка забезпечує здатність керівника та організації ефективно реагувати на зміни, знаходити нестандартні рішення й впроваджувати інновації.

Креативних менеджерів відрізняє вміння бачити можливості та зв'язки там, де інші їх не бачать.

Як висловився Стів Джобс: «Креативність — це просто створення зв'язків між речами. Коли творчих людей питають, як вони щось зробили, вони відчують себе трохи винуватими, тому що вони не зробили нічого насправді, а просто помітили. Це стає їм зрозуміло з часом. Вони змогли зв'язати різні шматочки свого досвіду і синтезувати щось нове».

Аналіз ринку праці показує, що постійно зростає попит на фахівців, які здатні знаходити саме нестандартні рішення, розв'язувати, здавалось би, надскладні проблеми, тобто, креативно керувати бізнесом.

Креативність лежить в основі таких ключових управлінських якостей, як уміння бачити проблеми, формулювати нові завдання, знаходити оригінальні шляхи вирішення проблем. Вона визначає здатність керівника проявляти винахідливість, ініціативу, самостійність та творчий підхід у професійній взаємодії.

Креативність — це важлива додаткова якість, фундамент управлінської діяльності, що визначає її результативність, адаптивність та здатність до розвитку в сучасному динамічному світі. Це елемент, без якого неможливий сталий розвиток бізнесу в сучасних умовах високої конкуренції, технологічних змін і глобальних викликів.

Таким чином, креативність в управлінні — це системний підхід, який забезпечує стійкий розвиток організації через інновації, адаптацію до викликів і ефективне використання ресурсів.

Креативність є складовою сучасного управління бізнесом, вона забезпечує не лише інноваційний розвиток і підвищення ефективності, а й формує основу для мотивації персоналу, гнучкості організації та досягнення стратегічних цілей. Саме тому впровадження креативного управління розглядається як один із найбільш ефективних підходів до ведення бізнесу в сучасних умовах.

Список використаних джерел:

1. Задорожнюк, Н. О., & Беноєва, М. Х. (2016). Дослідження ключових понять креативного менеджменту. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер.: Економіка, (1), 132-135.
2. Іванова, Н., Кучеренко, Д., Кузнецова, Т., Расулова, А., & Салімон, О. (2022). КРЕАТИВНИЙ ПЕРСОНАЛ ЯК ФАКТОР УСПІШНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice, 3(44), 243–250. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.3.44.2022.3712>

РОДІК Тетяна Петрівна

**РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ
В ПЕДІГОГІЧНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Сьогодні набула важливого значення проблема розвитку креативності у здобувачів освіти. Актуальність дослідження визначається постійним інтересом педагогів до пошуку ефективних шляхів удосконалення навчання в сучасних освітніх умовах.

Сучасний світ потребує фахівців, які мають активну соціальну позицію, вміють нестандартно мислити, розробляти та впроваджувати нововведення. А, відповідно, важливість креативності у сфері вищої освіти не викликає сумнівів.

Креативне мислення є важливим інструментарієм щодо вирішення різноманітних завдань, який характеризується здатністю генерувати нестандартні ідеї, знаходити оригінальні підходи як до викладання так і навчання. У професійній діяльності педагога креативність проявляється у наявності компетентностей та досвіду роботи а також в гнучкості мислення і впровадженні нових форм та методів роботи, у відкритті нових закономірностей, що сприяє розвитку та інноваціям.

Креативне мислення тісно пов'язане із критичним мисленням. О. Пометун зазначає, що критичне мислення – це активний, цілеспрямований, самостійний, дисциплінований та рефлексивний тип мислення, що передбачає здатність ідентифікувати проблеми, аналізувати, синтезувати та оцінювати інформацію з різних джерел, генерувати та оцінювати альтернативи, обирати оптимальний спосіб вирішення проблеми та обґрунтовувати власну позицію, приймаючи усвідомлені рішення та діючи відповідно [1].

Креативне мислення виходить за рамки обмежень і є оригінальним та свіжим у своїх ідеях, а критичне мислення має аналітичне значення. Водночас, бачення проблеми, перенесення знань та вмінь, способів дій у нові ситуації, здатність пропонувати нові підходи, методи розв'язання завдань потребують

оперування логічними прийомами мислення, що характерно й для критичного мислення [2].

Креативне мислення – важлива якість для людей усіх професій, яка проявляється в будь якій галузі освіти та різних видах діяльності.

Розглядаючи педагогічний заклад вищої освіти як простір розвитку креативного мислення здобувача вищої освіти, А. Бабак та В. Ворожбіт-Горбатюк трактують креативне мислення як «наскрізну соціально значиму і професійну компетентність майбутнього педагогічного працівника, яка передбачає системне знання принципів і підходів творення і реалізації нестандартних рішень в освітньому процесі, уміння формувати нові міждисциплінарні патерни, навички використовувати складність чи труднощі навчально-пізнавальної, науково - дослідницької діяльності як перспективу і умову розвитку» [3].

Розвивати креативне мислення у студентів педагог має поступово та упродовж всього періоду навчання. Оскільки з кожним новим набуттям досвіду є потреба у різноманітних, відмінних від попередніх, методах і прийомах, що використовуються в освітньому середовищі.

З метою сприяння формуванню креативності у здобувачів вищої освіти, необхідно сприяти розвитку інституційної культури, яка, не обмежуючись традиційними формами академічного розвитку, надає більшу цінність креативності, заохочує до рефлексії та особистісного розвитку як викладачів, так і студентів. Дж. Відсом наголошує, що необхідно «допомогти викладачам зрозуміти та підвищити власну креативність і визнати це невід’ємною складовою професіоналізму» [4]. Викладачі повинні мати доступ до інформації про фактори впливу на креативне самовираження студентів, про педагогічні практики з розвитку креативного мислення студентів.

Професійна підготовка майбутнього педагога має передбачити викладання курсів дисциплін, що сприяють розвитку креативного мислення, де, завдяки створеному середовищу викладання та навчання здобувачі могли б шукати шляхи самовираження та реалізації креативного потенціалу в майбутній викладацькій діяльності.

Процес розвитку у здобувачів вищої освіти навичок креативного мислення спрямований на їх самовизначення та самовираження у навчальній та професійній діяльності.

Чинниками, що сприяють розвитку креативного мислення у здобувачів вищої педагогічної освіти є їх обізнаність із методами та інструментарієм креативного мислення, формування доброзичливої атмосфери та відповідних умов, що вдосконалюватимуть емоційну компетентність.

Основою сприяння розвитку креативності у майбутніх педагогів мають такі фактори як створення студентоцентризму, тобто середовища, яке сприятиме розвитку інтелектуальних здібностей, створює доброзичливу атмосферу та свободу для самовираження та саморозвитку здобувача освіти.

Креативна складова у контексті реалізації компетентнісного і студентоцентрованого підходів у педагогічному закладі вищої освіти має відображатись у структурі освітніх програм, навчальних планах, проєктуванні освітніх кейсів, тощо.

Креативні методи навчання орієнтують здобувача на формування компетентностей та самопізнання. Осмислення змісту навчання в процесі використання креативних методів навчання сьогодні виходить на якісно новий рівень. Креативні методи навчання сприяють ефективному навчанню, обміну знаннями, що сприяє реалізації місії закладу вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Пометун О. І. Критичне мислення як педагогічний феномен. *Український педагогічний журнал*. 2018. №2. С. 89–98.
2. Жидкова Н. Критичне мислення у розвитку творчості учнів на уроках суспільствознавчих предметів. *Український педагогічний журнал*. 2020. №4. С.180–191.
3. Бабак А. І., Ворожбіт-Горбатюк В. В. Педагогічний університет як простір розвитку креативного мислення здобувача вищої освіти. «Грааль науки», 2021. №11. С. 489–491. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.24.12.2021.088>
4. Wisdom, J. Developing higher education teachers to teach creatively. In N. Jackson, M. Oliver, M. Shaw, & J. Wisdom (Eds.) (2007. *Developing creativity in higher education*. Routledge, 183–196.

РОЗІНА Ірина Володимирівна

РОЛЬ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ У ПОДОЛАННІ ПСИХОЛОГІЧНИХ БАР'ЄРІВ У ПРОФЕСІЙНОМУ САМОВИЗНАЧЕННІ МОЛОДІ

У тезах розглядається значення креативного мислення як важливого чинника подолання психологічних бар'єрів, які виникають у молоді під час процесу професійного самовизначення. Автор акцентує увагу на тому, що здатність до нестандартного мислення, гнучкості, відкритості до нових ідей сприяє зниженню рівня тривожності та невпевненості, які часто заважають молодим людям приймати усвідомлені професійні рішення. Окрему увагу приділено основним видам психологічних бар'єрів, що перешкоджають ефективному самовизначенню: страху невдачі, тиску з боку соціального оточення, відсутності віри у власні можливості. Підкреслено, що ці бар'єри можуть блокувати особистісний потенціал молодої людини, знижувати мотивацію та формувати внутрішні конфлікти. Запропоновано розглядати креативне мислення не лише як особистісну рису, а як інструмент для самопізнання, формування альтернативних варіантів професійного розвитку та

критичного переосмислення зовнішніх очікувань. Саме розвиток креативності дозволяє молоді знаходити нестандартні підходи до вибору професійної траєкторії. У тезах також аналізуються методи розвитку креативного мислення в освітньому середовищі, серед яких — тренінгові заняття, практики візуалізації, техніки дивергентного мислення. Показано, як застосування таких методів сприяє формуванню адаптивного, стійкого до стресів мислення. У підсумку зазначено, що креативне мислення виступає ключовим ресурсом для подолання психологічних бар'єрів і прийняття автентичних, внутрішньо вмотивованих рішень у сфері професійного самовизначення молоді. Його розвиток має стати одним із пріоритетних завдань сучасної системи освіти та психологічної підтримки.

Процес професійного самовизначення є складним етапом особистісного розвитку молоді людини, оскільки передбачає не лише вибір майбутнього фаху, а й формування уявлення про себе в професійному контексті. У сучасному світі, що характеризується швидкими соціально-економічними змінами, нестабільністю ринку праці та великою кількістю професійних опцій, молодь нерідко стикається з психологічними бар'єрами, які ускладнюють прийняття усвідомлених рішень. До таких бар'єрів належать страх помилки, невпевненість у власних силах, вплив думки оточення, низький рівень самопізнання.

Ці труднощі часто призводять до затримки процесу професійного вибору або до його здійснення під зовнішнім тиском, що в подальшому може спричинити професійне вигорання, незадоволення працею та низький рівень самореалізації. Відтак, виникає необхідність пошуку внутрішніх ресурсів, які б сприяли подоланню внутрішніх конфліктів і бар'єрів, пов'язаних із самовизначенням.

Одним із таких ресурсів виступає креативне мислення — здатність бачити ситуацію під новим кутом, генерувати нестандартні ідеї, виявляти гнучкість і відкритість до змін. Водночас у психологічній і педагогічній літературі недостатньо досліджено, яким чином саме креативне мислення може сприяти зниженню впливу психологічних перешкод у професійному самовизначенні.

Актуальність проблеми зумовлюється потребою в оновленні підходів до психолого-педагогічної підтримки молоді у період професійного становлення, а також важливістю формування у здобувачів освіти внутрішньої мотивації, здатності приймати самостійні рішення та не боятися помилятися. Таким чином, постає науково-практичне завдання — виявити роль і потенціал креативного мислення в подоланні психологічних бар'єрів, що супроводжують процес професійного самовизначення молоді, а також розробити ефективні стратегії його розвитку в освітньому середовищі.

Проблема професійного самовизначення молоді активно досліджується в контексті особистісного розвитку, психологічної підтримки та освітніх стратегій. Зокрема, І. Дубровіна у своїх працях акцентує увагу на важливості емоційної зрілості та самоусвідомлення як умов ефективного вибору професії. Л.

Карамушка досліджує психологічні бар'єри, які виникають у молоді на етапі професійного самовизначення, зокрема тривожність, занижену самооцінку та соціальний тиск, і наголошує на необхідності розвитку особистісної рефлексії та внутрішньої мотивації [2].

У дослідженнях О. М. Митрофанової розкривається роль креативного мислення як засобу подолання стереотипного бачення майбутнього та активізації особистісного потенціалу. На думку дослідниці, розвиток креативності створює умови для самостійного прийняття рішень і формування індивідуальної професійної траєкторії. Також праці Н. Чепелевої та С. Максименка вказують на взаємозв'язок між рівнем креативного мислення і здатністю долати фрустраційні ситуації в умовах невизначеності, зокрема у процесі вибору фаху [4].

Західні дослідники, зокрема Mark Runco та Robert Sternberg, розглядають креативність як ключовий компонент адаптивного інтелекту, що дозволяє людині ефективно функціонувати в умовах мінливого середовища. У роботах Teresa Amabile підкреслюється важливість внутрішньої мотивації та підтримуючого середовища для розвитку творчого потенціалу, що також актуально в контексті професійного самовизначення.

Креативне мислення відіграє важливу роль у подоланні психологічних бар'єрів, оскільки передбачає активізацію вищих когнітивних функцій, таких як дивергентне мислення, гнучкість, асоціативність. Молоді люди, здатні генерувати альтернативні варіанти рішень і критично оцінювати можливі наслідки, менш схильні до впливу стереотипів, соціального тиску чи страху невдачі. Саме розвиток креативності формує внутрішній ресурс, необхідний для конструктивної взаємодії зі складними життєвими ситуаціями.

Практичні методи розвитку креативного мислення можуть включати виконання завдань із відкритим кінцем, участь у тренінгах на розвиток уяви, вправи з технік «мозкового штурму», «шести капелюхів» (за Едвардом де Боно), а також створення проєктів, які вимагають самостійного пошуку ідей і рішень. В освітньому середовищі важливо забезпечити психологічну безпеку, атмосферу підтримки та визнання індивідуальності, що сприятиме вільному самовираженню й зниженню рівня тривожності.

Водночас, розвиток креативного мислення має відбуватися у взаємозв'язку з формуванням рефлексії, ціннісних орієнтацій та внутрішньої автономії. Креативність не є самоціллю, а служить інструментом для самопізнання, пошуку сенсу та прийняття рішень відповідно до власних життєвих установок.

Таким чином, креативне мислення є ефективним психологічним ресурсом у процесі професійного самовизначення молоді, оскільки сприяє подоланню страху помилки, невизначеності та зовнішнього тиску. Його розвиток дозволяє молодим людям бути гнучкими, адаптивними, відкритими до нових можливостей та здатними обирати власний життєвий шлях усвідомлено й упевнено.

Застосування методик розвитку креативності в навчальному процесі та системі психологічного супроводу може значно підвищити рівень автономності й стійкості молоді перед викликами професійного вибору. Отже, інтеграція розвитку креативного мислення в освітню та психологічну практику є актуальним напрямом підтримки професійного становлення особистості.

Список використаних джерел:

1. Амабайл Т. Компонентний підхід до вивчення креативності. Питання психології. 2002. № 6. С. 57–65. [in English]
2. Дубровіна І. В. Психологія розвитку особистості: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім Слово, 2015. 384 с.
3. Карамушка Л. М. Психологічна безпека освітнього середовища: теоретико-методологічні засади. Київ: Інститут психології ім. Г. С. Костюка, 2017. 296 с.
4. Максименко С. Д. Генезис творчої особистості. Київ: Центр учбової літератури, 2014. 342 с.
5. Максимчук Б. А. Соціальне прогнозування : робоча програма навчальної дисципліни. ВДПУ імені М.Коцюбинського. Вінниця: 2018. 13 с.

САКАЛЮК Оксана Олександрівна

**АКТУАЛІЗАЦІЯ САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ
ЯК ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ**

Самоосвіта відіграє ключову роль у професійному, особистісному та культурному становленні людини, адже вона сприяє здатності адаптуватися до змін, покращувати навички та розширювати знання в умовах сучасного суспільства.

Науковці підкреслюють, що самоосвіта є безперервним процесом розширення знань і вдосконалення методів пізнання, який базується на усвідомленій потребі людини в навчанні. Це свідомо, самостійно керована діяльність, спрямована на засвоєння суспільного знаннєвого досвіду для задоволення особистісних і професійних потреб [1; 3]. Зауважимо, що в цьому визначенні термін «свідомо» означає «вільно», оскільки зазначена діяльність здійснюється на основі вільного вибору її суб'єкта.

Розглядаючи самоосвіту як особливі дії особистості, предметом яких є власні стани та якості людини як суб'єкта діяльності, спілкування, самосвідомості [4], важливо доповнити, що процес самоосвіти забезпечує реалізацію низки функцій: екстенсивну (накопичення та набуття нових знань); компенсаторну (ліквідація прогалин в освіті); методичну (подолання професійної обмеженості особистості); творчу (спонукання до творчої роботи) та розвиваючу (вдосконалення особистісних якостей і попередження застою в

розвитку). Ще однією особливістю самоосвіти є її спрямованість на актуалізацію професійного знання та творче застосування у нестандартних ситуаціях, що сприяє розвитку суб'єкта праці як професіонала.

Успіх самоосвіти значною мірою залежить від рівня розвитку ключових компонентів пізнавальної діяльності, які визначають ефективність самостійного навчання та розвитку. Серед таких компонентів виділяють:

1) інтелектуальний розвиток і здібності до аналітичного мислення (уміння формулювати питання та визначати проблеми, здатність планувати послідовність дій для вирішення завдань або пошуку відповідей, розвинуті навички прогнозування, що дозволяють передбачати можливі варіанти розвитку подій);

2) актуалізація та використання наявних знань (уміння використовувати раніше засвоєні знання й навички для вирішення нових завдань, здатність відбирати необхідну інформацію, співвідносити її з поставленим завданням і умовами ситуації, розвинуте вміння робити висновки, аналізуючи та синтезуючи отримані дані);

3) мотивація та цілеспрямованість (велике бажання вирішити проблему або знайти відповідь на поставлене питання, вміння самостійно націлити себе на навчання та залучення нових джерел інформації, прагнення до пізнання нового в процесі виконання завдання) [2].

Ці компоненти формують основу для успішної самоосвіти, що є не лише механізмом засвоєння знань, але й засобом розширення горизонтів особистості та професійного розвитку. Важливо, щоб ці аспекти пізнавальної діяльності постійно вдосконалювались, адже саме вони забезпечують ефективність самостійного навчання в динамічному та інформаційно насиченому середовищі сучасності.

Акцентуємо на актуальних напрямках самоосвітньої діяльності, зокрема: участь у професійних тренінгах і семінарах забезпечує можливість обміну досвідом і освоєння сучасних знань й умінь; вивчення новітньої наукової та методичної літератури дозволяє отримувати актуальні знання; освоєння цифрових технологій передбачає навчання використанню інструментів для аналізу даних, автоматизації процесів тощо; саморефлексія та самооцінка – постійний аналіз власних досягнень і прогалин допомагає визначити напрями для подальшого вдосконалення; участь у професійних спільнотах сприяє формуванню мережі контактів, обміну ідеями та отриманню підтримки від колег.

Вплив актуалізації самоосвітньої діяльності на саморозвиток є очевидним: відбувається зростання професійної компетентності (постійне навчання дозволяє ефективніше виконувати професійних функції), розвиток інноваційного мислення (набуття здатності до пошуку та впровадження нових підходів у професійній діяльності), підвищення авторитету в професійному середовищі (актуальні знання та навички сприяють формуванню позитивного іміджу), посилення мотивації до подальшого розвитку (успішна самоосвіта стає

стимулом для продовження особистісного та професійного зростання). Таким чином, актуалізація самоосвітньої діяльності є стратегічно важливим елементом саморозвитку та забезпечує адаптацію до нових умов, підвищує ефективність професійних рішень.

Список використаних джерел:

1. Волобуєва Т. Б. Самоосвітня діяльність керівника. Харків : Основа, 2005. 112 с.
2. Зінченко С. В., Веселівський Р. Б. Самоосвіта як важливий чинник професійної успішності дорослої людини. Актуальні проблеми професійної орієнтації та професійного навчання населення у контексті подолання кризи ринку праці : матеріали VIII міжнар. наук.-практ. конф. Київ : ІПК ДСЗУ, 2015. С. 265-271.
3. Неперервна професійна освіта : проблеми, пошуки, перспективи : монографія / за ред. І. А. Зязюна. Київ : Віпол, 2000. 636 с.
4. Особистість у розвитку : психологічна теорія і практика : монографія / за ред. С. Д. Максименка, В. Л. Зливкова, С. Б. Кузікової. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. 430 с.

***ТКАЧЕНКО Вадим Володимирович,
ЦВЯЧКА Олександр Олександрович***

**КРЕАТИВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ
БРЕНДУ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ**

У сучасних умовах стрімкої цифровізації, глобальної конкуренції та постійних змін у сфері освіти дедалі більшої актуальності набуває питання формування сильного, та привабливого бренду закладу освіти. Трансформації освітнього середовища, новітні концептуальні підходи до модернізації спонукають заклади освіти ефективно просувати свої послуги та адаптуватись до швидкої реакції на зміни. Серед дієвих механізмів та ефективних управлінських інструментів, що сприяють цьому процесу, особливу роль відіграє креативний менеджмент як система управління, орієнтована на генерацію, розвиток і реалізацію творчих інноваційних ідей у діяльності організації [1].

Креативний менеджмент у сфері освіти — це не лише впровадження нових підходів до навчального процесу, а й стратегія управління, яка охоплює брендинг, комунікації, освітні продукти, взаємодію з громадськістю та корпоративну культуру. Головним ресурсом у цьому випадку є ідеї та здатність колективу до творчості. Освітні установи, які культивують інноваційність і підтримують креативність персоналу та учнів, формують позитивний імідж, який швидко трансформується у сталий бренд.

У науковій літературі відомо досить багато робіт, присвячених вивченню брендів товарів та послуг, проте абсолютної єдності у думках автори не мають с приводу трактування так і сутнісного наповнення.

Підходи до розуміння сутності креативного менеджменту в освіті полягають у створенні сприятливого середовища для інновацій, формуванні командної креативності та впровадженні нестандартних рішень в освітній процес і організаційне управління [2].

Так Волощук, І. С представляє бренд освітньої організації як єдність маркетингових комунікацій організації, які спільно з іншими комунікаційними засобами впливають на споживачів з метою формування емоційного образу освітньої організації [3]. Синергія такого впливу має сприяти розвитку інтелектуального потенціалу організації. Особливістю даного підходу і те, що бренд ЗВО розглядається не як набір характеристик послуг освітньої організації чи її споживачів, а як її комунікації зі споживачами.

У поняття бренду освітньої організації, наведене В.О.Шпильовою із співавторами [4], включені наступні складові:

- сама освітня послуга (у тому числі її назву, логотип та т. ін.);
- те, як сприймають її споживачі і що вони їй приписують;
- обіцянки та / або гарантії, які дає споживачам освітня організація.

Креативний менеджмент визначається як управлінська концепція, що базується на розвитку і використанні креативного потенціалу персоналу для досягнення стратегічних цілей організації [5]. У сфері освіти він має особливе значення, оскільки освітні установи одночасно виступають і виробниками, і трансляторами знань, цінностей, інновацій.

Під брендом закладу освіти слід розуміти цілісну систему уявлень, асоціацій, символів та репутаційного капіталу, що формується у свідомості зовнішніх та внутрішніх стейкхолдерів. Ефективно сформований бренд забезпечує закладові додаткові конкурентні переваги, лояльність здобувачів освіти, залучення партнерів і фінансування.

Ключовою фігурою у процесі формування бренду є керівник освітньої установи. Його завдання — створити сприятливе середовище для креативного потенціалу творчості колективу, ініціювати нестандартні рішення, бути лідером змін. Це вимагає нових управлінських компетентностей: стратегічного мислення, вміння працювати в команді, адаптивності, відкритості до нових ідей. Креативний керівник не лише керує, а й надихає, є носієм бачення майбутнього розвитку закладу.

Креативний менеджмент передбачає делегування повноважень, гнучкість у прийнятті рішень і підтримку ініціативи на всіх рівнях. Наприклад, реалізація студентських медіапроектів або викладацьких стартапів у межах освітнього простору створює потужне брендове наповнення, залучаючи молодь та фахівців. Успішне впровадження креативного менеджменту залежить від ефективного

застосування ключових інструментів для формування бренду, які систематизовані у таблиці 1

Таблиця 1

Ключові інструменти креативного менеджменту

Інструменти	Зміст
Візуальна ідентичність	Логотип, кольорова гама, стильова єдність усіх візуальних матеріалів. Креативне оформлення простору (інтер'єру закладу, вивісок, афіш) створює емоційний зв'язок з цільовою аудиторією.
Комунікаційна стратегія	Унікальний стиль спілкування в соціальних мережах, на вебсайті, в друкованій продукції. Креативний контент (відео, пости, інтерв'ю, студентські проєкти) формує впізнаваність і довіру
Івент-менеджмент	Організація креативних подій — хакатонів, фестивалів, днів відкритих дверей, благодійних акцій — дозволяє школі або університету заявити про себе як про інноваційний, відкритий і прогресивний заклад.
Освітні продукти	Розробка нестандартних курсів, програм подвійного диплому, модульних або міждисциплінарних програм із залученням бізнесу або митців — усе це підкреслює унікальність закладу.

Таким чином, у сучасних умовах бренд стає не лише зовнішнім маркером закладу, а й внутрішнім мотиватором для учасників освітнього процесу, одним із найважливіших факторів конкурентоспроможності закладів вищої освіти, базовою передумовою їх успішної діяльності.

Його застосування сприяє підвищенню привабливості освітнього закладу, створенню позитивного іміджу, дає змогу вирізнити заклад серед конкурентів та підвищити конкурентоспроможність і привабливість на ринку освітніх послуг. Інноваційність, відкритість до змін і цілісна стратегія брендингу є основою сталого розвитку сучасної освіти.

Список використаних джерел:

1. Осіпов, А. А. (2021). Брендинг закладів вищої освіти в умовах цифровізації. *Менеджмент в освіті*, 1(35), 12–18.
2. Білик, Н. М. (2020). Креативний менеджмент в освітній діяльності: сутність і значення. *Освітній дискурс*, 3(27), 45–51.
3. Волощук, І. С. (2022). Візуальна ідентичність як складова бренду сучасного закладу освіти. *Інноваційна педагогіка*, 48, 73–77.
4. Білик В., Шпильова В., Чорний Н. (2024). Стратегії креативного менеджменту для адаптації організацій в умовах війни. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 336(6), 721-726. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-336-108>
5. Amabile, T. M. (1996). *Creativity in Context: Update to the Social Psychology of Creativity*. Westview Press.

ТКАЧЕНКО Катерина Валеріївна

STEAM-ОСВІТА ТА КРЕАТИВНЕ МИСЛЕННЯ В КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЛЄВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ІНТЕГРАЦІЯ КРЕАТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ЯК ОСНОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ

У контексті модернізації освітнього процесу та переходу до інтегрованих міждисциплінарних моделей навчання дедалі більшої актуальності набуває методика STEAM, яка поєднує науку (Science), технології (Technology), інженерію (Engineering), мистецтво (Arts) і математику (Mathematics). Саме завдяки введенню компонента «Arts» у традиційну STEM-модель стає можливим системне впровадження креативного мислення як не лише додаткової, а базової складової освітнього процесу. Креативність у STEAM-освіті розглядається не як абстрактна здатність до фантазії, а як функціональний елемент, що забезпечує здатність генерувати нові ідеї, конструювати інноваційні рішення, інтегрувати естетичні, гуманітарні та технічні знання у вирішення прикладних задач.

Нерозривність креативного мислення і методики STEAM ґрунтується на тому, що обидва підходи передбачають відмову від фрагментарного вивчення дисциплін, натомість акцентують увагу на створенні міждисциплінарного освітнього середовища, у якому студент не просто споживає знання, а конструює нові смисли. Таке навчання має на меті не лише оволодіння змістом дисциплін, а й розвиток когнітивної гнучкості, здатності до адаптивного мислення та виховання здатності діяти в умовах невизначеності — ключових ознак креативності.

У контексті культурно-дозвілєвої освіти синтез STEAM-підходу та креативного мислення відкриває особливо перспективні можливості. Завдяки поєднанню технологічної обізнаності з естетично-художнім баченням реальності, студенти отримують простір для створення культурного продукту нового типу — інтерактивного, динамічного, здатного залучати аудиторію через різні канали взаємодії: віртуальну реальність, мультимедійні інсталяції, імерсивні технології. Таке поєднання не лише розширює межі культурної діяльності, а й формує фахівця, який вміє оперувати сучасними інструментами та водночас мислити глибоко, концептуально та соціально відповідально.

Особливо важливо, що креативне мислення у рамках STEAM-моделі виховується через проектну діяльність, візуалізацію процесів, експеримент, дослідження, якісну рефлексію та постійний міждисциплінарний діалог. Тут креативність не зводиться до прикрашання результатів, а виступає рушієм мислення на всіх етапах — від формулювання проблеми до пошуку рішення, від вибору матеріалів до оцінки ефекту.

У сучасних умовах соціокультурного розвитку вивчення дисципліни «Культурно-дозвілєва діяльність» неможливе без оволодіння навичками креативного менеджменту. Дозвілєва сфера в Україні активно комерціалізується, диджиталізується й модернізується, тому від фахівця очікується не лише креативність у створенні культурного продукту, а й здатність стратегічно планувати, управляти ресурсами, залучати партнерів і оцінювати ефективність культурних проєктів. Креативний менеджмент поєднує аналітичне мислення з інтуїтивним, культурне з підприємницьким — що дозволяє не просто створювати події, а виводити їх у публічний простір як конкурентоспроможні продукти.

Один із яскравих прикладів використання STEAM-освіти в культурно-дозвілєвій діяльності — організація інтерактивної виставки «Цифрова спадщина: як звучить Україна», яка поєднує елементи музики, інженерії, дизайну, історії та програмування. Відвідувачі мають змогу не лише побачити традиційні українські інструменти, а й за допомогою сенсорних панелей та доповненої реальності (AR) вивчити їхній устрій, почути цифрову реконструкцію мелодій, дізнатися про походження та регіональну специфіку. Такий проєкт вимагає залучення мультидисциплінарної команди — музикознавців, інженерів, дизайнерів, культурологів та програмістів — що і є сутністю STEAM-підходу.

Цей формат дозволяє створити подію нового типу — не лише естетично привабливу, а й пізнавальну, інтерактивну, адаптовану до потреб різних вікових груп. Студенти, долучаючись до створення подібного продукту в межах навчального процесу, набувають досвіду креативного менеджменту, роботи з цифровими технологіями, публічного представлення культурного контенту. Такий досвід не лише формує міждисциплінарну компетентність, а й сприяє переосмисленню української культурної спадщини в сучасному цифровому світі, що особливо важливо в умовах боротьби за національну ідентичність.

Сучасний фахівець у сфері культурно-дозвілєвої діяльності має володіти такими управлінськими компетентностями, як планування проєктів, комунікаційні стратегії, управління брендом культурного заходу, фандрейзинг, медіаменеджмент і робота з цільовими аудиторіями. Саме ці аспекти вивчає креативний менеджмент — як дисципліна, що навчає мислити проєктно, працювати в команді, адаптувати ідеї до потреб різних спільнот. У соціокультурній сфері такі навички є ключовими, адже часто успішність ініціативи залежить не лише від її художнього рівня, а й від здатності організатора побудувати ефективну комунікацію з громадою, місцевою владою чи бізнесом.

У межах професійної підготовки фахівців у сфері культурно-дозвілєвої діяльності дисципліна «Основи креативного менеджменту» відіграє ключову роль, оскільки дозволяє поєднати теоретичні знання з набуттям практичних навичок управління творчими процесами. Її зміст ґрунтується на глибокому

розумінні функцій менеджменту, адаптованих до умов культурного середовища. У процесі вивчення студенти засвоюють, що креативний менеджмент не є відокремленою дисципліною, а скоріше інтегративним підходом, що охоплює аналіз, планування, генерацію ідей, організацію процесів, комунікацію та оцінку результатів.

Насамперед, навчальний курс формує аналітичне мислення, необхідне для розуміння потреб цільових аудиторій, аналізу культурного ринку, визначення контексту подій і заходів. Студенти вчаться генерувати ідеї відповідно до цих потреб, застосовуючи методи творчого мислення та техніки ідеації, зокрема мозковий штурм, дизайн-мислення, візуальне моделювання. Це створює умови для формування новаторських рішень у галузі культурного проєктування. У подальшому особлива увага приділяється плануванню: вивчаються методики створення календарних планів, бюджетів, програм заходів, а також формування стратегій реалізації культурного продукту.

Практичне значення дисципліни проявляється у формуванні навичок організації та координації команд, ефективного лідерства, управління людськими ресурсами в творчому середовищі. Комунікаційна складова охоплює вивчення сучасних стратегій презентації ідей, брендування культурних подій, створення промоційних кампаній, пітчингів і взаємодії зі ЗМІ та аудиторіями. Завершальним етапом виступає функція рефлексії та оцінювання результатів, що навчає студентів аналізувати ефективність реалізованих ініціатив, визначати сильні та слабкі сторони культурного менеджменту, виводити обґрунтовані висновки для подальшої професійної діяльності. Таким чином, вивчення основ креативного менеджменту сприяє формуванню повного циклу управлінських компетентностей, необхідних для успішної роботи в галузі сучасної соціокультурної діяльності, де творчість і стратегія мають існувати в постійному динамічному балансі.

Крім того, креативний менеджмент має глибокий гуманітарний сенс — він передбачає не лише технічне управління, а й формування ціннісного простору, у якому культура несе зміст, згуртовує громаду, дає емоційне полегшення та зміцнює ідентичність. У цьому сенсі, менеджер соціокультурної сфери стає фасилітатором соціальних змін — через культурні практики він формує нові способи взаємодії між людьми, допомагає громадам долати кризові стани, переосмислювати власну історію та бачити майбутнє. Отже, впровадження засад креативного менеджменту в освітній процес є не лише актуальним, а стратегічно необхідним для підготовки фахівців, здатних працювати на перетині культури, підприємництва та громадської відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Брич В. Я., Корман М. М. Креативний менеджмент. — Київ: КНЕУ, 2018. — 224 с.

2. Менеджмент соціокультурної діяльності. Культурно-дозвіллева діяльність: навч. посібник / За ред. І. І. Ігнатенка. – Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. – 168 с.
3. Жовнич О. В. Система підготовки майбутніх учителів до впровадження європейського досвіду формування життєвих навичок в учнів початкової школи: дис. ... канд. пед. наук. – Вінниця, 2024. – 270 с.
4. Henriksen D. Creating STEAM with Design Thinking // The STEAM Journal. – 2018. – Vol. 3(1), Article 11.
5. Siregar E. et al. Integrated STEAM Education for Students' Creativity Development // Education Sciences. – 2023. – Vol. 13(6), Article 676.

ТОПЧІЙ Марія Сергіївна

КРЕАТИВНІСТЬ ЯК СИСТЕМОУТВОРЮЮЧИЙ ЧИННИК ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

Сучасна система освіти перебуває в постійному пошуку ефективних способів підвищення якості навчання та виховання здобувачів освіти. Педагогічна діяльність, побудована на основі креативного підходу, забезпечує гнучкість, варіативність та інноваційність навчального процесу. У цьому контексті креативність викладача виступає одним із провідних чинників успішної реалізації освітніх завдань.

У сучасному освітньому просторі креативність розглядається як ключова професійна якість педагога, що визначає ефективність його діяльності в умовах стрімких інформаційних технологій та диджиталізації. Креативність педагога забезпечує здатність адаптувати освітній процес до викликів сьогодення, зберігаючи водночас його гуманістичну, розвивальну й інноваційну сутність. Враховуючі стрімкий розвиток освітніх технологій, роль вчителя істотно трансформується від транслятора знань до наставника, модератора, здатного надихати та адаптувати освітній процес до потреб часу. Отже, здатність до нестандартного мислення, створення нових ідей, пошуку ефективних рішень у педагогічній практиці набуває особливої актуальності.

Креативність як поняття має багатовимірну природу. За С. Медніком, креативність полягає у здатності формувати нові асоціативні зв'язки. М. Чіксентміхаї розглядає креативність як результат взаємодії особистісних характеристик, доменної експертизи та соціального контексту. В українському педагогічному дискурсі креативність тісно пов'язується з поняттям «педагогічна майстерність» [3, 4].

У педагогічній практиці креативність виявляється у використанні інноваційних форм і методів навчання: проєктної діяльності, гейміфікації, дизайн-мислення, інтерактивних технологій. Особливе значення має здатність

педагога створювати навчальне середовище, що стимулює учня до творчості, самостійного мислення та пошуку рішень. В освітньому контексті креативність асоціюється не лише з оригінальністю мислення, а й з педагогічною інноватикою, емоційною інтелігентністю, гнучкістю й мобільністю мислення. Згідно з концепцією Дж. Гілфорда, творчість включає в себе дивергентне мислення, гнучкість, оригінальність, здатність до трансформації знань і критичного аналізу. Актуалізація цих здібностей у викладача формує освітній процес як динамічний, адаптивний, стимулюючий до розвитку здобувача освіти [4, 6].

Креативність посідає центральне місце в структурі педагогічної майстерності. Вона виявляється у здатності створювати інноваційні дидактичні моделі, модифікувати освітні технології, будувати діалогічні форми взаємодії з учнями. На думку українських науковців [1, 2, 3], педагогічна творчість – це не лише методологічний інструмент, а й особистісний ресурс вчителя, що розкривається у взаємодії з індивідуальністю кожного учня. Наприклад, дослідження Сисоєвої С.О. підкреслює важливість інтеграції креативності у зміст фахової підготовки майбутніх педагогів, що реалізується через проблемно-орієнтоване навчання, проєктну діяльність, методи кейсів.

Науковці виділяють кілька рівнів креативності від побутової до професійної, а також підкреслюють її зв'язок із гнучкістю мислення, емоційним інтелектом та відкритістю до нового досвіду [4, 6].

Емпіричні дані свідчать, що педагоги з високим рівнем креативності демонструють вищу ефективність у роботі з різними категоріями учнів, краще адаптуються до змін в освітньому середовищі та мають високий рівень задоволеності професією [5].

Дослідження, проведене в 2020 році серед викладачів європейських педагогічних університетів, показало, що інтеграція тренінгів з розвитку креативного мислення у підготовку педагогів значно підвищує їхню професійну гнучкість та інноваційність у викладанні. Викладач не лише передає знання, але й створює умови для самостійного пошуку, дослідження, критичного мислення учнів. Креативний педагог діє як фасилітатор, модератор, що стимулює середовище відкритості, довіри й творчого експерименту. Згідно з опитуванням, проведеним ЮНЕСКО [8], 68% викладачів вважають, що впровадження креативних підходів є визначальним чинником якісної освіти.

Особливо ефективними виявилися методики проєктного навчання, проблемно-орієнтоване навчання, а також кейс-метод, які сприяють розвитку вміння бачити альтернативи, працювати в команді та формулювати нові підходи до традиційного навчального контенту [7].

Провідними підходами до розвитку креативності у викладанні є:

1. Інтеграція креативних методів у педагогічну освіту – включення до програм підготовки вчителів навчальних курсів з креативного мислення, психології творчості, дизайну мислення (design thinking).

2. Використання арт-технологій – викладання з використанням технік сторітелінгу, театральної педагогіки, візуалізації знань через інфографіку.

3. Стимулювання творчої активності – впровадження в освітній процес ситуаційного моделювання, рефлексивних практик, брейнстормінгу, навчання через гру.

4. Професійний розвиток – постійне підвищення кваліфікації педагогів у напрямку креативних технологій, участь у творчих майстернях, міжнародних обмінах та проєктах.

Отже, креативність є визначальним чинником ефективної педагогічної діяльності у ХХІ столітті. Вона забезпечує адаптацію освітнього процесу до нових соціальних викликів, сприяє особистісному розвитку здобувачів освіти та підвищенню професійного рівня викладачів і є не лише однією з важливих складових професійної компетентності педагога, а й рушієм інновацій в освіті. Вона забезпечує ефективну взаємодію з учнями, сприяє формуванню позитивного освітнього клімату та розвитку ключових компетентностей учасників освітнього процесу. Формування креативності повинно стати пріоритетним завданням як у системі педагогічної освіти, так і в практиці професійного розвитку вчителя. Подальші дослідження доцільно спрямовувати на розробку програм підвищення креативної компетентності педагогів.

Список використаних джерел:

1. Педагогічна творчість, майстерність, професіоналізм у системі підготовки освітянських кадрів: здобутки, пошуки, перспективи: монографія / за ред. Н. В. Гузій; Мін-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. 427 с.

2. Савченко О.Я. Сучасний урок у початковій школі. Київ: Освіта, 2017. 255 с.

3. Сисоєва С.О. Педагогічна творчість: теорія і практика. Київ: Педагогічна думка, 2020. 344 с.

4. Csikszentmihalyi, M. Creativity: Flow and the Psychology of Discovery and Invention. New York: Harper/Collins. 1996. Pp. 107–126.

5. Runco, M. A., & Acar, S. Divergent Thinking as an Indicator of Creative Potential. Creativity Research Journal, 2012: 24(1), 66–75.

6. Sternberg, R. J., & Lubart, T. I. The Concept of Creativity: Prospects and Paradigms. In Handbook of Creativity. Cambridge University Press, 1999. Pp. 3–15.

7. Sawyer, R. K. (2011). Explaining Creativity: The Science of Human Innovation. Oxford University Press.
<https://doi.org/10.1093/oso/9780195161649.001.0001>

8. UNESCO (2020). Global Education Monitoring Report.

TREGUBENKO Iryna

ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN GAMIFICATION PROCESSES TO SHAPE THE CREATIVE THINKING OF CYBERSECURITY AND INFORMATION PROTECTION SPECIALISTS

The task of developing and supporting creative thinking among cybersecurity professionals is critical to maintaining the effectiveness of information security systems. In addition, acquiring the habits of thinking atypically, in a non-standard way, in addition to improving their professional level, can protect such specialists from burnout problems. It should be borne in mind that the intensity, speed of work and the presence of constant stress in the work environment during cyber incidents and cyber attacks are too high and are of a permanent nature.

Usually, a typical method of creative thinking used by specialists in technical fields, including IT and cybersecurity, in their work and training (adaptation) is collective work by the “brainstorming” method. This method is based on the joint cooperation of a group of specialists and helps to improve the exchange of opinions without judgment. This way, we can increase the number of useful inventions and solutions. However, it is not possible to apply the method in real time in a crisis situation, such as any cyberattack. The method can work at the stage of analyzing the consequences and causes of a cyberattack.

In the tasks of sustainable updating of professional skills, knowledge and abilities of cybersecurity and information protection specialists, it is desirable to use such creative thinking techniques that can be applied individually in a short time. It is proposed to investigate the possibility of introducing into widespread practice based on gamification methods using artificial intelligence algorithms, additional. It is proposed to investigate the possibility of introducing an additional method of creative thinking, such as SCAMPER, into widespread practice based on gamification methods using AI algorithms. This strategic approach usually yields good results for improving current processes. At the same time, if mastered in advance, it can be used by an individual specialist both in group work and in individual actions, which is important when responding to a cyber incident. In addition, this type of creative thinking, due to its determinism and the possibility of decomposition into small local individual skills, fits well with the principles of building game applications and can be effectively used in the creation of specialized software tools for gamification of learning processes. In addition, an intelligent artificial agent can be connected to each such individual game process, which will increase the learning efficiency by individualizing the learning trajectory and adjusting it to the individual properties of the learner.

The AI algorithms themselves to some extent use a method that is inherent in human creative thinking, typical for scientists, and which has been practiced for centuries, namely the method of “Analogical Thinking”. The essence of currently

widespread artificial intelligence technologies is the ability to identify analogies, recognize similarities between different objects, concepts, actions, and apply the accumulated knowledge to a new situation or to new objects.

Undoubtedly, AI technologies are now in trend. Technologies are developing, among other things, due to increased funding. Thus, it is assumed that investments in the development of Artificial Intelligence among EdTech companies in the world will grow from 5 to 112 billion dollars in the next 10 years [1]. Artificial intelligence brings significant benefits to educational projects by minimizing the time spent on training, increasing the number of students and their own reputation, etc. For example, the Coursera project implemented an AI-based assistant in its product and received a 9.5% increase in students' first-time test pass rates and an 11.6% increase in lessons completed per hour of study [2]. These indicators may well indicate an increase in learning efficiency. In addition, AI, especially when combined with Deep Research technologies, can be a great tool for creating educational content. For example, the 360learning project uses AI to create training courses, which has made it possible to accelerate. For example, the 360learning project uses AI to create training courses, which has made it possible to speed up the creation of courses and add variety to them [3]. But not everything is so clear. Certain drawbacks and risks of artificial intelligence technologies that are currently used in practice have already become clear.

To improve the effectiveness of the processes of updating professional knowledge and, as a result, strengthening cybersecurity, it is proposed to introduce a model of sustainable on-the-job training in the form of a specialized game with adapted artificial intelligence algorithms into the real work of real cybersecurity specialists. The prerequisites for a positive outcome of such processes exist because IT professionals, in particular cybersecurity and information protection professionals, usually have specific traits, such as: immersion in professional processes, certain elements of personality autism, immersion in cyberspace at the expense of real-life communication, etc. Such people are usually inclined to non-verbal communication and are very adapted to the artificial space of video games and virtual worlds. Game techniques, manner of communication and methods of exploring new environments are usually very well developed in such specialists and are a natural state of personality, in particular for the processes of cognition, analysis and synthesis, for acquiring new skills, knowledge, abilities. In addition, such integration into the virtual world forms the prerequisites for minimizing the effects of stress from the constant processes of learning the unknown.

References:

1. Using AI in education to help teachers and their students | World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/stories/2025/01/how-ai-and-human-teachers-can-collaborate-to-transform-education>
2. Announcing AI-powered capabilities enabling educators to use Coursera Coach to deliver interactive, personalized instruction. CourseraBlog. URL:

<https://blog.coursera.org/announcing-ai-powered-capabilities-enabling-educators-to-use-coursera-coach-to-deliver-interactive-personalized-ins>

3. Supercharge L&D with AI. 360learning. URL: <https://360learning.com/product/artificial-intelligence>

ТРИФОНОВА Катерина Олексіївна

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ У СТУДЕНТІВ З КІБЕРБЕЗПЕКИ

У цифрову епоху кібербезпека стала ключовою сферою, що забезпечує стабільність інформаційного простору. Кібератаки стають дедалі складнішими, тож фахівці мають володіти не лише технічними знаннями, а й нестандартним мисленням. У таких умовах креативність уже не другорядна навичка, а критичний інструмент у протидії новим загрозам. Метою цієї статті є дослідити значення креативного мислення для фахівців з кібербезпеки та обґрунтувати необхідність цілеспрямованого розвитку цієї навички у студентів, що здобувають освіту в цій галузі.

Креативне мислення – це здатність генерувати нові, нестандартні ідеї, бачити неочевидні зв'язки та підходити до розв'язання проблем із різних ракурсів. Його ключовими характеристиками є асоціативність, дивергентне мислення (уміння створювати кілька варіантів вирішення однієї проблеми) та готовність виходити за межі звичних схем [1,2].

У сфері кібербезпеки, де загрози постійно змінюються, а методи атак часто непередбачувані, фіксовані алгоритми захисту не завжди ефективні. Зловмисники мислять креативно: вони шукають нові вразливості, комбінують нестандартні техніки, адаптуються до обставин. Тому й захисник повинен бути здатним мислити ще гнучкіше, передбачати можливі варіанти атак і знаходити інноваційні способи протидії.

Інакше кажучи, у грі між атакуючим і захисником перемагає не лише той, хто краще знає технології, а той, хто вміє використовувати їх нестандартно.

У кібербезпеці існує чимало ситуацій, коли стандартні підходи не дають результату, і саме тоді на перший план виходить креативне мислення.

Zero-day атаки – це загрози, для яких ще не існує готових рішень або оновлень безпеки [3]. У таких випадках фахівець має діяти швидко й нестандартно: імпровізувати, будувати гіпотези, використовувати наявні інструменти нетрадиційним способом. Тут шаблонів не існує – потрібна гнучкість та інтуїція.

Соціальна інженерія ґрунтується не стільки на технологіях, скільки на маніпуляції людською поведінкою [4]. Щоб виявити та запобігти таким атакам, фахівець має вміти мислити як зловмисник, передбачати реакції людей,

моделювати поведінкові сценарії – тобто проявляти високий рівень емпатії й креативності.

Виявлення аномалій у мережевому трафіку або поведінці систем потребує здатності помічати відхилення, які не вписуються в жодні шаблони [5]. Це завдання не завжди під силу автоматизованим системам, які опираються на чіткі правила. Людина з креативним мисленням може побачити приховані закономірності там, де система не фіксує нічого підозрілого.

У таких умовах важливу роль відіграють сценарне моделювання, симуляції атак і аналіз ризиків. Вони дозволяють фахівцям програти можливі загрози, створювати нестандартні сценарії й тренуватися шукати нестандартні рішення – тобто розвивати саме ту гнучкість і креативність, що є критично важливими у реальних умовах.

Розвивати креативне мислення у студентів, які навчаються за спеціальністю «Кібербезпека», можна через інтерактивні, практикоорієнтовані та нестандартні підходи.

Гейміфікація – один із найефективніших методів. Участь у Capture The Flag (CTF) змаганнях, кібер-квестах та симуляціях атак і захисту сприяє розвитку нестандартного мислення в умовах обмеженого часу та невизначеності. Студенти навчаються не просто застосовувати знання, а й креативно шукати нові підходи до вирішення задач.

Дизайн-мислення – це підхід, що ставить у центр уваги користувача й допомагає створювати інноваційні рішення. У контексті кібербезпеки його можна використовувати для розробки зручних і водночас захищених систем, передбачаючи можливі загрози ще на етапі проєктування.

Проєктне навчання дозволяє студентам працювати над реальними кейсами — наприклад, розслідувати інциденти, розробляти стратегії захисту для конкретних компаній або оцінювати ризики певної інфраструктури. Такий підхід вимагає аналітики, креативності й командної взаємодії.

Методи генерації ідей, такі як мозкові штурми, метод пошуку інновацій через модифікацію існуючих рішень, або зворотне мислення, формують у студентів здатність дивитися на проблему з різних точок зору. Особливо ефективним є рольове занурення в образ зловмисника – це допомагає краще розуміти логіку атак і прогнозувати потенційні загрози.

Також варто впроваджувати міждисциплінарні завдання, які поєднують технічні аспекти з елементами психології, соціології, економіки. Наприклад, аналіз маніпулятивних технік у фішингових листах з точки зору психології або розробка візуальних моделей кіберзагроз. Такий підхід розширює кругозір студентів, навчає бачити ширший контекст і генерувати нестандартні рішення на стику різних знань.

Комбінація цих методів створює середовище, у якому студенти не лише засвоюють знання, а й навчаються творчо мислити – що є ключовою компетенцією у сфері кібербезпеки.

Такі підходи активно застосовуються на кафедрі «Кібербезпеки» Одеського національного морського університету [6]. Викладачі кафедри впроваджують сучасні освітні практики, орієнтовані на розвиток креативного мислення студентів, поєднуючи теорію з практичними завданнями. Таким чином, викладачі кафедри створюють сприятливе середовище для формування не лише технічної компетентності, а й креативного мислення – однієї з найважливіших навичок сучасного кіберзахисника. Загалом, викладач відіграє ключову роль у формуванні креативного підходу в студентів – через відкритість до ідей, підтримку ініціативи та готовність до експериментів у навчанні.

Отже, креативність є не альтернативою технічним знанням, а їх необхідним доповненням у сфері кібербезпеки. Саме синергія творчого підходу та глибоких технічних навичок дозволяє ефективно реагувати на складні й непередбачувані кіберзагрози.

Студенти, які володіють креативним мисленням, виявляють вищу адаптивність, здатність до нестандартного аналізу ситуацій і прийняття ефективних рішень у критичних умовах. Це робить їх більш конкурентоспроможними та стійкими до викликів цифрового середовища.

Формування творчого кіберзахисника має стати одним із ключових завдань сучасної освітньої системи. Освіта повинна не лише передавати знання, а й розвивати здатність мислити ширше, поєднуючи аналітику з інноваціями. Такий підхід сприятиме підготовці фахівців, здатних проактивно захищати інформаційний простір майбутнього.

Список використаних джерел:

1. Мрихіна О. Курс креативне мислення: підручник. USAID, 2023. 137 с.
2. Ситницький М. В., Жилінська О. І. Креативне мислення: навч. посіб. Київ: Національний центр розвитку креативного підприємництва КНУ ім. Т. Шевченко, Видавництво Ліра-К, 2020. 100 с.
3. Осіпов Я. В., Світличний В. А. Атака нульового дня. Що це і як з цим боротися? *Актуальні питання протидії кіберзлочинності та торгівлі людьми: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції*. м. Харків, листопад 2018 р. С. 306-309.
4. Петрик В. Соціальна інженерія як засіб отримання таємної інформації. *Військова освіта і наука: сьогодення та майбутнє: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції*. м. Київ, листопад 2017 р. С. 230-232.
5. Гайдур Г. І. Виявлення аномалій трафіку в інформаційних системах організацій з використанням методів Machine Learning на основі алгоритмів прогнозування категорійних полів. *Телекомунікаційні та інформаційні технології*. 2021. №4. С. 41-53.

6. Трифонова К. О., Перерва С. О. Розробка захищеної автоматизованої веб-системи тестування знань. *Informatics and mathematical methods in simulation*. 2021. Vol.11, No.3, P. 227–238.

ТЮРИНА Ніла Марківна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Високий рівень професійної кваліфікації сучасних фахівців, зокрема менеджерів, у процесі формування ефективних управлінських рішень має ґрунтуватися на теоретичній базі, практичних навичках та креативному мисленні. Дослідження проблеми розвитку навичок креативного мислення у здобувачів вищої освіти наразі є необхідним з огляду на вимоги сучасного ринку праці.

Дослідники, які вивчали питання креативності, вважають її однією з найцінніших навчальних навичок у сучасних умовах. Креативність розглядається як навичка мислення вищого порядку, заснована на складному і постформальному мисленні, пов'язаному із створенням нових і цінних ідей в ході цієї діяльності [1]. На думку автора [2] розвиток креативного мислення у здобувачів вищої освіти має важливе значення для досягнення ефективного та високого рівня навчання.

Традиційно креативне мислення трактується як здатність приймати нестандартні рішення, генерувати нові ідеї та підходити до проблем творчо. Сучасна освіта визнає креативність цінністю та пріоритетом.

Основні риси креативного мислення стосуються: гнучкості - вміння легко змінювати напрям думок; оригінальності – створення нових ідей; вміння бачити зв'язки – поєднання несумісного; гнучкості – вміння змінювати напрямок думок; допитливості – постійний пошук відповіді на питання та іншого.

Креативне мислення було об'єктом досліджень багатьох зарубіжних науковців, а саме: американського психолога Дж. Гілфорда, Е. Торранса, Г. Гарднера - автора теорії множинного інтелекту, Дж. П. Гілфорда – автора наукового підходу до креативності, Г. Воллеса – теоретика творчого процесу та інших.

До типових ознак креативного мислення науковці відносять: асоціативність - здатність поєднувати різні ідеї; оригінальність - створення нового, самобутнього; релевантність – рішення, що актуальні на даний момент; евристичність - нестандартні підходи до вирішення проблеми; метакогніція - усвідомлення, що вихід у складній ситуації є.

Питанням використання та розвитку креативності в освіті присвячено праці таких науковців, як: Крафт А., Міллер А., Джеффри Б., Флейт Д., Алленсар

Е., Відсом Дж., Лієблінг М., Перейра Н., Корольова Л., Дроздова І. та багато інших.

У сфері освіти креативне мислення може реалізуватись через:

- використання проблемно-орієнтованого навчання - дослідження, обговорення нестандартних рішень;
- роботу у мультидисциплінарних командах - об'єднання здобувачів вищої освіти різних спеціальностей для вирішення спільної проблеми;
- залучення методик дизайн-мислення - вирішення проблеми через емпатію, генерацію ідей, тестування;
- оцінювання результату та процесу мислення – додатково до оцінки за результат додаються бали за оригінальність ідеї, або використання нестандартного підходу тощо;
- проектно-орієнтоване навчання - тривалий проєкт, від етапу проєктування ідеї до реалізації продукту;
- викладання освітніх компонент основних чи вибіркових, пов'язаних з розвитком мислення.

У даному дослідженні акцент зроблено на формуванні креативного мислення у здобувачів вищої освіти, що навчаються за спеціальністю «Менеджмент».

Зважаючи, що у майбутньому менеджери будуть вирішувати, у більшості випадків, не структуровані задачі то у процесі навчання необхідно формувати креативне мислення через кейс-методи, бізнес-симуляції, проведення аналізу кризових ситуацій. Також в процесі навчання для створення конкурентних переваг фокус має бути спрямований на інноваційність та стратегічний розвиток. Вкрай важливим для майбутніх управлінців мати ґрунтовну підготовку про командну взаємодію та лідерство. В процесі підготовки менеджерів, крім управлінських знань, важливими є також знання з економіки, психології, технологічних процесів, ІТ-технологій. Це дозволяє формувати креативне мислення на перетині зазначених напрямів. Актуальними також є методи навчання, що орієнтовані на креативність, як то: інноваційні воркшопи, трансформація ідей, симуляції ділової діяльності, кейс-стаді, моделювання реальних процесів та управління стартапом, креативні презентації та інші.

Коротке авторське дослідження питань, пов'язаних з креативністю у підготовці менеджерів у вищій освіті, дозволили сформувати структурну схему, де представлено як реалізується креативне мислення у вищій освіті та основні особливості використання його у підготовці менеджерів. На рисунку 1 представлено теоретичний базис, основні риси та шляхи реалізації креативного мислення у вищій освіті, також означені його особливості, що необхідні для менеджерів.

Список використаних джерел:

1. Larraz, N. (2015). Desarrollo de las habilidades creativas y metacognitivas en la educación secundaria obligatoria. Dykinson.

2. Larraz, N. (2021). Development of Creative Thinking Skills in the Teaching-Learning Process, *Teacher Education – New Perspectives*, Ulas Kayapinar, *IntechOpen*. <https://doi.org/10.5772/intechopen.97780>

УЛЬЯНОВА Тетяна Юріївна

КРЕАТИВНИЙ ПІДХІД ДО ЗМЕНШЕННЯ СТРЕСУ ЯК ІННОВАЦІЙНА ПСИХОЛОГІЧНА СТРАТЕГІЯ

Період навчання у закладах вищої освіти є не лише часом інтелектуального зростання, а й етапом інтенсивного особистісного формування. Студенти часто стикаються з різними викликами – адаптацією до нового середовища, високим навантаженням, емоційною нестабільністю, пошуком власного «Я» та сенсу майбутнього. У світлі подій останніх років, крім нормативних адаптаційних механізмів до навчання у ВНЗ додається військовий стан в Україні. Війна змушує не тільки переживати емоційний стрес та травматичні події, а і стикатися з фізичною небезпекою і загрозою життю. Відбувається порушення звичних життєвих ритмів, що може викликати агресію, гнів, страх, відчай, безсилля, тривожність та інші негативні емоції і стани.

На нашу думку, одним із ключових завдань вищої освіти сьогодення є оновлення освітнього простору таким чином, щоб він відповідав викликам сучасності, сприяв розвитку унікальних досягнень освіти та водночас знижував рівень стресу серед учасників освітнього процесу. Важливим чинником цього є формування особистості з креативним мисленням, здатної до самореалізації, стресостійкості та генерації нових ідей.

Концептуальні положення про сутність, структуру креативності, закономірності її формування і розвиток висвітлені у працях Т. Ембайла, Дж.Гілфорда, Д. Лаверта, Р. Стернберга, Д.Треффінджера, Е.Торренса, К. Урбана, Дж. Хейса. Велику увагу проблемі креативності приділяють українські дослідники: І. Гриненко, О. Дунаєва, О. Карпенко, І.Кравченко, О. Куцевол, С.Д. Максименко, Л. Орбан-Лембрик, І. Подорожна, В. Фрицюк, Т.Яценко. Так, О. Карпенко досліджувала креативність у контексті психологічної стійкості особистості та ролі творчих здібностей у подоланні стресових ситуацій. І.Кравченко у своїх роботах вивчала вплив арттерапії (як форми творчості) на зниження рівня тривожності та стресу в підлітків і дорослих. Л. Орбан-Лембрик аналізувала психологічні аспекти адаптації до стресових умов та розглядала роль творчого мислення в процесах подолання стресу, особливо у професійній діяльності. Т.Яценко досліджувала глибинні механізми творчості у психотерапевтичному процесі, зокрема через метод індивідуальної символдрами. Її роботи стосуються самовираження як засобу подолання внутрішніх конфліктів і напруг [1, 4, 6].

У цьому контексті застосування певних креативних методів і інструментів під час навчання стає потужним ресурсом, що є спрямованим на емоційне розвантаження та внутрішню стабілізацію, емоційну саморегуляцію, психологічну безпеку, впевненість у собі та активне самовираження здобувачів освіти. Творчий підхід має потужний вплив на зниження рівня стресу, оскільки активує низку психологічних механізмів. По-перше, творчість дозволяє студентам виразити свої емоції – переживання, тривоги, страхи, що накопичуються всередині, можуть знайти безпечний вихід через малювання, письмо, музику чи інші форми самовираження. Що в свою чергу знижує емоційну напругу та сприяє заспокоєнню. По-друге, творчий процес допомагає змінити фокус уваги. Здобувачі освіти, які занурюються у творчу діяльність, відволікаються від зовнішніх подразників і джерел стресу, концентруючись на позитивному або нейтральному занятті, що приносить задоволення. Це дозволяє «перезапустити» психіку і відчувати полегшення. Крім того, творчість дає відчуття контролю. У повсякденному житті часто зустрічаються з ситуаціями, які не можна змінити. Натомість у творчому процесі є можливість визначити напрям, форму і зміст творчої діяльності і її продуктів, що формує почуття впевненості у своїх силах і знижує стресову вразливість. Важливо й те, що через творчість з'являється можливість краще зрозуміти себе, зміцнити самооцінку та ідентичність. А це неабиякий ресурс для подолання труднощів. Нарешті, творчий процес часто супроводжується станом так званого «потoku» повного занурення, коли час ніби зупиняється, активуються механізми відновлення, знижується тривожність, з'являється відчуття внутрішньої гармонії і задоволення, що є запорукою неперервності життя [1].

Креативність вимагає сприймати стрес як частину життя, коли непередбачуваність стає просто частиною кризового процесу і добре застосовується для вирішення проблем. Обмеженість ресурсів та зовнішній тиск – природні умови для прояву креативності. У цьому випадку допоможе винахідливість. Це завжди експеримент, який може призвести до помноженого виграшу у разі успіху. Тому креатив та криза майже схожі явища. У них одна природа хаосу, який людина намагається структурувати та отримати користь. [3].

У житті українських освітян і здобувачів освіти, де рівень психоемоційного навантаження постійно зростає через втому і виснаження, проблема подолання стресу набуває особливої актуальності. Креативний підхід до зменшення стресу передбачає використання нестандартних, гнучких і особистісно-орієнтованих методів, що дозволяють не лише знизити рівень тривожної поведінки, а й сприяти глибшому самоусвідомленню, розвитку емоційного інтелекту та формуванню адаптивних механізмів реагування на складні життєві обставини.

Такий підхід базується на розумінні, що кожна особистість має унікальні внутрішні ресурси для самоцілення, зростання та трансформації. Він не зосереджується лише на зниженні симптомів стресу, а передусім спрямований на активізацію внутрішнього потенціалу людини через творчу діяльність, емоційне

вираження та саморефлексію. Що дозволяє студентам не уникати стресу, а змінювати своє ставлення до нього, перетворюючи напругу на енергію для самовираження, самопізнання та життєвого руху [3].

Малювання, скульптура, колажі, як інструменти арт-терапії – це способи безпечного вираження внутрішніх переживань, зниження напруги та відкриття нових сенсів. Через вправи рефлексії та моделювання наслідків формується внутрішнє розуміння того, що агресія часто не вирішує проблем, а загострює їх. Людина спостерігає і аналізує власні реакції та ситуації, що провокують гнів, навчається передбачати або запобігати їх. Розвиток навичок самоспостереження та превентивної поведінки, знижує мотивацію до агресивних дій [5].

Створення історій про власні переживання дозволяє дистанціюватися від стресу, знайти у ньому сенс, і через метапозицію структурувати досвід. Важливо, щоб той хто слухає сприяв і стимулював до розповіді, підтримував і визнавав історію людини, адже будь-яка історія реальна рівно тією мірою, доки у неї вірять.

Через імпровізацію і рольові ігри вивільняються пригнічені емоції, відіграються латентні, неусвідомлені сценарні паттерни поведінки, що в свою чергу призводить до опанування нових форм реагування, покращення комунікації, і таким чином здійснюється самоконтроль і підвищується якість життя [6].

Візуалізація і медитація є креативними формами формування внутрішніх позитивних картин, процес уявного створення образу або сцени, в якій здобувачи освіти почуваються комфортно та щасливо – це дієвий засіб посилення почуття безпеки. Результати досліджень показують вплив візуалізації і медитації на зменшення рівня тривоги, поліпшення настрою та свідомого контролю, що на рівні мозку проявляється у розвитку лобних часток і допомагає простіше брати під контроль мигдалину – джерело сильних базових емоцій страху, гніву та суму. Візуалізація допомагає зануритися у світ позитивних емоцій і розслаблення, сприяє зміні негативних уявлень та переключенню уваги на ресурсні аспекти життя студентів [2].

Креативна активність зменшує рівень гормонів стресу (наприклад, кортизолу), сприяє активізації зон мозку, пов'язаних із задоволенням, натхненням та емоційною регуляцією. Студенти не лише «відволікаються» від проблем, а й через заглиблення в особистісний психічний простір, є можливість відкрити внутрішні джерела сили, сенсів та відновлення.

Особливо важливо, що застосування креативного підходу в освітньому процесі надає студентам і магістрантам відчуття вибору і контролю власного життя, психологічної безпеки, приналежності та залученості. Через творчість є відчуття активності і здатність діяти, а не лише емоційно переживати напруження, що значно підвищує стресостійкість і формує позитивну «Я-концепцію».

Креативна активність дозволяє здобувачам освіти вільно виражати власні почуття, що є вкрай необхідним у періоди внутрішньої напруги чи пригнічення; знаходити розраду через створення чогось особистісно значущого – зображення, мелодії, тексту чи руху, в яких «розчиняються» переживання; переосмислювати складні життєві досвіди, перетворюючи біль, тривогу, втрати у символи, образи чи історії. Крім того, така участь спрямовує емоційну енергію у безпечне русло, знижуючи рівень агресії, тривоги та апатії; активізує внутрішні ресурси, сприяючи включенню у соціальну взаємодію, саморозвиток і пізнавальну активність; підтримує мотивацію до навчання, адже творчість дає відчуття досягнень, самореалізації та емоційного наповнення. Це джерело емоційності, натхнення, життєвого тону і нових форм бачення світу та себе в ньому [7].

Участь і активна залученість здобувачів освіти у креативних видах діяльності у ВНЗ під час освітнього процесу виконує терапевтичну, комунікативну та сенсотворчу функцію, допомагаючи їм не лише впоратися зі стресом, а й вирости на його основі.

Список використаних джерел:

1. Антонова О.Є. Сутність поняття креативності: проблеми та пошуки. Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі: монографія / за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ім. І. Франка, 2012. С.14–41.
2. Житеньова Н.В. Технології візуалізації в сучасних освітніх трендах. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*. 2016 № 2. С.170 - 177
3. Наугольник Л. Б. Психологія стресу: підручник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. 324 с
4. Павленко В.В. Креативність: сутність, структура, закономірності формування і розвиток. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Педагогіка. Психологія : зб. наук. Праць*. Київ ун-т ім. Б. Грінченка / редкол. : Огнев'юк В.О., Хоружа Л.Л. [та ін.]. Київ: ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. Вип. 23. 128 с. С. 15–21.
5. Притула О. Подолання стресу: метод арт-терапії. «Перспективи та інновації науки»(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)No 12(30) 2023. С. 714-722. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-12\(30\)-714-722](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-12(30)-714-722)
6. Управління стресом. Практичні інструменти самодопомоги: навч. посіб. / уклад.: Овчаренко О. Ю.; ЗВО «Відкритий міжнар. ун-т розвитку людини «Україна», Ін-т соц. технологій, Каф. психології. Київ: Університет «Україна», 2024. 247 с.
7. Honchar M., Bilyk Y. Особливості управління у стресових ситуаціях. Стрес-менеджмент на підприємстві. Scientific Bulletin of UNFU, 27(2), 2017. 94-97. URL: <https://doi.org/10.15421/40270220>

УШНЕВИЧ Соломія Едуардівна

ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОГО ЦИКЛУ

Вступ. У сучасному освітньому середовищі креативність визнається однією з ключових компетентностей XXI століття. Здатність до нестандартного мислення, генерування нових ідей, вміння переосмислювати інформацію є необхідними навичками для майбутніх фахівців. Дисципліни мовно-літературного циклу відкривають широкі можливості для розвитку креативного потенціалу майбутніх учителів.

Формування креативного мислення як стратегічна мета освіти, потребує високої педагогічної майстерності викладача. Креативність – це не лише мистецька чи інтелектуальна якість, а універсальна здатність вирішувати проблеми новими способами. Розвиток креативного мислення потребує цілеспрямованої педагогічної стратегії, гнучких методів та відкритого навчального середовища. Критичне мислення є однією з основних компетентностей сучасної освіти. Його розвиток передбачає здатність аналізувати інформацію, ставити запитання, аргументовано висловлювати думки, приймати обґрунтовані рішення. Інтерактивні методи навчання забезпечують активну участь студентів у процесі здобуття знань, стимулюючи рефлексію, самостійність і аналітичність мислення.

Сутність креативного (творчого) мислення – це здатність генерувати нові ідеї, бачити нестандартні шляхи вирішення проблем, поєднувати несподівані елементи. Його розвиток передбачає активізацію уяви, критичного аналізу, емоційного інтелекту.

Потенціал мовно-літературних дисциплін полягає у формуванні образного, асоціативного, контекстного мислення. Мова – інструмент вербалізації думки, логічного структурування ідей. Вивчення мови й літератури розвиває здатність до інтерпретації, рефлексії, переосмислення – основи творчого підходу.

Працюючи більше 25-ти років у ЗВО переконані, що мовно-літературні дисципліни як простір для креативності мають добрі перспективи. Вивчення літератури передбачає інтерпретацію, осмислення символів, аналіз персонажів, реконструкцію контексту – усе це активізує творче мислення. Мова як засіб самовираження дає змогу працювати зі смислами, стилями, жанрами, трансформуючи традиційні форми у нові. Відтак, наявний педагогічний досвід дозволив напрацювати методи й прийоми розвитку креативного мислення:

- **креативне письмо:** написання альтернативних кінцівок, щоденників від імені героя, рецензій, фанфіків;
- **рольові ігри й драматизація:** інсценізація фрагментів творів, літературні суди, імпровізації;

- **метод сторітелінгу:** створення історій за заданими темами або образами.
- **мозковий штурм і ментальні карти:** формулювання власних тез, тем, асоціативне мислення.

Важливою у розвитку креативності є проєктна діяльність як креативна практика. Це тематичні проєкти (літературні блоги, бук трейлери, літературні мандрівки) стимулюють студентів шукати нові способи подачі знань. Командна робота розвиває навички співтворчості та комунікації. Хочемо детальніше зупинитися на застосуванні інтерактивних методів для розвитку критичного мислення

Дискусії та дебати

- Розвивають уміння аргументувати, аналізувати різні точки зору, спростовувати контраргументи.

- Приклади: «За і проти», «Круглий стіл», «Суд над персонажем».

Метод «Шість капелюхів мислення» (Едвард де Бono)

- Дає змогу розглядати проблему з різних точок зору: емоційної, логічної, критичної, креативної.
- Вчить об'єктивності та всебічності у формуванні думки.

Кейс-метод (аналіз ситуацій)

- Студенти аналізують реальні або уявні ситуації, обговорюють варіанти рішень, прогнозують наслідки.
- Сприяє розвитку причинно-наслідкового мислення.

Метод проєктів:

- стимулює дослідницьку діяльність, самостійний пошук інформації, формування обґрунтованої позиції;
- вимагає аналізу джерел, синтезу знань, оцінювання результатів.

«Акваріум», «Мікрофон», «Мозковий штурм» -

- спонукають до активної участі кожного, розвитку навичок слухати, аналізувати, робити висновки.

Критичне читання та аналіз тексту -

- робота з текстами передбачає виділення головного, визначення авторської позиції, оцінювання доказів.

До переваг інтерактивного підходу відносимо підвищення мотивації студентів, формування навичок співпраці, аналізу та аргументації, перехід від репродуктивного до аналітично-продуктивного стилю мислення.

Важливим при читанні дисциплін мовно-літературного циклу є використання цифрових інструментів, робота на платформах Padlet, Canva, Mentimeter, Jamboard дозволяють інтерактивно працювати з текстами, візуалізувати ідеї, оформлювати творчі продукти. Також, онлайн-дискусії,

відеоформати, подкасти відкривають нові формати для самовираження студентів.

Не менш важливою є роль викладача, адже на сьогоднішній день педагог – не лише джерело знань, а фасилітатор, наставник, куратор творчого процесу. Створення атмосфери довіри, свободи висловлювання та підтримки ініціатив – основа для формування креативного мислення. Формування креативного мислення – завдання не лише методичне, а й світоглядне. Викладач має не лише навчати, а й надихати, створюючи атмосферу свободи думки, поваги до індивідуального бачення, заохочення до пошуку власного голосу.

В умовах інформаційного суспільства здатність до нестандартного мислення, генерації ідей та вирішення проблем стає необхідною складовою професійної підготовки студентів. При формуванні критичного мислення варто опиратися на оцінювання креативних результатів - необхідно враховувати не лише кінцевий результат, але й ідею, процес, оригінальність і самостійність мислення. Варто зазначити, що критерії мають бути відкритими, прозорими й адаптованими до нестандартного мислення.

Порівняльна таблиця формування КМ у різних країнах

Країна	Основний підхід	Популярні методи
США	Критичне письмо і мислення	Дебати, RAFT, Socratic Seminar
Фінляндія	Конструктивізм	PBL, самооцінка, проекти
Велика Британія	Рефлексивне читання та письмо	Argument mapping, діалог
Канада	Дослідницьке навчання	Think-Pair-Share, Visible Thinking
Австралія	Інтеграція в стандарт освіти	Six Thinking Hats, дилеми
Україна	Інтерактивне навчання	ТРКМ, кластери, дебати

Висновки. Формування креативного мислення – це довготривалий процес, що вимагає цілеспрямованої роботи. Дисципліни мовно-літературного циклу мають потужний потенціал для розвитку творчої особистості студента. Головна мета – не просто навчити «знань», а надихнути на самостійний пошук, осмислення та створення нового. У більшості країн розвиток критичного мислення базується на учнівській/студентській активності та рефлексії. Міждисциплінарність, співпраця та використання цифрових інструментів - ключ до ефективного впровадження КМ. Українські педагоги активно впроваджують адаптовані методики, поєднуючи їх з власними традиціями освіти.

ХИЖНЯК Ірина Анатоліївна

ПОРТФОЛІО ЯК ЗАСІБ ОЦІНЮВАННЯ ТА САМОРОЗВИТКУ КРЕАТИВНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ-СЛОВЕСНИКІВ

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

В умовах переходу до компетентнісної моделі освіти виникає нагальна потреба в перегляді традиційних підходів до оцінювання професійної підготовки майбутніх педагогів. Креативні компетенції стають критично важливими для успішної педагогічної діяльності в умовах постійних змін освітнього ландшафту.

Впровадження цифрових технологій в освіту потребує від майбутніх учителів-словесників здатності до інноваційного мислення та творчого підходу до використання медіаресурсів у навчальному процесі. Традиційні методи оцінювання не здатні адекватно відобразити ці компетенції.

Сучасні тенденції в освіті акцентують увагу на необхідності врахування індивідуальних особливостей учнів, що вимагає від педагогів креативного підходу до розробки навчальних стратегій та методичних рішень.

Професійний розвиток сучасного педагога неможливий без здатності до самоаналізу та рефлексії власної діяльності, що актуалізує пошук ефективних інструментів для формування цих навичок на етапі професійної підготовки.

Аналіз наукових досліджень, у яких розглянута проблема і на які спирається автор, виділення невирішених аспектів загальної проблеми, про які йтиметься в статті.

Аналіз сучасних наукових публікацій засвідчує зростаючий інтерес дослідників до використання портфоліо як ефективного інструмента в системі професійної підготовки педагогів. Зокрема, у зарубіжній науковій думці останніх років (2020–2024) відзначається низка значущих напрацювань у цьому напрямі. Так, дослідження, проведене Johnson M. E., Smith D. R. [5], продемонструвало ефективність цифрових портфоліо у формуванні рефлексивних навичок у майбутніх учителів англійської мови. У свою чергу, Brown A., Martinez L., Chen K. [4] запропонували модель оцінювання креативних компетентностей на основі аналізу студентських портфоліо у педагогічних закладах. Значущим є також досвід Lee S., Martinez C. [6], які дослідили вплив колаборативного портфоліо на формування професійної ідентичності студентів, що навчаються за спеціальностями педагогічного профілю.

Українські вчені також приділяють увагу означеній проблематиці. Так, у працях О. Пометун [2] висвітлено особливості використання портфоліо у підготовці вчителів гуманітарного профілю, зокрема в умовах впровадження нових освітніх технологій. Дослідження Н. Бібік [1] акцентують на потенціалі

електронних портфоліо як інструмента формування професійних компетентностей майбутніх педагогів, зокрема в контексті реалізації компетентнісного підходу в освіті. Крім того, С. Сисоєва [3] аналізує роль рефлексивних практик у професійному становленні майбутніх учителів-словесників, наголошуючи на значущості портфоліо як засобу осмислення власної освітньої траєкторії.

Разом із тим, наявні наукові розвідки виявляють низку проблемних аспектів, що потребують подальшого дослідження. Насамперед, недостатньо уваги приділено вивченню особливостей формування креативних компетентностей саме у майбутніх учителів-словесників, попри специфіку їхньої професійної діяльності, яка вимагає високого рівня творчого мислення. Окрім цього, спостерігається брак валідних і надійних інструментів для об'єктивного оцінювання рівня креативності студентів за результатами їхньої портфоліо-діяльності. Не менш актуальною є й проблема недостатньої кількості емпіричних досліджень, що висвітлювали б довготривалий вплив використання портфоліо на професійний розвиток майбутнього вчителя, зокрема в умовах післявоєнного освітнього середовища та трансформації підходів до підготовки педагогічних кадрів.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та практичній розробці моделі використання портфоліо як засобу оцінювання та саморозвитку креативних компетенцій майбутніх учителів-словесників.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Сучасна філологічна освіта переживає епоху кардинальних трансформацій, зумовлених необхідністю підготовки педагогів, здатних до інноваційної діяльності в умовах мінливого культурно-освітнього ландшафту. Традиційні підходи до оцінювання професійних компетенцій майбутніх учителів-словесників дедалі частіше виявляють свою обмеженість у відображенні багатоаспектності творчого потенціалу особистості педагога. У цьому контексті портфоліо набуває статусу не лише діагностичного інструменту, але й механізму професійної самоактуалізації, що дозволяє розкрити латентні творчі ресурси майбутнього фахівця.

Креативні компетенції в професійній діяльності вчителя-словесника представляють собою складний симбіоз когнітивних, емоційних та поведінкових характеристик, що забезпечують здатність до нестандартного вирішення педагогічних завдань та створення інноваційних освітніх продуктів. Ці компетенції охоплюють спектр від здатності до оригінального трактування літературних текстів до конструювання унікальних методичних рішень, що враховують індивідуальні особливості учнів. Водночас креативність педагога-філолога виявляється не тільки в генеруванні нових ідей, але й у майстерності адаптації класичних методик до потреб конкретного освітнього середовища.

Портфоліо як рефлексивний простір професійного становлення створює унікальні можливості для артикуляції творчих досягнень майбутнього педагога.

На відміну від традиційних форм контролю, що фіксують результат у статичному стані, портфоліо документує динаміку професійного зростання, відображаючи еволюцію творчого мислення студента. Цей інструмент дозволяє простежити траєкторію формування педагогічної індивідуальності, зафіксувати моменти творчих відкриттів та проаналізувати чинники, що сприяють або перешкоджають розвитку інноваційного потенціалу.

Структурна організація портфоліо майбутнього вчителя-словесника повинна відображати багатогранність професійної діяльності педагога-філолога. Важливим компонентом стає секція авторських методичних розробок, що демонструє здатність студента до створення оригінальних освітніх продуктів. Інтерпретаційні есе та аналітичні роботи, присвячені класичним та сучасним літературним творам, розкривають глибину філологічного мислення та вміння генерувати нові смисли у процесі текстуального аналізу. Документація педагогічних експериментів та інноваційних проєктів засвідчує готовність до ризику та здатність до творчого пошуку в професійній діяльності.

Особливої уваги заслуговує рефлексивний компонент портфоліо, що виконує функцію метакогнітивного аналізу власної творчої діяльності. Саморефлексія дозволяє майбутньому педагогу усвідомити механізми власного творчого процесу, ідентифікувати сильні сторони та зони професійного розвитку. Цей процес самопізнання стає каталізатором подальшого творчого зростання, оскільки усвідомлення власних креативних стратегій сприяє їх цілеспрямованому вдосконаленню.

Діагностичний потенціал портфоліо у вимірюванні креативних компетенцій полягає в можливості комплексного аналізу творчих продуктів студента через призму різноманітних критеріїв. Оригінальність ідей, гнучкість мислення, здатність до синтезу різноманітної інформації, інноваційність методичних рішень – ці та інші параметри можуть бути об'єктивно оцінені через аналіз портфоліо. Водночас важливо уникнути пастки механістичного підходу до оцінювання, зберігаючи простір для індивідуальних траєкторій творчого розвитку.

Технологічний аспект використання портфоліо в сучасній освітній практиці відкриває нові горизонти для документування та презентації креативних досягнень. Цифрові платформи дозволяють створювати мультимедійні портфоліо, що інтегрують текстові, аудіо- та відеоматеріали, забезпечуючи більш повне відображення творчого потенціалу студента. Інтерактивність цифрового середовища сприяє формуванню навичок медіаграмотності, що є невід'ємною складовою професійної компетентності сучасного педагога.

Колаборативний вимір портфоліо актуалізує значення peer-review у процесі формування креативних компетенцій. Взаємне оцінювання творчих робіт сприяє розвитку критичного мислення та здатності до конструктивного діалогу про професійні питання. Ця практика моделює майбутню колегіальну

взаємодію в педагогічній спільноті, де обмін досвідом та взаємна підтримка стають рушійними силами професійного зростання.

Перспективи подальшого дослідження окреслюються необхідністю розробки валідних інструментів оцінювання креативних компетенцій через портфоліо, створення типології творчих завдань для різних етапів підготовки майбутніх учителів-словесників та вивчення довготривалих ефектів використання портфоліо на професійний розвиток педагогів. Інтеграція портфоліо у систему підготовки вчителів-словесників потребує також дослідження оптимальних моделей супроводу студентів у процесі створення та рефлексії над власними творчими досягненнями.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розробок.

Таким чином, портфоліо постає як багатофункціональний інструмент, що поєднує діагностичні, розвивальні та рефлексивні функції у процесі формування креативних компетенцій майбутніх учителів-словесників. Його впровадження у практику професійної підготовки педагогів-філологів сприяє формуванню нового типу освітнього професіонала – творчо мислячого, рефлексивного та готового до постійного саморозвитку в умовах динамічних змін освітнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи*. К.: К.І.С., 2022. С. 45-50.
2. Пометун О. І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи*. К.: К.І.С., 2023. С. 65-72.
3. Сисоєва С. О. Творчий розвиток фахівців в умовах магістратури : монографія. К. : ТОВ «Видавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС», 2024. 404 с.
4. Brown A., Martinez L., Chen K. (2022). Assessing creativity through portfolio analysis: A framework for evaluating teacher candidates' innovative thinking. *Teaching and Teacher Education*, 2022. №118. P. 103-118.
5. Johnson M. E., Smith D. R. Digital portfolios and reflective practice in English teacher education: A longitudinal study. *Journal of Teacher Education*. 2023. №74(2). P. 189-205.
6. Lee S., Martinez C. Collaborative portfolios in teacher education: Building professional identity through peer interaction. *European Journal of Teacher Education*, 2024. №47(1). P. 78-95.

ХОЛОДОВ Сергій Анатолійович

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

В умовах глобалізації та швидкого наукового та технологічного прогресу, коли застаріли знання втрачають актуальність з неймовірною швидкістю, основна якість, яка визначає інтелектуальний рівень людини, його здатність думати та швидко орієнтуватися в потоці інформації. У цьому режимі важливість методологічних інновацій у навчанні стає очевидною, оскільки в державних регуляторних документах визначені завдання щодо розвитку освітньої системи нашої країни спрямовані на реалізацію, перш за все, якісної освіти.

Однією з областей людського розуму, в яких комп'ютери ще не вторглися, - це творче (креативне) мислення. Психологи досі не можуть прийти до єдиного визначення терміну «креативність». Однак багато з них розуміють творчість як здатність бачити речі в новому і незвичному ракурсі та знаходити унікальні рішення проблем. Творчість - це абсолютно протилежне «шаблонному» мисленню (обмежений вибір під час пошуку можливих рішень та тенденцій, однаковий підхід до розв'язання різних проблем). Вона веде подалі від банальних ідей та нудного, знайомого погляду на речі та породжує оригінальні рішення. Творчість робить процес мислення захоплюючим і допомагає знайти нові рішення старих проблем [1,3].

У сучасній психології мислення розуміється та вивчається як складна структурована психічна діяльність, не повністю представлена у свідомості, яка має різноманітні відносини з сенсорними процесами, образами та практичними діями, з мовленням та минулим досвідом. Історично, особливості творчого мислення як продуктивного процесу були найбільш повно вивчені гештальтпсихологами. У Gestaltpsychology було показано, що творче рішення проблеми визначається здатністю суб'єкта висвітлити нові властивості у звичній ситуації, відносини, які раніше не були проаналізовані. Представники школи Вюрцбурга, зокрема, німецький психолог Отто Зельц, інакше розглядає проблему механізмів творчого мислення. З його точки зору, суть творчого мислення - це новий спосіб поєднання вже відомих операцій. Крім цього, він припускає, що як продуктивні, так і репродуктивні моменти відбуваються в мисленні. Процес мислення вважається ним як одночасне впровадження репродукції та спонтанної випадковості.

Як інший напрямок в психології творчого мислення, можна відзначити вивчення креативності. Креативність - це відносно нова психологічна проблема, яка з'явилася в психології в 50-60-х роках ХХ. У роботах американських психологів позначити ті здібності людини, які пов'язані з творчістю, побудовою нового. Було визначено відсутність зв'язку між традиційними тестами

інтелектуальних здібностей та успіхом вирішення проблемних ситуацій. Саме особлива здатність використовувати інформацію, надану в проблемі по-різному, для зміни наявних даних стали визначати як креативність. Креативність зазвичай асоціюється з творчими досягненнями індивіда. Ряд дослідників розуміють креативність, як здатність особливого роду - здатність генерувати незвичайні ідеї, які відхиляються від мислення від традиційних схем, швидко вирішувати проблемні ситуації. Креативність охоплює поєднання розумових та особистих якостей, які сприяють формуванню здатності до творчості.

У іноземній психології креативність вивчається відповідно до чотирьох основних напрямків [4].

Перший напрямок вивчає творче мислення в продукті (Дж. Тейлор). Критеріями творчості тут є кількість, якість та значення продукту.

Представники другого напрямку розглядають творчість насамперед у структурі особистості, як одну з її особливостей. Джерела продуктивності знаходяться в самому життєвому ставленні суб'єкта. Цей напрямок вивчення творчості орієнтований на розгляд особистих характеристик. Його представники К. Роджерс, Н. Роджерс, А. Маслоу та інші пов'язали творчий процес насамперед з «самоактуалізацією» особистості.

Представники третього напрямку (Дж. Уоллес) вивчають творче мислення як психічний процес. Відповідно до цього напрямку, відрізняються різні типи, етапи, стадії та рівні творчого мислення. Його дослідження проводиться відповідно до схеми, що складається з чотирьох етапів: підготовка, дозрівання, натхнення та перевірка істини. Спеціальна заслуга Дж. Уоллеса полягає в тому, що він наголошує і фактично обґрунтовує наступну тезу: наближення ідеї відчувається, переживається емоційно.

Представники четвертого напрямку розглядають творчість як задану здатність. Однією з перших творів у цій галузі була робота Сімпсона, який визначав креативність як здатність людини відмовитися від стереотипних методів мислення. Еріх Фромм запропонував визначити креативність (творчість) здатністю знаходити рішення в нестандартних ситуаціях, це спрямованість на виявлення нового та здатності глибокого усвідомлювання власного досвіду.

Таким чином, процес креативності має свої характеристики і специфічний для різних сфер діяльності та знань. Загалом, дані досліджень, проведені психологами, що брали участь у дослідженнях проблеми креативності, свідчать про залежність процесу креативності від інших когнітивних процесів (мислення, пам'ять, уява), а також рівня і індивідуальної специфіки їх розвитку, а також від сфери творчої діяльності. Креативне мислення розглядається як продуктивне мислення, яке створює щось принципово нове, що виходить за рамки сучасної системи знань. Надання людині відносної незалежності, свободи, висловлювання поваги до особистості та відсутність надмірної вимогливості - це ті умови що сприяє розвитку креативності.

Під час розвитку творчого потенціалу студентів викладач повинен добре знати, що в кожному «є внутрішня потенція до глибокої та конструктивної творчості», і це особливо важливо врахувати в роботі зі студентами. Розвиток креативності під час проведення лекцій та практичних занять сприяє вирішенню наступних завдань [2]:

1. Навчити здобувачів думати в різних напрямках;
2. Стимулювати пошуку рішень у не стандартних ситуаціях;
3. Розвивати оригінальність розумової діяльності;
4. Навчити здобувачів аналізувати поточну проблемну ситуацію з різних ракурсів;
5. Розвивати властивості мислення, необхідні для подальшого плідного життя та адаптації у світі, що швидко змінюється.

Під час проведення групових занять зі студентами, працюючи з різними тематичними матеріалами, викладач має можливість спиратися на такі принципи для побудови занять, використовувати такі форми представлення матеріалів та роботи з ним, що стимулюють розвиток основні якості креативності (вільність, гнучкість, оригінальність думки, розвиток ідей).

Проводячи навчальні заняття в університеті, щоб розвинути креативне мислення, потрібно покластися на такі принципи:

1. Принцип відкритості завдань, а це означає, що більшість навчальних завдань пропонують не одне, а кілька рішень;
2. Збагачення когнітивного простору найрізноманітнішими предметами та подразниками;
3. Надання студентам можливості активно ставити запитання, когнітивної діяльності взагалі;
4. Допомога студентам у вираженні своїх ідей;
5. Поважне ставлення до ідей учасників дискусії;
6. Створення безпечної психологічної атмосфери;
7. Уникнення несхвальної оцінки творчих ідей здобувача, прояву емпатії до невдач;
8. Використовування особистого прикладу, провідного творчого підходу до вирішення проблем;
9. Можливість незалежного пошуку рішень.

Основним завданням у розвитку креативних здібностей студентів є розвиток їх розумової діяльності. У той же час необхідно зосередитись не на рівні розвитку, який вже досяг студент, а трохи «пробігти» вперед, представляючи вимоги, що дещо перевищують його можливості, тобто не на рівні фактичного, а на «зоні найближчого розвитку».

На заняттях, де це можливо, «розбудити» думку студента, розвивати активне, незалежне і - як найвищий рівень - творче/креативне мислення. Заняття повинні мати можливість не лише розвивати та підтримувати інтерес до вивчення дисципліни, бажання брати участь у ньому та здобувати нові знання на

цю тему, але й сприяти розвитку особистості, її розумової діяльності: здатності виділяти головне у проблемі що розв'язується: формування високого рівня елементарних розумових операцій (аналізу та синтезу, порівняння, аналогії класифікації), високого рівня активності мислення, що переходить у креативне, коли людина здатна реалізувати власні способи мислення, діяти в не стандартному середовищі.

У навчанні, орієнтованому на особистість, головним фактором вибору методів навчання є завдання організації продуктивних заходів, особливо творчого стилю діяльності. Когнітивні та креативні методи навчання орієнтовані на створення в здобувачів суб'єктивно нового для результату - навчального продукту. Навчання відбувається під час творчої діяльності студентів. До креативних методів відносять такі, як метод «мозковий штурм», метод винахідливості, метод образної картини, метод гіперболізації, метод аглютинації, метод морфологічного поля, синектичний метод та метод інверсії. Усі вони - це способи створити раніше невідомий продукт в результаті певних розумових дій. Початок будь-якої діяльності традиційно є мотивом. Мотиваційний компонент, в першу чергу, включає фокус на саморозвиток, самовиховання, самовираження.

Особисті характеристики здобувача, його емоційні та мотиваційні фактори, мають великий вплив на розвиток творчості. Враховуючи ці обставини, викладач з метою розвитку в студентів університету творчого мислення має використовувати різні методи та прийоми навчання, які сприяють усуненню психологічних бар'єрів, створення «розслабленої» робочої атмосфери та розвитку навичок спілкування.

Список використаних джерел:

1. Антонова О.Є. Сутність поняття креативності: проблеми та пошуки. Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі: монографія / за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ім. І. Франка, 2012. С.14–41.
2. Дубасенюк О. А. Креативний підхід до професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів. Креативна педагогіка. 2011. № 4. С. 23–28.
3. Павленко В. В. Креативність: сутність, структура, закономірності формування і розвиток. Педагогічна освіта: Теорія і практика. Педагогіка. Психологія: зб. наук. праць / Київ ун-т ім. Б. Грінченка / редкол.: Огнев'юк В.О., Хоружа Л.Л. К.: ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. Вип. 23. С. 15–21.
4. Martindale C. Creativity, consciousness, and cortical arousal: A theoretical update // Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts. 2021. Vol. 15, № 3. P. 269–278.

ХОЛТОБІНА Олександра Устинівна

ДЕЯКІ ПОГЛЯДИ НА ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сьогодні нашому суспільству притаманне нове покоління, яке формуються під впливом появи нових інформаційно-комунікаційних технологій. У зв'язку з цим ми бачимо інші способи мислення, можливості удосконалення та розвитку пам'яті, оцінки суспільних подій. Усе це сприятиме критичному мисленню людини. І. Бех надає специфічні ознаки критичного мислення: можливість передбачати; здатність оцінювати; аналізувати твердження, факти та явища; здатність до об'єктивних висновків; приймати обґрунтовані рішення [5, 130 с.].

Зараз увага приділяється формуванню всіх пізнавально-психічних процесів, здатності до критичного мислення [7]. На думку Д. Брауса і Д. Вуда, критичне мислення – це такий вид мислення, який надає можливість передбачати, міркувати, об'єктивно діяти за законами логіки [6, 60 с.].

Слід звернути увагу на те, що в Конституції України у статті 23 зазначається необхідність вільного розвитку особистості [3]. Засадами такого розвитку є процес формування у людей різних способів мислення, тому формування критичного мислення на сучасному етапі розвитку дошкільної та початкової освіти має вагомі пріоритети. Це відбувається за стратегічними планами освітньо-виховного процесу майбутнього покоління. Розумовий розвиток, активність мислення наближає дитину до успіху в навчанні та соціалізації у суспільстві. Бажання та здатність накопичувати інформацію, працювати з нею є важливим фактором упродовж навчальної, творчої діяльності, а також протягом усього життя. Під час виконання спеціальних вправ, проведення спеціальних занять у дітей формується і вдосконалюється мова, пам'ять, логічне мислення, творча уява. Критичне мислення є процесом операційних дій інтелектуальних здібностей, що сприяє розв'язанню проблем творчого характеру через виконання певних прийомів щодо активзації пізнавальних процесів: аналізу, синтезу, оцінювання власних думок, їх результатів.

Такий вид мислення є частиною підготовки молодого покоління до навчання і життя в умовах сучасного суспільства. Навички критичного мислення допомагають накопиченню знань, бачити події, що відбуваються навколо, порівнювати та протиставляти власні судження.

У кожному мить нашого життя надається інформація про події, які відбуваються в суспільстві, природі, науці тощо. Таку різноманітну інформацію можна побачити у всесвітньо відомій мережі Інтернет. В Україні доступ до мережі мають 80% людей, це 10 місце у світі. Це показники за 2023 рік. Вони представлені в аналітичному досвіді «Доступ в Україні до Інтернету:

аналітичний огляд» за 2024 рік. У порівнянні з сьогоднішнім та 2012 роком цей відсоток зріс до 36%. З кожним часом такий показник збільшується [2].

Педагоги, батьки у процесі навчання та вихованні дітей також використовують цей значний інформаційний потенціал. Тому сьогодні ми бачимо, що з розвитком цифрових технологій упроваджується безліч засобів для осмислення та опрацювання різної інформації. Програмові документи визначають ключові питання щодо активізації розумової діяльності та критичного мислення. У дошкільному віці проявляється значний потенціал цих здібностей. На думку С. Бикасової та К. Крутій, одні здібності матимуть значення лише як основа, своєрідна скарбничка для майбутнього, інші – зберігатимуть таке значення для подальшого розвитку [1; 4].

Якщо розглядати процес роботи з дітьми, то набуває потреба використання нових методичних прийомів, форм навчання та засобів операційного мислення. Одним із таких засобів для дошкільників є гра, яка забезпечує повноцінний інтелектуальний, емоційний, психічний та фізичний розвиток.

Різноманітні інтелектуальні ігри, вікторини, розваги, їх поєднання в межах інтерактивних ігрових технологій є продуктивним засобом формування інтелектуальних можливостей у дітей дошкільного віку. Використання різноманітних ігрових ситуацій є важливим фактором у формуванні критичного мислення в дошкільному періоді життя. Активізація пізнавальної діяльності спрямована на опрацювання інформації, визначення суттєвого, обґрунтованого доказу власного вибору.

Як підсумок, слід визначити те, що у дошкільному віці формується здатність красиво та правильно міркувати, класифікувати, оцінювати, критично підходити до справ, аналізувати власні вчинки, інформацію, робити висновки.

Педагоги та батьки мають сприяти формуванню комунікативних навичок, активності як під час організації продуктивної діяльності, так і у повсякденному житті. Критичне мислення сприяє проявам креативності. Дитина має ставити під сумнів думку більшості, шукати оригінальні способи вирішення завдань і вміти розумно користуватися інформацією.

Список використаних джерел:

1. Бикасова С. Теоретичні основи розвитку критичного мислення у дітей дошкільного віку. *Педагогічна академія: наукові записки*. 2024. № 11. URL: <https://pedagogical-academy.com/index.php/journal/article/view/421/299>
2. Доступ в Україні до Інтернету: аналітичний огляд. *Профспілка працівників освіти і науки України*. URL: <https://pon.org.ua/novyny/11095-dostup-v-ukraini-do-internetu-analitychnyi-ogliad.html>
3. Конституція України. Розділ II. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина. URL: <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-ii>
4. Крутій К. Розвиток навичок критичного мислення у дошкільників.

Дошкільне виховання. 2021. № 11. С. 3. URL: https://jmil.com.ua/files/dv_2021-11/dv2021-11_p3.pdf

5. Кузьменко І. Основи критичного мислення дітей старшого дошкільного віку: сутність феномену, особливості формування. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2023. №. 1 (103). С. 129–141. URL: <http://gnvp.ddpu.edu.ua/article/view/284541/278695>

6. Медіаграмотність і критичне мислення в закладі дошкільної освіти. Навчально-методичний посібник. / За ред. О.В. Волошенюк; В.Ф. Іванова, Г.А. Дегтярьова. Київ: АУП, ЦВП, 2020. 79 с. https://www.aup.com.ua/uploads/Mediahramotnist_V_Zakladi_Doshkilnoi_Osvity_AUP_2020.pdf

7. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти), нова редакція. № 33 від 12.01.2021. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

ЧЕРНУШКІНА Оксана Олександрівна

КРЕАТИВНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У СТРАТЕГІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

У сучасних умовах глобалізації, цифровізації, посилення конкуренції та високої динаміки змін креативне мислення постає критично необхідною професійною компетентністю. Стратегічне управління вимагає здатності виходити за межі шаблонів, створювати нові підходи до розв'язання проблем та формувати ефективні моделі розвитку підприємств, що набуває особливої актуальності в умовах трансформації бізнес-середовища, яке дедалі більше орієнтується на нетрадиційні, інноваційні формати ведення діяльності. Нестандартний бізнес, що відходить від усталених моделей та звичних управлінських практик, зіштовхується з особливими викликами на шляху до визнання й адаптації на ринку. Одним із ключових чинників успішного впровадження та розвитку таких бізнес-моделей є креативність мислення, яка забезпечує здатність бачити альтернативні рішення, пропонувати унікальні ціннісні пропозиції та ефективно реагувати на мінливі умови. Прийняття та підтримка нестандартних управлінських рішень на основі креативного підходу є вагомим чинником стимулювання інновацій, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення стійкого економічного зростання.

Словник іншомовних слів тлумачить поняття «креативність» (від англ. *to create* – творити) як творчу спрямованість, готовність до формулювання,

прийняття і створення принципово нових ідей та рішень, що відрізняються від традиційних або загальноприйнятих [1].

Проблематика креативності привертає значну увагу як зарубіжних, так і вітчизняних науковців. У науковій літературі англomовного простору термін *creativity* охоплює широкий спектр значень, які пов'язані з процесом створення інноваційних ідей чи продуктів, результатом інноваційного процесу, місцем особи, яка генерує інноваційні ідеї, а також контекстними умовами інноваційного процесу (табл. 1).

Таблиця 1 – Змістове наповнення поняття «креативність»

Джерело	Зміст поняття
Гілфорд Дж. [2]	багатовимірна категорія, яка охоплює схильність до прийняття ризику, високий рівень інтуїтивного сприйняття, здатність до оперативної зміни фокусу уваги між різними об'єктами, уміння швидко реагувати на соціальні та економічні виклики, обґрунтовуючи ефективні шляхи їх вирішення
Тейлор С. [3]	сукупність здібностей, рівень прояву яких може варіюватися залежно від характеру та складності поставлених завдань
Торренс Е. [4]	здатність чутливо виявляти недоліки, проблемні аспекти та прогалини в знаннях шляхом ідентифікації нестачі або неповноти інформації
Ренцуллі Д. [5]	поведінкові характеристики особистості, що проявляються в нетрадиційних способах досягнення результату, зокрема у вирішенні соціальних або економічних проблем шляхом застосування нових підходів та багатоаспектного аналізу ситуації
Маслоу А. [6]	вроджена здатність до творчого самовираження, яка у більшості випадків поступово нівелюється під впливом традиційних підходів до виховання, освіти та соціального досвіду

Сучасні науковці [7] наголошують, що креативність у людини проявляється через здатність до творчості, яка трансформується у способи мислення, почуття, окремі види діяльності та результати праці.

Креативне мислення – це компетентність особистості продуктивно залучатися до генерування, оцінювання та вдосконалювання ідей, результатом чого може стати прийняття оригінальних та ефективних рішень, поступ у знаннях і дієвий прояв фантазії [8].

Креативне мислення – це один із видів мисленнєвого процесу, результатом якого є виявлення інтелектуальних здібностей людини, її творчого потенціалу, рівня набутих знань та здатності оперувати ними у розв'язанні актуальних завдань альтернативними нетрафаретними методами [9].

Креативне мислення передбачає здатність до нестандартного підходу щодо аналізу ситуацій, прийняття рішень. У контексті бізнесу професійна компетентність креативного мислення проявляється у створенні інноваційних ідей, формуванні оригінальних продуктів або послуг, диверсифікації та виході на нетрадиційні ринки, у генеруванні альтернативних стратегій розвитку, які

забезпечують підприємству стійку конкурентну перевагу. Креативне мислення є основою стратегічної гнучкості, що дозволяє бізнесу в умовах високої невизначеності формувати ринкове середовище відповідно до власного бачення.

Засновник концепції креативності, Дж. Гілфорд виділив такі властивості креативного мислення: здатність до виявлення і постановки проблем; спроможність до генерування великої кількості ідей; гнучкість у продукуванні різноманітних ідей; оригінальність як спроможність продукувати віддалені асоціації, незвичні відповіді, відповідати на подразники нестандартно; здатність удосконалити об'єкт, додаючи деталі; здатність до аналізу і синтезу [2].

Креативність в бізнесі – це привнесення в бізнес нових ідей, комбінування, конструювання, експериментальна апробація і запуск нових рішень, інновацій. Бізнес-креативність виявляється за допомогою освоєння нових технологій створення продукції, надання послуг, виконання робіт, споживання благ, інноваційної діяльності суб'єктів бізнесу, нових способів подання об'єктів бізнесу, а також нових прийомів конкурентної поведінки [10].

Креативне мислення, інноваційна активність та вміння впроваджувати стратегічні підходи до управління є ключовими факторами ефективності та конкурентоспроможності бізнес-організацій.

В умовах динамічного бізнес-середовища постійна генерація і стратегічне управління інноваціями є передумовами стійкого розвитку підприємства. Без системного підходу до формування й використання креативного потенціалу працівників підприємство втрачає здатність до адаптації, інновацій і, як наслідок, ризикує втратити свої позиції на ринку.

Одним із ключових завдань стратегічного управління є створення умов для виявлення, розвитку та ефективного використання креативного потенціалу персоналу. Для цього необхідно не лише враховувати психологічні механізми розвитку творчості, а й володіти сучасними методами стимулювання інноваційного мислення, розвитку інтуїції, гнучкості комунікацій, асертивності та орієнтації на якість і результат.

Креативність поділяють на дві складові однієї сукупності: креативність таланту та креативність самоактуалізації. При цьому, самоактуалізація характерна для людей, яким притаманний потенціал креативного мислення та здібності до його розвитку [6].

Потенціал креативного мислення – це сукупність знань, вмінь, навичок, здібностей, компетенцій та інтелектуальних ресурсів індивідуума, що забезпечують можливість генерування ним ефективних креативних рішень [11].

Потенціал креативного мислення розглядається як внутрішня здатність людини до генерації нових ідей, нестандартних підходів, інноваційних рішень, спроможність ефективно вирішувати складні та нетипові завдання. Потенціал креативного мислення є багатовимірним і включає інтелектуальні, емоційно-вольові, мотиваційні та поведінкові складові. Він проявляється через здатність

аналізувати ситуацію, комбінувати непок'єднувані ідеї, мислити асоціативно, бачити альтернативні шляхи вирішення проблем.

У контексті стратегічного управління, потенціал креативного мислення працівників розглядається як ключовий чинник інноваційного розвитку підприємства. Розвиток потенціалу креативного мислення вимагає цілеспрямованої підтримки з боку керівництва, створення сприятливого середовища, де стимулюється свобода мислення, ініціатива та експериментування.

Ефективне управління креативним потенціалом передбачає використання відповідних методів розвитку творчого мислення: тренінгів, мозкових штурмів, гейміфікації, дизайн-мислення тощо. Розвиток креативного мислення має стати елементом корпоративної стратегії, оскільки саме працівники з високим творчим потенціалом є рушійною силою змін і зростання.

Креативні рішення в управлінні персоналом особливо важливі у складних умовах війни, коли адаптивність, стійкість та інновації стають ключовими факторами виживання підприємств. У таких умовах традиційні підходи можуть виявитися неадекватними, що робить креативні стратегії життєво важливими як благополуччя співробітників, так стійкості бізнесу [12].

Креативність у соціально-економічному контексті перетворюється на один із провідних факторів формування економічної цінності. В умовах постіндустріального та цифрового суспільства саме здатність генерувати нові ідеї, створювати інноваційні продукти та переосмислювати існуючі підходи набуває вирішального значення для забезпечення конкурентоспроможності. Креативність розглядається як стратегічний ресурс, який відіграє ключову роль у формуванні інноваційного потенціалу економіки, сприяє залученню інвестицій і забезпечує умови для стійкого довгострокового розвитку.

У цьому контексті було оголошено програму Європейського Союзу «Креативна Європа» на період 2021-2027 рр., яка підтримує культурний, креативний та аудіовізуальний сектори [13]. Програма «Креативна Європа» передбачає фінансування проєктів та ініціатив, спрямованих на зміцнення культурного різноманіття та реагування на актуальні потреби й виклики, що постають перед сектором культурних і креативних індустрій. Крім того, програма орієнтована на підтримку міжорганізаційної співпраці у сферах інновацій, сталості, конкурентоспроможності, сприяє реалізації міжгалузевих інноваційних заходів.

Креативне мислення – це складна інтегративна компетентність, що передбачає здатність до нестандартного, гнучкого, інноваційного підходу у вирішенні складних або невизначених проблемних ситуацій. Креативне мислення дозволяє індивіду діяти ефективно в умовах обмежених ресурсів, часу, інформації чи високої невизначеності, генеруючи оптимальні або оригінальні рішення. Такий тип мислення поєднує в собі елементи критичного аналізу, інтуїції, уяви та готовності до ризику, що є особливо цінним у стратегічному

управлінні, де важливо не лише адаптуватися до змін, а й випереджати їх, формуючи нові можливості для розвитку.

У контексті сучасного соціально-економічного розвитку, що супроводжується високим рівнем динамізму, технологічних змін і глобальної конкуренції, компетентність креативного мислення набуває особливого значення як один із ключових чинників ефективного стратегічного управління. Здатність генерувати нові, нестандартні ідеї, переосмислювати традиційні підходи та створювати інноваційні рішення перетворюється на критично важливу управлінську компетенцію.

Креативне мислення у стратегічному контексті слугує інструментом формування довгострокових цілей, розробки адаптивних моделей управління та пошуку альтернативних сценаріїв розвитку підприємства. Використання креативного мислення у стратегічному управлінні дозволяє не лише реагувати на зміни зовнішнього середовища, а й обґрунтовувати стратегічні напрями діяльності, враховуючи як наявні, так і потенційні можливості та загрози.

У стратегічному управлінні креативне мислення виконує роль генератора ідей, які можуть слугувати основою для формування проривних стратегій, нових бізнес-моделей або нестандартних управлінських рішень.

Застосування креативного мислення в стратегічному управлінні дозволяє аналізувати проблеми з нетрадиційних позицій, що сприяє виявленню нетривіальних шляхів їх вирішення, розробляти інноваційні підходи до реалізації стратегічних завдань, виходити за межі стандартних процедур планування та прогнозування, формувати унікальні конкурентні переваги через впровадження нововведень, забезпечувати гнучкість і адаптивність організації в умовах високої невизначеності.

Підприємства, в яких стратегічне управління базується на розвитку та активному використанні креативного потенціалу працівників, демонструють вищі показники інноваційної активності, стабільності функціонування й здатності до трансформаційного зростання, що забезпечує їх довготривалу ефективність та конкурентоспроможність у сучасному бізнес-середовищі.

Список використаних джерел:

1. Словник іншомовних слів. URL: <https://www.jnsn.com.ua/cgi-bin/m/s2.pl?Article=10483&action=show>.
2. Guilford J.P. The nature of human intelligence. McGraw-Hill. New York, 1967. 538 p.
3. Taylor C.W. Various Approaches to and Definitions of Creativity. The Nature of Creativity. Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1988. pp. 99–124.
4. Torrance E. Can we teach children to think creatively? *Journal of Creative Behavior*. 1972. № 6. pp. 114–143.
5. Renzulli J.S. The enrichment triad model: A guide for developing defensible programs for the gifted and talented. Wethersfield, Conn. : Creative Loaming Press, 1977. 168 p.

6. Abraham H. Maslow Motivation and Personality. 3rd Edition. Longman. 1987, 336 p.
7. Свінцицька О. М., Ткачук В. О. Креативна економіка та креативні індустрії : навч. посібн. Житомир : Державний університет «Житомирська політехніка», 2020. 218 с.
8. Рамковий документ щодо оцінювання креативного мислення. URL: <https://testportal.gov.ua/pisa-2022-ramkovyj-dokument-shhodo-otsinyuvannya-kreatyvnoho-myslennya/>.
9. Іванова О. А. Реалізація освітніх технологій у процесі розвитку креативного мислення. *Наукові записки. Серія: Проблеми природничо-математичної, технологічної та професійної освіти*. 2024. № 2 (4). С. 72-82.
10. Чернявська Т. П. Креативне мислення менеджерів. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*, 2021. Том 21. Вип. 4 (47). С 146–157. URL: [https://doi.org/10.18524/2413-9998.2021.1\(47\).227013](https://doi.org/10.18524/2413-9998.2021.1(47).227013).
11. Курс креативне мислення: проєкт з розвитку молодіжного підприємництва. Київ: USAID, 2023. 137 с.
12. Батюк Б., Гірняк К. Креативні рішення в системі управління персоналом в умовах війни: виклики та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-80>.
13. Національне бюро програми ЄС «Креативна Європа» в Україні. URL: <https://creativeeurope.in.ua>.

ШЕВЧЕНКО Володимир Миколайович

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ УСПІШНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Становлення особистості в сучасному світі нерозривно пов'язане із розвитком її креативного мислення. Наукові дослідження в галузі психології, педагогіки та когнітивістики свідчать, що здатність до творчого вирішення проблем, генерування нових ідей та інноваційне мислення є одними з найважливіших чинників успіху людини в різних сферах життєдіяльності. За останні десятиліття питання розвитку креативного мислення привернуло увагу багатьох науковців у всьому світі: зокрема, Дж. Гілфорда, Е. де Боно, М. Рансо, Г. Оллпорта, а також українських учених, таких як В. Моляко, О. Тараріна, Т. Титаренко, які розглядали творчість як провідну умову розвитку особистості.

Метою статті є наукове обґрунтування важливості розвитку креативного мислення в процесі формування успішної особистості, виявлення основних шляхів, принципів і педагогічних умов стимулювання творчого потенціалу індивіда на різних етапах його особистісного та професійного становлення.

Креативне мислення у науковій літературі визначається як здатність породжувати нові, оригінальні і водночас доцільні ідеї. За визначенням Дж. Гілфорда, одного з основоположників вивчення креативності, це тип мислення, що характеризується дивергентністю – здатністю пропонувати різноманітні вирішення проблеми. Український психолог В. Моляко зазначає, що креативність – це синтез інтелектуальних і особистісних характеристик, який дозволяє людині адаптуватися до нових обставин і змінювати середовище відповідно до власних ідей [2, с.7].

Отже, креативне мислення є складним когнітивним процесом, який вимагає високої гнучкості, оригінальності, здатності до комбінування відомої інформації у нові конфігурації та схильності до ризику в мисленні.

У ХХІ столітті креативність визначається як один із ключових навичок для майбутнього, що підкреслюється у глобальних освітніх програмах, зокрема в рамках «4К-компетенцій» ЮНЕСКО: критичне мислення, креативність, комунікація, кооперація. За даними звіту Світового економічного форуму (The Future of Jobs Report, 2023), креативність увійшла до топ-5 найзатребуваніших навичок, що необхідні на ринку праці [8, с. 152].

Успішна особистість сьогодні – це особистість, яка вміє швидко адаптуватися до змін, знаходити нестандартні рішення, бути відкритою до інновацій. Саме креативне мислення дозволяє людині ефективно відповідати на виклики глобалізованого і високотехнологічного суспільства.

У сучасній науці визначено низку психолого-педагогічних умов, що сприяють розвитку креативного мислення:

1. Створення середовища психологічної безпеки, у якому людина не боїться висловлювати нові ідеї і не зазнає осуду за помилки.
2. Навчання дивергентному мисленню, що полягає у стимулюванні генерації багатьох варіантів відповіді замість пошуку єдиного правильного.
3. Інтеграція творчих методик у процес навчання, зокрема методів мозкового штурму (brainstorming), синектики, методики «шести капелюхів мислення» Е. де Боно.
4. Підтримка внутрішньої мотивації до творчості через особистісно-орієнтоване навчання [8, с. 158].

Важливим є також врахування особливостей вікового розвитку. Дослідження вчених підкреслюють роль ігрової діяльності у розвитку творчих здібностей у дошкільному віці, а в підлітковому віці – значущість проектної та дослідницької активності.

Українська національна традиція завжди визнавала важливість творчості як основи розвитку людини. Від народного мистецтва і ремесел до видатних досягнень у науці, культурі та техніці – Україна демонструвала високий рівень креативного потенціалу. У наш час вітчизняні освітні стратегії, такі як Нова українська школа (НУШ), передбачають розвиток критичного та креативного мислення як пріоритетний напрямок формування компетентностей учнів.

Водночас, українська педагогіка звертає увагу на те, що розвиток креативності повинен ґрунтуватися на гуманістичних цінностях, сприяти формуванню активної громадянської позиції, відповідальності та етичності.

Серед сучасних підходів особливої уваги заслуговують:

- STEAM-освіта (Science, Technology, Engineering, Arts, Mathematics), яка об'єднує технічні науки і мистецтво, що сприяє розвитку творчого мислення поряд із технічними навичками.

- Проектно-орієнтоване навчання, в процесі якого діти і студенти залучаються до реальних дослідницьких і творчих проєктів.

- Дизайн-мислення як метод вирішення комплексних проблем через емпатію, генерацію ідей, прототипування та тестування рішень.

- Гейміфікація освітнього процесу, яка через використання ігрових механік підвищує залучення і творчість учасників навчання [7, с. 38].

Дослідження свідчать про те, що системне впровадження цих підходів у навчальні програми забезпечує істотне зростання рівня креативного мислення учнів та студентів.

Попри значні досягнення, існують певні труднощі у розвитку креативності:

- Стандартизація освіти часто суперечить завданням розвитку творчості, обмежуючи ініціативу учнів.

- Соціокультурні стереотипи іноді знецінюють важливість нестандартного мислення, особливо у консервативних середовищах.

- Недостатній рівень підготовки педагогів, які не завжди володіють методиками стимулювання креативності.

Подолання цих проблем вимагає реформування педагогічної освіти, створення відкритих освітніх просторів, в яких креативність буде не лише заохочуватися, але й системно розвиватися.

Креативність виступає не лише інструментом професійного успіху, але й чинником особистісного самовираження та психологічного благополуччя. Дослідження (Amabile, 1996; Kaufman & Sternberg, 2019) доводять, що люди з розвиненим творчим мисленням мають вищу стійкість до стресів, краще вирішують життєві проблеми, легше знаходять шляхи самореалізації.

Розвиток креативного мислення сприяє також формуванню таких особистісних якостей, як самостійність, впевненість у собі, відкритість до нового досвіду, що в сукупності формує базу для становлення успішної особистості в широкому розумінні цього поняття [4, с. 11].

У сучасних умовах стрімких змін глобалізованого світу питання розвитку креативного мислення стає одним із ключових для соціально-економічного поступу України. Креативність розглядається як одна з головних компетентностей ХХІ століття, адже вона забезпечує здатність індивіда швидко адаптуватися до нових умов, знаходити нестандартні рішення, продукувати інновації та ефективно комунікувати в багатокомпонентному середовищі.

В українському суспільстві спостерігається поступова зміна парадигми освіти, науки й економіки у напрямі пріоритетного розвитку саме творчого потенціалу особистості. На рівні освітніх реформ закладається основа для формування креативного мислення ще в ранньому віці: впроваджуються нові навчальні стандарти, які орієнтують педагогів не лише на засвоєння знань, а й на розвиток здатності мислити оригінально, критично оцінювати інформацію, генерувати власні ідеї.

Особливої актуальності набуває переосмислення традиційного підходу до навчання у закладах загальної середньої освіти. Новий Державний стандарт базової середньої освіти в Україні, що впроваджується у межах реформи «Нова українська школа\», визначає розвиток креативного мислення однією з ключових компетентностей. Зокрема, акцент робиться на інтегрованому навчанні, проєктній діяльності, міждисциплінарних зв'язках, що створюють сприятливе середовище для розвитку творчого потенціалу учнів [4, с. 23].

У вищій освіті питання формування креативності теж виходить на передній план. Сучасні університети частіше запроваджують курси з розвитку креативного мислення, інноваційного підприємництва, критичного аналізу. Розширюється спектр активних методів навчання: кейс-метод, дебати, дизайн-мислення, тренінги з генерації ідей, командні проєкти. Важливо, що креативність розглядається не лише як якість гуманітаріїв або митців, а як універсальна компетентність для будь-якої професійної сфери – від інженерії до медицини.

Водночас розвиток креативного мислення нерозривно пов'язаний з інноваційною економікою. Україна поступово інтегрується у світовий тренд креативної економіки, яка базується на виробництві ідей, знань, культурного продукту. Розвиток ІТ-сфери, стартап-індустрії, дизайну, креативних індустрій в Україні свідчить про зростання попиту на фахівців із високим рівнем творчого потенціалу. У великих містах центрах відкриваються хаби, коворкінги, бізнес-інкубатори, які стимулюють креативну діяльність молоді та сприяють трансформації інтелектуального ресурсу в економічну вартість [1, с. 263].

Однак існують і серйозні виклики, що стримують динаміку розвитку креативного мислення в Україні. Серед них – залишкове фінансування освіти й науки, домінування застарілих авторитарних моделей викладання у деяких освітніх закладах, недостатня підготовленість педагогів до роботи в інноваційних форматах, брак системної підтримки молодіжних креативних ініціатив на державному рівні. Крім того, культура оцінювання, яка ще часто акцентується на репродуктивних знаннях і стандартизованих відповідях, гальмує розвиток вільного мислення в учнів та студентів.

Певні перспективи відкриває цифровізація суспільства. Використання цифрових технологій у навчанні (онлайн-курси, платформи для спільної творчості, віртуальні лабораторії) створює нові умови для розвитку креативності: від самостійного вибору траєкторії навчання до можливостей віртуального проєктування і візуалізації ідей. Проте для повноцінної реалізації

цього потенціалу потрібен розвиток цифрової грамотності та формування навичок усвідомленого й безпечного використання цифрових ресурсів.

На рівні держави спостерігається тенденція до визнання креативного мислення як національного пріоритету. Прийняті стратегічні документи, зокрема Концепція розвитку STEM-освіти в Україні, Стратегія розвитку інноваційної діяльності на період до 2030 року, які вимагають формування нового типу громадянина – креативного, інноваційного, здатного до міждисциплінарного мислення. Також важливою є поява громадських ініціатив, спрямованих на популяризацію креативного підходу до навчання та праці серед дітей і молоді, наприклад фестивалів ідей, хакатонів, освітніх марафонів [3. С. 480].

Особливо перспективним напрямом є розвиток креативного мислення через мистецьку освіту. Мистецтво за своєю природою сприяє розвитку уяви, оригінальності, здатності бачити нові сенси в звичних речах. Підвищення статусу мистецьких дисциплін у школі, створення умов для індивідуальної творчої діяльності кожної дитини в закладах позашкільної освіти, підтримка художніх шкіл та творчих студій можуть суттєво збагатити креативний потенціал нації.

Варто також підкреслити важливість психологічного аспекту розвитку креативного мислення. Увага до емоційного інтелекту, самопізнання, розвитку автономного мислення, зняття страху перед помилкою і стимулювання ініціативності є обов'язковими умовами для формування креативної особистості. Сучасна педагогіка дедалі частіше спрямовується на формування у дітей та молоді так званої «growth mindset» – установки на розвиток, яка дозволяє сприймати труднощі як можливості для росту [5, с. 354].

На сьогодні перспективи розвитку креативного мислення в Україні значно залежать від комплексної співпраці різних секторів суспільства: освітнього, культурного, економічного, державного управління. Лише за умови інтегрованого підходу можна створити сприятливе середовище для становлення нового покоління українців – вільних у думках, відповідальних у вчинках, здатних творити нову реальність через креативність, інноваційність і гуманістичні цінності.

З урахуванням викликів сучасного світу, розвиток креативного мислення має стати пріоритетом на всіх рівнях освіти в Україні – від дошкільної до вищої. Важливим є забезпечення доступу до сучасних освітніх ресурсів, створення творчих середовищ, підтримка ініціативності учнів і студентів, інтеграція національних та світових інноваційних практик у навчальний процес.

Водночас необхідно посилити наукові дослідження проблематики креативності в українському контексті, вивчати найкращі міжнародні практики та формувати на їх основі власні підходи до виховання творчої особистості, здатної не лише пристосовуватися до реалій сучасного світу, але й активно змінювати їх на краще [6, с. 3].

Отже, розвиток креативного мислення є однією з ключових умов формування успішної, самодостатньої особистості, здатної до адаптації, самореалізації та інноваційної діяльності в сучасному суспільстві. Системна робота щодо розвитку креативного мислення дозволяє виховати особистість, здатну мислити нестандартно, приймати оригінальні рішення та бути успішною в різних сферах життя.

Список використаних джерел:

1. Антонова О. Є., Клименюк Ю. М. Підготовка майбутнього вчителя до розвитку інтелектуальної обдарованості учнів початкової школи. Житомир. *Житомир. держ. ун-т.* 2011. 263 с.
2. Бех І. Принципи інноваційної освіти. *Освіта і управління.* 2005. Т. 8. С. 7–21.
3. Клименко В. В. Психологія творчості. Навчальний посібник. Київ. Центр навчальної літератури. 2006. 480 с.
4. Кошманова Т. С. Теорія множинного інтелекту. *Обдарована дитина.* 2006. № 10. С. 11–23.
5. Кузьменко В.У. Розвиток індивідуальності дитини 3-7 років. Монографія. К. НПУ імені М.П. Драгоманова. 2005. 354 с.
6. Кульчицька О. І. Творча обдарованість. Специфіка дитячої обдарованості. *Обдарована дитина.* 2001. № 1. С. 3–10.
7. Мазуровська О. В. Розвиток творчого мислення учнів. Методичний посібник. Вінниця. ММК. 2016. 38 с.
8. Павленко В. В. Розвиток креативності молодших школярів як педагогічна проблема. *Проблеми освіти: науково-методичний збірник праць Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОН України.* Київ. 2015. Вип. 85. С. 152–158.

ШЕЛЕСТ Євгенія Олександрівна

КРЕАТИВНІСТЬ ЯК SOFT POWER HR: НОВІ ПРАКТИКИ ДЛЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

У сучасних умовах стрімких трансформацій, нестабільності та викликів, пов'язаних з війною, соціальною вразливістю й діджиталізацією, креативність набуває нового значення у сфері управління людськими ресурсами. Вона не є лише характеристикою окремої особистості чи фактором інноваційності, а перетворюється на м'яку силу (soft power), що здатна формувати культуру організації, просувати інклюзію, створювати безпечний простір і сприяти збереженню людського капіталу. Особливої актуальності набуває ця парадигма

у контексті розвитку інклюзивного HR-середовища, де цінується багатоманітність (diversity) та інклюзія (inclusion) як стратегічні пріоритети [1].

Інклюзія у сучасному HR-менеджменті означає не лише залучення представників різних соціальних груп до трудової діяльності, а й створення умов, у яких кожен працівник відчуває свою значущість, безпеку, рівність у можливостях та приналежність до організації. За дослідженням KPMG, сьогодні інклюзія є ключовим елементом корпоративної культури успішних компаній, що прагнуть залучити та утримати таланти, підвищити продуктивність команд і посилити репутацію роботодавця [2].

У такому контексті креативність HR-фахівців виявляється у здатності мислити поза межами стандартних політик, створювати нестандартні інструменти підтримки різноманітних працівників, шукати гнучкі та людиноцентричні рішення. Креативність дозволяє розглядати інклюзію не як формальну вимогу, а як динамічний процес постійного вдосконалення середовища, де кожен має голос. Наприклад, серед новітніх практик – запровадження рольових ігор для виявлення упереджень, аудити корпоративної мови на предмет стереотипів, використання цифрових інструментів анонімного зворотного зв'язку, розвиток ініціатив від самих працівників, а не лише згори вниз [3, с. 14–15].

Формування інклюзивної культури потребує не лише стратегічного бачення, але й щоденних практик, де HR-менеджери виступають провідниками змін. Як зазначається у матеріалі Ranktracker, до ефективних стратегій належать створення чітких політик інклюзії, регулярне навчання персоналу, використання метрик для оцінювання прогресу, інклюзивна мова в комунікаціях, а також залучення лідерів думок із середовища працівників [4]. Креативний підхід до цих стратегій – це не просто імплементація готових шаблонів, а адаптація до контексту організації, національного, вікового, гендерного й професійного складу колективу.

В українських реаліях, особливо у сфері ІТ, зустрічаються цікаві приклади креативного впровадження інклюзії: інтерв'ювання кандидатів за принципами нейтральності до гендеру, адаптація робочих процесів під працівників з інвалідністю, менторські програми для жінок у технічних професіях [5]. Успішні HR-девелопери не лише впроваджують такі підходи, а й стають внутрішніми агентами змін, здатними через креативність впливати на організаційну культуру загалом.

Таким чином, креативність у HR-сфері є не лише інструментом залучення чи розвитку персоналу – вона трансформується в м'яку силу, яка дозволяє змінювати системи, уявлення та норми. Інклюзивність, як прояв цієї сили, стає індикатором зрілості організації, а HR – її архітекторами. Підходи, що базуються на емпатії, відкритості до нового й творчому переосмисленні стандартів, не лише сприяють стійкості команди, а й формують імідж соціально відповідального

роботодавця. У часи швидких змін та кризи це може стати ключовою конкурентною перевагою.

Список використаних джерел:

1. KPMG в Україні. Різноманіття та інклюзія. – Режим доступу: <https://kpmg.com/ua/uk/home/about/values-and-culture/diversity-inclusion.html>
2. KPMG. KPMG Review Magazine, випуск 14, 2024. – Режим доступу: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/ua/pdf/2024/01/kpmg-review-magazine-14.pdf>
3. AboutHR. Формування інклюзивної культури на робочому місці. – Режим доступу: <https://abouthr.co/uk/formuvannia-inkliuzivnoyi-kul-turi-na-robochomu-mistsi/>
4. Ranktracker. 9 Strategies for Creating and Maintaining Inclusive Policies in 2024. – Режим доступу: <https://www.ranktracker.com/uk/blog/9-strategies-for-creating-and-maintaining-inclusive-policies-in-2024/>
5. IT Expert. Diversity & Inclusion в українському IT: поради для HR. – Режим доступу: <https://itexpert.work/uk/diversity-inclusion-v-ukrayinskomu-it-porady-dlya-hr/>

ШУЛЬГА Ірина Олександрівна

**КРЕАТИВНІСТЬ У НАВЧАННІ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ
ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ.**

Анотація. У статті розглядається важливість креативного підходу в навчанні дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Визначено, що розвиток креативності сприяє глибшому засвоєнню знань, емоційному розвитку та соціалізації. Підкреслено значення творчих методів як інструментів формування індивідуального навчального простору для таких дітей.

Ключові слова: креативність, особливі освітні потреби, інклюзивна освіта, творчі методи, адаптація навчання.

Основний зміст. Креативність у сучасній освіті дедалі частіше визнається не лише бажаною якістю, а й необхідним елементом навчального процесу, особливо в контексті інклюзивної освіти. Поняття «особливі освітні потреби» охоплює широкий спектр індивідуальних особливостей, що потребують адаптації змісту, форм і методів навчання. У цьому контексті креативність є ключем до індивідуалізації навчального процесу, орієнтованого на сильні сторони дитини.

У навчанні дітей з особливими освітніми потребами важливо застосовувати креативні підходи, що сприяють активізації пізнавальної діяльності, розвитку емоційної сфери та формуванню позитивної мотивації. Серед таких підходів особливе місце займає арт-терапія: малювання, ліплення,

колажі, робота з піском, фарбами та інші творчі методи дозволяють дітям вільно самовиражатися та опрацьовувати внутрішні переживання. Не менш ефективною є казкотерапія, яка через створення та інсценізацію казкових історій допомагає дітям осмислювати складні життєві ситуації. Музикотерапія забезпечує емоційну розрядку, покращує концентрацію та сприяє розвитку слухового сприймання через спів, ритмічні вправи та гру на простих музичних інструментах.

Рухові та тілесні практики – танцювальні, театралізовані, вправи на координацію – підвищують фізичну активність і знижують тривожність. Ігрові методи (рольові, сюжетні, дидактичні ігри) забезпечують безпечне середовище для навчання через дію, взаємодію та експеримент. Ефективними є й методи сторітелінгу та фототерапії, коли дитина створює історії на основі власного досвіду чи працює з фотографіями для розвитку мовлення і саморефлексії. Також у роботі з дітьми з ООП доцільно використовувати **метод проєктів**, що дозволяє формувати навчальні навички через дослідження і творчу діяльність. Не слід ігнорувати потенціал цифрових ресурсів — інтерактивні вправи, мультимедійні презентації та освітні платформи підтримують інтерес і урізноманітнюють навчання.

Застосування таких підходів забезпечує індивідуалізацію освітнього процесу, розкриття потенціалу кожної дитини та створює умови для її цілісного розвитку в інклюзивному середовищі.

Креативне навчання стимулює не лише інтелектуальну, але й емоційну сферу дитини, що дозволяють учням з ООП краще зрозуміти матеріал, виразити свої емоції, зменшити тривожність і сформувані довіру до педагога. Творчі завдання активізують уяву, асоціативне мислення, що позитивно впливає на розвиток мовлення, пам'яті, уваги.

Серед ефективних інструментів креативного навчання виділяють:

- використання візуальних засобів (малюнки, схеми, картки);
- створення історій, казок, інсценізацій;
- метод проєктів та рольових ігор;
- створення ситуацій успіху через емоційно безпечне середовище.

Креативне навчання відкриває широкі можливості для розвитку дітей з особливими освітніми потребами. Передусім, воно створює емоційно безпечне середовище, де дитина може проявити себе без страху зробити помилку. Такий підхід сприяє розкриттю внутрішнього потенціалу дитини, враховуючи її індивідуальні здібності, інтереси та стиль сприйняття інформації.

Однією з ключових можливостей є підвищення мотивації до навчання. Завдяки творчим завданням, ігровим елементам, проєктній діяльності дитина навчається із задоволенням. Креативне навчання сприяє розвитку емоційного інтелекту: діти краще розпізнають і виражають емоції, вчать емпатії, спілкуванню, саморегуляції.

Також креативні методи допомагають формувати навички критичного та образного мислення, розвивати уяву, увагу, пам'ять. Вони особливо ефективні для дітей з порушеннями мовлення, аутистичного спектра, адже дозволяють вчитись у комфортному темпі та формі.

Крім того, креативне навчання полегшує соціалізацію, адже передбачає спільну діяльність, співпрацю, діалог, і тим самим формує почуття приналежності до колективу. Воно також дає змогу відчувати успіх, що дуже важливо для дітей з ООП, які часто мають занижену самооцінку.

Отже, креативне навчання – це не лише метод, а філософія взаємодії з дитиною, яка відкриває шлях до гармонійного розвитку, самовираження та повноцінної участі в освітньому процесі.

Дослідники (О. Савченко, І. Бех, Л. Шульга та ін.) вказують, що саме творчість є тим фактором, який допомагає компенсувати обмеження, формуючи у дитини з ООП почуття компетентності. Надзвичайно важливим є забезпечення відкритості до експерименту з боку педагогів, а також методична підготовка вчителів до застосування творчих технологій у роботі з інклюзивними класами.

Узагальнюючи, можна зробити висновок, що розвиток креативності в учнів з особливими освітніми потребами є не тільки засобом покращення навчальних результатів, а й важливим компонентом гармонійного психоемоційного розвитку. В умовах Нової української школи важливо продовжувати інтегрувати творчі методи в освітній процес, забезпечуючи якісну освіту для кожної дитини.

Список використаних джерел:

1. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи : підруч. / О. Я. Савченко. – К. : Генеза, 2011. – 400 с.
2. Бех І. Д. Особистісно орієнтоване виховання: теоретико-технологічні засади / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – 280 с.
3. Шульга Л. М. Інклюзивна освіта: розвиток креативності в умовах НУШ // Педагогічна освіта: теорія і практика. – 2020. – № 28(3). – С. 121–126.
4. Сидоренко О. М. Методи арт-терапії в інклюзивному навчанні // Практична психологія та соціальна робота. – 2019. – № 5. – С. 15–18.
5. Тараненко О. В. Психологія креативності у дітей з ООП / О. В. Тараненко // Наукові записки НаУКМА. Психологія і педагогіка. – 2021. – Т. 6. – С. 74–80.

ЯКОВЕНКО Катерина Володимирівна

ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ: ВЕКТОРИ, МЕТОДИ, ПЕРСПЕКТИВИ

У контексті трансформацій сучасного освітнього простору та зростання вимог до інноваційного потенціалу фахівця особливого значення набуває формування креативної ідентичності — інтегративної характеристики, що поєднує творче мислення, здатність до самовираження, нестандартного вирішення проблем і усвідомлення себе як суб'єкта змін. У ХХІ столітті ринок праці потребує не лише висококваліфікованих виконавців, а насамперед фахівців, здатних генерувати ідеї, створювати нові смисли, продукувати унікальний досвід. Саме тому розвиток креативної ідентичності здобувачів вищої освіти у закладах вищої освіти є пріоритетним напрямом педагогічної діяльності.

Мета дослідження — окреслити вектори, методи і перспективи формування креативної ідентичності у студентів ЗВО в процесі їх професійної підготовки.

Креативна ідентичність — це складна психосоціальна конструкція, яка поєднує: когнітивні аспекти (творче мислення, уява, дивергентне мислення), емоційно-мотиваційні (внутрішня мотивація до створення нового, емоційне залучення), соціокультурні (усвідомлення себе як активного творця у певному соціальному середовищі).

Науковці вказують на декілька ключових векторах формування креативної ідентичності:

Освітній вектор: передбачає цілісну модернізацію змісту та форм навчання, а саме поєднання предметного і метапредметного навчання, введення дисциплін, спрямованих на розвиток креативності, проєктного мислення, підприємництва і адаптивне навчання на основі індивідуальних освітніх траєкторій. **Як приклад:** курси «Креативне мислення», «Інтелект-дизайн», або «Інноваційна діяльність» в програмах педагогічних, технічних і гуманітарних ЗВО.

Психологічний або особистісно-цінний вектор: передбачає підтримку емоційного інтелекту, ініціативності, розвиток креативної впевненості, саморефлексії, ідентифікації з творчими ролями (рефлексивні практики - есе, інтерв'ї та менторство, коучинг як платформи особистісного зростання).

Культурологічний вектор: знайомство з зразками креативності у світовій і національній культурі, розвиток індивідуального стилю мислення.

Ціннісний вектор: формування відкритості до нового, толерантності до різноманітних точок зору, віри у власну креативність.

Професійно-прикладний вектор: спрямований на залучення до реальних або симульованих креативних кейсів, співпраця з бізнесом, культурними

інституціями, медіаплатформами та участь у стартапах, фестивалях інновацій, конкурсах.

До ефективних методів формування креативної ідентичності належать проєктне навчання, рефлексивні практики, використання цифрових ресурсів і міждисциплінарних підходів.

- Проєктно-орієнтоване навчання: здобувачі вищої освіти працюють над власними креативними проєктами (стартапи, культурні ініціативи, медіапродукти).
- Методи візуалізації мислення: ментальні карти, комікси, сторітелінг.
- Гейміфікація: використання елементів ігор, змагань, творчих викликів (хакатони, квести).
- Креативні майстер-класи, тренінги та воркшопи.
- Інтердисциплінарні колаборації: залучення здобувачів вищої освіти з різних спеціальностей до спільного творчого вирішення проблем.

Приклад реалізації (кейс):

У межах курсу «Критичне та креативне мислення» здобувачі вищої освіти педагогічного ЗВО створювали візуальні інтерактивні лекції для школярів на платформах Canva та Genially, поєднуючи історію, інфографіку й елементи анімації. Це сприяло усвідомленню власної ролі як творців освітнього продукту і розвитку креативної ідентичності.

Формування креативної ідентичності потребує міждисциплінарного підходу та залучення нових освітніх стратегій. Серед перспектив: інтеграція курсів з креативного мислення та інноваційної педагогіки у навчальні програми; розвиток академічного підприємництва; поєднання формальної і неформальної освіти.

Водночас існують виклики, зокрема: недостатня підготовленість педагогів до використання інноваційних методів; низький рівень мотивації студентів до самоактуалізації; недооцінка значення творчості у традиційних підходах до професійної підготовки.

Перспективи подальшого розвитку:

Цифровізація креативного навчання: використання VR/AR, штучного інтелекту для моделювання нестандартних ситуацій.

Інституціоналізація креативних практик: запровадження окремих курсів, лабораторій, креативних студій у ЗВО.

Формування індивідуальних освітніх траєкторій з акцентом на творчість.

Залучення здобувачів вищої освіти до реальних проєктів з інноваційним компонентом (гранти, стажування, конкурси).

Отже, формування креативної ідентичності є основою для виховання конкурентоспроможного, гнучкого, інноваційно налаштованого фахівця. Це можливо за умов цілеспрямованої педагогічної підтримки, створення творчого освітнього середовища, міждисциплінарного навчання і залучення студентів до

реального креативного досвіду. Майбутнє вищої освіти — за синтезом професійних і креативних компетентностей.

Список використаних джерел:

1. Аверкіна Т. О. Креативна ідентичність особистості: теоретико-методологічний аналіз // Наукові записки. 2020. №4. С. 71–78.
2. Андрущенко В. Професійна освіта в умовах глобалізації: виклики та відповіді. К.: Логос, 2021.
3. Гончаренко С. У. Педагогічна креативність: зміст і структура. К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2020.
4. Гусєва В. М. Розвиток креативного мислення у студентів: педагогічні умови // Вища освіта України. 2021. №2. С. 35–40.
5. Хоружа Л. І. Формування професійної ідентичності фахівця в умовах цифровізації освіти // Освітній дискурс. 2022. №1. С. 89–94.

БЄЛОВА Алла Іванівна

ДЕТЕРМІНАНТИ АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Попри виклики, спричинені війною, українська економіка демонструє виняткову стійкість. Це стало можливим завдяки успіхам Збройних Сил України на полі бою, злагодженій співпраці Уряду з бізнесом, оперативному відновленню критичної інфраструктури та значній фінансовій підтримці міжнародних партнерів. Спільними зусиллями вдалося зберегти економічну стабільність та поступово відновлювати вітчизняний ринок.

Більше 90% підприємств знову розпочали свою діяльність, сприяючи економічному зростанню країни. Як результат, у 2023 році вдалося повернутися до позитивних економічних тенденцій: згідно з попередніми даними Держстату, зростання ВВП склало 5,5%, що стало важливим відновлювальним кроком після 28,8% спаду у 2022 році. Це свідчить про здатність країни адаптуватися до складних умов та рухатися вперед попри виклики.

Незважаючи на серйозні виклики у сфері ведення бізнесу, оцінки інвестиційного клімату свідчать про поступове покращення, що демонструє здатність компаній до адаптації. Серед основних негативних факторів цього року особливу увагу привертає проблема тіньової економіки, яка загострює запит на ефективну боротьбу з нелегальним сектором у зв'язку зі зростанням податкового навантаження на легальний бізнес.

Водночас процес євроінтеграції, зокрема кандидатський статус України до ЄС, вже третій рік поспіль залишається ключовим позитивним фактором. Тому Асоціація й надалі концентруватиме свої зусилля на підтримці євроінтеграційних ініціатив, включно з розробкою потужної переговорної стратегії для зміцнення позицій України.

Європейський Союз нині реалізує програму мінімізації ризиків для міжнародних фінансових організацій, що здійснюють операції в Україні. Сукупний інвестиційний портфель цих організацій становить приблизно 2,2 мільярда євро. Для підтримки цього напрямку Єврокомісія виділила 500 мільярдів євро у формі гарантій, грантів та технічної допомоги (EFSD/EFSD+).

Однак, одним із найсерйозніших викликів для України як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі залишається забруднення території мінами та вибухонебезпечними предметами. Після початку повномасштабної агресії російської федерації 24 лютого 2022 року масштаби цієї загрози значно зросли, що робить гуманітарне розмінування пріоритетним напрямком швидкого відновлення країни. Уряд приділяє цьому питанню особливу увагу, прагнучи забезпечити безпеку громадян та відновити життєдіяльність у постраждалих регіонах.

Політика підтримки національного виробника є ключовим фактором економічного розвитку, що давно застосовується у провідних світових економіках. В умовах сучасних викликів, з якими зіткнулася Україна, розвиток внутрішнього виробництва, стимулювання несировинного експорту та залучення капіталу в реальний сектор є необхідними умовами для економічної стабільності та подальшого зростання.

Для залучення стратегічних інвесторів, підвищення економічної привабливості країни, створення висококваліфікованих робочих місць і підсилення конкурентоспроможності, держава впровадила механізм підтримки масштабних інвестиційних проєктів. У цьому контексті прийнято Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні», що спрямований на формування сприятливого середовища для економічного зростання.

У межах нової державної політики підтримки інвестиційних проєктів із значними вкладеннями запроваджено такі механізми:

- компенсація витрат інвестора на підключення та інтеграцію до інженерно-транспортних мереж;
- відшкодування вартості інфраструктурних об'єктів, побудованих заявником або інвестором, що є необхідними для реалізації проєкту;
- звільнення від відшкодування втрат лісогосподарського виробництва, що сприяє оптимізації витрат.

Крім того, передбачено нові можливості:

- розширення напрямків для інвестиційних проєктів: електронні комунікації, виробництво біоетанолу, біогазу та біометану;
- зниження мінімального порогу значних інвестицій із 20 млн євро до 12 млн євро, що розширює коло потенційних інвесторів.

Одним із ключових механізмів залучення інвестицій є індустріальні парки – перевірений міжнародною практикою інструмент індустріалізації економіки та модернізації промисловості. Їхня концепція базується на принципах ресурсоефективності та циркулярної економіки, що сприяє залученню капіталу, розширенню ринку праці та забезпеченню збалансованого регіонального розвитку.

Індустріальні парки відіграють ключову роль у прискоренні запуску бізнесу (Time-to-Market), допомагаючи компаніям скоротити час, необхідний для вибору оптимальної локації, початку будівництва та введення об'єктів в експлуатацію.

Попри складні умови, спричинені збройною агресією російської федерації та військовими діями, в Україні спостерігається зростання інтересу до створення та розвитку індустріальних парків. Це свідчить про прагнення бізнесу до стабільності та пошуку ефективних рішень для підтримки економічного зростання.

Таблиця 1

Залучених прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україну

Рік	Обсяг ПІІ (млрд дол. США)
2022	1,152
2023	4,247
2024	3,329
2025 (І кв.)	0,7

Сучасна інвестиційна діяльність в Україні характеризується як відносно низьким рівнем прямих іноземних інвестицій, так і певним ростом капітальних інвестицій вітчизняних підприємств. Найбільші обсяги прямих інвестицій спрямовуються до промисловості, а основні країни-інвестори - Кіпр, Нідерланди, Швейцарія.

У 2025 році спостерігається значне скорочення обсягу інвестицій порівняно з попередніми роками. За перші чотири місяці року Україна отримала лише 700 млн доларів, що майже вчетверо менше, ніж за аналогічний період 2024 року (2,4 млрд доларів). Основною причиною падіння називають зміни у валютному регулюванні та скорочення реінвестованого прибутку.

Наразі, ключовими галузями інвестиційних ресурсів які мають високий потенціал зростання та стратегічне значення для економіки є:

- енергетика, де особливий акцент робиться на відновлювані джерела енергії, модернізацію електромереж та підвищення енергоефективності;

- агропромисловий комплекс, так як Україна залишається одним із провідних експортерів сільськогосподарської продукції, що стимулює інвестиції в технології та логістику.

- інформаційні технології, а саме, ІТ-сектор що продовжує активно розвиватися, залучаючи капітал у розробку програмного забезпечення, кібербезпеку та штучний інтелект.

- транспорт і логістика катастрофічно потребує інвестицій для модернізації інфраструктури, розвиток залізничних перевезень та портових потужностей;

- видобуток корисних копалин має принести державі значний фінансовий ресурс, а наразі потребує інвестицій, так як Україна має значні запаси залізної руди, вугілля та рідкісноземельних елементів, і є привабливим для інвесторів.

- машинобудування потребує інвестиційних ресурсів для активізації виробництва високотехнологічного обладнання та промислових підприємств.

Вищенаведені галузі мають стратегічне значення для економічного відновлення та інтеграції України до європейського ринку і потребують нагальної фінансової підтримки.

Все ж Українська економіка продовжує адаптуватися до умов воєнного стану завдяки заходам державної підтримки. Попри значні виклики—від

ракетних та дронів атак до невизначеності щодо бойових дій—країна тримається на плаву. Дефіцит кваліфікованих кадрів і доступних кредитних ресурсів, перебої в електропостачанні та зростання витрат на енергоносії ускладнюють економічну активність, але влада спрямовує зусилля на мінімізацію наслідків війни для бізнесу та населення.

Завдяки фінансовій підтримці міжнародних партнерів Уряд зміг частково компенсувати негативний вплив війни, запроваджуючи гарантії, програми допомоги та заморожуючи тарифи. Ці заходи допомагають стабілізувати економічне середовище, дозволяючи підприємствам продовжувати діяльність стимулюючи фінансову стійкість громадян.

Отже, інвестиційна діяльність в Україні залишається багатовимірним процесом, що супроводжується як перспективами, так і викликами. Незважаючи на важливу роль іноземних інвестицій у формуванні економічної стабільності, низький рівень прямих іноземних інвестицій (ПІІ) та додаткові стримуючі фактори можуть уповільнювати їхнє зростання.

Для стимулювання припливу капіталу необхідна ефективна взаємодія держави та бізнесу, спрямована на формування сприятливого інвестиційного середовища. Лише через узгоджені зусилля можливо створити умови, що сприятимуть активному залученню нових фінансових ресурсів та забезпечать динамічний розвиток економіки України.

Список використаних джерел:

1. Postanova Kabinetu ministriv Ukrainy №1286 vid 15 lystopada 2022 r. «Pro realizatsiiu eksperymental'noho proektu iz stvorennia, vprovadzhennia ta zabezpechennia funktsionuvannia Yedynoi tsyfrovoi intehrovanoi informatsijno-analitychnoi systemy upravlinnia protsesom vidbudovy ob'ektiv nerukhomoho majna, budivnytstva ta infrastruktury». [Elektronnyj resurs]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1286-2022-%D0%BF#Text>

2. A. Bielova. Stefanovich Analysis of informal employment as a basis for implementation of european union standards in Ukraine / Lecture Notes in Civil Engineering this link is disabled, 2023, 299, pp. 643–651.

3. Аспекти інтегрованого управління в містобудуванні та територіальному плануванні як складова частина комплексного відновлення територій. Навчально-методичний посібник зорієнтований на студентів, аспірантів, слухачів, викладачів та фахівців спеціальності 192 «Будівництво та цивільна інженерія»/Укладачі: О.В.Петроченко та ін. – Київ. «Видавничий дім «АртЕк», 2023.-572с.

БУДНІК Анжела Олександрівна

ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ БУКТРЕЙЛЕРІВ ТА YOU TUBE-КАНАЛІВ У ПІДГОТОВЦІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ФІЛОЛОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Однією з вимог до сучасного вчителя-словесника є володіння навичками у використанні інформаційно-комунікаційних технологій. В умовах цифровізації суспільства підвищується роль інформаційних засобів, які допомагають особистості швидко та продуктивно орієнтуватися в електронній культурній реальності. Успішність сучасного вчителя в інформаційному суспільстві залежить у першу чергу від його вміння знаходити різноманітну інформацію, усвідомлено взаємодіяти з інформаційними та медійними каналами.

Неможливо уявити сучасний освітній процес у закладі вищої освіти без використання ІКТ для організації самостійної та аудиторної роботи. Сучасні соціальні інтернет сервіси передбачають не тільки можливість отримання необхідної інформації та унікальних матеріалів, а й використання їх в якості самостійних навчальних матеріалів, які можуть слугувати майбутнім вчителям-словесникам основою для розробки сучасних методичних матеріалів. Викладачі вводять в освітній процес інтерактивні заняття та мультимедійні лекції, щоб зацікавити здобувачів освіти, які звикли отримувати інформацію в електронному вигляді через екрани телевізора, комп'ютера, телефона, планшета. «Екранна культура» є чудовою технологією керування сучасним поколінням з кліповим мисленням. Інформаційна підготовка здобувачів освіти, першочергово, пов'язана з використанням та створенням текстів у візуальній, звуковій та письмовій формах.

У якості найбільш сучасних засобів навчання можна назвати буктрейлери та багаточисленні соціальні мережі, блоги, соціальні сервіси, до яких належить зокрема You tube. Слід зазначити, що велика кількість інформації, яка представлена на цьому соціальному сервісі, є безкоштовною і не потребує реєстрації для її вивчення.

Сьогодні тема медіаграмотності та цифровізації освіти є доволі популярною. Науковці досліджують загальну і спеціальну медіаосвіту, переваги і недоліки цифровізації, напрями її розвитку та проблеми реалізації. Питання використання у медіаосвіті здобувачів освіти інтерактивних занять, інтернет комунікацій мало вивчене у науковій літературі, проте варто назвати праці деяких дослідників, які певним чином торкаються цієї проблеми. Так, Терлецька Т. дає рекомендації щодо створення та налаштування You tube каналу викладачам для роботи зі студентами [3]. Ю. Серов пропонує використовувати You tube-канали під вивчення іноземної мови [4]. М. Варданян [1] та Л. Нежива,

С. Паламар [2] розглядають буктрейлер як ефективний засіб активізації читацької компетентності майбутніх учителів початкової школи.

Здобувачі освіти філологічного профілю зазвичай є творчими та багатограними особистостями, готовими до різноманітних інновацій та експериментів. Саме тому у їхньому освітньому процесі має бути якомога більше практичних занять з використанням інтерактивних відеотехнологій, зокрема буктрейлерів та You tube-каналів, з метою підвищення професійної компетентності майбутніх вчителів-словесників.

З погляду окресленої проблеми проаналізуємо особливості і можливості використання буктрейлерів та You tube у практиці організації освітньої діяльності здобувачів освіти, з метою активації їхньої читацької компетентності та розвитку мовно-літературної культури; визначимо можливості використання зазначених відеотехнологій під час навчальних занять і для самоосвіти.

Youtube – медійна платформа, яка швидко розвивається, акумулює відеоконтент різної тематики, жанрів, форматів. В умовах війни платформа You tube використовується як альтернативний майданчик для трансляції телевізійного матеріалу засобів масмедіа, з можливістю доступу у будь-який час. Крім того, навіть певні періодичні видання («Акцент», The New York Times тощо), орієнтовані на випуск саме друкованої продукції, деякі радіостанції (Radio NV, Радіо Свобода, БАЙРАКТАР тощо) мають свої канали на You tube, і використовують його як додаткове джерело інформування аудиторії.

Класифікація контенту на відеохостингу You tube може бути різноманітною, оскільки платформа має величезну кількість категорій і жанрів відео. Однак, основні категорії контенту на You tube можна умовно класифікувати так: розважальний контент; освітній; інформаційний контент; хобі та захоплення; соціальний контент.

Все частіше використовують You tube і для викладання різних предметів, оскільки відео вважається одним із найбільш ефективних освітніх інструментів. Використання можливостей порталу під час як аудиторної, так і позааудиторної роботи, значно підвищує якість навчання. You tube сприяє створенню творчої атмосфери об'єднаного освітнього процесу через обмін, коментування, знімання навчальних відео. Креативний характер навчання сприяє позитивним змінам в організації освітнього процесу.

Зазвичай виділяють такі переваги порталу в освітньому процесі: широкий спектр відеоматеріалів; наочність інформації, що дозволяє посилити ефективність процесу навчання через зосередження уваги на міміці, пантомімі, зовнішньому вигляді, середовищі тощо; сприяє поширенню цифровізації; можливість вільно отримувати інформацію у будь-якому місці і у будь-який час, і з будь-яких пристроїв; можливість записувати великі обсяги інформації невеликими відеороликами, що значно спрощує засвоєння знань, дає можливість самостійно визначити час перегляду відео; через велику кількість різноманітної

інформації портал спонукає до критичного та аналітичного ставлення до усього побаченого, розвиває навички самостійного опрацювання матеріалу [4, 46-47].

Незважаючи на всі переваги використання You tube на заняттях, варто критично ставитись до відбору матеріалу, який пропонуємо під час освітнього процесу і дотримуватись певних вимог, зокрема відповідність мови літературним нормам, особливо це стосується відеороликів створених блогерами чи буктюберами не для навчання, якість зображення, оскільки воно є основою зорового сприйняття інформації.

Цікавим є використання платформи You tube під час планування та організації позааудиторної самостійної роботи, зокрема під час підготовки до практичних занять, щоб доповнити вже вивчений навчальний матеріал. Відео може використовуватись як матеріал для виконання наукових експериментів чи створення власних дослідницьких проєктів, усних повідомлень та доповідей.

Використання освітнього відеоконтенту You tube впливає і на зміну традиційних ролей викладача і здобувача освіти, зокрема посилює роль викладача як провідника у творчий процес навчання. Зазначимо, що викладач продовжує відігравати провідну роль у реалізації освітньої програми. Відеоресурс не може замінити викладача. Викладачі, які доповнюють процес навчання відеоресурсами, мають найбільший успіх у реалізації якісної освіти, що є критично важливим для високого рівня успішності студентів. Також використання You tube сприяє формуванню індивідуальної освітньої траєкторії студента, усвідомленню ним важливості і відповідальності за результати навчання, посиленню ефективності процесу навчання і мотивації до оволодіння професійними навичками. Використання відеоматеріалів виправдано і з психологічного погляду, оскільки саме через органи слуху та зору людина отримує найбільшу кількість інформації.

Ефективність використання відеоресурсів в освітньому процесі залежить і від ефективної організації структури занять з використанням відео. Аутентичні відеоматеріали мають величезний потенціал для вирішення навчальних та освітніх задач за умови правильної організації викладачем.

Список використаних джерел:

1. Варданян Ю. В. Буктрейлер як засіб підвищення читацької активності майбутніх учителів початкової школи у навчанні дитячої літератури. Інформаційні технології і засоби навчання. 2018. Том. 64. №2. С. 39-47.

2. Нежива Л., Паламар С. Інноваційні технології в літературній освіті майбутніх учителів початкової школи. Освітологічний дискурс. 2020. Том.31 (№4). С. 129-142. URL: <https://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/778> (дата звернення: 30.05.2025).

3. Терлецька Т. Створення You tube-каналу та розміщення відео. URL: <http://ctdn.kubg.edu.ua/stvorennia-youtube-kanalu-ta-rozmishchennia-video/> (дата звернення: 30.05.2025).

4. Серов Ю., Соломон А. Специфіка використання You tube-каналів як бази знань для ефективного вивчення іноземної мови. Вісник Книжкової палати. 2018. №6. С. 46-48.

ГАВРИЛЮК Оксана Романівна

ДО ПИТАННЯ ПРО ФУНКЦІОНУВАННЯ СПОЛУЧНИХ ЗАСОБІВ СКЛАДНОПІДРЯДНИХ РЕЧЕНЬ ІНТЕНСИВНОЇ ДОПУСТОВО- ПРОТИСТАВНОЇ СЕМАНТИКИ

Допустові конструкції традиційно привертають увагу дослідників через здатність поєднувати логічно суперечливі ситуації: констатовано передумову, що не перешкоджає реалізації дії в головному реченні. Серед різних типів складнопідрядних синтаксичних одиниць розчленованого типу, зокрема і з допустовим значенням, особливими за функційними та структурно-семантичними ознаками є складні конструкції інтенсивної допустово-протиставної семантики, сполучні засоби яких складаються з двох частин: допустової – компонентів *хоч як, хоч скільки, хоч хто, як не, скільки не, хто не* тощо, що вказують на високий ступінь вияву ознаки, інтенсивність дії або стану й виконують функцію сполучних засобів підрядності, та протиставної – *а, але, зате, проте, однак* та інші, які імпліцитно чи експліцитно функціують як засоби зв'язку в складносурядних реченнях.

Різницю між реченнями нейтральної та акцентованої допустової семантики можна простежити на таких прикладах складнопідрядних конструкцій:

1. *Хоч я пручався, мене заштовхали у двір якогось покинутого будинку.* 2. *Хоч як я пручався, мене заштовхали у двір якогось покинутого будинку* (Леся Воронина). *Як я не пручався, мене заштовхали у двір якогось покинутого будинку.* Очевидно, що в другому і третьому реченнях дія, виражена дієсловом *пручатися*, виявляється з найбільшою інтенсивністю, унаслідок чого підрядне речення набуває узагальнювального значення. У першому ж реченні ця дія виявляється звичайно, а не посилено [4, с.81].

У сучасній українській мові активно функціують складнопідрядні речення інтенсивної допустово-протиставної семантики, підрядна частина яких містить сполучні засоби обох типів:

1) сполучення відносних займенників і прислівників з часткою *не* з підсилювальним значенням: *як не, скільки не, який не, хто не, що не, де не, коли не, куди не, звідки не* (відносні займенники також можуть уживатися і в непрямих відмінках), наприклад: ***Скільки не*** *пробувала садити у своєму саду, і живою водою підливала, і озерною, і небесною ... не хочуть у мене рости* (Дара Корній).

2) поєднанням сполучника-частки *хоч* (рідше *хай*) у сполученні з тими ж займенниками та прислівниками: *хоч як, хоч скільки, хоч який, хоч хто, хоч що, хоч де, хоч коли, хоч куди, хоч звідки*. Компонент *хоч* зберігає значення допустового сполучника й одночасно виконує функцію підсилювальної частки до займенникового слова чи прислівника, наприклад: *І хоч як відганяв хлопець від себе такі думки, вони ще міцніше засідали йому в голові* (Андрій Кокотюха). Для вираження умовно-допустового значення підрядної частини цих складних конструкцій сполучні засоби обох видів можуть бути ускладнені часткою *б* (*би*): *як би не, скільки б не, хоч би який, хоч би де* тощо.

Засоби зв'язку аналізованих конструкцій у науковій літературі кваліфікують по-різному: як сполучники (М.У. Каранська), сполучні слова (Б.М. Кулик), сполучні з'єднання (А.Г. Кващук), словосполучення підрядності (І.Г. Чередниченко), сполучнослівні єдності (К.Г. Городенська). Щоб зрозуміти шляхи входження сполучних засобів складнопідрядних речень акцентованої допустової семантики в українську мову, варто проаналізувати їх уживання, зафіксоване в словниках, зокрема тих, що є джерелами питомої української лексики та відображають узвичаєні питомі мовні особливості східних, центральних теренів України, а також західноукраїнських земель. Передусім взято до уваги правописний словник Г. Голоскевича 1929 року, Академічний російсько-український словник за редакцією А. Кримського та С. Єфремова (1924 – 1933), Словник московсько-український В. Дубровського 1918 року.

Так, у російсько-українському словнику за редакцією А. Кримського та С. Єфремова конструкція російської мови *сколько ни* – перекладена як *хоч скільки, хоч би скільки, хоч скільки б*, (изредка) *скільки не; сколько бы ни* – *хоч би скільки, хоч скільки б*, (изредка) *скільки б не* [6]. Подібно перекладено й інші сполучні засоби допустовості: *кто ни* – *хоч хто, хоч би хто, хоч хто б*, (изредка) *хто б не; кто бы ни, кого бы ни, где бы ни, какой ни, куда ни* тощо. Наприклад, речення *Что ни делает, всё неудачно* перекладено лише так: *Хоч що зробить (хоч би що зробив), усе невдало*. Цікаве уточнення щодо останнього варіанта перекладу сполучнослівної єдності *какой бы ни* – *хоч би який, хоча б який*, (руссизм) *який би не*. [*Шевченко знає, що минуле не вернеться, хоч би яке гарне було воно та принадне* (Єфр.)] [6].

Правописний словник Г. Голоскевича 1929 року фіксує українську форму *хоч що* і не засвідчує конструкцій, як-от, *що не, коли не, як не* [6].

У словнику московсько-українському В. Дубровського перекладено московські конструкції так: *кто бы ни* – *хоч хто, где бы ни* – *хоч де* і не подано варіантів до українських відповідників на кшталт *хто би не, де би не* [2].

Російсько-український фразеологічний словник 1927 р. В. Підмогильного і Є. Плужника фіксує фразеологізовані сполуки, напр.: *Какой ни есть* – *хоч який; будь-який. Сколько ни на есть* – *хоч скільки є* та ін.[6].

Такий переклад засвідчує, що в період до 1933 року, коли більшовики взяли курс на зближення української мови з російською, для вираження

інтенсивної допустово-протиставної семантики в українській мові переважали конструкції з компонентом *хоч* перед відносними займенниками та прислівниками, а сполучні засоби, як-от, *як не, скільки не, який не, хто не*, зафіксовано зрідка.

У радянський період дедалі частіше український інформаційний простір заповнювали сполучення відносних займенників і прислівників з часткою *не* з підсилювальним значенням, що переважали в російській мові. Та й у пострадянську епоху речення, наприклад, *Хоч як хотілося Едіт заспокоїти маленьку й себе, вона не могла од себе сховати, що справа їх цілком безнадійна* (Майк Йогансен), називають «стилістично маркованими: вони характерні переважно для розмовного та художнього стилів, зрідка використовуються в публіцистиці» [7, с.58].

Сучасна художня література рясніє складнопідрядними реченнями інтенсивної допустово-протиставної семантики з компонентами *хоч як, хоч скільки, хоч який, хоч хто, хоч що, хоч де, хоч коли* тощо. Однак і в публіцистичному стилі сучасної української мови можна відслідкувати активне використання зазначених конструкцій, напр.: *Маємо зробити все, щоб вистояти цю зиму, хоч як би це було важко* (Укрінформ, 2022). *Бо хоч які окуляри на ніс чіпляй, якщо голова порожня, розумнішим здаватися не будеш; хоч скільки гриму на обличчя накладай – темні кола під очима все одно безжально видадуть бідність, виснаження та наявність паразитів, а найвишуканіший дипломатичний парфум не в змозі замаскувати міазми корупційних виразок на тілі організму* (Дзеркало тижня, 2020). *Бо хоч скільки б ми обурювались, що Захід неоднозначно трактував причини Каховської трагедії, в Україні нічого з того часу, коли нові у владі почали активно звинувачувати попередників (з 2019 року), що це вони винні у війні, не було зроблено, щоб не викликати у міжнародної спільноти. І все ж, хоч яку б маячню вигадували умовні скабесєви для зомбування українців, їхнім фантазіям вірили далеко не всі жителі окупованих територій. Загалом, хоч хто б мене попросив розписати відстріляні засоби ураження, нікому не відмовляю. «Хоч що ви б написали, це всього лиш слова», – розмірковує вголос Олег Скурта наприкінці нашої розмови. Зрозуміло, що понад 380 діб повномасштабної війни, а загалом 10-й рік воєнного вторгнення росії в Україну не могли не позначитися на буквально кожному, хоч де б хто перебував і чим би займався. Якщо, наприклад, якась трагічна подія переслідує вас, хоч куди б ви виїхали, то її треба уявно помістити до конверта й відправити до сейфу із замком* (Україна молода, 2023).

Отже, сполучні засоби підрядності *хоч як, хоч що, хоч скільки* тощо є питомими українськими продуктивними засобами вираження інтенсивної допустово-протиставної семантики складнопідрядного речення, зафіксовані ще в словниках початку ХХ ст. Очевидно, що в сучасній українській мові функціують альтернативні синонімічні сполучнослівні єдності *як не, скільки не, який не, хто не, що не* тощо, які, як засвідчують переклади аналізованих

російсько-українських словників, є кальками з російської мови, що активно інтегрувалися в період радянської окупації. Вибір засобів поєднання частин складних конструкцій інтенсивної допустово-протиставної семантики залежить від комунікативних намірів автора та його лінгвістичних уподобань.

Список використаних джерел:

1. Городенська К.Г. Граматичний словник української мови: Сполучники. Херсон: Видавництво ХДУ, 2007. 340 с.
2. Дубровський В.Г. Словник московсько-український. К.: Вид-во Рідна мова, 1918. 548 с.
3. Каранська М.У. Синтаксис сучасної української літературної мови: навч. посібник. К.: Либідь, 1995. 312 с.
4. Кващук А.Г. Синтаксис складного речення: посібник для вчителів. К.: Рад. школа, 1986. 108 с.
5. Кулик Б.М. Курс сучасної української літературної мови: Синтаксис. К.: Рад. школа, 1965. Ч. 2. 283 с.
6. Російсько-українські словники / упор. А. Рисін, В. Старко, Ю. Марченко, О. Телемко та ін. 2007–2024. URL: <https://r2u.org.ua>
7. Ткачук Т.П. Функціонально-семантична категорія допустовості в сучасній українській мові: дис... канд. філолог. наук: 10.02.01. К., 2009. 240 с.
8. Чередниченко І.Г. Складнопідрядні речення в сучасній українській мові. Чернівці, 1959. 134 с.

ДОБРОЛЮБСЬКА Юлія Андріївна

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ
ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ СУЧАСНОЇ ЯПОНІЇ**

Система освіти Японії займає лідируючі позиції у світі. Її успішність, передусім, залежить від супутніх чинників: зростання економіки та розвитку культури країни, розвитку зовнішньополітичних зв'язків – усе це впливає на систему освіти. Японські учні мають високу успішність згідно з міжнародними стандартами. Це можна підтвердити тим, що більшість учнів закінчують 9 обов'язкових років навчання і близько 90% учнів закінчують середню школу. Головним завданням японської системи освіти є виховання дитини таким чином, щоб вона вміла працювати в команді, колективі. Тенденція японських шкіл у навчанні учнів роботі у команді переважно визначається прагненням Японії до встановлення зв'язків економічного та політичного характеру з багатьма іншими державами. Система освіти Японії відрізняється від вітчизняної іншим підходом до учнів. Це виявляється, перш за все, у тому, що оцінювання здійснюється без використання бальної системи. Будь-яке оцінне судження не висловлюється вчителем публічно, а говориться індивідуально кожному учневі.

Слід зазначити, що для японського вчителя усі учні рівні. У школах немає поділу на сильних та слабких. Учні у школах бувають працьовиті та «ліниві» [1]. Виходячи з цього, вчитель знаходить індивідуальний підхід до кожного учня, створює ситуації успіху для учнів різної підготовки, в умовах яких кожен учень зможе реалізувати свої здібності та досягти певного результату. Шкільна освіта в Японії включає початкове навчання, яке учень проходить протягом перших шести років, неповне середнє, яке триває ще три роки і повне середнє, яке учень освоює в останні три роки. Обов'язковими є перші два ступені.

Вивчення історії в рамках шкільної програми учнями починається з шостого класу початкової школи (першого ступеня навчання) [4, р. 8]. Курс історії у японській школі має назву «історичного розділу». Він вивчається в рамках суспільствознавства і стоїть нарівні з «географічним» та «цивільним» розділами, тобто, на відміну від української школи, суворого відокремлення історії від інших розділів суспільствознавства немає. Але, як і, як і в українських школах, ці курси є обов'язковими. У межах початкової і середньої неповної освіти вивчається історія Японії, але на завершальному шаблі упор робиться на вивчення зарубіжної історії [2, р. 89-90]. Система освіти Японії поєднує у собі дві відомі та застосовувані у світі системи: традиційну та інноваційну. Якщо в Україні з кожним роком відхід від традиційних методів навчання відбувається більш активно, то в японських школах можна простежити тенденцію до інтеграції двох систем, яка, як можна помітити, є більш ефективною. Те саме стосується і методів викладання, зокрема курсу історії.

Навчання в японських школах відбувається з опорою на підручники, які містять основні тези, які має озвучити вчитель протягом уроку [3]. Підручник є невід'ємною частиною японського уроку. Отже, діяльність учнів пов'язана з роботою з текстом підручника. Цей спосіб навчання школярів в Україні вважається традиційним, і від нього намагаються відійти, використовуючи сучасніші способи проблемного навчання. Чого не можна сказати про японські школи, які застосовують репродуктивні методи та роботу з текстом за основу.

Головне завдання вчителя під час уроку – це суворе дотримання послідовності викладу матеріалу, поданого текстом підручника. На відміну від інших азіатських країн, у японських підручниках суворо обмежена політична та ідеологічна пропаганда. Тому вчитель під час уроку має бути об'єктивним і уважним до політичних процесів, до їх динаміки в історії. Японія мала розвиток в історії, який мав свої особливості, що відрізняються від інших західних та азіатських країн. Для того, щоб учні чітко розуміли динаміку політичних, соціальних та економічних процесів, вчителю необхідно дати чітку характеристику цих процесів. Саме тому японські вчителі вдаються до методу усного навчання. Він виявляється у тому, що вчителі під час уроків показують розвиток Японії за умов її взаємодії з іншими країнами на міжнародній арені [2, р. 91-92].

Історія Японії викладається як окрема одиниця на першому ступені навчання і як невід'ємна частина міжнародних відносин на пізніших щаблях навчання. Саме тому до закінчення школи учень може неупереджено і цілісно відокремлювати історію Японії та зарубіжну історію, починаючи з найдавніших часів та закінчуючи сучасністю. Як було зазначено вище, Японія займає високе становище у зовнішній політиці як за рівнем освіти, так і у економічній сфері. Саме тому у японському суспільстві виникає потреба у висококваліфікованих кадрах для високої ефективності у сфері послуг, промисловому, машинному виробництві. Для цього зі шкільних років необхідно розвивати у учнів здатність до самостійного прийняття рішень, логічне мислення.

Для цього в школах ставиться завдання навчити учня знаходити відповіді на поставлені питання та знаходити шляхи вирішення складних, на перший погляд, завдань. Тож у японських школах став вельми поширеним частково-пошуковий метод. Він є методом, суть якого полягає у розподілі вчителем складного розуміння питання на ряд дрібних, які простіше сприймаються учнями. Також вони супроводжуються серією послідовних питань, які в кінцевому етапі призведуть до відповіді на те завдання, яке було поставлене вчителем спочатку. В результаті використання такого методу учень матиме розвинене логічне мислення та здатність до вирішення важких практичних завдань. Виходячи з тих умов, у яких проходить виховання та навчання учнів, в умовах активного розвитку, розширення міжнародних зв'язків, учень повинен мати розвинену національну самосвідомість. Отже, під час уроків історії вчитель повинен вдаватися до «міжнародного виховання» [1]. Цього вчитель домагається засобами використання показників взаємовідносин Японії у зовнішньополітичному курсі у межах історичного процесу, включаючи сучасність.

Однією з умов японської історичної освіти є розвиток та виховання дитини громадянином Японії. Для цього вчителю необхідно прищеплювати навички суворого самоаналізу, розвиток здатності до самостійних рішень і дій. Такі якості та здібності у учня можна виховати та розвинути за допомогою рефлексії, а також за допомогою проблемного навчання. Але проблемне навчання у Японії відрізнятиметься від українського, передусім тим, що в Україні проблемне навчання впроваджується як нове, а у Японії воно не витісняє інші елементи традиційного навчання і використовується з ним у тісному взаємозв'язку. Рефлексія під час уроків історії застосовується японцями часто. Завдяки такому досвіду учні здатні самостійно робити висновки щодо тих чи інших подій, пов'язаних із політикою, соціальними процесами, економікою у процесі розвитку держави в історії. Варто зазначити, що рефлексія сприяє також і розвитку національної самосвідомості, про яку йшлося вище.

Головною особливістю, що відрізняє японську систему навчання від інших західноєвропейських, азіатських, і навіть української систем, є акцентування уваги на розвиток дитини у межах будь-якого курсу гуманітарного чи фізико-

математичного напрямки. Наприклад, у гуманітарному циклі учень розвиває навички роботи у групі та висловлювання своїх думок, використання рефлексії.

Як було зазначено раніше, японська школа прагне до організації групової діяльності. Цей прийом може бути реалізований у рамках інтерактивного навчання. Отже, інтерактивне навчання – навчання, яке побудовано на взаємодії між собою учнів і вчителя. Варто зазначити, що учень у рамках інтерактивного навчання виступає суб'єктом навчання. Також інтерактивне навчання спрямоване на пряму взаємодію учнів зі своїм досвідом та досвідом своїх однокласників. В рамках такого навчання можна виділити методи дослідження, метод творчих завдань. Під час підготовки таких завдань учень повинен провести якісну позакласну роботу, яка передбачає і самостійну індивідуальну роботу, і з однокласниками. В результаті роботи з такими методами учень буде здатний працювати в групі, розуміти для себе, яку саме роль він грає в колективі, а також при індивідуальній підготовці у учня буде сформовано особисту оцінку тих подій, явищ і фактів, про які йтиметься.

Важливим методом є метод усного навчання [3]. У цей метод можна включити повідомлення, яке учень презентує класу, сюжетне оповідання, в рамках якого вчитель самостійно або учень розповідає про якийсь розвиток. Так, наприклад, на уроці історії щодо блоку новітньої історії «вчитель має розкрити характер зовнішніх зв'язків Японії, особливості розвитку економіки та внутрішніх соціальних процесів... Учні повинні зрозуміти, що саме такий шлях розвитку забезпечив Японії досягнення статусу сучасної індустріальної держави» [1].

Підсумовуючи вищесказане, можна дійти висновку, що японська система освіти має низку особливостей, які відрізняють її з інших існуючих систем освіти. Японська історична освіта спрямована на формування у учнів громадянськості, національної самосвідомості. А методи, що використовуються під час навчання, відіграють велику роль у вихованні в учнів колективістської спрямованості діяльності, власної самооцінки. Історична освіта за умов сучасної Японії грає основну роль. За допомогою історії держава створює базу, здатну підтримати розвиток Японії на тому рівні, що її досягнуто сьогодні.

Список використаних джерел:

1. Education in Japan. URL : <https://wenr.wes.org/2005/05/wenr-mayjune-2005-education-in-japan>. – 24.01.2019
2. Hoffman D. Stuart. School Texts, the Written Word, and Political Indoctrination: A Review of Moral Education. The stages of development of educational system in Japan. (1886-1997). *History of Education*, 1999. Vol. 208. №1. P. 87-96.
3. Shambaugh J., Nunn R., Portman B. Lessons from the Rise of Women's Labor Force Participation in Japan. URL : <https://www.brookings.edu/articles/lessons-from-the-rise-of-womens-labor-force-participation-in-japan/>

4. Shimahara N. K. Overview of Japanese Education: Policy, Structure, and Current Issues. *Japanese Educational Productivity*. Michigan : The University of Michigan, 1992. P. 7-34.

ЗАДОРІН Володимир Володимирович

ІНТЕГРАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФАХОВУ ПІДГОТОВКУ СТУДЕНТІВ НЕПРОФІЛЬНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Вступ. У сучасному інформаційному суспільстві цифрова грамотність є базовою компетентністю кожного фахівця незалежно від обраної спеціальності. Викладач інформатики у закладі фахової передвищої освіти (ЗФПО) відіграє ключову роль у формуванні цієї компетентності в студентів непрофільних спеціальностей (харчових технологій, дизайну, холодильних машин та установок тощо). Така інтеграція сприяє підвищенню цифрової грамотності студентів, розвитку їхньої фахової компетентності, а також наближенню освітнього процесу до реальних потреб ринку праці.

Проблематика. Більшість студентів непрофільних спеціальностей мають низький рівень початкової цифрової підготовки. Водночас, вимоги до майбутніх фахівців передбачають володіння ІКТ для роботи з документацією, базами даних, презентаціями, цифровими платформами. Тому мета викладача інформатики ЗФПО підвищити якість фахової підготовки студентів шляхом цілеспрямованої інтеграції цифрових технологій в освітній процес.

Виклад основного матеріалу. Проблема цифровізації освітнього процесу розглядалася в роботах багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників, зокрема в контексті формування цифрової компетентності, міжпредметної інтеграції та впровадження ІКТ у фахову освіту.

Згідно з дослідженнями **Лапінського В.В., Морзе Н.В. та Вембер В.В.**, формування цифрової компетентності є обов'язковою умовою сучасної освіти, незалежно від фаху здобувача. Автори наголошують, що ІКТ мають не лише супровідну роль, а виступають інструментом формування ключових компетентностей [1].

О. Г. Биков зазначає, що цифрова трансформація освіти передбачає адаптацію освітнього середовища до потреб цифрового суспільства, зокрема через зміну методів, форм і засобів навчання [2]. Це особливо актуально для закладів фахової передвищої освіти, де цифрові інструменти мають бути інтегровані у професійну підготовку через прикладні завдання.

Дослідження **Іванюка І.Я.** підкреслює роль цифрових інструментів у формуванні практичних навичок, зокрема в умовах змішаного та дистанційного навчання. У роботі обґрунтовується доцільність використання Google

Workspace, Zoom, Moodle у поєднанні з проєктною діяльністю та міжпредметними завданнями [3].

У роботах **Семенова С.Л.** та **Кравченко Л.І.** розглядається досвід інтеграції ІКТ у фахову підготовку студентів педагогічних і технічних спеціальностей, вказується на потребу персоналізації цифрових інструментів під конкретний профіль підготовки студентів [4].

Особливої уваги заслуговує досвід **Соболя І.В.** щодо застосування цифрового портфоліо як засобу формування самостійності студентів у нефахових ІТ-спеціальностях. Автор доводить, що електронне портфоліо сприяє формуванню рефлексії, вміння планувати власну освітню траєкторію та усвідомлювати результати власної діяльності [5].

З власного досвіду роботи, можемо зазначити, що серед інструментів такої інтеграції, насамперед, можна виділити:

- Спільну міжпредметну діяльність (співпраця з викладачами фахових дисциплін для створення спільних завдань);
- Використання цифрових сервісів (Google Документи, Canva, Excel, Kahoot, Moodle);
- Проєктні завдання (розробка меню з автоматизованими підрахунками, оформлення технологічних карт, дизайн етикеток);
- Цифрові портфоліо студентів;
- Використання віртуальних лабораторій або симуляцій.

Співпраця між викладачами інформатики та фахових дисциплін (технологія приготування їжі, товарознавство, основи дизайну тощо) дозволяє створювати спільні завдання. Наприклад: створення калькуляційних карт в Excel для розрахунку собівартості страв; оформлення презентацій меню або технологічних процесів у PowerPoint чи Canva; розробка візуалізації процесів (наприклад, блок-схеми виробничих етапів); електронне створення та редагування шаблонів документації.

Це дозволяє не лише навчити цифровим навичкам, а й поглибити фахову підготовку.

Використання популярних онлайн-інструментів підвищує зацікавленість студентів і розвиває їхню цифрову компетентність. Наприклад:

- Google Workspace (Docs, Sheets, Forms): для колективної роботи, створення опитувань, анкет;
- Canva: для створення афіш, візиток, меню, інфографіки, буклетів;
- Tinkercad або Figma: для базового моделювання (може бути корисним для дизайнерських спеціальностей);
- Padlet, Jamboard: для інтерактивного мозкового штурму та обміну ідеями;
- Kahoot, Wordwall, Quizizz: як засоби інтерактивного контролю знань та повторення матеріалу;
- LearningApps: для створення простих інтерактивних вправ.

Проекти з елементами ІТ — ефективний інструмент інтеграції. Наприклад:

- Розробка повного цифрового портфолію виробу: рецептура, економічні розрахунки, етикетка, презентація продукту.
- Створення сайту в середовищі Google Sites або Tilda для демонстрації професійних навичок (віртуальний каталог продукції, портфолію дизайнера тощо).
- Інтерактивний довідник з теми спеціальності у вигляді гіпертекстового документа або блогу.

Кожен студент може впродовж навчання формувати власне електронне портфолію, яке міститиме результати проєктів; творчі роботи, етикетки, схеми; презентації та аналітичні звіти; відео- або фотозвіти з лабораторних занять. Це не лише підвищує мотивацію, а й формує професійний цифровий образ студента.

Для практичних тем, де важко організувати повноцінний експеримент, можна використовувати:

- Онлайн-симуляції (PhET, ChemCollective, Tinkercad): для моделювання процесів у фізиці, хімії, механіці.
- YouTube / SketchUp / 3D-плеєри: для візуалізації процесів приготування страв, будови обладнання, моделювання дизайну.

Це особливо актуально в умовах обмеженого доступу до матеріально-технічної бази.

Навчання у змішаному чи дистанційному форматі передбачає обов'язкове використання хмарних технологій:

- Google Drive / OneDrive: для централізованого зберігання файлів;
- Moodle, Classroom: як базові освітні платформи;
- Trello / Notion / Planner: для планування групових проєктів і відслідковування етапів роботи.

Висновки. Таким чином, інтеграція ІКТ у фахову підготовку є не лише сучасною вимогою, а й необхідною умовою формування конкурентоспроможного випускника. Використання вищезазначених інструментів сприяє розвитку цифрових та професійних компетентностей студентів, незалежно від обраної спеціальності. Комплексне впровадження цифрових інструментів в освітній процес дозволяє забезпечити розвиток ключових цифрових компетентностей, наближення освітнього процесу до реальних умов роботи, формування навичок ХХІ століття, що підвищують конкурентоспроможність випускників.

Подальший розвиток цього напрямку потребує системної взаємодії між викладачами різних дисциплін, адміністративної підтримки та оновлення матеріально-технічної бази.

Список використаних джерел:

1. Лапінський В.В., Морзе Н.В., Вембер В.В. Цифрова трансформація освіти: від компетентностей до цифрової грамотності. — К.: Інститут інформаційних технологій, 2021.

2. Биков В.Ю. Цифрова трансформація системи освіти: теоретико-методологічні засади. – К.: ПТЗН НАПН України, 2020.
3. Іванюк І.Я. Використання цифрових інструментів у змішаному навчанні. // Інформаційні технології в освіті. – 2021. – № 2. – С. 34–40.
4. Семенова С.Л., Кравченко Л.І. Інформаційно-комунікаційні технології у професійній підготовці студентів: міжпредметний підхід. – Одеса: Астропринт, 2020.
5. Соболев І.В. Електронне портфоліо як засіб формування рефлексивної компетентності студентів. // Освітній дискурс. – 2022. – №1. – С. 58–63.

ІВЧЕНКО Любов Іванівна

LEGO-КОНСТРУЮВАННЯ ЯК ІНОВАЦІЙНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ РОЗВИТКУ ДОПИТЛИВОСТІ ТА ПОКРАЩЕННЯ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація

У статті розкрито актуальність проблеми розвитку допитливості у дітей дошкільного віку як важливої складової пізнавального та творчого розвитку. Зосереджено увагу на можливостях LEGO-конструювання як інноваційного засобу стимулювання інтелектуальної активності дітей. Представлено результати експериментального дослідження, яке засвідчило позитивний вплив LEGO-конструювання на розвиток допитливості, креативності, самостійності та мислення старших дошкільників.

Ключові слова: інклюзивна освіта, ментальне здоров'я, допитливість, дошкільний вік, LEGO-конструювання, творча активність, дослідницька діяльність.

Виклад основного матеріалу

Стратегічним завданням, висунутим перед закладами освіти всіх рівнів, є виховання інтелектуальної, ініціативної, соціально мобільної, творчої особистості, відкритої для всього нового, здатної міркувати і знаходити нові, оригінальні, нестандартні шляхи вирішення будь-якої ситуації.

Розвиток творчих здібностей вихованців дитячих садків, є пріоритетним завданням дошкільної освіти, що зазначено у Законі України «Про дошкільну освіту», Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні та у чинних освітніх програмах [12].

При цьому найсприятливішим для роботи у цьому напрямку педагоги вважають старший дошкільний вік, оскільки саме у цьому віці швидко розвиваються пізнавальні процеси вихованців - формується образне мислення, творча уява, зорова пам'ять, що сприяють орієнтації дитини в навколишньому

світі, допомагають їй легше й швидше «адаптуватися» у нових умовах, знаходити нестандартні рішення навчальних завдань, тобто сприяють становленню дошкільника як творчої особистості.

Е. Фромм визначає творчі здібності як здатність дивуватися і пізнавати, вміння знаходити рішення в нестандартних ситуаціях; спрямованість на відкриття нового і здатність глибокого усвідомлення свого досвіду [16, с.148].

У своїй роботі я спираюся на дослідження Ю. Грицькової та пропоную розуміти під творчими здібностями індивідуальні особливості людини, що визначають успішність виконання нею різного роду творчої діяльності, здатність генерувати нові ідеї, вміння знаходити рішення в нестандартних ситуаціях [7, с.107].

Накопичення досвіду практичних дій, певний рівень розвитку психічних процесів є основою для творчої діяльності старшого дошкільника, передумовою розвитку його творчих здібностей.

Діти цього віку охоче беруть на себе роль дослідника, відкривають та створюють щось нове. Вони експериментують, фантазують та вигадують. У різних видах та умовах діяльності прагнуть відійти від шаблону, намагаються запропонувати доступні вікові форми творчої активності, ініціювати самостійні рішення, пишаються власними оригінальними рішеннями та знахідками.

Старші дошкільники все частіше помічають щось нове, відмінне від знайомого, починають усвідомлювати, що досліджувати та експериментувати цікаво, весело, корисно, хоча й не завжди безпечно.

З допомогою дорослого діти цього віку навчаються здорового ризику, поєданого з виваженістю, обережністю. Якщо дорослий за допомогою оцінних суджень зводить на вищий щабель такі параметри практичної та розумової діяльності, як оригінальність, гнучкість, самостійність, старші дошкільники орієнтуються на них як на соціально схвалювані, бажані, виявляють більшу, ніж раніше, сміливість, допитливість, кмітливість.

Діти цього віку проявляють активність та ініціативність у застосуванні вже засвоєних прийомів відносно нового змісту, генерують оригінальні ідеї та знаходять оригінальні способи вирішення поставлених пізнавальних і творчих завдань, а не користуються виключно вже відомими, підходять до проблеми з різних точок зору, використовують різні види перетворень і т. п., що характеризує їх як творців.

Відзначимо, що ефективність розвитку творчих здібностей у дітей значною мірою залежить від цілеспрямованості цього процесу, від того, наскільки вихователь чи батьки зацікавлені у збагаченні практичного і теоретичного досвіду дошкільнят, наскільки надають їм можливість самовизначатися, виявляти творчу ініціативу, здійснювати самостійні вибори, приймати рішення, варіювати зміст і форму виконання завдання, наскільки підтримують їх намагання робити по-своєму, відходити від заданого зразка, а також від тих методів, засобів та прийомів, які використовують дорослі.

Сучасний освітній процес вимагає від педагогів застосування інноваційних підходів, спрямованих на всебічний розвиток особистості дитини та покращення ментального здоров'я [1]. Одним із ключових напрямів у цьому контексті є формування допитливості — базової риси, яка визначає здатність до самостійного пізнання, дослідження та творчості [6], [10]. Особливо важливо розвивати допитливість саме в дошкільному віці, коли закладаються основи пізнавальної діяльності, інтелекту та емоційного досвіду.

Одним із ефективних засобів реалізації цієї мети є LEGO-конструювання — інтерактивна форма діяльності, яка поєднує гру, навчання, дослідження та покращення ментального здоров'я дітей [14], [2]. Конструювання дозволяє зменшити рівень тривожності, підвищити самооцінку, сприяє розвитку емоційного інтелекту, мислення, уяви, мовлення, моторики та активізації пізнавального інтересу [8], [5]. LEGO — доступний інструмент, який стимулює розвиток мовлення, соціальних навичок і є безпечним для прояву індивідуальності дитини [2].

Теоретичні засади дослідження

Зауважимо, що проблема розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку не є новою, але досі актуальною та цікавою.

Проблема розвитку творчих здібностей та допитливості у дошкільників вивчалась у працях С. Рубінштейна [10], Ю. Грицькової, В. Моляка та інших. Згідно з О. Ковальновою, розвиток допитливості є одним із найважливіших чинників формування креативного мислення, прагнення до пізнання нового та самостійного вирішення завдань [6].

Допитливість — це природна якість дитини, що виявляється через інтерес до навколишнього світу, потребу ставити запитання, перевіряти гіпотези, шукати нові способи дії [11]. Її розвиток значною мірою залежить від педагогічного середовища, зокрема застосування таких засобів, які стимулюють самостійність і креативність [4].

LEGO-конструювання як інноваційний педагогічний інструмент.

- вирішує творчі завдання;
- експериментує з формами та функціями;
- розвиває просторову уяву та логічне мислення;
- вчиться співпрацювати та комунікувати.

LEGO-конструювання — це засіб пізнавальної активності, що реалізує принципи ігрової, діяльнісної та особистісно орієнтованої педагогіки [13], [9]. У процесі такої діяльності дитина вирішує творчі завдання, експериментує з формами, розвиває просторову уяву, логіку, співпрацює з іншими дітьми [7].

Особливістю LEGO є реалізація як репродуктивної, так і продуктивної творчості: діти можуть як повторювати готові моделі, так і створювати власні конструкції на основі уяви [2], [13].

Мета експериментального дослідження перевірити ефективність LEGO-конструювання як засобу розвитку допитливості у дітей старшого дошкільного віку.

База дослідження: ЗДО №78 м. Одеса, старші групи №3 і №7, 30 дітей.

Методи: спостереження, діагностичні завдання, аналіз результатів, педагогічний експеримент [2], [1].

Зміст формувального етапу:

- «Моя уява працює» (створення фантастичних об'єктів);
- «Чарівне перетворення» (надання нових функцій знайомим предметам);
- «Допомога герою» (пошук креативних рішень у казковій ситуації);
- «Я винахідник» (створення власного механізму чи транспорту).

Результати:

У групі №7 після занять з LEGO:

високий рівень творчих здібностей зріс з 13% до 40%

середній – з 47% до 53%

низький – зменшився з 40% до 7%

У контрольній групі змін не зафіксовано. Це підтверджує ефективність методики [3], [7].

Покращення ментального здоров'я

LEGO-конструювання сприяє емоційному благополуччю дітей:

Зменшення тривожності: через зосереджені дії з елементами, подібно до арт-терапії [8], [14].

Підвищення самооцінки: діти бачать результат, відчувають гордість [4].

Розвиток емоційного інтелекту: у групових іграх діти вчаться розпізнавати емоції, домовлятися [3].

Антистресовий ефект: допомагає відновити внутрішній ресурс [15].

LEGO-конструювання в інклюзивній освіті:

LEGO — ефективний інструмент в освітньому процесі для дітей з особливими потребами:

Адаптивність: легко адаптувати під дітей з РАС, ДЦП, порушеннями мовлення [2], [11].

Мовленнєвий розвиток: робота в парах стимулює комунікацію [1].

Розвиток соціальних навичок: співпраця, вирішення проблем, розподіл ролей [5].

Безпека: дитина діє у своєму темпі, без тиску, що важливо для інклюзії [9].

Когнітивні функції: увага, пам'ять, мислення — розвиваються системно [14], [15].

Висновки

LEGO-конструювання — це потужний інструмент підтримки ментального здоров'я та ефективної інклюзії. Інноваційні технології з LEGO сприяють розвитку логічного мислення, мовлення, творчих здібностей і адаптації дітей з

ООП [2], [12]. Систематичне впровадження LEGO у ЗДО активізує пізнавальні процеси, формує навички дослідницької діяльності й стимулює допитливість. Воно створює позитивне емоційне середовище, полегшує адаптацію, розвиває ключові життєві навички та сприяє залученню всіх дітей до активного навчання незалежно від їхніх індивідуальних особливостей. LEGO-конструювання є ефективним засобом розвитку допитливості, оскільки дозволяє реалізувати потенціал дитини в умовах творчої діяльності. Експериментально доведено, що впровадження LEGO у навчально-виховний процес дошкільного закладу сприяє покращенню ментального здоров'я в дітей та зростанню рівня творчих здібностей, зокрема — допитливості. Також старший дошкільний вік є сприятливим для розвитку у дітей творчих здібностей індивідуальних особливостей, що визначають успішність виконання ними різного роду творчої діяльності, результатом якої є щось нове й оригінальне. У цьому віці збагачується особистий досвід, що робить уяву дітей продуктивнішою, вдосконалюються психічні процеси такі як, увага, пам'ять та мислення.

В перспективі доцільним є створення авторських програм LEGO-занять із інтеграцією мовленнєвої, соціальної, емоційної й дослідницької діяльності для дітей дошкільного віку.

Список використаної літератури:

1. Бібік Н. М., Бондаренко О. І. Компетентнісний підхід у початковій освіті: навч.-метод. посіб. — Київ: Освіта України, 2019. — 128 с.
2. Грицькова Ю. Сучасні технології розвитку творчих здібностей дошкільнят. Дошкільна освіта, 2021. №4. С. 45–48.
3. Дмитренко О. Роль конструктивної діяльності в розвитку креативності дошкільників. Дошкільна освіта, 2021. №5. С. 50–53.
4. Іванченко С. В. Формування пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку засобами ігрової діяльності. Дошкільна освіта, 2020. №2. С. 35–38.
5. Корнієнко І. М. LEGO-ігрові технології у корекційно-розвитковій роботі з дітьми із ЗПР. Інноваційна педагогіка, 2021. №33. Т. 1. С. 42–46.
6. Ковальова О. М. Розвиток пізнавальної активності дітей дошкільного віку в умовах ігрової діяльності. Дошкільне виховання, 2020. №3. С. 21–24.
7. Моляк В. Д. Психологія допитливості: монографія. — Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. — 256 с.
8. Назаренко Т. В. LEGO-конструювання як засіб розвитку емоційного інтелекту дошкільнят. Психологія і педагогіка та проблеми практичного застосування, 2021. №5 (38). С. 66–70.
9. Овчарук О. В. Інклюзивне навчання: виклики та перспективи. Освіта і розвиток, 2020. №2. С. 19–23.
10. Рубінштейн С. Л. Основи загальної психології. — Х.: Педагогіка, 1989. — 512 с.

11. Савченко О. Я. Пізнавальний розвиток дошкільників: методичні аспекти. – К.: Педагогічна думка, 2018. – 112 с.
12. Український інститут розвитку освіти. Базовий компонент дошкільної освіти. – 2021. URL:<https://mon.gov.ua> (дата звернення 26.05.2025р.)
13. Хомич Л. В. LEGO-конструювання як засіб розвитку просторового мислення у дітей. Практична психологія та соціальна робота, 2019. №7. С. 23–26.
14. Чиркова Л. Ю. LEGO-конструювання в освітньому процесі ЗДО. Дошкільне виховання, 2022. №1. С. 28–31.
15. Черниш І. Ю. LEGO-інструменти як складова психоемоційної підтримки дитини в умовах інклюзивного середовища. Інклюзивна освіта, 2022. №1. С. 12–16.
16. Fromm E. The creative attitude. Creativity and its cultivayion H. Andercon. New York: Harper and Row, 1959. P.44–54.

МИСНИК Світлана Олексіївна

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ВИМІР

У сучасних умовах повномасштабної збройної агресії проти України система вищої освіти опинилася перед низкою складних викликів, що зумовили необхідність переосмислення підходів до організації освітнього процесу. Одним із ключових напрямів адаптації стало запровадження дистанційного навчання як базової форми здобуття освіти, що дозволяє забезпечити академічну неперервність за умов загрози життю та здоров'ю учасників освітнього процесу.

Психолого-педагогічний супровід дистанційного навчання у воєнний час набуває особливої значущості, оскільки освітній процес відбувається на тлі хронічного стресу, психологічної напруги та емоційної нестабільності здобувачів освіти. Як представниця академічної спільноти та викладачка психологічних дисциплін Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, маю можливість осмислити вказану проблематику крізь призму власного професійного досвіду.

Організація освітнього процесу у дистанційному форматі здійснюється із залученням інструментів Google Classroom, Zoom, Google Meet, відеолекцій, інтерактивних дошок Padlet, тестів Google Forms та інших цифрових платформ, що дозволяють забезпечити зворотний зв'язок, моніторинг навчальної активності та підтримку мотивації студентів. Проте ефективність таких засобів значною мірою залежить від емоційного стану здобувачів освіти та рівня їхньої залученості.

Крім технічних викликів, викладачі мають враховувати глибокі індивідуально-психологічні особливості студентів, які переживають втрату, евакуацію, поранення близьких, вимушене переселення тощо. У таких умовах

академічна успішність перестає бути головним пріоритетом, а основним завданням стає збереження психічного здоров'я та підтримка мінімального рівня життєздатності особистості.

Наукові дослідження засвідчують, що студенти, які перебувають у стані тривожності, мають знижену пізнавальну активність та схильні до емоційного вигорання [1; 2]. Враховуючи ці дані, особливого значення набуває гуманістично орієнтований підхід до організації дистанційного навчання, зокрема застосування принципів емпатії, індивідуального підходу, створення підтримуючого освітнього середовища.

Застосування положень гуманістичної психології К. Роджерса та соціально-когнітивної теорії А. Бандури [3] у педагогічній практиці дозволяє активізувати внутрішні ресурси студентів, формувати академічну мотивацію та резилієнтність, знижувати деструктивні прояви стресу та тривоги. Зокрема, під час викладання дисциплін «Соціальна психологія» та «Педагогічна психологія» впроваджуються елементи навчання через кейс-методи, рефлексивні практики, моделювання кризових ситуацій, що формують здатність студентів до саморегуляції та адаптації у складних умовах.

З досвіду проведення занять можемо стверджувати, що найбільшу ефективність у складних умовах показують заняття, в яких створюється атмосфера підтримки, діалогу та співпраці. Наприклад, у курсі «Психологія особистості» успішним виявилось використання щотижневих рефлексивних щоденників, у яких студенти могли фіксувати свої емоційні стани, труднощі й досягнення. Це дало змогу не лише поглибити самопізнання студентів, а й вибудувати довіру у взаєминах із викладачем.

У межах навчальної дисципліни «Вікова психологія» акцент робиться на аналізі впливу критичних подій на становлення особистості, опрацюванні адаптаційних стратегій, розбудові внутрішніх ресурсів. Студенти досліджують механізми подолання стресу, формування зрілої особистості, розвиток стійкості як ключової психологічної характеристики в умовах невизначеності.

Також необхідно враховувати вплив цифрового середовища на психіку здобувачів. Постійна присутність в онлайн-просторі призводить до втоми, емоційного виснаження, порушень сну та зниження рівня концентрації уваги. У зв'язку з цим важливо структурувати навчальний матеріал, передбачати перерви, знижувати інтенсивність навантаження, чергувати індивідуальну та групову роботу.

Варто наголосити, що дистанційне навчання у воєнний час трансформує не лише технічні аспекти освітньої взаємодії, а й саму педагогічну парадигму. Викладач, за таких умов, виконує функцію не лише ретранслятора знань, а й психологічного супровідника, фасилітатора освітнього середовища, модератора емоційної безпеки.

Крім того, взаємодія зі студентами вимагає систематичної професійної рефлексії з боку викладача. Необхідно критично осмислювати власні підходи,

адаптуватися до змінних умов, самостійно підтримувати емоційну рівновагу та звертатися по колегіальну підтримку. Це передбачає наявність навичок саморегуляції, психоемоційної стабільності та високого рівня професійної ідентичності.

Таким чином, дистанційне навчання в умовах війни потребує комплексного психолого-педагогічного забезпечення, що враховує індивідуальні особливості здобувачів, динаміку їхнього емоційного стану, специфіку вікового розвитку, а також соціально-психологічний контекст воєнного часу. Такий підхід дозволяє зберігати якість освіти, підтримувати психічне здоров'я студентської молоді та сприяти розвитку стресостійкості, що є запорукою подальшої адаптації й успішної професійної реалізації.

Список використаних джерел:

1. Соболевська В. Вплив війни на психічне здоров'я молоді: роль резилієнсу та психологічних інтервенцій. *Психосоматична медицина та загальна практика*. 2024. Т. 9, № 3. doi:10.26766/pmgr.v9i3.532.
2. Яковенко О. В. Емоційне вигорання студентів НаУКМА в умовах повномасштабної війни *Науково-практична конференція «Особистість у просторі проблем XXI століття»*: програма і матеріали, 25 травня 2023 року. Київ: НаУКМА, 2023. – С. 66–68.
3. Bandura A. *Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall, 1986.

ТИХОНОВА Наталія Олександрівна

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА, ЯК СКЛАДОВОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

У сучасному світі глобальні економічні процеси зазнають постійних кардинальних змін, що пов'язані зі стрімким розвитком науково-технічного прогресу, інформаційних технологій, та зростанням ролі знань як стратегічного ресурсу. Відбувається перехід від традиційних моделей господарювання до нових, де головними рушіями економічного зростання виступають інновації, креативність та інтелектуальний капітал. Саме в цьому контексті формується поняття інноваційної економіки — економічної системи, орієнтованої на постійне впровадження нових ідей, технологій, продуктів і управлінських рішень. Вона є економікою активних знань, технологій та постійного їх вдосконалення, економічної творчості та високотехнологічних продуктів з дуже високою доданою вартістю. Інтелект стає основним джерелом прибутку, а продуктивність праці зростає саме завдяки інноваціям.

Актуальність теми інноваційної економіки зумовлена потребою країн адаптуватися до нових викликів глобалізації, підвищувати

конкурентоспроможність на світових ринках і забезпечувати сталий розвиток. Здатність генерувати та впроваджувати інновації стає визначальним чинником економічного зростання, конкурентоспроможності та національної безпеки.

Серед напрямків розвитку інноваційної економіки, що мають великий недооцінений потенціал слід виділити соціально-економічний вплив інновацій. Інновації мають високий потенціал прибутку і часто ефект масштабування прибутку. Проте окрім очевидної економічної вигоди інноваційну економіку розглядають і як фактор соціального впливу. Соціально-економічну складову інноваційної економіки розглядають у двох напрямках:

- як соціальну відповідальність традиційного бізнесу;
- з точки зору соціального підприємництва.

За оцінками Всесвітньої організації інтелектуальної власності, у світі існує 11 мільйонів соціальних підприємств та 30 мільйонів соціальних підприємців, які вносять до світового ВВП близько 2 трильйонів доларів США. Часто такі організації знаходяться на передовій вирішення критичних ситуацій, таких як бідність, екологічна стійкість та соціальна несправедливість. [1]

Сьогодні соціальне підприємництво в Україні набуло особливої ваги як форма активної громадянської позиції та засіб адресного вирішення соціальних проблем, спричинених війною. Визначення соціального підприємництва в таких обставинах розширюється і включає, як створення економічно сталих бізнес-моделей із соціальною місією так і здатність швидко реагувати на нові виклики, пов'язані з гуманітарною кризою.

Війна не лише ускладнила соціально-економічну ситуацію, але й висвітлила гостру потребу у створенні інклюзивного ринку праці, де люди з особливими потребами можуть реалізувати свої здібності та отримати соціальну підтримку. Соціальні підприємства, що орієнтовані на працевлаштування осіб з інвалідністю, виконують ключову роль у формуванні інклюзивного суспільства, яке визнає і цінує різноманітність здібностей. Під час війни багато таких підприємств зберегли свою діяльність та адаптувалися до нових викликів, відкриваючи нові робочі місця та посилюючи підтримку своїх працівників.

Окрему категорію серед соціальних підприємств в Україні становлять ініціативи, започатковані ветеранами війни, які отримали важкі поранення. Ці підприємства не лише допомагають їхнім засновникам подолати фізичні та психологічні наслідки війни, але й створюють нові можливості працевлаштування для інших ветеранів із інвалідністю, сприяють їхній соціальній інтеграції та самореалізації.

Соціальні підприємства ветеранів демонструють, що травма війни не стає перешкодою для активної соціальної та економічної участі, а навпаки — може стати поштовхом до створення нових проєктів із глибоким соціальним сенсом. Вони також виконують важливу роль у формуванні позитивного іміджу ветеранів у суспільстві, долаючи стереотипи щодо їхніх можливостей.

Підтримку цих ініціатив здійснюють державні програми, громадські організації та міжнародні фонди, які надають гранти, навчання та консультації.

За даними Міністерства у справах ветеранів України, на 2024 рік близько 15-20% соціальних підприємств, зареєстрованих у країні, були засновані або співзасновані ветеранами з інвалідністю. Загалом в Україні налічується понад 100 соціальних підприємств, що спеціалізуються на працевлаштуванні осіб з інвалідністю, з них приблизно третина — це проєкти ветеранів. [2]

Згідно зі звітом ГО "Соціальні ініціативи України", понад 70% ветеранів, які брали участь у соціальному підприємстві, відзначають покращення психологічного стану, відчуття соціальної підтримки та власної корисності. Це підтверджує, що соціальне підприємництво відіграє, як економічну, так і потужну реабілітаційну роль та сприяє формуванню інклюзивної економіки, що враховує потреби всіх верств населення. [3]

Водночас соціальні підприємства, що працюють з особами з інвалідністю, стикаються з низкою складних викликів, які ускладнюють їхню діяльність і розвиток. По-перше, це поширені у суспільстві стереотипи та упередження, які можуть перешкоджати не лише працевлаштуванню, а й отриманню належної підтримки з боку держави та партнерів.

По-друге, багато осіб з інвалідністю мають обмеження, які ускладнюють або унеможлиблюють роботу у звичних умовах, що вимагає від соціальних підприємств інноваційних підходів до організації праці та адаптації робочих місць.

По-третє, фінансова нестабільність, викликана війною, створює додаткові ризики для бізнесу. Соціальні підприємства, часто залежні від грантових або благодійних коштів, опиняються у ситуації, коли нестача ресурсів може загрожувати їхній стійкості.

Нарешті, недостатня законодавча підтримка та недосконалість нормативно-правової бази також уповільнюють розвиток соціального підприємництва. Відсутність чітких механізмів стимулювання та захисту інклюзивних підприємств створює додаткові адміністративні перепони.

Незважаючи на вказані виклики, соціальні підприємства, що працюють з людьми з інвалідністю, мають значний потенціал для подальшого розвитку і масштабування.

Таким чином, соціальні підприємства в Україні, які сприяють працевлаштуванню та соціальній інтеграції осіб з інвалідністю, є не лише бізнес-ініціативами, а й важливим елементом відновлення українського суспільства, соціальними інститутами, здатними сприяти зміцненню громадянського суспільства та відновленню країни після завершення війни. Подальша підтримка цих підприємств має стати пріоритетом державної політики та міжнародної допомоги, адже це — інвестиція у стабільність та розвиток країни.

Список використаних джерел:

1. <https://www.wipo.int/en/web/global-innovation-index/2024/index>

2. <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/korporatyvna-sotsialna-vidpovidalnist-pid-chas-viyny-ta-v>
3. <https://lhsi.org.ua/success>

**ЦИГАНЕНКО Михайло Олександрович,
ЖИЛА Віктор Іванович**

МЕТОДОЛОГІЯ ЧИТАННЯ КУРСУ ЛЕКЦІЙ З ТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН ПОВ'ЯЗАНИХ З ЕЛЕКТРОНІКОЮ

Сьогоднішній підхід до методології викладання ґрунтується все на тих самих принципах, які формувалися протягом багатьох років. До них належать науковість, доступність, єдність форми і змісту, емоційність викладу. Організація навчального процесу покликана забезпечувати сучасний науковий рівень підготовки кадрів, оптимальне співвідношення теоретичного і практичного навчання, впровадження в навчальний процес новітніх досягнень науки, техніки і технологій.

Як відомо, електроніка та ряд супутніх дисциплін - дисципліни нові й такі, що стрімко розвиваються, тож сучасним інженерам володіння ними вкрай необхідне. Одною з таких дисциплін є мехатроніка, що нерозривно пов'язана з вищою технічною освітою інженера технічного напрямку.

Мехатроніка - це галузь науки і техніки, що ґрунтується на синергетичному об'єднанні вузлів точної механіки з електронними, електротехнічними та комп'ютерними компонентами, що забезпечують проєктування і виробництво якісно нових модулів, машин і систем з інтелектуальним керуванням їхніми функціональними рухами. Для мехатроніки характерне прагнення до повної інтеграції механіки, електричних машин, силової електроніки, контролерів, мікропроцесорної техніки та програмного забезпечення.

Особливо слід відзначити необхідність розвитку мехатроніки в сільськогосподарському виробництві.

Проєктування і створення нових сільськогосподарських машин та впровадження їх у сільськогосподарське виробництво - процес, що потребує врахування та об'єктивної оцінки багатьох чинників, які визначаються вимогами промисловості та специфікою сільськогосподарського виробництва. Науково-технічний процес в автоматизації та механізації сільськогосподарського виробництва спрямований на зниження питомих витрат енергії, підвищення продуктивності, і, як наслідок, збільшення кількості продукції, що випускається.

Методика проведення лекції полягає в розробці повного тексту лекції, практичного заняття - у розробці план-конспекту.

Під час написання лекції, семінару та практичного заняття викладач керується затвердженою робочою програмою навчальної дисципліни, що

використовується кафедрою в навчальному процесі, а також матеріалами навчально-методичного комплексу з даної дисципліни.

Повний текст лекції передбачає дослівний виклад усього матеріалу (з усіма прикладами та викладками).

План-конспект з проведення практичного заняття має містити вступну, основну та заключну частини.

У вступній частині необхідно викласти:

- тему, мету заняття, питання, що вивчаються, порядок їх розгляду;
- контрольні запитання за раніше пройденим матеріалом.

В основній частині план-конспекту відображається:

- короткий зміст навчальних питань;
- порядок дій викладача;
- дії студентів під час розгляду кожного питання;
- застосовувані методи і методичні прийоми;
- питання, що підлягають закріпленню на занятті.

У заключній частині зазначаються:

- дії студентів та оцінки;
- найхарактерніші помилки, способи і терміни їх усунення;
- завдання для самопідготовки;
- час для відповідей на запитання студентів;
- тема проведення чергового заняття.

Вступна лекція має давати уявлення про зміст усього курсу, його взаємозв'язки з іншими дисциплінами, розкривати структуру і логіку розвитку конкретної галузі науки.

Методичне рішення вступної лекції має бути спрямоване на розвиток у студентів інтересу до предмета, створення в них цілісного уявлення про дисципліну.

Проблемна лекція відрізняється від звичайної відсутністю інформаційного характеру повідомлення готових знань і висновків. Особливість проблемного викладу в тому, що викладач не всі знання дає в готовому вигляді, а під час лекції ставить запитання, створює проблемні ситуації, спрямовує увагу студентів на їхню сутність і необхідність розв'язання, домагається залучення їх до активної навчальної діяльності з розв'язання хвилинних проблем, тобто проблемна лекція є активною, якщо під час її проведення забезпечується самостійна творча робота студентів контролюючими запитаннями, обговореннями та іншими способами.

Оглядова лекція проводиться з метою систематизації знань студентів, отриманих ними в ході самостійного вивчення навчального матеріалу. Основним в оглядовій лекції є вміння викладача відобразити і згрупувати факти таким чином, щоб в ході її проведення студенти логічно осмислили закономірності фактів вивченої теми або розділу.

Узагальнююча лекція проводиться на завершення вивчення розділу або теми для закріплення отриманих студентами знань.

Міні-лекція може проводитися викладачем на початку кожного навчального заняття протягом десяти хвилин з одного з питань теми, що вивчається. Міні-лекція може бути використана для розвитку творчого рівня студента, коли він виступає з самостійно підготовленим повідомленням з проблеми, що вивчається.

Кіно (відео) лекція сприяє розвитку наочно-образного мислення у студентів. Викладач здійснює підбір необхідних кіно-відео матеріалів з теми, що вивчається. Перед початком або в ході перегляду викладач коментує події, що відбуваються на екрані.

У заключній лекції необхідно підсумувати вивчений матеріал з даної дисципліни в цілому, виділивши основні питання курсу і зосередивши увагу на практичному застосуванні отриманих знань. Спеціальним дидактичним завданням заключної лекції є стимулювання інтересу студентів до більш глибокого подальшого вивчення відповідної дисципліни, вказівка шляхів і методів самостійної роботи в даній області.

Лекції з мехатроніки та робототехніки повинні бути органічно пов'язані з іншими видами навчальних занять: практичними роботами, навчальною та виробничою практикою, самостійною роботою студентів.

Практичне заняття - одна з основних форм організації навчального процесу, що полягає у виконанні студентами під керівництвом викладача комплексу навчальних завдань з метою засвоєння науково-теоретичних основ навчальної дисципліни, набуття навичок і досвіду, оволодіння сучасними методами практичної роботи із застосуванням технічних засобів.

Практичні заняття проводяться після лекцій, що дають теоретичні основи їх виконання. В ході практичних (лабораторних) занять студенти ведуть необхідні проміжні записи і складають підсумковий письмовий звіт. Звіти про виконану роботу подаються в кінці заняття викладачеві для перевірки.

Мета практичного заняття - організація керованої пізнавальної діяльності студентів в умовах, наближених до реальної практичної діяльності.

Завданнями практичних занять є закріплення, поглиблення і розширення знань студентів при вирішенні конкретних практичних завдань.

Формами організації практичних занять відповідно до специфічних особливостей навчальних дисциплін можуть бути:

- вправи;
- вирішення типових завдань;
- заняття з моделювання реальних завдань;
- проектування;
- імітаційні заняття.

Типовими структурними елементами практичного заняття є:

- вступна частина,
- основна частина,
- заключна частина.

Вступна частина забезпечує підготовку студентів до виконання завдань роботи.

Основна частина передбачає самостійне виконання завдань студентами.

Заключна частина містить:

- підведення загальних підсумків (позитивних, негативних) заняття;
- оцінку результатів роботи окремих студентів;
- відповіді на запитання студентів;
- збір звітів студентів про виконану роботу для перевірки викладачем

Слід особливо відзначити той факт, що в практичних заняттях можливе використання готових програм представлені англійською мовою, то очевидно є необхідність вивчення студентами англійської мови як засобу міжнародної комунікації в процесі навчання і подальшої професійної діяльності.

ШАФРОСТ Маргарита Вікторівна

ВСЕУКРАЇНСЬКЕ СТАЖУВАННЯ В УНІВЕРСИТЕТІ УШИНСЬКОГО ЯК ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Вступ. У тезі розглянуто роль і значення всеукраїнського стажування в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» як одного з дієвих інструментів безперервного професійного розвитку педагогічних кадрів. Зазначено ключові напрями стажування, його організаційні особливості, результати участі та вплив на підвищення професійної компетентності.

Мета дослідження : Визначити основні чинники, що впливають на професійне зростання педагогічних працівників, а також охарактеризувати умови та механізми, які сприяють підвищенню їхньої професійної компетентності та ефективності діяльності.

Методи дослідження : У процесі дослідження використовувалися такі методи:

- теоретичний аналіз психолого-педагогічної та науково-методичної літератури;
- створення навчальних відео та скрінкастів;
- актуальні проблеми створення безбар'єрного простору в закладі вищої освіти;
- створення портфоліо вчителя;
- оцінювання навчальних досягнень здобувачів: технологія розробки тестових завдань
- порівняльний аналіз результатів професійної діяльності педагогів;
- узагальнення педагогічного досвіду.

Результати дослідження та їх обговорення.

У результаті дослідження, яке охоплювало теоретичний і практичний рівні, вдалося встановити ряд важливих аспектів, що впливають на професійне зростання педагогічних працівників у сучасному освітньому середовищі.

Застосування теоретичного аналізу психолого-педагогічної та науково-методичної літератури дозволило окреслити ключові підходи до поняття «професійне зростання» та виявити домінантні тенденції, серед яких: розвиток цифрової компетентності педагогів, рефлексія професійної діяльності, інтеграція інклюзивних та безбар'єрних практик.

В межах дослідницького етапу було створено серію навчальних відео та скрінкастів, спрямованих на підвищення професійної майстерності викладачів. Аналіз відгуків педагогів засвідчив високий рівень зацікавленості у візуальних засобах навчання: 87% опитаних вказали на зростання власної впевненості у використанні цифрових технологій у викладанні після перегляду матеріалів.

У контексті дослідження було розглянуто актуальні проблеми створення безбар'єрного простору в закладі вищої освіти. З'ясовано, що більшість педагогів не мають достатньої обізнаності щодо адаптації навчального процесу для студентів з особливими освітніми потребами. Проведені тренінги сприяли підвищенню рівня інклюзивної компетентності педагогів.

В рамках професійного саморозвитку учасники дослідження здійснили створення власного портфоліо, що охоплювало елементи самоаналізу, опис професійних досягнень, результатів атестації та приклади навчальних матеріалів. Аналіз змісту портфоліо свідчить про намагання педагогів цілеспрямовано осмислювати й фіксувати результати власної діяльності.

Одним з практичних компонентів дослідження стало оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти з використанням тестових завдань, створених педагогами.

Шляхом порівняльного аналізу результатів професійної діяльності педагогів (до та після участі в дослідженні) було виявлено позитивну динаміку: зросла кількість інтерактивних методів у викладанні, покращилися показники залучення здобувачів освіти, підвищився рівень задоволеності студентів освітнім процесом.

Завдяки узагальненню педагогічного досвіду вдалося виокремити низку ефективних практик професійного зростання: індивідуальні освітні траєкторії, менторинг, участь у педагогічних марафонах, ведення блогу або професійної сторінки у соціальних мережах.

Участь у стажуванні дозволяє педагогам отримати сертифікат про підвищення кваліфікації, актуалізувати власні методичні підходи та інтегрувати нові знання в освітній процес. Також це сприяє налагодженню професійних зв'язків та обміну досвідом між учасниками з різних регіонів України.

Висновок. Професійне зростання педагогічних працівників є результатом поєднання особистої мотивації та системної підтримки з боку закладу освіти й державної політики у сфері освіти.

Таким чином, всеукраїнське стажування в Університеті Ушинського є ефективною формою підтримки професійного зростання педагогічних кадрів у відповідності до сучасних вимог освітньої сфери.

Формування умов для безперервного професійного розвитку, зокрема через удосконалення форм підвищення кваліфікації та створення професійного освітнього середовища, сприятиме зростанню якості освітнього процесу загалом.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

2. Білик Н.І. Професійне зростання педагогічних працівників як психолого-педагогічна проблема // Педагогічний дискурс. – 2021. – № 30. – С. 12–17.

3. Савченко О.Я. Професійна компетентність сучасного педагога: вимоги та перспективи розвитку // Рідна школа. – 2020. – № 1–2. – С. 3–7.

4. Коваленко Л.Ю. Підвищення кваліфікації педагогів в умовах сучасної освіти: виклики та шляхи подолання // Освітній простір України. – 2022. – № 49. – С. 85–90.

5. Литвинова С.Г. Формування професійної ідентичності вчителя в умовах неперервної освіти // Педагогічна освіта: теорія і практика. – 2023. – Вип. 33. – С. 62–67.

6. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2021–2031 роки. URL: <https://mon.gov.ua>

БУЗДУГАН Євген Володимирович

**ІНТЕГРОВАНІЙ ПІДХІД ЯК СУЧАСНА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ
ЗАНЯТЬ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ФАХОВОЇ
ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ**

Сучасні реалії вимагають від закладів освіти не лише надання якісних професійних знань, а й формування гармонійно розвиненої особистості, здатної до самореалізації в усіх сферах життя. У цьому контексті фізичне виховання займає одне із ключових місць, оскільки воно є основою для збереження здоров'я, підвищення працездатності та розвитку життєво-важливих навичок. Саме тому особливої актуальності в організації занять з фізичного виховання набуває комплексний інтегрований підхід, який дозволяє оптимізувати освітній процес в закладі фахової передвищої освіти, дозволяючи ефективніше використовувати навчальний час та ресурси, інтегруючи фізичне виховання в загальну систему професійної підготовки.

Питаннями інтеграції занять з фізичного виховання з іншими дисциплінами займалися Г. Безверхня, Н. Москаленко, І. Полякова, Г. Торбанюк, Т. Хома та інші.

Одним з найпопулярніших підходів до забезпечення якості освіти є інтеграція навчання, яка реалізується як в межах одного навчального предмета, так і під час міжпредметної діяльності [1]. Здебільшого інтеграція розглядається як спосіб формування у здобувачів освіти цілісного бачення навколишньої дійсності, розуміння взаємозв'язків між предметами та об'єктами. Внаслідок чого у здобувачів освіти формується усвідомлення важливості кожного предмета, визначається його значення та багатогранність [5].

Інтегроване навчання – це навчання, яке ґрунтується на комплексному підході, освіта розглядається через призму загальної картини, а не ділиться на окремі дисципліни. Предметні межі зникають, коли педагоги заохочують здобувачів освіти встановлювати зв'язок між дисциплінами й спиратися на знання і навички з кількох предметних галузей. Їм потрібні відкриті можливості для інтеграції знань і навичок з різних дисциплін і критичного оцінювання того, як ці частини взаємодіють. Інтегровані заняття – ідеальний інструмент формування цілісного уявлення про світ та взаємозв'язок предметів. Вони дають змогу знаходити зв'язки у зовсім різних, на перший погляд, явищах, а також формувати навички всебічного аналізу матеріалу. Інтегровані заняття з фізичного виховання є одними з найсучасніших підходів до фізичного виховання і мають взаємозв'язок з іншими предметами: українською мовою, математикою, іноземною мовою, фізикою тощо. Слід приділяти особливу увагу руховій діяльності в процесі проведення уроку. Це різноманітні фізичні вправи, рухливі та народні ігри, елементи хореографії, естафети, добре засвоєні на заняттях з фізичного виховання. Завдання педагога полягає у створенні адекватних умов для максимально можливого розвитку здібностей здобувача освіти, формування внутрішнього психологічного спокою і впевненості у своїх силах [1; 2].

Виходячи з того, що міжпредметна інтеграція, як зазначає В. Кузьменко, вирішує задачу органічного поєднання нової теми з попередніми і наступними знаннями, визначення логічних зв'язків між різними дисциплінами, розділами, темами, визначення місця та призначення різних дисциплін у майбутній професійній діяльності і об'єднання в одну систему, можна здійснювати різну варіацію інтегрування однієї чи двох, а інколи і трьох навчальних дисциплін [3].

На думку А. Бабенка, відмінність інтегрованого заняття від традиційного полягає в тому, що воно передбачає опрацювання, узагальнення, актуалізацію здобувачами освіти конкретного науково-теоретичного матеріалу і, тим самим, практична частина заняття перестає бути чисто механічною, вона підкріплена науковими знаннями. На інтегрованих заняттях здобувачі освіти мають можливість на практичному рівні закріпити теоретичні знання про фізіологічні та психологічні можливості організму [4].

Інтегрований підхід в рамках організації заняття з фізичного виховання сприяє цілісному сприйняттю здобувачами освіти фізичної діяльності, її значення та важливості в повсякденному житті, опануванню базовими знаннями щодо спортивної активності, формуванню власних вподобань [6].

Відповідно до специфіки занять з фізичного виховання особливого значення набуває процес підготовки. Зокрема викладач має чітко визначити мету та завдання інтегрованого заняття, дослідити рівень фізичного розвитку здобувачів освіти, врахувати їхні індивідуальні вподобання, зіставити інтегровані завдання з фізичними вправами. Такий підхід сприятиме формуванню розуміння здобувачами освіти у яких ситуаціях вони можуть застосувати отримані знання та компетентності [6].

Таким чином, вважаємо, що інтегрований підхід на заняттях з фізичного виховання сприяє посиленню мотивації здобувачів освіти шляхом поєднання фізичних вправ з елементами практичної діяльності, формуючи розуміння практичної значущості фізичного виховання, а також покликаний розвивати комплексні компетентності, що включають не лише моторні навички, а й психологічну стійкість, вміння працювати в команді та приймати рішення в екстремальних умовах – якості, незамінні для сучасного спеціаліста.

Інтегрований підхід покликаний забезпечувати індивідуалізацію навчання з урахуванням стану здоров'я, фізичної підготовки та професійних інтересів кожного здобувача освіти, що робить заняття цікавішими та ефективнішими.

Таким чином, інтегрований підхід – це не просто сучасна форма, а необхідна умова забезпечення якісної підготовки конкурентоспроможних спеціалістів у закладах фахової передвищої освіти, які будуть готові до викликів сучасного суспільства та успішної професійної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Москаленко Н., Полякова А., Торбанюк Г. Інтегроване навчання у фізичному вихованні дітей молодшого шкільного віку. Вісник Прикарпатського університету. Фізична культу-ра. 2019. № 31. С. 90-97.
2. Москаленко Н., Сидорчук Т., Решетилова В., Яковенко А. Інновації у фізичному ви-хованні в закладах загальної середньої освіти: навчальний посібник. Дніпро: Інновація, 2022. 76 с.
3. Кузьменко В. В. Інтегративні процеси в розвитку освіти. Зб. наук. праць: Педагогічні науки. Херсон: ХДПУ, 2002. Вип. 27. С. 64-67.
4. Бабенко А. Роль і місце інтеграційних занять зі спортивних ігор в теорії та практиці підготовки майбутнього вчителя фізичного виховання. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/516> (дата звернення 28.05.2025).
5. Кузюра Г. М. Особливості фізичного виховання школярів в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа». Наука та освіта в умовах війни: матеріали звітної науково-практичної конференції викладачів, докторантів, аспірантів та молодих учених, здобувачів вищої та фахової передвищої освіти

(розділ вища школа). Глухів: Глухівський національний педагогічний університет ім. Олександра Довженка. 2023. С. 97-99.

6. Кондрацька Г. Д., Федорищак Р. Л., Жукова І. М. Інтегрований підхід до фізичної культури у початковій школі. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. Вип. 5 К (113). С. 130-133.